

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра Соціально-гуманітарної підготовки

**ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ
АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ
ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ**

*Матеріали
регіональної науково-практичної конференції*

15 березня 2012 рік

Красноармійськ
2012

УДК Ю: Ч 481

ББК 87:74.58

Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: Матеріали регіональної науково-практичної конференції (15 березня 2012р.) – Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2012. - 224с.

Збірка містить оригінальні праці учасників регіональної науково-практичної конференції «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції». Основні напрямки конференції: філософсько-педагогічні аспекти в освітній діяльності; формування професійної компетентності студентів в процесі навчання гуманітарним дисциплінам; роль ВНЗ в формуванні правової культури і вихованні молоді; інноваційні технології в мовленнєвій підготовці. Матеріали відображають сучасний стан наукових досліджень щодо розвитку освітньої діяльності в ВНЗ.

Матеріали розраховані на широке коло науковців, викладачів вищих навчальних закладів, представників органів місцевого самоврядування, державних службовців, студентів.

Оргкомітет конференції:

Ляшок Я.О. - к.т.н., доцент директор КП ДонНТУ

Дяченко Н.І. - к.і.н., доцент

Самофалова Т.В. - ст..викладач

Комп'ютерна верстка та обкладинка: Пославська О.П.

© Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2012

ЗМІСТ

**ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

<i>Білецька Л.Л. (КП ДонНТУ)</i> І ЗНОВУ ПРО «КАМЕНІ СПОТИКАННЯ» УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	9
<i>Бледнов И.Ф. (ДНГУ)</i> ЛЕРМОНТОВ. ФИЛОСОФИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА И ТАЙНА СУДЬБЫ.....	13
<i>Болотіна Г.О., Сергієнко Л.Г. (КП ДонНТУ)</i> СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ, НАКОПИЧЕННЯ ТА ОБРОБКИ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	18
<i>Водолаженко О.В., Сергієнко О.І. (КП ДонНТУ)</i> ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ З ОХОРОНИ ПРАЦІ У НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ВНЗ.....	21
<i>Дяченко Н.І., Поліщук Н.О. (КП ДонНТУ)</i> ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЛЯ ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	25
<i>Моїсеєнко Л.М.(КПДонНТУ)</i> ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ	29
<i>Погромська І. В., Сергієнко Л.Г. (КПДонНТУ)</i> ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	39
<i>Романій С.М., Богданов Я. С. (КП ДонНТУ)</i> ВИКОРИСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ	43
<i>Рязанцев Н.А (КП ДонНТУ)</i> СТАНЕТ ЛИ ИСТОРИЯ НАУКОЙ?	45
<i>Рязанцева А., Моїсеєнко Л.Н. (КП ДонНТУ)</i> ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ	64
<i>Самофалова Т.В., Сидорик А.М. (КП ДонНТУ)</i> МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАВ ТА СПІВПРАЦЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ І ПРОФСПІЛКИ	71
<i>Соколенко С.І., Яцюк М.М., Сименко О.В. (КПДонНТУ)</i> СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ.....	74

<i>Сухоруков А.М., Сергієнко Л.Г. (КП ДонНТУ)</i> ЗНАЧЕННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	77
<i>Ушкварок Д., Холодна А., Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)</i> ПРОБЛЕМА СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	81
<i>Філюшкіна Ю.И. (ДонНУ)</i> СОВРЕМЕННАЯ ЛИЧНОСТЬ В ПАРАДИГМЕ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА И РОБОТИЗАЦИИ.....	85
<i>Фомина А. А., Фомина А. А., Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)</i> АНОМИЯ КАК ЯВЛЕНИЕ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ	89
<i>Черкавская Т.М. (ДНВЗ «НГУ»)</i> БРЕНД КАК СРЕДСТВО УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТО- СПОСОБНОСТИ ВУЗА	93
<i>Черкавская Т.М. (ДНВЗ «НГУ»)</i> НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	95
<i>Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)</i> ФОРМЫ И МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ НОВОГО ШКОЛЬНОГО КОЛЛЕКТИВА	97
<i>Щербинка Т.О., Скалозуб О.М. (КП ДонНТУ)</i> КОМБІНОВАНЕ НАВЧАННЯ – НОВИЙ ТРЕНД ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	104

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГУМАНІТАРНИМ ДИСЦИПЛІНАМ

<i>Блохіна І. С., Сергієнко Л. Г. (КП ДонНТУ)</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	107
<i>Липинський В.В. (ДонНТУ), Яцюк М.М. (КП ДонНТУ)</i> ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	111
<i>Моїсєєнко Л.М. (КП ДонНТУ)</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ І НОРМ В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	113
<i>Сергієнко Л.Г., Коновалова А.О. (КП ДонНТУ)</i> ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН	119

Шербакова К.О., Грязнов І.О. (КП ДонНТУ)
ВАЖЛИВІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ
ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ 124

**РОЛЬ ВНЗ В ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННІ
МОЛОДІ**

Василенко А.І. (КПДонНТУ)
ПРАВА ДИТИНИ В УКРАЇНИ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ ХАРАКТЕР
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПО ЗАХИСТУ ЦИХ ПРАВ... 128

Ісаєнков О.О., Ляшок Я.О. (КП ДонНТУ)
ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ В ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ 133

Коломоец А.В., Козлова А.С. (КІИ ДонНТУ)
ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ ВЫПУСКНИКАМ ВУЗОВ И МОЛОДЫМ
СПЕЦИАЛИСТАМ ОБ ОПАСНОСТЯХ СИДЯЧЕЙ РАБОТЫ 136

Москвінова В.В., Романій С.М. (КП ДонНТУ)
ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ
ВИХОВАННЯМ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 138

Нємцева Н.С., Нємцев Е.М. (КІИ ДонНТУ)
СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА 143

Рябов С. А. Сергієнко Л. Г. (КП ДонНТУ)
ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ У СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ 147

Сергієнко Л.Г. (КІИ ДонНТУ)
ОБУЧЕНИЕ КАК СТИМУЛ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ 151

Смірнова В.О., Пархоменко М.М. (КП ДонНТУ)
ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ» В
УКРАЇНІ 156

Солодовник Т. В., Скалозуб О. М. (КП ДонНТУ)
ЖІНКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ
ПРОБЛЕМИ 160

Дяченко Н.І., Рак Ю.І. (КП ДонНТУ)
ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ СОЦІОФОБІЙ НА УСПІШНІСТЬ СУЧАСНОЇ
ЛЮДИНИ 164

Сердюк І.В., Пархоменко М.М. (КП ДонНТУ)
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО
СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУТУ УСИНОВЛЕННЯ 168

Стельмаш А.А., Пархоменко М. М. (КП ДонНТУ)
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ 172

<i>Татарикова Д.А., Василенко А.І., Пархоменко М.М. (КПДонНТУ)</i> АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	177
<i>Фоміна А.О., Пархоменко М.М. (КПДонНТУ)</i> ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ НА УКРАЇНІ	184
<i>Холодок Є. І., Пархоменко М. М. (КПДонНТУ)</i> УРЯДОВИЙ ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»: НЕДОЛІКИ З ПОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ	188
<i>Чугунова О.І., Пархоменко М. М.(КПДонНТУ)</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДОМАШНІХ ТА БЕЗХАТНІХ ТВАРИН НА УКРАЇНІ	192
<i>Школяренко О.О.(КП ДонНТУ)</i> МАЛИЙ БІЗНЕС – ОСНОВА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	197
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВЛЕННЄВІЙ ПІДГОТОВЦІ	
<i>PerechosoVA G.V., BiletskaL.L. (КП DonNTU)</i> THE MORAL RESPONSIBILITY OF THE SCIENTIST	200
<i>Нємцева Н. С., Солодовник Т. В.(КПДонНТУ)</i> МОВНА СТІЙКІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	202
<i>Поліщук Н.О. (КП ДонНТУ)</i> КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ	207
<i>Самофалова Т.В. (КП ДонНТУ)</i> ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	210
<i>Skalozub O.M. (КП DonNTU)</i> TEACHING TRANSLATION AT TECHNICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	212
<i>Сухобрус Л.С. (КП ДонНТУ)</i> РОЛЬ ІНТЕРНЕТА В ПРЕПОДАВНИЙ ІНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПРИ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦІАЛІСТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ.....	215
<i>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</i>	220

КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ» заснований у 1959 році як опорний Навчально-консультаційний пункт Дніпропетровського гірничого інституту. У 1961 році Красноармійський НКП отримав офіційний статус загально-технічного факультету (ЗТФ) ДГУ. У 1963 році число студентів на ЗТФ вже перевищило 1000 чоловік, а штат викладачів – 30. Керувати таким колективом із м. Дніпропетровська ставало вже складніше, у зв'язку з цим наприкінці 1963 року керівництво ДГУ отримало дозвіл Мінвузу на створення у Красноармійському загально-технічному факультеті двох кафедр: кафедра загально-інженерних дисциплін (ЗІД) та кафедра загальнонаукових дисциплін (ЗНД). а початку 70-х років ХХ ст. Красноармійська філія представляла собою досить потужну відокремлену структуру Донецького політехнічного інституту. В 1971 році чисельність студентів досягла 1165. Підготовка фахівців велася на двох факультетах: вечірньому та загально-технічному, щорічний прийом на які в 1970 році досяг 320 чоловік. Вечірній факультет готував фахівців за трьома спеціальностями: «Технологія і комплексна механізація підземної розробки корисних копалин», «Гірнична електромеханіка та маркшейдерська справа». Кожен рік вечірній факультет випускав більше 100 гірничих інженерів. Так, у 1970 році випуск склав 120 осіб, всього ж на початок 70-х років вечірній факультет випускав 470 фахівців. У 1970 році керівництво ДПІ приймає рішення перетворити Красноармійську філію на основну базу довузівської підготовки слухачів для всього Донецького політехнічного інституту. Завдяки розташуванню Красноармійської філії ДонНТУ відносно мережі інших навчальних закладів вона поступово стає базою для абітурієнтів західних районів Донбасу. На основі Красноармійської філії ДонНТУ створювались навчально-виробничий комплекс (разом з ВО

„Красноармійськвугілля”, „Селидоввугілля”, „Добропіллявугілля”, трестом „Красноармійськшахтобуд”), школа резерву гірничих інженерів, гірничотехнічний ліцей „Надія”, учбовий комплекс „Гірник” (разом з Селидівським гірничим технікумом). У 1994 році Красноармійська філія одержала ліцензію на підготовку фахівців із семи спеціальностей і спеціалізацій як за денною, так і заочною формами навчання: „Розробка родовищ корисних копалин”, „Охорона праці у гірничій промисловості”, „Гірниче обладнання”, „Економіка підприємства”, „Менеджмент організацій”, „Облік та аудит”, „Електромеханічне обладнання енергоємних виробництв”. У 1999 році на базі Красноармійської філії розпочато роботу відділення Центру підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, працюють підготовчі курси з математики, обчислювальної техніки. З 2002 року інститут розпочав прискорену підготовку фахівців за спеціальностями: „Розробка родовищ корисних копалин” і „Гірниче обладнання”. Відкриті опорні пункти інституту на вугільних підприємствах регіону з підвищення кваліфікації.

У регіоні існує стійкий попит на інженерів, що отримали підготовку в КП ДонНТУ. Розподіл спеціалістів відбувається за замовленнями державних підприємств „Красноармійськвугілля”, „Селидіввугілля”, „Добропіллявугілля”, „Павлоградвугілля”, вугільних компаній „Шахта „Красноармійська-Західна №1” і „Шахта „Краснолиманська”, Красноармійського машинобудівного заводу, заводу „Електродвигун” та ряду інших підприємств. Це стало передумовою збільшення контингенту студентів за всіма формами навчання: 1999 рік – 978 студентів всіх форм навчання, 2000 рік – 1002 особа, 2001 рік – 1034, 2002 рік – 1223, 2006 рік – 1779, 2008 рік – 1951. Така позитивна динаміка вищого навчального закладу не могла не позначитися на його статусі. У 2004 році керівництво філії на звернулося з відповідним обґрунтуванням до ректора ДонНТУ проф. О.А. Мінаєва, який 1 лютого 2005 року видав наказ (№ 27-02) про перетворення Красноармійської філії ДонНТУ в Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ.

В червні 2005 року відбулася реорганізація внутрішньої структури інституту: на базі гірничотехнічного факультету був створений факультет „Технології і організації виробництва” у складі шести кафедр, декан – кандидат педагогічних наук, доцент Сергієнко Людмила Григорівна. У лютому 2008 року на базі факультету технології і організації виробництва створюється факультет дистантного і заочного навчання, декан – кандидат хімічних наук, доцент Придятько Світлана Павлівна.

З січня 2008 року КП ВДНЗ „ДонНТУ” очолює кандидат технічних наук, доцент Ляшок Ярослав Олександрович.

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Білецька Л.Л.(КП ДонНТУ)

І ЗНОВУ ПРО «КАМЕНІ СПОТИКАННЯ» УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нині склалася така ситуація, що справжніх спеціалістів, які працювали б з ентузіазмом і піднімали економіку на вищий щабель розвитку, все менше. Незважаючи на те, що в нашій країні є багато вищих і середніх навчальних закладів із високим рівнем і якістю освіти, які щороку випускають «спеціалістів», чия компетентність і професіоналізм залишають бажати кращого. Можливо, однією з причин є неправильний вибір професії. У юнацькому віці кожен мусить вибирати, навіть не маючи впевненості стосовно свого професійного самовизначення. Зробити соціально й глибоко особистісний вибір професії - нелегке завдання, оскільки від нього, наскільки правильно обрано життєвий шлях, залежить суспільна цінність людини, її місце серед інших людей, задоволеність роботою, фізичне й нервово-фізичне здоров'я.

Кількість вищих навчальних закладів (800) – для України не виправдано надмірна. Це означає, що в середньому кожен райцентр має 2-3 заклади вищої освіти. Якщо в середньому ВНЗ пропонує 10-15 навчальних спеціальностей, то претендентів на здобуття такої спеціальності у півтора-два рази менше пересічного ліцензійного обсягу за спеціальністю. Тобто маємо ситуацію, коли практично не існує системного конкурсу абітурієнтів, натомість є значна конкуренція між закладами освіти за останнього.

Для кожного ВНЗ однією з найважливіших проблем є комплектування першого курсу. Традиційно це відбувається шляхом безпосереднього контакту абітурієнта з ВНЗ, коли перший демонструє обсяг своїх знань, інший пересвідчується в їх кондиційності для себе. Такий «сценарій взаємовідносин сам-на-сам» мав, принаймні, дві переваги. Перша – ВНЗ підбирав студента для себе, тобто враховуючи свої особливості, завдання, мету. Інша – абітурієнт ще в шкільні роки готувався до обраного ним ВНЗ, з урахуванням конкретних умов вступу та подальшого навчання.

Централізована незалежна система тестування випускників середньої школи, яку було запроваджено за ініціативою МОН, за кілька років роботи також виявилася не ідеальною. Найбільш суттєвий її недолік – химерний наслідок освітянської демократії – подання абітурієнтом заяв у десятки різних (у тому числі різногалузевих) ВНЗ на десятки різних (у

тому числі принципово відмінних) спеціальностей. Отже, за таких умов ВНЗ втратили «свого» й отримали випадкового студента.

Перешкоди на шляху до креативної системи навчання пов'язані як з небажанням тих, хто вчиться, інтенсифікувати процес навчання, так і з пасивністю викладачів, що зумовлено необхідністю змінювати акценти з теоретизованого подання матеріалу на прикладний, необхідний та можливий для практичного використання. Мабуть, саме це – креативна або репродуктивна технологія навчання є вододілом між прогресивною та стагнаційною школами. Соціальний шлях нинішнього пересічного викладача – «дитсадок – загальна школа – ВПЗ». У нього не було можливості попрацювати хоча б недовго у галузі економіки, для якої він готувався студентом, він не знає особливостей виробництва, не може «занурити» студента в його майбутню професію, бо сам не володіє її практичними «тонкощами». Такий педагог, можливо, може дати своєму студентові освіту, але професію – навряд чи.

Таким чином, так звана фундаменталізація навчання – це – вимушене зміщення акцентів з професійної компоненти на освітянську, не більш як данина неспроможності підготувати сучасного спеціаліста, особливо з високотехнологічних напрямків.

Важлива функція системи вищої освіти – підготувати громадянина відповідно до вимог сучасної цивілізації, для якої людський фактор набагато більш значущий ніж технологічний. В останні 50 років на земній кулі різко збільшилась кількість техногенних та екологічних катастроф з чисельними людськими жертвами, які обчислюються десятками, сотнями, а іноді й тисячами осіб. Досить згадати аварії на АЕС та ГЕС, авіакатастрофи, пожежі на складах боєприпасів, заводах і вугільних підприємствах. Аналіз причин загибелі великої кількості людей показує, що причиною в усіх без винятку названих випадках виявився так званий людський фактор, тобто помилки людей, які обслуговували технічні об'єкти. В окремих випадках причиною аварії була цілковита неувага або ігнорування попереджень чи прогнозів, які роблять вчені, як це спостерігалось в багатьох країнах, де відбувались землетруси, урагани, цунамі.

Якщо проаналізувати причини всіх техногенних катастроф, то перед нами чітко стає картина відсутності певних професійних, а в деяких випадках, і психофізіологічних якостей у спеціалістів, які були винні у виникненні аварій та в загибелі людей. Глибокий аналіз причин техногенних

катастроф показує, що одні спеціалісти за своїми психофізіологічними якостями не повинні були б взагалі працювати у тих галузях техніки, а в інших не було належних професійних якостей, які б допомагали їм правильно зорієнтуватись у повсякденній виробничій діяльності, особливо в екстремальних випадках.

Постає питання, хто і коли знехтував такими важливими аспектами, не виховав у спеціалістів необхідні професійні та психофізіологічні якості, або, взагалі, дозволив спеціалісту доступ до сфери діяльності, у якій він не може працювати через брак відповідних природних даних. Відповідь одна: у цьому значною мірою винні навчальні заклади, які прийняли до складу студентів і готували майбутніх спеціалістів до їхньої основної діяльності. Як свідчать дослідження IBM (International Bank Monitoring), студенти пострадянських країн перевантажені фактологічними знаннями на рівні відтворення, що заважає їм швидко й правильно приймати рішення в нестандартних життєвих ситуаціях. У той же час студенти західноєвропейських та американських університетів, не володіючи таким обсягом фактологічних знань, як наші студенти, майже на десять пунктів випереджають їх у прийнятті нестандартних рішень, оскільки їх привчають до продуктивної самостійної роботи, а не до відтворення матеріалу підручників чи репродукції вже відомого. Як не парадоксально, але наші студенти й самі не виявляють особливого бажання брати на себе відповідальність за рішення, які їм доводиться приймати.

Тепер вже важко згадати, хто і коли першим почав говорити про те, що ретельний профвідбір при вступі до ВНЗ на деякі спеціальності таких галузей, як енергетика, металургія, вуглеводобувна промисловість, і на деякі інші, які мають підвищену небезпеку у разі порушення технологічних циклів і неякісних проектних рішень, є порушенням «прав людини» і що кожний абітурієнт, який бажає вчитись у ВНЗ, коледжі чи технічному ліцеї, має право навчатись там, де він забажає, і за будь-якою обраною спеціальністю (особливо пільговики, інваліди). Демографічна криза в Україні погіршила цю ситуацію. Щоб вступити на навчання за будь-якою спеціальністю, стало достатнім отримати необхідний мінімум балів під час ЗНО і медичну довідку, в якій немає протипоказань за результатами флюорографії легень. А те, що у майбутнього студента, який вивчатиме спеціальність з підвищеною техногенною небезпекою, немає належного рівня реакції, він виявляє

недопустиму повільність, гальмування мислення в екстремальних випадках та інші риси, все це не враховується.

На думку багатьох фахівців, всі спеціальності, які внесені у державний реєстр, мають бути розбиті на групи, відповідно до ступеня ризику техногенних катастроф; і для тих з них, які будуть віднесені до спеціальностей з підвищеним ризиком, необхідно скласти мінімальний перелік психофізіологічних якостей спеціалістів і запровадити обов'язковий профвідбір студентів, які бажають навчатись за цими спеціальностями. Доцільно проводити первинну психологічну діагностику, спрямовану на визначення відповідності рівня розвитку у студента психічних процесів (таких, як увага, швидкість реакції, пам'ять, лабільність мислення, тощо) тим вимогам, які висуває перед майбутніми спеціалістами їхня професія. Усі ці якості обов'язково мають враховуватися при розробці освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) підготовки спеціалістів різного рівня (бакалавр, спеціаліст, магістр) за відповідними напрямками і спеціальностями. На жаль, у чинних ОКХ ніяк не відображені відповідні цій проблемі знання, уміння і компетенції, якими мають володіти технічні спеціалісти після завершення освітніх програм.

Тут можна заперечити, що багато з названих якостей можна виховати під час навчання. Так, це можливо, якщо до цього є відповідні передумови, які до того ж мають бути встановлені через відповідні тести. У протилежному випадку дії чергового інженера або диспетчера на підприємстві у критичних ситуаціях, коли рахунок іде на секунди або навіть частки секунди, можуть призвести до серйозних аварій з людськими жертвами.

Отже, у таких випадках про порушення прав людини не може бути і мови, адже абітурієнт, котрий не придатний для конкретної спеціальності за своїми психофізіологічними якостями, може без жодних перепон вступати на навчання на будь-яку іншу спеціальність, для якої ці якості не є вирішальними.

На жаль, в останні роки через різке старіння досвідченого персоналу і невисокий рівень заробітної плати так само знижуються вимоги при зарахуванні на роботу на відповідні підприємства.

Звичайно, не можна передбачити всього, але можна бути абсолютно впевненими, що за належності уваги навчальних закладів до цілеспрямованого виховання у майбутніх спеціалістів основних професійних

якостей, можна було б суттєво знизити ризики техногенних катастроф у майбутньому.

Таким чином, професійна трудова діяльність, якій передують правильний вибір, є одним із найважливіших визначальних факторів у житті сучасної людини.

Література:

1. Пономаренко О. Особливості профорієнтаційної роботи у навчальних закладах Великої Британії. –Вища школа, №3, 2011.
2. Бочарова С.П. Психология и память. Теория и практика для общения и работы.-Х.: Гуманитарный центр, 2007.
3. Артюх С. Лазуренко О. Виховання професійних якостей у майбутніх інженерів – запорука зниження ризику техногенних катастроф.- Вища школа, №3, 2011.

Бледнов И.Ф. (ДНГУ)

**ЛЕРМОНТОВ. ФИЛОСОФИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА
И ТАЙНА СУДЬБЫ**

«Ржавеет золото, и истлевает сталь
Крушится мрамор – к смерти все
готово.

Всего прочнее на земле печаль
И долговечней царственное Слово».

А. Ахматова

Наше тревожное время каким-то непонятным образом отстранившее исторически сложившиеся формы нравственности, а точнее, ограничившее их регуляторную функцию, породило необходимость философского анализа развития прошлого опыта моральных качеств человека, его социально-нравственных ориентиров.

Мы всегда с восхищением будем относиться к идеям гуманистической направленности человечества, развитию его творческих способностей, конструктивным и поисковым формам решения человеческих проблем.

Трудности понимания и решения нравственных вопросов всегда были объектом философских раздумий. Казалось бы, к миру, который осмыслен, переиначен и переделан, трудно что-то новое, значащее добавить. Человека охватывает тоска, когда он все это осознает. И все же, и все же, всматриваясь в созданную культуру, осмысливая ее, люди способны порождать новые идеи, оригинальным способом передавать образное видение мира, его структурообразующие начала.

История умственного развития человечества свидетельствует: опыт нравственного развития человека, оценка его жизни не ограничивались

логическим выведением учений мыслителей, а часто был направлен на понимание психологического развития идей, поиск идеала внутренней свободы личности. Вспомним трагические судьбы Сократа, Джордано Бруно, Галилео Галилея, Бориса Пастернака, Андрея Сахарова, Владимира Эфроимсона и многих других известных людей.

Философский анализ идей нравственного развития человека, совершенствование его природы разрабатывают античные мыслители. Обобщающий итог этих рассуждений анализирует немецкий философ Генрих Гомперц. В фундаментальном исследовании «Жизнепонимание греческих философов и идеал внутренней свободы» он детально исследует развитие человеческого духа в идеях наиболее значимых античных мыслителей, давших теоретическое обоснование развитию греческой цивилизации.⁴ Данная работа интересна не только с позиций истории, но и поучительна в плане понимания современного состояния общества.

Зрелая часть моей жизни связана с преподаванием философских дисциплин на кафедре философии НГУ. В лекционных курсах, семинарских занятиях, индивидуальной работе со студентами приходится непосредственным образом касаться сложнейших, неоднозначно-решаемых социально-этических, философских, педагогических вопросов.

В данном изложении материала я хотел бы обратить внимание нашей размышляющей молодежи, во многом талантливой, где-то юношески беспечной, а иногда и бескомпромиссной, на осмысление философских идей М.Ю. Лермонтова, становление его личности и творческого пути.

Полагаю, обращение к его творчеству, содержательной стороне его философских суждений, его судьбе, в определенной мере касается и затрагивает сокровенные интересы молодежи. Именно в юношеском возрасте он достиг всестороннего развития своих способностей. Вовлеченность молодежи в самостоятельный анализ его творчества, даже прочтение его лирических стихов позволит, на мой взгляд, избежать ошибочности суждений и действий, расширить горизонт видения мира, утвердиться в силе собственного ума, развить в себе самостоятельность мышления, определить нравственно-оценочный план жизни. Поверьте, - это немало.

Философское осмысление творчества писателя, его жизненной позиции позволит вникнуть в понимание человеческой души, задуматься над своей судьбой и «характером» времени. Эту цель – приобщить молодежь к прекрасному, загадочному миру лермонтовского творчества и тайне его судьбы ставит перед собой и читающим автор.

Обращение к тайне творчества, его жизнеосмысленческим принципам действия дает фундаментальную основу для понимания становления личности, развития творческих способностей.

Есть что-то загадочное и великое в его творчестве, не поддающееся ни рассудку, ни формам чувственности. Есть какая-то таинственность и неразгаданность самой жизни и судьбы этого гениального писателя. В связи со сказанным выше, уместно напомнить суждение А.Ф. Лосева в адрес Платона, которое вполне можно отнести и к М.Ю. Лермонтову о том, что «Платон оказался какой-то вечной проблемой истории человеческой культуры, и пока нельзя себе представить, когда, как, при каких обстоятельствах и кем эта проблема будет окончательно разрешена»⁷.

М.Ю. Лермонтов не был обделен вниманием ценителей и специалистов литературного творчества.

Бесконечное число произведений, посвященных анализу его творчества, а также сведения косвенного порядка о его жизни, документальные разыскания дают богатый материал для философских размышлений. И все же, можно уверенно сказать, не приближают нас к постижению тайн его творчества и судьбы.

Разнородность материала биографического, литературно-критического, документального требует от читающего вдумчивого прочтения и не только в силу того, что авторы исследований дают много противоречивого материала, что в их суждениях о М.Ю. Лермонтове меньше единства мнений, чем разногласий, а потому что творчество поэта пронизано экзистенциальным содержанием, к тому же часто отягощенное сознательным сокрытием социально-философских позиций поэта, которые определялись во многом общественно-политической ситуацией в стране после восстания декабристов. Все это порождает трудности объективного анализа творчества и судьбы поэта.

Лермонтов поставил большую цель: изменить мир человека в нравственном измерении средствами духовности. Это не каждому под силу. И все же удивляет действенная сила лермонтовских слов, мыслей, идей. Стихи Лермонтова многие люди постоянно читают, находя в них глубинный смысл и мудрость. Процесс восприятия поэзии Лермонтова у Л.Н. Толстого был настолько сосредоточенным и глубинным, что многие стихи, отдельные строфы и выражения отложились в его памяти навечно. Народная молва гласит, что Лев Толстой будто бы сказал в адрес поэта, что "если бы этот мальчик остался жив, не нужны были ни я, ни Достоевский"⁵.

Осмысленное прочтение творчества Лермонтова возвышает человека до уровня космического восприятия мира, преобразует его сознание, пробуждая мысль о вечности порождения. Мы живем в едином духовном пространстве, и Лермонтов нас объединяет.

Природа щедро наградила его разносторонними дарованиями. Он – поэт, художник, наделен музыкальными способностями, которые связаны с поэтическим воображением. Играет на скрипке, флейте. Сам сочиняет музыку. С детских лет знает народные песни, сам хорошо поет, занимается

театром, хорошо рисует. Его музыкальность не прошла даром для поэтического вдохновения. Она объясняет нам непостижимую гармонию лермонтовского стиха и поэтической прозы.

В благородном пансионе при Московском университете поэт обучался разным языкам и искусствам: стихосложению, декламации, рисованию. Стихосложению его обучал поэт и переводчик латинских классиков С.Е. Раич. Все эти предметы изучения он активно осваивал, не только слышал, но и внимательно слушал своих учителей, соотносил впечатления с собственным опытом, переживаниями. А этих переживаний у поэта с раннего детства было предостаточно. Именно они питали его творчество.

Творчеством Лермонтова интересовались всегда: в дореволюционное время, после революции 1917 года, интересуются им и сегодня.

Современные литературоведы, на мой взгляд, несколько упрощенно подходят к анализу его творчества: углубляются в поиск фактов жизни, истории написания произведений, не осуществляя в должной мере философско-психологического подхода к анализу. А ведь поэт – не только основатель социально-психологического направления в литературе, но и человек философско-поэтического склада ума. Возможно, в этом кроется секрет его творчества и судьбы.

Его творчеством восхищались Ф.М. Достоевский, Д.С. Мережковский, Б.Л. Пастернак, В.С. Соловьев (хотя и жестко критиковал его), Л.Н. Толстой, Б.М. Эйхенбаум и многие другие знаменитые писатели.

В течение всей жизни над творчеством Лермонтова размышлял, анализировал, исследовал профессор МГУ, доктор философских наук, историк философии В.Ф. Асмус. Человек энциклопедических знаний, чрезвычайно добрый, снискавший общую признательность студентов и профессорско-преподавательского состава. Он оказывал нравственное влияние на руководство университета, не стеснял умственного развития.

Еще в 1941 году он впервые в статье "Круг идей Лермонтова" ставит вопрос о философских взглядах поэта. Раскрывает облик Лермонтова как "поэта глубокой, напряженной и страстной мысли"¹. Утверждает, что "вместе с Лермонтовым преждевременно погиб не только ум огромной потенциальной силы, но и первоклассный в потенциале эстетик"².

К проблеме творчества и судьбы поэта В.Ф. Асмус вновь возвращается спустя много лет. Наполненный возрастом, уже в конце жизни, он снова анализирует его творчество. Видимо, соглашаясь с утверждением С.Я. Надсона, "что не говорите, а лучше Лермонтова нет у нас поэта на Руси. Впрочем, я, может быть, думаю и говорю так оттого, что сам сочувствую ему всей душой, что сам переживаю то, что он пережил и великими стихами передал в своих творениях"⁶.

К творческому наследию поэта обращались А.А. Ахматова, М.И. Цветаева, А.А. Гроссман. Всю литературную, научную деятельность, без оговорок можно сказать, Лермонтову посвятил И.Л. Андроников.

Опять, Ираклий Луарсабович,
пошаливает биоритм,
Ваш поздний свет в окошке за полночь
О Лермонтове говорит³.

Пристально всматриваются в творчество и судьбу Лермонтова наши великие современники: Б.А. Ахмадулина, Е.А. Евтушенко, А.Д. Дементьев, царь поэтического слова А.А. Вознесенский.

Творчество Лермонтова раскрывается в двух томах "Литературного наследства", "Лермонтовской энциклопедии", многих литературно-художественных произведениях современности.

Лермонтов смог передать чувства формами поэтической, прозаической словесности. Он не убил живую психологическую реакцию, переживания, которые его волновали. Трепетная, волнующая, непрочная и напряженная связь человека с человеком была передана великим поэтом буквально "телесно".

Куска лишь хлеба он просил
И взор являл живую муку,
И кто-то камень положил
Ему в протянутую руку.

Да, да! Живую муку. Попробуй ее выразить словами так, чтобы они действительно возбуждали чувство муки. Это редкостный дар, в котором чувствуются отголоски "детски" чувственного мышления. Этому, на мой взгляд, невозможно научиться. Таким нужно родиться. И в этом понимании Лермонтов – поэт космической силы мысли. Он интуитивно понимал целостность мира в его разумных основаниях. Эту чудесную силу лермонтовской мысли нужно серьезно изучать. В этом значении Лермонтов живет с нами: в стихах, романах, музыке, продуктивно возвращая нас к временно пошатнувшемуся интересу к философии. Он заставляет думать, мыслить, переживать.

Духовное влияние Лермонтова пережило его земное существование (бытие) и перешло в имя, которое из исторического воспоминания сделалось вечно деятельным, нравственным двигателем и вошло в состав литературно-художественного богатства народов. Для нас Лермонтов – живой, думающий, размышляющий и тоскующий по своей бабушке Елизавете Алексеевне. Но они уже никогда не появятся. Они мертвы. Господи, как не идет им смерть!

Да будет милосердно к ним небо. И пусть примут вечные небеса двоих великих упокоенных, из которых один был наполнен божественной словесной гениальностью, а другая – терпимостью и добротой во всей ее исполненности, к единственному внуку с трагической судьбой.

И страшный чудится мне звук:
Убитый – как распятый.
И что-то близкое в нем есть,
Сравнимое с судьбой Ахматовой.

Литература

1. Асмус В. Ф. Круг идей Лермонтова // Литературное наследство. Т. 43–44. – М.: Издательство АН СССР, 1941, стр.83.
2. Асмус В. Ф. Круг идей Лермонтова // Литературное наследство. Т. 43–44. – М.: Издательство АН СССР, 1941, стр.128.
3. Вознесенский А. А. «Ров. Стихи и проза» (1987), стр.709.
4. Гомперц Г. Жизнепонимание греческих философов и идеал внутренней свободы. Спб., Товарищество «Общественная Польза», 1912.
5. Марченко А. Лермонтов. АСТ, Астрель, 2010.
6. Надсон С.Я. Полное собрание стихотворений, 1962, стр.7.
7. Платон. Собрание сочинений в 4 томах. Том 1, 1990, стр.4.

Болотіна Г.О., Сергієнко Л.Г. (КП ДонНТУ)

СУТНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОШУКУ, НАКОПИЧЕННЯ ТА ОБРОБКИ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Рівень розвитку науки визначається характером, достовірністю, цільовим призначенням інформації, яка одержана в результаті пізнання. Інформація є теоретичним і експериментальним підґрунтям для досягнення мети наукових досліджень і вирішення поставлених завдань. Вона є доказом обґрунтованості наукових положень, їх достовірності і новизни. Отримання, поширення й використання інформації мають суттєвий вплив на розвиток науки. Пошук потрібної інформації з кожним роком ускладнюється, що свідчить про актуальність обраної теми статті.

Метою даної статті є дослідження сутності наукової інформації, а також сучасних проблем пошуку, накопичення та обробки інформації в процесі наукових досліджень.

Процес вирішення даної проблеми в цілому починається з розгляду поняття та видів інформації. Отже, інформація — це певні відомості про об'єкти, явища навколишнього середовища, їх параметри, якість і стан. Інформація створюється в результаті діяльності наукових колективів, окремих вчених і фіксується в системі точних понять, тверджень, теорій, гіпотез. Інформація є загальнонауковим поняттям, яке включає не тільки відомості, а й збір, збереження та переробку. [2, 155]

Для проведення наукового дослідження потрібна первинна і вторинна інформація. Первинна інформація — це вихідні дані, які є результатом конкретних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду. Вторинна інформація — це результат аналітико-синтетичної переробки

первинної інформації. Ця інформація служить теоретичним та експериментальним підґрунтям, основою проведення наукового дослідження, є доказом наукової обґрунтованості роботи її, достовірності та новизни.[2, 157]

Для підтвердження достовірності висновків і результатів дослідження, перевірки робочої гіпотези важливе значення має первинна інформація.

Найбільш поширеними і змістовними методами нагромадження первинної інформації є: опитування, спостереження, експеримент, тестування, анкетування.

Пошук потрібної інформації з кожним роком ускладнюється. Тому всі наукові працівники мають знати основні положення інформаційного пошуку. Інформаційний пошук — це сукупність операцій, спрямованих на пошук документів, які потрібні для розробки теми проблеми.

При пошуку інформації слід дотримуватись певних принципів її формування, а саме:

— актуальність інформації має реально відобразити стан об'єкта дослідження в кожен момент часу;

— достовірність — це доказ того, що названий результат є істинним, правдивим;

— інформація має точно відтворювати об'єктивний стан і розвиток об'єкта;

— інформаційна єдність, тобто подання інформації у такій системі показників, при якій виключалась би ймовірність протиріч у висновках і неузгодженість первинних і одержаних даних;

— релевантність даних, тобто одержання інформації за запитом користувача, включаючи роботу з даними, які не належать до дослідження.

Отже, дотримання цих принципів дозволило б виключити дублювання наукових досліджень.

Під час збирання наукової інформації перед дослідниками постає проблема добору джерел, яка ускладнюється тим, що бібліотекам та іншим інформаційним установам тривалий час бракувало коштів для забезпечення розвитку власних колекцій вітчизняних та закордонних видань і це заважало повноті їхнього формування.

До основних інститутів і організацій України, які здійснюють централізований збір і обробку інформації основних елементів опублікованих документів, є: Книжкова палата України, Український інститут науково-технічної та економічної інформації, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського та інші бібліотечно-інформаційні установи загальнодержавного та регіонального рівнів.[2]

Також, за останні роки широко розвивається державна система збору, обробки, зберігання, ефективного пошуку та передачі інформації з використанням сучасної обчислювальної техніки.

Розвиток електронних комунікацій (Інтернету) частково полегшує вирішення проблеми, проте вимагає глибоких знань щодо змісту та особливостей використання окремих джерел електронної інформації. Застосування засобів менеджменту інформаційних ресурсів дозволяє підвищити ефективність інформаційного пошуку за рахунок об'єднання різних за структурою та функціональною побудовою інформаційно-пошукових систем.

Накопичення і зберігання великих інформаційних масивів - баз даних, дозволяє систематизувати документи за ознаками певної тематики, а також формувати банки даних, для оперативного багатоцільового використання відповідної інформації.

Досить популярним за останні роки стало використання інформаційної WEB-сторінки комп'ютерів.

Ця мережа дає можливість змінити найбільш важливі основи створення, розповсюдження і застосування знань у світі - в короткі терміни. Мільйони людей користуються мережею WEB для оперативного пошуку інформації, перевірки та дискусії. [3]

Інтернет і WEB стають інформаційним джерелом для мільйонів людей.

Її привабливість в тому, що користувачі мають доступ до інформації без будь-якої допомоги, участі чи керівництва другої особи (викладача, бібліотекаря) і можна використати в будь-який час доби, не потрібно нікуди їхати, тим більше, що інформація може отримуватись за потребою.

І все ж мережа WEB не є універсальною заміною бібліотеки. Недоліки WEB полягають у наступному: по-перше, не вся інформація розміщена на сторінках WEB, а та, що є дуже коротка за обсягом, зміст який міститься в цифровій формі дуже обмежений порівняно з друкованими матеріалами; по-друге, WEB - не завжди відповідає стандартам достовірності. Більшість матеріалів публікована без рецензій, без перевірки, гарантій; по-третє, WEB - не має каталогізації (описання змісту, форми) є лише мінімальна структура інформаційних матеріалів; четвертим недоліком є те, що не забезпечується ефективний пошук інформації фундаментальних наукових знань, і вона більше підходить для обміну свіжою інформацією і спілкування.

Тому важливе значення має завдання забезпечення наукових досліджень зручною для сприйняття інформацією про найважливіші наукові досягнення. Розвиток системи збору, обробки, зберігання, ефективного пошуку і передачі інформації, заснованій на використанні найсучасніших методів і засобів (у першу чергу обчислювальної техніки), є надзвичайно актуальним.

Найважливішим компонентом системи інформаційного забезпечення є нова науково-технічна інформація про оригінальні ідеї, наукові результати, факти і т. д. При цьому завжди існувала проблема «адресності», суть якої полягає в тому, щоб інформація своєчасно доставлялася саме тим

користувачам, для яких вона представляє безпосередній інтерес. Система наукової комунікації почала оформлятися як самостійна система, відповідальна за зберігання і розповсюдження наукових відомостей і знань.

Слід зазначити, що з розвитком електронних засобів інформації актуальність документальних джерел не знижується і потреба в них не зменшується. Проте існують суттєві проблеми в реалізації даного аспекту в Україні.

За останні роки приміщення бібліотек існують без ремонту, більшість сільських бібліотек взимку не опалюється. Бажання зайти до холодного неопалюваного приміщення. Професійною трагедією бібліотек стає старіння фондів. Останніми роками надходження до них не систематичні і мізерні. Наприклад, сільські бібліотеки у кращому разі отримують з десятка книг протягом року.

Отже, як висновок, можна зазначити, що при пошуку, накопиченні та обробці інформації в процесі наукових досліджень існує безліч проблем, для вирішення яких на сучасному етапі загальним напрямом розвитку країни у науковому просторі повинно бути формування інформаційного суспільства.

Література

1. Єріна А.М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004 - 212с.
2. Крушельницька, О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник для вузів / О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2009. – 206 с.
3. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник/ Г.С. Цехмістрова - Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003 – 240 с. – Режим доступу: http://ualib.com.ua/b_96.html

УДК 622.8

Водолаженко О.В., Сергієнко О.І. (КП ДонНТУ)

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ З ОХОРОНИ ПРАЦІ У НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМАХ ВНЗ

В сучасних умовах менеджмент (management) є ключовим поняттям виробничо-господарської діяльності і розглядається як основний фактор управління. Це відноситься як до діяльності підприємства в цілому, так і по відношенню до окремих його складових: фінансовий менеджмент, менеджмент інноваційної діяльності, менеджмент ресурсів і витрат, менеджмент охорони праці та інше.

У зв'язку з істотним збільшенням кількості об'єктів господарської діяльності різних форм власності, особливо в середньому і малому бізнесі, ускладнюється управління охороною праці традиційними методами і потрібен переклад його на більш якісно новий рівень. Для цього необхідно

відпрацювати і впровадити в практику підприємства комплекс науково обґрунтованих сучасних методологій, методик і рекомендацій щодо економічного управління охороною праці на всіх рівнях [1].

Отже, особлива роль у цій важливій справі належить працівникам фінансово економічних служб підприємств. Вони визначають економічні наслідки незадовільного стану охорони праці, травматизму на виробництві та професійних захворювань, розміри шкоди, заподіяної працівникам внаслідок тимчасової непрацездатності і каліцтв. Економісти також визначають вартість різних варіантів організаційно-технічних рішень щодо доведення рівня умов і безпеки праці до нормативних значень. Цим обумовлена необхідність вивчення студентами економічних факультетів вузів основ охорони праці. Тому метою статті є розкриття практичних положень з основ викладання дисципліни «Охорона праці» у вузах.

Згідно наказу № 420 Міністерства освіти України від 2 грудня 1998 року (zareєстрований в Міністерстві юстиції України 3 лютого 1999 року за № 59/3352) «Основи охорони праці» викладаються для студентів усіх вищих закладів освіти незалежно від рівня акредитації закладу при підготовці фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» та «бакалавр».

Нормативна дисципліна «Основи охорони праці» - це соціально-технічна наука, яка виявляє і вивчає виробничі небезпеки і професійні шкідливості, а також розробляє методи їх запобігання (або ослаблення) з метою усунення (або попередження) нещасних випадків, професійних захворювань, аварій та пожеж.

Курс «Основи охорони праці», наведений у цій навчальній програмі, складається з чотирьох основних розділів: правові та організаційні основи охорони праці; виробнича санітарія та гігієна праці; технічна безпека; пожежна безпека і додаткового п'ятого розділу - економічні основи працезахоронної діяльності.

Мета вивчення курсу - формування системи теоретичних і прикладних знань з правових, економічних та організаційних питань створення безпечних умов праці, захист людини на виробництві. Економічні питання охорони праці у навчальних програмах ВНЗ наведені в рис.1 [2].

Предмет вивчення - захист життя і здоров'я людини на виробництві. В результаті вивчення курсу студент повинен знати:

- законодавство про охорону праці, види нормативних документів та актів з питань охорони праці;
- структуру та функції системи управління охороною праці на державному, регіональному та виробничому рівнях;
- особливості та завдання економічного аналізу охорони праці на виробництві;
- економічні методи управління охороною праці на виробництві;

- джерела фінансування заходів з охорони праці на підприємстві.
Студент повинен вміти:
- орієнтуватися в правовому полі і визначати відповідність стану технічної безпеки на виробництві вимогам законодавчих та нормативних актів з охорони праці;
- оцінювати ефективність системи управління охороною праці на державному, регіональному та виробничому рівнях;
- аналізувати і попереджати події, ситуації, комбінації обставин, які можуть привести до нещасних випадків або аварій на виробництві;
- визначити соціально-економічний ефект від заходів щодо поліпшення умов і безпеки праці на підприємстві;
- користуватись первинними засобами пожежогасіння.

Рис. 1. Економічні питання охорони праці.

Розглянемо зміст п'ятого розділу «Економічні основи працезахоронної діяльності».

По-перше, економічний аналіз охорони праці - це система способів вивчення (з використання даних обліку, звітності, планів та інших джерел) ефективності вкладених в охорону праці коштів, оцінки поліпшення їх віддачі.

Основним завданням економічного аналізу охорони праці є оцінка ефективності витрат працезахоронного призначення та виявлення резервів поліпшення стану умов і охорони праці.

Основною особливістю економічного аналізу охорони праці є те, що він повинен сприяти пошуку резервів підвищення ефективності працезахоронної діяльності в порівнянні з досягнутим рівнем, зменшення рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності за рахунок поліпшення умов праці; зменшення збитків пов'язаних з охороною праці. Це має здійснюватися одночасно з підвищенням ефективності господарської діяльності,

поліпшенням використання виробничих ресурсів і зменшенням собівартості продукції, підвищенням рентабельності і збільшенням прибутку підприємства.

1. Обґрунтування витрат на охорону праці

Визначення термінів витрати, збитки, економічна ефективність, соціально-економічний ефект, інтелектуалізація праці, критерій ефективності, працезахоронна діяльність, працезахоронні заходи [3].

2. Страхування від нещасних випадків на виробництві

Основні принципи страхування від нещасного випадку на виробництві згідно ст.5 закону Україна «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які призвели до втрати працездатності».

Основні визначення «об'єкт» і «суб'єкт страхування», «страховий ризик» і «страховий випадок», «інвалід», «трудова каліцтво», «професійна працездатність», «відшкодування збитку».

3. Правила відшкодування шкоди.

Докази провини власника, відшкодування шкоди (одноразова допомога, відшкодування частини втраченого заробітку, витрати на медичну та соціальну допомогу) при тимчасовій втраті працездатності після травми, при стійкої втраті працездатності та смертельному нещасному випадку на сім'ю і кожного утриманця (також і на дитину, яка народилася після смерті померлого).

Страховий стаж, розрахунковий період, гранична середньомісячна сума страхових виплат, середньомісячний дохід, середньомісячна заробітна плата, вимоги до утриманцям.

Отже, узагальнюючи все вищесказане можна зробити наступні висновки:

1. В даний час проблема фінансування охорони праці і приріст прибутку, особливо, якщо всі економічні процеси господарської діяльності протікають в умовах нестабільності є визначальною в економічній стратегії розвитку промислового підприємства. Тому вивчення питань економіки працезахоронної діяльності є основною умовою попередження несприятливих ситуацій і наслідків у господарській діяльності промислового підприємства.

2. У сучасній науковій і навчальній літературі існують показники і критерії оцінки факторів ризику та невизначеності при оцінці ефективності роботи підприємства.

Література:

1. Ковалев А.А. Правовые и организационные вопросы охраны труда в гидромелиорации. // Сборник науч. трудов НАПКС. Строительство и техногенная безопасность. — 2006. — Вып. № 13-14. — С. 84-93.

2. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2001. — 252 с.

3. Зайцев Н.Л. Экономика промышленного предприятия. Практикум: Учеб. пособие. — М.: ИНФ-РА-М, 2000. — 192 с.

УДК 378.622.2

Дяченко Н.І., Поліщук Н.О. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЛЯ ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасної України, де однією з провідних галузей промисловості є вугільна індустрія, актуальним є процес підготовки фахівців вищої кваліфікації для неї. Впродовж перших років незалежності видобуток вугілля скоротився майже на 50%; впала продуктивність праці; експорт вугілля практично зупинився в 1995 році, - це обумовило закриття вугільних підприємств. Разом з тим, в умовах енергетичної кризи вугілля може стати пріоритетним енергоносієм, забезпечить власну промисловість необхідними ресурсами та обумовить становлення України як самостійної держави. З цих позицій особлива увага повинна бути приділена підготовці висококваліфікованих кадрів для вугільної галузі. Так, в Конвенції Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів від 21 березня 2011 р. №219-р підкреслено: «Державна політика в сфері освіти повинна бути спрямована на ефективне реформування сфери і запровадження нових вимог (стандартів), що відповідають рівню провідних держав, затвердження порядку формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, кваліфікованих кадрів з урахуванням потреб ринку праці».

Не зважаючи на значну актуальність проблем, лише окремі її аспекти отримали освітлення в працях Н.В.Заблоцької, В.Куценко, А.О.Саржана.[1] Але проблема підготовки кадрів вищої кваліфікації для підприємств вугільної галузі в її сучасному стані не стала об'єктом відповідного наукового інтересу та дослідження.

Метою даної статті є аналіз проблем гуманітарно-правового та соціально-економічного характеру щодо підготовки кадрів вищої кваліфікації для підприємств вугільної промисловості регіону.

Всі проблеми можна поділити на дві групи: ті, які пов'язані безпосередньо зі станом вугільної галузі, і ті, що характеризують організацію та реалії освіти. Забезпечення конституційного права громадянина України на освіту передбачає розвиток відповідної законодавчої бази.

Правове регулювання суспільних відносин у сфері освіти перебуває у стані становлення. Освітнє законодавство почало формуватися вже в перші роки незалежності держави. В 1991 році було прийнято Закон України «Про освіту». Але інтенсивність прийняття нових нормативно-правових актів

почала різко зростати після прийняття Конституції України у 1996 році. Загалом з 1993 року по 2002 рік було прийнято більше 40 нормативних актів міністерств і відомств, постанов Кабінету Міністрів України; Указів Президента тощо, які регламентували як діяльність вищих навчальних закладів, так і ті, які забезпечували інші заходи кадрової політики в державі. На початку 2002 року було прийнято Закон України «Про вищу освіту» (17.01.2002 р.), який у 2010-2012 рр. неодноразово відчував спроби змін та удосконалення аж до ступеню прийняття нового закону. Разом з тим, основним практично значущим для вищів є Наказ МОН України від 02.06.1993 р. №161 «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах». Звичайно, виникає запитання: яким чином може неодноразово змінюватись законодавство, а підзаконні акти, яким є Наказ №161, продовжують існувати в незмінному вигляді; не зважаючи на досить «похилий вік»?

Багато нормативно-правових актів останніх років прийнято, але дієвість їх незначна. Так, принципи реалізації державної політики щодо реформування та розвитку вугільної промисловості визначені Програмою «Українське вугілля» та затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2001 р. №1205 та Концепцією розвитку вугільної промисловості від 07.07.2005 р. №236. Проте на теперішній час не забезпечено необхідних темпів реформування вугільної промисловості. А Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці» взагалі не досяг своєї мети, адже не відповідав вимогам ринкової економіки та державній політиці оплати праці. Цей закон створив проблеми і для вищих навчальних закладів: пільговиків для вступу у ВНЗ поза конкурсом було і так забагато. Взагалі навчання повинно мати один критерій – рівень відповідних знань. Це є ще одним проявом того, що розвиток українського суспільства здійснюється не за допомогою правових та економічних важелів, а через адміністрування та тоталітарно-планові методи управління, які породжують цілу низку завдань.

Сьогоднішні реалії дозволяють констатувати, що в Україні гостро стоїть проблема зайнятості населення. Щодо проблем працевлаштування молоді, то вона комплексна, і її складають кілька факторів. Перший – це малоєфективність роботи, пов'язаної із забезпеченням працевлаштування молоді після закінчення вищих навчальних закладів. Другий – низький рівень професійної підготовки молоді у вищих навчальних закладах. Нерідко отримані студентами знання та навички залишаються марними. Роботодавці також у більшості випадків не зацікавлені в тому, щоб брати молодь на роботу, в силу відсутності у останніх досвіду і практичних навичок. Третій, що є не менш популярним явищем – завищені вимоги молоді до посади та заробітної плати. Не маючи необхідного досвіду, молоді спеціалісти часто бувають занадто самовпевненими і вимагають високу посаду і заробітну

плату, що не відповідають рівню їх підготовки та досвіду. Як наслідок, опиняються без роботи. При цьому (четвертий фактор) – часто низька, логічно необґрунтована оплата праці. По всіх основних позиціях ціни в країні вже досягли західноєвропейських, подекуди навіть їх перевершили, а от зарплати, як і раніше, відстають. Наприклад, середньостатистичний студент західної країни (Німеччина, Франція), що працює охоронцем, отримує зарплату близько 600 євро за роботу добу через добу. Тобто стільки, скільки в нашій країні отримує менеджер середньої ланки, або кваліфікований робітник, який працює кожен день.

Молодь – майбутнє країни. На думку Алексюк А.М., молоді люди, що не отримують повноцінної освіти, не тільки поповнюють лави безробітних, але і часто стають на шлях протиправних дій.[2]

Успіх будь-якої країни у соціально-економічному розвитку значною мірою залежить від кадрового потенціалу, здатного забезпечити високу продуктивність праці, стійке та високоефективне виробництво. Зважаючи на те, що в Україні близько 900 вищих навчальних закладів, вважається, що достатню освіту має переважна кількість населення. Але реальність не така райдушна (табл.1).

Таблиця 1. –
Освітній рівень населення України (питома вага населення з відповідним рівнем освіти) [3]

Показник освітнього рівня	Населення старше 6-ти років, %	У містах	У сільській місцевості
Повна вища	11,8	14,8	5,5
Базова вища та незакінчена вища	2,2	3,2	1,1
Середня спеціальна та професійно-технічна	30,4	32,9	25,1
Повна загальносередня	19,5	19,0	20,7
Базова середня та початкова загальна	28,5	24,2	37,7
Немає початкової освіти, неписьменні	7,2	5,9	9,9

Як видно із табл.1, нині повну вищу освіту має лише 11,8% населення відповідного віку, тоді як, скажімо, в Японії цей показник у чотири рази вищий.

Аналіз стану трудових ресурсів на конкретному вугільному підприємстві – шахті «Димитрова» - надає динаміку останніх років (табл.2).

Таблиця 2. –

Аналіз трудових ресурсів шахти «Димитрова» за освітою

Показники рівня освіти	2006	2007	2008	2009	2010
Нижче середньої	146	123	102	89	71
Загальна середня	1104	1087	1043	919	830
Середня спеціальна і незакінчена вища	367	349	306	281	247
у т.ч. гірничя	192	179	167	158	139
Вища	86	95	110	98	102
Всього	695	1566	1586	1447	1298

За даними таблиці можна зробити висновок, що негативно характеризує якість трудових ресурсів те, що кількість працівників, які мають вищу освіту, є досить незначною: у 2006 р. – 86 осіб; у 2007 р. – 95 осіб; у 2008 р. – 110 осіб; у 2009 р. – 98 осіб; у 2010 р. – 102 особи. Тобто персонал є в основному середньо кваліфікованим.

У зв'язку із нестачею спеціалістів на інженерно-технічні посади широко залучаються особи без технічної освіти, але з досвідом практичної роботи. В такій ситуації у технічних вишах організовані групи «прискореників». Курс їх підготовки скорочений, але навчальні програми включають і фундаментальні, і спеціальні дисципліни. Тому виникає запитання: чи ці груп створені як підвищення кваліфікації інженерно-технічних кадрів вугільної галузі, чи мова йдеться про документ, підтверджуючий наявність вищої освіти? До речі, для більшості «прискореників» за опитуванням – останній аргумент є головним мотивом навчання.

Загалом, як відомо, будь-яка людська діяльність базується на засадах ефективності, передбачуваності, врахування та контролю. В сучасному освітньому процесі все менше уваги приділяється довгостроковій перспективі та її результатам. Тому деякі новітні технології та заходи, які на перший погляд є ефективними, призводять до негативних наслідків. Так, впровадження тестових іспитів замість письмових або усних, спрямоване на підвищення ефективності навчання. Але ми бачимо, що ці заходи призводять до зниження загальної та комунікативної культури студентів та неспроможності останніх чітко і логічно формувати свої думки. З'являється формалізм і бюрократія; слабшають і навіть зникають зв'язки викладача і студента; зароджуються помилкові уявлення про знання і їх критерії; зневажаються духовні орієнтири особистості.

На думку В.Сухомлинського, навчання – це процес взаємодії тих, хто вчиться, і тих, хто вчить. Сучасна освіта перетворюється в «безлюдний» процес, але освіта – це і навчання, і виховання, яке не може бути безособистісним.

Освіта є соціальним інститутом, але з позицій ринкової економіки вона є елементом національного господарства, споживає ресурси і надає ринку свій продукт. Разом з тим, проникнення ринку в освіту допустиме у певних межах, повна її комерціалізація неможлива. Тому вищі навчальні заклади повинні мати більшу свободу у формуванні навчальних планів, адаптованих до регіональної економіки; формуванні корпоративних відносин між вишами та підприємствами на рівні галузевих угод; здійсненні заходів щодо підвищення мотивації до навчання впродовж життя та потреби в постійному прагненні до самовдосконалення.

Література:

1. Заблоцька К.В. Професійно-кваліфікаційні верстви робітників вугільної промисловості України в 1960-1985 рр.// Історичні і політологічні дослідження. – 2001. - №4(8); Куценко В. Соціально-економічна сфера України: стан, проблеми, перспективи.// Персонал. – 2004. - №2; Саржан А.О. Новітня історія Донбасу (1945-1999 рр.). – Донецьк, 1999; Саржан А.О. Зміни в соціально-економічній сфері Донбасу. – Донецьк, 2004.

2. Огневюк В. Образование как сфера «будущего времени»// Персонал. – 2003. - №9. – С.68; Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Підручник. – К., 1998. – С.5.

3. Соціальні індикатори рівня життя населення. – К.: Держкомстат, 2003. – 250 с. – С.70.

Моїсеєнко Л.М.(КПДонНТУ)

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Конкуренція країн в економічній області зводиться в сучасних умовах ринкового господарства до конкуренції в галузі науки і техніки і, як наслідок, до конкуренції в галузі підготовки та організації використання кваліфікованих, перш за все, інженерно-технічних кадрів. Українська система освіти, на відміну від зарубіжних, визрівала в надрах державно-політичної системи, докорінно відрізнялася від існуючої нині. Це стало однією з причин того, що проведені в країні соціально-економічні перетворення висунули на перший план ряд проблем, пов'язаних з функціонуванням і розвитком системи освіти як галузі національної економіки.

Входження системи освіти в нові соціально-економічні умови породило безліч проблем, вибір шляхів вирішення яких, безумовно, пов'язаний, на нашу думку, як з вивченням досвіду функціонування освітніх систем в країнах з ринковою економікою, так і з розробкою теоретико-методологічних основ економіки та принципів управління освітою в сучасних умовах.

Поява та стрімкий розвиток високих технологій, зростання рівня технічної оснащеності виробництв, забезпечення високих темпів розвитку

науки і техніки, зумовлені необхідністю досягнення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та сфери послуг, вимагають наявності кваліфікованих інженерно-технічних кадрів і відповідної системи їх підготовки. У зв'язку з цим при переході суспільства з індустріальної в постіндустріальну стадію існування освітні послуги, що надаються технічними вузами, стають найважливішим фактором формування і розвитку економічного потенціалу країни.

На вищій навчальній закладі покладається відповідальність за створення системи відбору і підготовки інтелектуальної еліти країни.

Однак призначення української вищої освіти необхідно розглядати значно ширше даної прагматичної ідеології, спрямованої на формування інтелектуальної еліти країни. Суспільна та соціальна значимість вітчизняної вищої школи зумовлюється виконанням нею ряду специфічних функцій.

В даний час у більшості країн світу освіта розглядається також як «соціальне благо»[2], яка виконує наступні функції:

- Оптимізаційну (завдяки знанням, діяльність у будь-якій сфері стає більш ефективною і раціональною);
- Економічну (із зростанням загальної та професійної культури індивідів збільшуються його доходи);
- Соціальну (завдяки освіті, значно полегшується процес соціалізації індивіда, обумовлюючи тим самим стабільність перспектив розвитку суспільства);
- Функцію безпеки (освіта як соціальний інститут захищає індивіда від загроз з боку внутрішніх і зовнішніх факторів впливу).

Структурне реформування економіки, викликане її переходом до ринкового механізму регулювання, спричинило певні негативні зміни на ринку праці України, що через зниження промислового потенціалу країни, скорочення виробництва, структурну диспропорцію і розбалансованість економічних зв'язків знаходять своє відображення в існуючій незайнятості населення, наявності безробіття, прихованої зайнятості та інших негативних тенденцій.

У доповіді МОП «Глобальні тенденції молодіжної зайнятості у 2010 році» наголошується, що підвищення рівня безробіття відбулось у всіх країнах світу, але найбільше зростання цього показника - з 11,9% до 13,1% за період 2007-2010 рр. - було зафіксовано серед молоді. Загалом у 2010 році чисельність безробітних у світі склала 205 млн. осіб, з них 78 млн. - це молоді спеціалісти, що озброєні новими знаннями та прагнуть працювати.

За даними Державної служби статистики України, рівень безробіття серед молоді 15-24 років у 2010 році становив 17,4% економічно активного населення відповідної вікової групи, що на 4,7 в. п. більше середньосвітового рівня. Зростання молодіжного безробіття в окремих країнах, у тому числі й в Україні, супроводжувалося скороченням інвестицій в освіту, перетоком

молоді до сектору неформальної зайнятості, неефективним використанням людського капіталу, соціальною нестабільністю, зміною освітніх та професійних орієнтирів тощо. Серед негативних наслідків безробіття варто відмітити «відтік мізків», проблеми у створенні сім'ї, розлучення, занепад моральних норм, підвищення рівня злочинності, суїцид, зневіру, посилення соціальної напруги тощо. Саме тому головним пріоритетом 2011 року МОП оголосила зайнятість молоді[3].

Разом з тим, тільки наявність висококваліфікованих кадрів, здатних грамотно і чітко формулювати задачі й знаходити способи їхнього вирішення може сприяти більш швидкому подоланню економічної кризи в країні, зростанню її економічного потенціалу.

У цих умовах визначення потреби та перспективної чисельності спеціалістів з вищою освітою на ринку праці України має особливу актуальність для оцінки трудових резервів вищої кваліфікації в країні, розвитку її продуктивних сил і забезпечення зайнятості.

Необхідно знати, яка кількість спеціалістів з вищою освітою і якої кваліфікації буде на ринку праці України для того, щоб забезпечувати, по-перше, потреби матеріальної і нематеріальної сфер виробництва необхідними фахівцями, а, по-друге, зайнятість підготовлених спеціалістів з вищою освітою відповідно до отриманого фаху й кваліфікації.

Особливу актуальність також набуває і питання гнучкого реагування системи підготовки фахівців на вимоги, що змінюються, і потреби ринку праці в Україні, а також проблеми регіонального забезпечення спеціалістів як одного з головних чинників ефективного розвитку галузей економіки в країні.

Значний внесок до вирішення питань функціонування ринку праці в країні, без якого неможливо в даний час розробити проблему забезпечення потреб галузей економіки в кадрах спеціалістів з вищою освітою, внесли такі відомі вітчизняні вчені, як С.І. Бандур, Д.П. Богиня, І.К. Бондар, В.С. Васильченко, В.М. Данюк, Г.А. Дмитренко, Е.М. Лібанова, В.В. Онікієнко, М.В. Шаленко, В.М. Шамота та інші. Питання, пов'язані з формуванням ринку праці спеціалістів з вищою освітою та розвитком вищої школи в країні, висвітлювали такі вчені, як Н.Ю. Бутенко, О.А. Грішнова, М.І. Долішній, С.М. Злупко, В.Є. Козак, В.І. Куценко, В.М. Новіков, А.І. Селєзньов, А.Г. Янковий і інші.

Питаннями забезпечення потреб економіки у спеціалістах з вищою освітою за часи існування СРСР займалися такі вчені, як Д.І. Валентей, А.С. Головачов, С.І. Гусятинер, Є.М. Жильцов, А.П. Іванов, В.Г. Ляляєв, І.А. Лясников, В.М. Маневич, Е. Р. Саруханов, В.В. Томілов, Г.І. Ушаков, А.С. Шуруєв, Д.І. Чупрунов та інші.

Об'єктом дослідження є спеціалісти з вищою освітою як певна категорія загальнонаціонального або регіональних ринків праці.

Предметом дослідження є механізм підготовки кадрів для вугільної промисловості в умовах реформування освіти України формування чисельності спеціалістів з вищою освітою.

Система підготовки кадрів в Україні відображає загальноосвітні тенденції. Наша держава використовує програмні документи ЮНЕСКО щодо розвитку системи підготовки кадрів, доповідь Міжнародної комісії про освіту для XXI століття «Освіта: схований скарб», заключну доповідь Всесвітньої конференції з вищої освіти ЮНЕСКО, що відбулася в жовтні 1998 р. в Парижі. До речі, в останньому документі викладені основні принципи, на основі яких можна було б побудувати процес здійснення реформ і розвитку системи підготовки кадрів у відповідності з потребами XXI століття, з урахуванням тенденцій розвитку вищої освіти, серед останніх варто, на наш погляд, виділити наступні:

- широка диверсифікація вищої освіти – багатоваріативність, різноманіття, багатомодельність;
- неперервна адаптація навчальних програм до майбутніх потреб, підвищення адекватності вищої освіти перспективам соціально-економічного розвитку;
- реалізація установки на виховання студентів у дусі громадянськості та підготовки їх до активної участі в житті суспільства;
- надання студентам оптимального діапазону вибору, створення умов для гнучкості та багатоваріантності у термінах початку та завершення вищої освіти;
- розширення доступу до вищої освіти на засадах справедливості – «вища освіта не для обраних, а для здібних»;
- підхід вищої освіти до парадигми «освіта протягом усього життя»;
- орієнтація вищої освіти на студента;
- формування необхідного потенціалу і стратегій розвитку на основі соціального партнерства, розширення зв'язку зі світом праці;
- подолання вузькоекономічної орієнтації в діяльності вищих навчальних закладів і підготовці кадрів;
- посилення направленості на міждисциплінарні, багатодисциплінарні і трансдисциплінарні освітні програми;
- підвищення уваги до підготовки спеціалістів у нових технологічних та управлінських областях;
- формування нового навчального середовища, заснованого на сучасних технологіях і нових видах освітніх послуг тощо [2,7].

Намагання до якості освіти збережуться і в майбутньому, в перспективі.

Документи ЮНЕСКО мають установку на розуміння якості як категорії, що охоплює всі основні функції та напрями діяльності, зокрема:

- якість викладання;
- якість відповідності персоналу і програм;

- якість навчання як результат викладання і досліджень.

Отже, для успішної реалізації своїх функцій у сучасному суспільстві освітні установи повинні бути здатні ефективно реагувати на зміни, що відбуваються на ринку освітніх послуг і ринку праці, адаптуватися у швидко мінливих умовах, враховувати регіональні потреби ринку праці, а також оволодівати більш ефективними інформаційно-комунікативними технологіями в освіті.

Донецький економічний регіон має найвищий рівень економічного розвитку на Україні. Основними міжгалузевими комплексами є енергетична, металургійна, машинобудівельна, хіміко-індустріальна. В структурі паливної промисловості переважає вугільна - коксівне вугілля добувають в Донецькій області. Тому підготовка інженерно-технічних кадрів має стратегічне значення.

Починаючи з 1959 року освітні послуги з підготовки інженерних кадрів надає Красноармійський індустріальний інститут (наказ (№ 27-02) від 2005 року). Спочатку це був опорний Навчально-консультаційний пункт Дніпропетровського гірничого інституту. Створення НКП було відповіддю на потреби підприємств регіону, яким край необхідні були інженерні кадри. Це був важливий крок у процесі розвитку технічної освіти в регіоні, зважаючи на те, що її можна було отримати без відриву від виробництва. Актуальною вбачається і сучасна концептуальна лінія інституту - надання освітніх послуг за місцем проживання і максимальне наближення навчання до виробництва.

Важливе значення в цьому плані має щорічна профорієнтаційна робота з молоддю в шахтарських містах і селищах. Правильна та вчасна організована профорієнтаційна робота, що проводиться як середніми навчальними закладами, так і вищими, здатна вирішити багато проблем, а головне виправити дисбаланс між попитом на освіту та її пропозицією.

Серед молоді вже склався певний поділ спеціальностей на «престижні», «не престижні» та ті, які абітурієнти обирають під впливом батьків. Найчастіше до тих, що є престижними, відносять такі як юрист, економіст, журналіст, IT-спеціаліст, дизайнер тощо. В підтвердження цьому можна навести результати он-лайн опитування, що проводиться на [сайті профорієнтації](#) з серпня 2007 року[6].

Але данні Центрів зайнятості підтверджують зворотну інформацію. У структурі підготовки фахівців найбільшу частку мають такі напрями, як економіка (32%) та інженерія (23%), а у державній службі зайнятості зареєстровано 44% випускників, які закінчили навчання у вищих навчальних закладах за напрямом "економіка". Вищі навчальні заклади готують фахівців-економістів, які не можуть сьогодні знайти собі роботу і переходять у розряд безробітних. Така ситуація призводить до неефективного витрачання як бюджетних, так і приватних коштів, які спрямовувалися на підготовку

непотрібних фахівців, а з іншого боку - роботодавці недоотримують потрібних висококваліфікованих фахівців.

Сучасний ринок праці найбільше потребує робітників металургійних і машинобудівних професій (99,9 тис. осіб), а також робітників з видобутку корисних копалин і на будівництві (74,1 тис. осіб). При вивченні регіонального попиту у фахівцях зі спеціальності «Розробка родовищ та видобування корисних копалин» було встановлено, що для вугільних підприємств регіону необхідні наступні гірничі кадри: гірничі майстри, змінні інженери, інженери з впровадження нової техніки, інженери виробничого відділу, інженери дільниць, заступники начальника дільниці. Вугільні підприємства регіону щорічно потребують біля 30 гірничих інженерів-шахтобудівників.

Причина нестачі кадрів з даних спеціальностей вбачаються в тому, що ці професії не є дуже привабливими та популярними серед молоді через невисокий рівень заробітної плати, важкі умови праці, що стають причиною не тільки звільнення працівників, а й неможливості заповнення вакансій у майбутньому. Але ж для організації виробництва і управління технічними дільницями гірничих підприємств необхідне постійне забезпечення інженерними кадрами. Причому в умовах стабілізації і підйому вугільної промисловості України ця теза має актуальне значення. Тому для підвищення престижності шахтарської праці в 2008 році Верховна Рада прийняла відповідний закон «Закон про престижність шахтарської праці», який надав певні пільги для абітурієнтів – шахтарів, та дітей-шахтарів.

Сьогодні Красноармійський індустріальний інститут має більше можливостей розвивати гірничу освіту, враховуючи потреби ринку та роботодавців, готувати власні інженерні кадри, які вирости серед шахтарів.

Табл. 1. Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра. Ліцензовані обсяги 2011 -2012рр.[1].

Галузі знань		Напрями підготовки		Ліцензовані обсяги		Нормативні терміни навчання	
Шифр	Найменування	Код	Назва	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
факультет: «Технології і організації виробництва», «Дистантного і заочного навчання»							
0305	Економіка та підприємництво	6.030504	Економіка підприємства	35	35	4	4
		6.030509	Облік і аудит	-	50	-	4
0306	Менеджмент і адміністрування	6.030601	Менеджмент	50	50	4	4
0503	Розробка корисних копалин	6.050301	Гірництво	80	80	4	5

«Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції»

0505	Машинобудування та матеріалобробка	6.050503	Машинобудування	50	50	4	5
0507	Електротехніка та електромеханіка	6.050702	Електромеханіка	25	25	4	5

Становлення конкурентоспроможного фахівця є спеціально організований освітній процес формування професійних і особистісних компетенцій спеціаліста. Даний освітній процес має враховувати зовнішні та внутрішні фактори ринку, а також вимог самої професії.

В умовах інформаційної насиченості, швидкого старіння знань необхідно впроваджувати перманентну освіту, коли молодий фахівець повинен бути підготовленим до самостійного добування нових знань. Для цього найперше, що потрібно зробити - це навчити майбутніх спеціалістів вчитися.

Уміння вчитися включає декілька видів навчальної діяльності, різних за своїм призначенням:

- пошук нової інформації, який потребує уміння працювати в бібліотеці, конспектувати, аналізувати;
- засвоєння знань за допомогою розв'язання типових задач, тестів, контроль за процесом розв'язання, корегування при виникненні помилок;
- готовність до колективної діяльності, набуття знань з теорії та практики управління колективом, які відповідають вимогам міжнародного менеджменту.

З впровадженням основних засад Болонської системи, а саме кредитно – модульної системи, навантаження дисципліни в інституті включає як аудиторну, так і самостійну роботу студентів. При чому, якщо на першому курсі на самостійне опрацювання передбачено близько 47%, то у магістрантів – 56%.

Молодий фахівець також повинен відповідати вимогам державного стандарту, який включає:

- високий рівень політичної культури, що дозволяє організувати роботу колективу, який складають працівники з різними політичними поглядами;
- професійну компетентність, уміння використовувати теоретичні знання у виробничій діяльності;
- організаційні здібності, уміння створювати мотиви діяльності, визначати пріоритети, володіти основами знань про підприємливість;
- уміння використати національну спадщину в галузі загальноприйнятих людських цінностей;
- особисті якості: високий рівень освіченості, культури, воля, справедливість, тактовність тощо.

Досвід європейських країн вказує на дієвість моделі інноваційної освітньої траєкторії, яка дозволяє випускнику отримати не тільки фундаментальну освіту, а й сформувати додаткові професійні і загальнокультурні компетенції, здатність до творчості, інновацій, включаючи навички проектної роботи.

На відміну від індивідуальних навчальних планів, інноваційні освітні траєкторії складаються не тільки для окремого студента, а й для студентської групи, «занурюючи» студентів у формат командної роботи.

Сучасний ринок праці вимагає від випускника професійної та особистої компетенції. 37,5% роботодавців вважають, що випускник перед початком роботи повинен пройти практику в даній організації, 22,5% респондентів вважають, що випускнику ВНЗ досить переддипломної практики в будь-якій організації, а 10% - що потенційний співробітник повинен мати досвід роботи за фахом не менше року з умовою проходження практики на даному підприємстві. Це вказує на необхідність здійснення комплексної, різнобічної взаємодії вузів з ринком праці, підприємствами.

Якість підготовки кадрів тісно пов'язана з якістю інфраструктури та навчального середовища. У якості підготовки кадрів важливу роль відіграє активна взаємодія академічної спільноти з економічними партнерами. Ця взаємодія поширюється на викладання, технічний розвиток, організацію навчання, формування інституціональних структур нового типу, встановлення численних, обов'язково формальних, зв'язків з організаціями, діловими колами і промисловим сектором.

Така активна взаємодія передбачає неперервний аналіз потреб у програмах навчання, підготовці кадрів та їх перепідготовці. Вона вимагає використання методів адекватного визнання трудового досвіду, пов'язаного з навчальною діяльністю студентів і педагогічною діяльністю викладачів. У цьому контексті вища освіта має пристосувати свої структури і механізм підготовки до нових потреб чи створити нові форми освіти на основі таких критеріїв, як гнучкість, відповідність потребам в області зайнятості, врахування неоднозначності контекстів і контингенту. У Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI ст. говориться про необхідність досягнення партнерства на основі загальних інтересів, взаємної поваги довіри, що має бути основним методом оновлення вищої освіти.

В умовах жорсткої конкуренції ВНЗ необхідно вести пошук нових сфер діяльності для випускника, визначати стратегію відносин з ринком праці. Через це кожен ВНЗ має приймати участь в апробації «випереджальних» освітніх програм, спрямованих на підготовку нових спеціалістів з інтегрованих галузей знання, розширювати межі спеціальностей, впроваджувати нові дисципліни. Що в значній мірі залежить від гнучкості кадрового потенціалу самого ВНЗ, здатності викладачів

опанувати та розробляти нові дисципліни. Враховувати насиченість та корисність кожної дисципліни для певного напрямку підготовки студентів.

Красноармійський індустріальний інститут має певний досвід розробки і впровадження інноваційних освітніх технологій, які допомагають суттєво підвищити якість освітніх послуг.

В інституті впроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу відповідно до вимог Болонської конвенції. Опрацьовано нові концепції і технології підготовки фахівців, освітньо-професійні програми, створено навчальні плани для всіх спеціальностей, триває робота зі створення навчально-методичних комплексів дисциплін.

У навчальному процесі широко використовуються *активні засоби навчання*, серед яких

- інтегральні, проблемні і відкриті лекції, семінарські заняття у формі дискусій і прес-конференцій, які реалізують принципи діалогічного спілкування між викладачами і аудиторією, активізують індивідуальну роботу студента;

- технологія проблемного навчання, яка спрямована не на передачу готової інформації, а на отримання студентами нових знань та умінь за допомогою розв'язання теоретичних та практичних проблем;

Але залишаться і відкрите поле у використанні новітніх педагогічних методик: „мозкового штурму”, елементів дидактичних та операційно-рольових ігор, імітація виробничих ситуацій, дидактична система ігрових методів поетапного контролю знань; кейс-технологія, за якої навчально-методичні матеріали чітко структуровані і відповідно комплектуються у спеціальний набір (кейс) і надаються студентові для самостійного навчання з періодичними консультаціями;

У навчально-виховному процесі широко використовуються *сучасні інформаційні технології*, елементи дистанційної освіти.

Електронні навчальні матеріали розміщено у локальній мережі інституту. Доречним було б створення локальних мереж студентських гуртожитків.

Має інститут і досвід по впровадженню системи Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне динамічне об'єктноорієнтоване середовище для навчання – програмний комплекс для організації дистантного навчання в мережі Internet та локальних мережах. Ця програма дозволяє інтегрувати навчання повністю в комп'ютерну мережу, використовуючи веб-технології.

Студенти в процесі навчання отримують доступ до багатьох ресурсів. Викладачі отримують можливість організувати процес навчання, використовуючи можливості Moodle: проведення семінарів, тестів, заповнення електронних журналів, включення в навчання різноманітних об'єктів та посилань з інтернету тощо. На основі даної оболонки розроблені

навчальні курси які використовуються студентами при вивченні дисциплін «Інформатика і комп'ютерна техніка», «Теоретична механіка» «Історія української культури»(для заочного відділення) тощо.

Таким чином, досить гострою й актуальною залишається проблема підготовки кадрів у вищих навчальних закладах. Цьому має сприяти активне впровадження тристоронніх договорів «студент – роботодавець – вищий навчальний заклад» із відображенням у них прав та обов'язків кожної із сторін. Міністерству освіти України, Національній академії наук України за участю провідних технічних вузів доцільно було б розробити концепцію технічної університетської освіти, яка б поєднувала глибоку фундаментальну та професійну підготовку кадрів та направлена на формування у студентів навичок і вмінь наукової, практичної та інноваційної діяльності[4].

Забезпеченню підготовки фахівців високої якості має сприяти інтеграція вищих навчальних закладів, академічних і галузевих секторів науки, промисловості, бізнесу. У цьому контексті особливого значення має впровадження у діяльність вищих навчальних закладів інноваційних технологій. Подолання цих та інших недоліків сприятиме інтеграції освіти та науки, залученню роботодавців до підготовки фахівців, прискоренню формування конкурентноздатної головної продуктивної сили суспільства.

Список літератури.

1. Додаток 3.1 правил прийому в ДонНТУ 2011р.
2. Доклад международной комиссии по образованию, направленный ЮНЕСКО «Образование: скрытое сокровище». ЮНЕСКО, 1997.[електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ru.iite.unesco.org/library/item/472/>
3. Ляч Л. Розвиток молодіжного ринку праці: сучасний стан, тенденції та перспективи. / Л.Ляч. // Україна: аспекти праці. - № 8, 2011. – С.12-20.
4. Лук'янов В. Нововведення в освітній сфері: сучасний стан і проблеми / [Лук'янов В., Брецько Ф., Лоха Л. та ін.] // Голос України. – 2009. – №155. – С. 7.
5. Майер Г.В., Маковеева В.В. О роли вузов в подготовке конкурентоспособных кадров для новой экономики / Г.В. Майер, В.В.Маковеева. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lib.tsu.ru/mminfo/2011/000393746/01/image/01-017.pdf>
6. Освітній портал. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/644.html>
7. Реформы и развитие высшего образования: Программный документ ЮНЕСКО, 1995 [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.e-joe.ru/sod/99/4_99/st180.html

Погромська І. В., Сергієнко Л.Г. (КіДонНТУ)

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Актуальність теми.

На сьогоднішній день вища освіта відіграє важливу роль у житті людини вона є не тільки запорукою розвитку особистості, а й суспільства та держави в цілому.

Сьогодні необхідна перебудова всього процесу виховання і навчання на основі гуманістичного підходу, який вбирає в себе все найцінніше з досвіду світової та вітчизняної культури. Цей підхід є критерієм педагогічної доцільності розвитку гуманістичної системи, в концепцію якої спочатку закладені ідеї свободи вибору, особистої гідності, взаємної відповідальності і терпимості. Інакше просто бути не може, тому що особистість як суб'єкт свого розвитку має волю вибору. Присвоєння зразків дій і цінностей ззовні відбувається не автоматично, а вибірково, опосередковуючи свідомістю. Але на формування ставлення до іншої людини освітня програма впливає належним чином, якщо її зміст пронизане гуманізмом. [4]

Метою даної статті є наукове обґрунтування змісту поняття «гуманітаризація освіти», а також дослідження проблем гуманітаризації освіти у вищій школі.

Ключові слова: гуманітарний, гуманітаризація освіти.

Проблеми гуманітаризації освітнього процесу у вищих навчальних закладах у своїх наукових працях досліджували такі вчені як: Гончаренко С. У., Барно О., Добриніна В. І., Джуринський А. А., Касьян А. А., Красильника Ю. С., Кухтевича Т. Н., Добрускіна М. Є., Зязюна М. І., Нещадима М. І., Олексик О. М., Скаткін М. Н., Шиянова Є. Н., Хорева І. О., Яковлев В. Г., та ін.

З'ясуємо, значення термінів «гуманітарний», «гуманітаризація освіти».

Термін «гуманітарний» (від лат. *humanitas* – людська природа, освіченість, людство) – такий, що має відношення до свідомості людини й людського суспільства. [2, с. 77] Це слово з'явилося в XVII – XVIII ст. і використовувалось спочатку для характеристики освіченої людини, яка володіла знаннями майже у всіх сферах людської діяльності. Слово «гуманітарний» у подальшому закріплюється за комплексом наук, які мали своїм предметом ті чи інші прояви людської духовності, тобто за філологією, етикою, філософією, історією, естетикою, юриспруденцією і т.д. Відповідно представників цих наук стали називати гуманітаріями на відміну від гуманістів, тобто тих людей, незалежно від роду їх діяльності, які керуються гуманістичними ідеалами.

«Хвиля» гуманітаризації освіти в нашій країні почалася в 70 – ті р. з підготовки відомчих документів (листів Міністерства вищої і середньої

спеціальної освіти СРСР «Про гуманітарну підготовку студентів негуманітарних спеціальностей»), де розглядалися проблеми підвищення культурного рівня підготовки спеціалістів. Загострення проблеми гуманітаризації настає в середині 80-х рр., оскільки в цей період в радянській державі почалися масштабні зміни в різних галузях. У результаті цього змінилось ставлення держави до людини. Людина перестала бути засобом для досягнення мети, до неї почали ставитися як до цінності, а в освіті поступово ставили за мету розвиток і виховання людини. Саме в цей час уперше почали формуватися поняття «гуманізація» і «гуманітаризація».

У нашій країні ідеї гуманітаризації освіти розроблялися в самих ВНЗ, а потім уже на державному рівні. Аналіз наукової літератури з проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти дозволяє відмітити, що з початком 1985 р. в колі педагогів, психологів відмічається підвищений інтерес до питань удосконалення гуманітарної підготовки випускників. [5]

Поняття «гуманітаризація освіти» набуло у наукових дослідженнях різноманітного термінологічного тлумачення.

Гуманітаризація освіти, розглядається, як:

- система заходів, спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти й у такий спосіб на формування особистісної зрілості тих, кого навчають. Саме культура, а не суспільство і колектив, визначає формування особистості, що підтверджується успішною практикою домашнього виховання і, навпаки, неспроможністю значної частини освітніх закладів;
- єдність науки та культури, усвідомлення соціальної і культурної значущості науки та її досягнень (наприклад, гуманітаризація передбачає формування культури розуміння того, що людина – частка буття, вінець творіння природи);
- покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення;
- ціннісно – орієнтаційна діяльність передбачає надання об'єкту певної цінності. У цьому випадку людина отримує інформацію про значення об'єкту для неї самої або для інших людей;
- система заходів, спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти і т. о. на формування особистісної зрілості учнів. [3]

На думку вітчизняного дослідника Гончаренко С. У. гуманітаризація освіти – переорієнтація освіти з предметно – змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу й насамперед – світу культури, світу людини, на формування в молоді гуманітарного й системного мислення; система заходів, спрямованих на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання й таким чином на формування особистісної зрілості учнів, розвиток їхніх творчих

здібностей. Гуманітаризація освіти спрямована на подолання утилітарно – економічного, технократичного підходу до освіти як системи підготовки кадрів і робочої сили з його нехтуванням людиною і духовними цінностями. Одним з найважливіших практичних напрямів гуманітарної освіти є перегляд змісту навчання, відображення у ньому в доступній формі світової філософської й загальнокультурної спадщини, філософських і етичних концепцій, історії науки. Гуманітаризація освіти передбачає також підвищення в навчальному процесі статусу гуманітарних дисциплін з радикальним їх оновленням. [2, с. 77]

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») [1] серед основних принципів виділяє гуманізацію та гуманітаризацію освіти, а саме: гуманітаризація освіти покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення; гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи.

Одним з основних недоліків вищої освіти в нашій країні, існувала її безпосередня орієнтація, передусім, на підготовку спеціаліста, а не всебічно культурної людини з високими моральними цінностями, високою духовністю.

З перших днів навчання у студентів повинно формуватися почуття толерантності, почуття власної гідності, вміння концентрувати увагу, логічно мислити, висловлювати свої думки, саморозвиток та самовиховання, патріотизм, повага до навчального закладу та обраної спеціальності, культура інтелектуальної праці.

На сьогоднішній день, у зв'язку з переходом до Болонського процесу спостерігається тенденція віднесення більшої частини гуманітарних дисциплін, до так званих «вибіркових дисциплін», а також при цьому значно зменшується термін для їх вивчення, що є негативною тенденцією.

Серед основних проблем гуманітаризації освіти у вищій школі можна виділити наступні: недосконалість навчальних планів і програм; недостатність матеріально – технічної бази для викладання гуманітарних дисциплін; уніфікація освіти й авторитарна педагогіка; відсутність сучасних технологій та наукових досягнень у навчально – виховному процесі; низький загальнокультурний рівень студентів; недооцінка деякими студентами ролі гуманітарних дисциплін, чутливе реагування на все нове.

У якості основних напрямів гуманітаризації освіти ВНЗ, можна виокремити наступні чинники:

1. Вдосконалення навчальних планів та програм, а саме включення в них більшої кількості гуманітарних дисциплін.

2. Пошук нових форм, методів, способів організації навчального процесу, а також впровадження активних методів навчання.
3. Високий рівень професіоналізму та педагогічної майстерності педагога.
4. Збагачення змісту гуманітарної освіти темами, які покращать знання і розуміння особливостей української історії, її соціального і політичного розвитку.
5. Пошук оптимальних напрямів співвідношення гуманітарних і професійних дисциплін.
6. Посилення гуманітарної сфери, використання гуманітарних знань для формування у студентів духовних, культурних, моральних якостей.

Можна зробити висновки.

На сучасному етапі для того, щоб віднайти шляхи гуманітаризації вищої освіти необхідно, передусім, усвідомити її зміст, ідеї, принципи.

Проблеми гуманітаризації освіти не втрачають своєї актуальності й на сьогодні. Перш за все гуманітаризація освіти передбачає залучення молодшої людини до гуманітарної культури.

Таким чином, під гуманітаризацією освіти ми розуміємо систему заходів, які безпосередньо, пов'язані з педагогічною діяльністю викладача, діяльність яких направлена на формування у студентів глибоких систем гуманітарних знань, високої духовності, культури, можливості саморозвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – с. 376
3. Інтернет – ресурс Словник – хрестоматія педагогічних понять [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socpedagogika.narod.ru/Slova.html>
4. Мяготина Н. В. Гуманітаризація образования в вузе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: e.lib.vlsu.ru/bitstream/123456789/520/1/GUM.PDF
5. Чепура М. Розвиток ідей гуманізації та гуманітаризації професійної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2008_16/240-243.pdf

Романій С.М., Богданов Я. С. (КП ДонНТУ)

ВИКОРИСТАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Аналізуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, необхідно підкреслити прогресивний ривок у сфері інформаційних технологій та зникнення перешкод у розповсюдженні інформації. Не є виключенням і така складова суспільного життя, як фізична культура і спорт.

Проблему інформатизації фізичної культури й спорту досліджують відомі фахівці, а саме: Платонов В. Н., Гуськов С. І., Юшко Б. Н., Линець М. М. тощо. Причому основну увагу вони приділяють не тільки розвитку професійного, а й студентського спорту. Така ситуація є цілком закономірною тому, що в нашій країні фізичною культурою і спортом займається переважно молодь.

Фізкультура і спорт – невід’ємна частина життя людини. Але як показує час, з розвитком науково-технічного прогресу людство стає фізично менш активним. Основну роботу за людину робить «машина», «робот». Зараз, як у літніх, так і у молодих людей спостерігається недолік рухових і фізичних навантажень, що призводить до уповільнення обміну речовин і зниження активності клітин людського організму. У результаті – у людей слабка фізична витривалість і зайва вага. Вирішити ці проблеми можна за допомогою фізкультури і спорту.

Фізична активність людини регулює стан її здоров’я, підвищує настрій, дозволяє розкрити свої здібності, підтримувати необхідний тонус. Студентам вищих навчальних закладів, як майбутнім робітникам різних галузей промисловості, потрібно мати саме здоровий організм та фізичну витривалість. Тому фізична культура та спорт повинні бути невід’ємною частиною розвитку й самовдосконалення кожного з студентів.

Але є студенти, які не приділяють значної уваги заняттям фізичної підготовки та спорту, вони є більш пасивними та мають проблеми зі здоров’ям. Це не є гарним показником для сучасної молоді й потребує негайного вирішення.

Для запровадження студентів до активного та здорового способу життя не доставляє корисної інтернет-інформації. Більшість студентів приділяє багато часу для роботи з інтернет-мережею, тому саме цей ресурс може стати гарним помічником і ініціатором підвищення свого фізичного та спортивного виховання.

Необхідно зазначити, що впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері фізичної культури і спорту, дозволить зацікавити значну кількість молоді та підвищити мотивацію до занять фізичною культурою. На сьогодні вже існують досить якісні інформаційні інтернет-ресурси, які висвітлюють діяльність українських асоціацій і ліг. Однак у багатьох вищих

навчальних закладах, де навчається і тренується значна кількість талановитих молодих спортсменів, не приділяють достатньої уваги впровадженню інформаційних технологій у навчально-виховний процес.

Переважна більшість студентів шукає інформацію, яка їх цікавить у мережі інтернет. Але зазначимо, що не кожен вищий навчальний заклад має власний сайт, не кажучи вже про спортивну інтернет-сторінку. Така ситуація потребує кардинальних змін, тим більше вже є досвід у створенні сайтів кафедр фізичного виховання та спорту відомих вітчизняних вузів.

На думку більшості студентів вищих навчальних закладів, сайт кафедри фізичного виховання та спорту повинен надавати вичерпну інформацію про:

- викладачів кафедри;
- історію розвитку фізичної культури та спорту в даному навчальному закладі;
- повнотекстові примірники методичних розробок та навчальних посібників викладачів кафедри;
- види спорту, якими можуть займатися студенти даного навчального закладу;
- інформацію про масові фізкультурно-спортивні заходи;
- інформацію про здоровий спосіб життя;
- інформацію про активних студентів-відмінників з занять фізичного виховання;
- розклад занять фізичного виховання для студентів навчального закладу та час вільних занять за бажанням студентів;
- форум для обговорення різноманітних тем.

Такий сайт дозволить кожному з студентів звернутися за порадою або корисною інформацією в будь-який момент, допоможе зорієнтуватись та визначитись щодо часу занять. Тому його створення є досить оправданим та необхідним.

Серед основних недоліків вже існуючих вітчизняних сайтів кафедр фізичного виховання та спорту, студенти називають, в першу чергу, недостатній обсяг інформації та її стандартизованість. Також існують побажання щодо налагодження зворотнього зв'язку, тобто надання консультацій провідними викладачами кафедри з актуальних для молоді питань (розвиток силових якостей, корекція ваги, підготовка до військової служби, правильне харчування та інше). Зрозуміло, що для вирішення даних питань необхідно, але недостатньо наполегливо, працювати всьому педагогічному колективу. Без якісного забезпечення сучасними інформаційними технологіями й ознайомлення викладачів з принципами їх роботи, процес інформатизації фізичної культури та спорту буде розвиватися дуже повільно. А така ситуація призведе до ще більшого розриву відносин між викладачами й студентами та відповідно, спричинить падіння інтересу до занять фізичною культурою й спортом. Отже, тільки за умови використання

найновітніших досягнень науки та техніки, у сфері фізичної культури і спорту існує можливість зацікавити молодь вести здоровий образ життя й займатися спортом. Це, в свою чергу, призведе до підвищення якості навчання та підготовки висококваліфікованих фахівців усіх видів діяльності.

Рязанцев Н.А (КИИ ДонНТУ)

СТАНЕТ ЛИ ИСТОРИЯ НАУКОЙ?

Цель любой науки – добывание новых знаний. Но всякое ли знание есть истина? С точки зрения философии критерием истины является общественно-историческая практика людей. Поэтому всякая наука основана на фактах. Она собирает факты, сопоставляет их, делает выводы и устанавливает законы той области, которую изучает. Способы получения этих фактов называются методами научного исследования. Неверно выбранный метод исследований, неспособность освоить адекватный метод, нравственные устои исследователя, ряд объективных причин, вместо получения истинных знаний могут привести к заблуждениям, а, порой, и к сознательному искажению истины. В этом случае наука превращается в миф, легенду, пустую болтовню.

По мнению автора данной статьи, именно такая ситуация сложилась в «науке», которая называется историей человечества, всемирной историей, не говоря уже об истории цивилизации Древней Руси. Во всяком случае, публикации весьма солидных ученых последних десятилетий убеждают нас в том, что мы о своей истории не знаем практически ничего. Ученые не имеют и жалких крох информации о временах седой древности. В точности даже неизвестно когда возникла письменность. Все сведения дописьменной эпохи извлечены историками из скурых строк исторических и географических сочинений, принадлежащих, так называемым «древнеримским» и византийским авторам, на некоторые события проливают свет археологические находки. Однако, спор историков и археологов, похоже, не закончится никогда. На каждую каплю твердого знания приходится по целому океану предположений и догадок. Ранняя история человечества, и славянства в частности, не менее загадочна и таинственна, чем история Атлантиды.

На определенном этапе развития земной цивилизации среди народов и религиозных направлений возникла полемика по вопросу - «какая вера правильнее», «какая религия авторитетнее». Главным аргументом в споре всегда были ссылки на древность народа и его религии. Рассуждение было

таким – чем древнее, тем авторитетнее, а потому «правильнее». А древнее была, очевидно, та, которая опиралась на более длинную, то есть более древнюю историю. Поэтому проблема приоритета, религиозного и политического лидерства свелась к необходимости «доказательства» утверждения: «наша история древнее вашей». Исторический авторитет помогает, в частности, при пограничных спорах, при обосновании своих прав на ту или иную территорию. Даже современные политические споры, в том числе и в Украине, иногда сводятся к дискуссии типа – «мы здесь жили раньше вас». Поэтому автора этой статьи, несмотря на отсутствие серьезных фактических данных, не удивляет изобилие различных версий истории человечества. Однако, некоторые реконструкции истории при прочтении захватывают даже больше чем фантастические романы.

Первой попыткой пробудить к этой проблеме интерес у студентов была публикация в аналогичном сборнике «Придуманная история» [1]. В настоящей работе предпринята попытка показать, что в каждой из современных научных школ реконструкция нашего прошлого больше похожа на миф, чем на науку.

Даже традиционная версия истории человечества, построенная на, так называемой, скалигеровской хронологии, имеет огромное количество захватывающих версий [2-6]. Привлечение же для изучения истории ряда оригинальных методик и создание «новой хронологии» [11-13] окончательно спутало наше мировоззрение, воспитываемое с детских лет. Кроме того, судя по остаткам, дошедших до нас поразительных древних знаний, и найденным артефактам [14], исчезнувшие цивилизации значительно превосходили нашу по уровню развития, а потому историю человечества и историю современной цивилизации, похоже, нельзя отождествлять.

Наиболее оригинальными, по мнению автора данной статьи, являются две крайние точки зрения на длительность истории человечества. Одна из них основана на Древних Рунических Летописях Древнерусской церкви Православных Староверов-Инглингов и Славяно-Арийских Ведах [8-10], сохранных, якобы, до наших дней и изданных в последние годы. Наиболее активно эта версия пропагандируется академиком Н.В. Левашовым и его последователями. Обращаясь к читателям, Леонид Васильевич Тройко [7], старейшина «Родовой общины Славянской Мудрости» – автор работы «Духовное наследие славян и ариев», убеждает нас, что предлагаемая версия не сказка, а сведения о далеком прошлом нашей Земли, скрывающиеся от

Русского народа более тысячи лет (так называемая ночь Сварога длится 1008 лет).

Согласно этим представлениям, древнее название нашей планеты – Мидгард-Земля. Она вращается вокруг Ярилы-Солнца, которое входит в созвездие Зимун (Малой Медведицы) в качестве восьмой звезды. Созвездие Зимун находится в нижней части одного из рукавов Галактической Звездной Системы Свати (аналога в современной астрономии нет), имеющей вид левостороннего Свастичного креста - Коловрата. В Чертоге (созвездии) Расы находится система со Златым Солнцем (β – Льва). Одной из Земель (планет), вращающихся вокруг Златого Солнца, является Ингард-Земля с периодом обращения 576 суток, которая является Древней Космической Прародиной Славяно-Арийских Родов. В нашей Вселенной идет непрерывная борьба Светлых и Темных сил. Чтобы силы тьмы не могли проникать в Земли Светлых Миров, Богами-защитниками был создан Рубеж, который проложили по Землям, освещаемым желтыми звездами, в том числе и нашим Ярилой-Солнцем. Темные силы пытаются навязать свою власть в приграничных чертогах Сварожьего круга (аналог зодиакального круга), в которые попали Чертоги Макоши (созвездие Большая Медведица), Рады (созвездие Ориона) и Расы (созвездия альфа- и бета Льва), а также один из Рукавов Галактики Свати, где находится наше Солнце.

В результате одной из битв, 800 тыс. лет назад поврежденный космический аппарат (вайтмара) приземлился на неисследованную и необжитую Землю. На нашей Земле человеческая форма жизни на то время отсутствовала. Часть экипажа осталась на Мидгард-Земле навсегда. Все переселенцы были людьми с белой кожей и являлись представителями четырех родов Белой Расы: да'Арийцы, х'Арийцы, Расены и Святорусы. Каждый род отличался ростом, цветом волос и радужной оболочкой глаз, а также группой крови. Наиболее высокими (более 2 м) были х'Арийцы, они имели зеленые глаза и светло-русые волосы. Да'Арийцы имели серые, серебристые глаза и светло-русые, почти белесые волосы. У Святорусов глаза были небесного, озерного, голубого цвета и волосы от белесого до темно-русого. Расены были темно-русыми с карими, светло-коричневыми и желтыми глазами.

Материк, на котором было выбрано место для поселения, находился на Северном полюсе Земли и был назван Даарией (историки-славянисты называют его Гипербореей, Арктидой и т.п.). С евразийским континентом

Даарию связывал горный перешеек, который на континенте переходил в Рипейские (Уральские) горы. В те времена земная ось была расположена вертикально к плоскости орбиты, поэтому Солнце не заходило за горизонт и светило всегда. Столицей Даарии был город Асгард, а жители называли себя Асы. У Земли тогда было три луны. Ближайшей маленькой луной была Леля с периодом обращений 7 сут., , второй – Фата с периодом 13 суток и большая луна – Месяц с периодом обращения 29,5 дней. Пустыня Сахара была морем, Индийский океан – сушей, Гибралтарского пролива не было, на Русской равнине было море, река Волга впадала в Черное море, на территории Западной Сибири был большой остров Буян, омываемый Восточным и Западным морями. Через остров текла река Ирий Тишайший (Иртыш), Сахалина, Корейского полуострова и Японских островов не существовало.

Жизнь на Земле коренным образом менялась вследствие космических катастроф.

В результате первой катастрофы была уничтожена малая луна Леля, а материк Даария ушел под воду. Современные Гренландия, Земля Франца Иосифа и другие острова – это наиболее высокогорные части Даарии. В течение 15 лет наши предки переселялись по горному перешейку между Восточным и Западным морями (по Уральским горам) на Евразийский континент. В 109807 г. до н.э. переселение закончилось и наши предки начали обживать Урал и Сибирь (климат тогда был там субтропический). В честь спасения был установлен праздник Пасхеть (в переводе с х'Арийской рунической письменности означает - Путь, по которому шли Боги).

Таким образом, Первопредки наши произошли не от обезьян, не от Адама и Евы, а прибыли около миллиона лет назад из Космоса.

После ухода из Дарии, Роды Расы Великой и потомки Рода Небесного пошли на юг от Рипейских (Уральских) гор, где и расселились. Был заселен также остров Буян в Восточном море. После полного затопления Даарии, Восточное и Западное моря отступили, и Роды Расы Великой заселили территорию, бывшую ранее дном Восточного моря. Эта территория от Рипейских гор до моря х'Арийского (озеро Байкал) называлась Асия (Азия) или Страна Асов. У Священной Земли было и другое распространенное название – Пятиречье (Ирий, Обь, Енисей, Ангара и Лена) и Беловодье. Столицей нового поселения стал новый город Асгард-Ирийский на слиянии Оби и Иртыша (нынешний Омск), заложенный в Лето 5028 от Великого Переселения из Даарии (106788 лет назад). Позже расселение произошло

также по берегам Ишима и Тобола, Пятиречье стали именовать Семиречьем. Каждая часть территории получала соответствующее название: на севере, в нижнем течении Оби, между Обью и Уральскими горами находилась Сибирь; Южнее Сибири по берегам Иртыша – собственно Беловодье; восточнее Сибири по другую сторону Оби находилось Лукоморье; Южнее Лукоморья – Югорье, которое доходит до Ирийских гор (Монгольского Алтая). Все эти территории находятся под покровительством Богини Тары. На востоке за х'Арийским морем (озером Байкал) находятся земли под покровительством Бога Тарха. Таким образом, земли от Уральского хребта до Тихого океана находятся под охраной и покровительством брата и сестры Дажьдбога Тарха Перуновича и Богини Тары Перуновны. Отсюда территория получила еще одно название – Великая Тартария (так она называется на картах XVІ –XVII века).

Союзниками Белой Расы в битвах с силами Тьмы были люди с желтым цветом кожи из Чертога Великого Дракона, люди с красным цветом кожи из Чертога Огненного Змея. Представителям этих звездных систем 40 тыс. лет назад Расичи разрешили поселиться на Мидгارد-Земле. Несмотря на различный цвет кожи, они принадлежали к одному генотипу людей. Люди с желтым цветом кожи поселились на территории евразийского континента на восходе Ярилы-Солнца. Краснокожим разрешили поселиться на заходе Ярилы-Солнца на территории Северной Америки и на большом острове в Западном (Атлантическом) океане. Кроме того, Расичи спасли людей, погибавших на различных землях (планетах) Чертога Мрачной Пустоши, разрушенных силами Тьмы. Наши предки переселили их на Африканский континент. Со временем владения Великой Страны Черных Людей стали охватывать также часть Индостана (племена дравидов и нагов). Имеются также сведения, что за островом Шри-Ланка (Цейлон) на материке Рантха проживали также зеленокожие люди-амфибии, способные жить в воде. Закон чистоты Рода запрещал контактировать и смешиваться различным расам. Белая Раса изначально строго соблюдала этот закон.

Последними на Мидгارد-Землю около 6 тыс. лет назад в массовом порядке прибыли с земель Эдем и Нод «серые» существа, которые заняли без разрешения Белых людей свободные земли на острове Шри-Ланка. Белые называют их Чужеземцами, так как они являются представителями Темного мира. Они обладают серой кожей и глазами цвета Мрака. Они имеют генотип, отличающийся от генотипа других земель и являются изначально

двуполыми (гермафродитами), которые меняют пол в зависимости от фазы Луны. Наследственность у них передается по материнской линии. Они имели способность принимать внешность людей и смешиваться с ними. Их человеческие потомки были уже однополыми, но с психоструктурой гермафродитов. Это стало причиной появления на Земле людей с генетическими, половыми и психическими отклонениями.

27-20 тыс. лет назад вследствие падения метеоритов началось изменение климата и понижение температуры Мирового океана. В Северном полушарии стало холоднее, в определенный период времени начинал дуть да'Арийский ветер, который на треть года укрывал земли Расичей снегом. Перестало хватать пищи людям и животным. Началось Великое Переселение Белой Расы из Азии (Азии) на запад от Уральских гор в Европу. Территория, которую заняли потомки Родов Расы Великой и Рода Небесного к западу от Уральских гор имела название Великая Рассения. Влияние Расичей стало распространяться от Урала до Атлантики, и от Скандинавии до Северной Африки. Один из х'Арийских родов во главе с Великим Вождем Антом дошел до Западного (Атлантического) океана и переправился на остров в океане, на котором жили безбородые краснокожие люди. Остров с тех пор стал называться Землей Антов или Антлань (Антлантида по древнегречески). Антлань со временем превратилась в процветающую страну. Однако, часть Антов, нарушив Закон чистоты Рода и Крови, смешалась с краснокожими людьми. «Выходцам из смешанных семей великий достаток затуманил головы, лень и желание чужого захватила их разум. И начали они лгать Богам и людям, стали жить по своим законам, нарушая заветы Предков».

13019 лет назад в результате ядерной войны и по причине неумелого использования атлантами Природных Сил произошла очередная космическая катастрофа, сопровождающаяся разрушением луны Фаты, Всемирным потопом и гибелью Атлантиды и других островов в Западном океане, а также приведшая к исчезновению материка Рантха в Маренном (Индийском) океане. В результате космической катастрофы изменился наклон Земной оси на $23,5^{\circ}$ и Ярило-Солнце стало проходить через иные Небесные Чертоги (зодиакальные созвездия) на Сварожьем круге. Произошли подвижки материковых плит, что вызвало землетрясения, извержения вулканов, громадные цунами, процессы горообразования и изменения поверхности. Скорость обращения Земли вокруг Солнца возросла, и продолжительность земного года увеличилась с 360 до 365 дней. Климат резко изменился в

сторону сильного похолодання. Полюс холода переместился с Запада на Восток (за Урал). Начался последний ледниковый период. Под воздействием природных условий Роды Расы Великой расселились по всему лику Мидгард-Земли.

Часть населения Антлани Расичи переправили на север Африки. Часть краснокожего населения была переправлена в Южную Америку. На территории нынешнего Египта Белыми людьми (Богами, пришедшими с севера) было создано государство Та-Кеми. Четыре первые династии правителей (фараонов) этого государства были представителями Родов Расы Великой. В древнегреческих источниках белых людей, проживающих в Та-Кеми, называли кеммирийцами. В государстве, кроме белых людей, проживали многочисленные племена чернокожих и племена с кожей Заходящего Солнца (предки отдельных семитских народов, в частности арабов).

Из-за сильных засух часть Антов (кеммирийцев) переселилась в нижнее течение реки Дунай и обосновались в Северном Причерноморье между реками Дунай и Днепр. Современное название потомков Антов – Украинцы (Славяне, живущие у края Земли).

Часть Родов Расы Великой перешла Химават горы (Гималаи) и расселилась на Индостанском полуострове до Центральной Индии. Многие ушли на юг и запад за Рипейские горы и построили новые города, другие роды пасли несметные стада животных в степях и переходили из края в край. В результате расселения на евразийском континенте, нашими Предками была создана огромная Славяно-Арийская Держава, основными частями которой были Великая Тартария (на восток от Уральских гор до Тихого океана) и Великая Рассения (на запад от Уральских гор до Западного (Атлантического) океана. В свою очередь, Великая Рассения делилась на несколько частей: Великая Скифия (от Каспийского моря до Дона), Венея или современная Европа (на запад от Дона до Атлантического океана), Скандинавия (на север от Балтийского моря).

Великое переселение породило войны. Сначала между небелыми, затем между белыми и небелыми людьми, и, наконец, между белыми и белыми, что привело к смешению Родов, племен и народов и к появлению множества стран с разными культурами, в которых проживали люди с различными чертами лица и оттенками кожи, говорившие на разных языках. Однако, практически во всех странах Европы, Азии, Африки, Америки первыми

правителями становились славяно-арии. Они были аристократами (ариями в стократном поколении) в Египте, Персии, Хазарии, Франции, Англии, Германии, Испании, Византии и всех других новых государствах.

7518 лет назад в результате длительной и кровопролитной войны с Аримией (Древним Китаем) Славяно-Арийская ведическая империя заключила с Аримией мирный договор (Сотворение Мира в Звездном Храме). По обоюдной договоренности было начато новое летоисчисление от этой даты (С.М.З.Х.).

Племена черной расы (Дравиды и Наги), поселившиеся в Индии исповедовали культ Черной Матери (Кали-Ма) и приносили кровавые человеческие жертвы. Лета 2817 от С.М.З.Х. (2692 г. до н.э., 4700 лет назад) Славяно-Арии, нарушив свои принципы не вмешиваться в процесс развития других рас, предприняли поход в Дравидию с целью изгнания жрецов Черной Матери. Пришедшие в древнюю Индию были носителями ведической цивилизации, несравнимо более высокой, чем была у дравидов и нагов. Поэтому аборигенов, несомненно, удивили знания и умения белых людей, пришедших с севера. Особенно их удивили непостижимые возможности УРов – учителей и защитников людей Белой Расы, пришедших с другой планеты. УРы были очень высокого роста (более 3-х метров), и аборигены принимали их за богов. Точно также относились к УРа́м и люди красной расы на территории обоих Америк, и люди желтой расы в древнем Китае. Славяно-Арии, пришедшие в Индию, изгнали черных колдунов, магов, жриц и жрецов. А оставшимся племенам черной расы были переданы начальные сведения из Славяно-Арийских Вед. После этого в 2616 году до н.э. наши далекие предки вернулись домой. Весь поход занял у них 76 лет. УРы предприняли попытку помочь племенам дравидов и нагов избавиться от губительных привычек поклонения черным богам путем генетической коррекции. Они понимали, что расовые признаки у людей белой расы передаются по отцу, а у представителей черной расы – по матери. Именно поэтому УРы вынуждены были изменить генетический код племен черной расы, добавляя в их генетику элементы белой расы, с целью блокировки негативных поведенческих и психических установок, привычек, реакций. После ухода Славяно-Ариев древние индусы некоторое время жили по ведическим принципам, привитым им «белыми богами», но потом, после смены нескольких поколений, Темные силы вернули все назад. Зомбирование людей черной расы продолжалось.

В 2006 году до н.э. Славяно-Арии были вынуждены организовать второй поход в Дравидию. Он состоялся через 610 лет после первого. Черные маги, колдуны и жрецы опять были изгнаны, иерархия Темных сил была разрушена. Часть Славяно-Ариев была вынуждена остаться в Дравидии навсегда. Славяно-Арии начали обучать древних индусов начальным сведениям из Вед, начали строить города и создавать цивилизацию, которую сейчас называют индийской. Индусы знают о том, что Веды принесли им Белые Риши (мудрецы), пришедшие с севера. В Индии ведутся археологические раскопки удивительной культуры, уходящей в глубь времен на 4-5 тыс. лет. Эта древняя цивилизация размерами превосходила своих великих современников – Египет и Месопотамию, вместе взятых. Города обладали водоснабжением, канализацией, широкими улицами, правильной планировкой. Вне Индии в те времена была лишь одна цивилизация такого уровня – ведическая цивилизация Славяно-Ариев.

Черные маги Дравидии и их сторонники (люди Серой подрасы и часть изгоев Белой расы), изгнанные из Индии, были сосланы частично на Африканский континент в Эфиопию (Земля Куш), а частично осели в Междуречье (вокруг рек Тигр и Евфрат) и на Ближнем Востоке. Осевшие изгнанники создали, так называемую Шумерскую Культуру, Персидское государство и др. Изгнанные в Африку, двигались со своими семьями, имуществом через земли, где их далеко не каждый встречал с радостью. Во многих местах им приходилось останавливаться на много лет, чтобы восстановить силы или пробиться с оружием через враждебные к ним племена. Со временем они стали кочевыми племенами, которые историки позднее назовут гиксосами (иудеями). И под этим именем на рубеже ХУШ – ХУП в.в. до н.э. (Лета 3834 от С.М.З.Х (1675 г.до н.э.) они вторгаются, как завоеватели, в Древний Египет – Страну Рукотворных Гор, и захватывают его в свои руки. Иудеи принадлежат к серой подрасе (промежуточная подраса между белой и черной расами при доминировании генетики Белой Расы). Когда они захватили Древний Египет, в этой стране уже в течение тысячелетий существовала кастовая система, в которой рабами были люди племен черной расы, поработанные людьми белой расы. Гиксосы захватили Египет и правили в нем 150 лет.

С Лета 3984 от С.М.З.Х. (1525 г. до н.э.) они теряют контроль над Египтом. Лета 4219 от С.М.З.Х. (1290 г. до н.э.) (правление Рамзеса II). – около 300 тыс. иудеев по окончании ссылки ушли из Египта, куда они попали по воле

Славяно-Ариев. Уходя из египетского «рабства», иудеи вывезли с собой около 300 т украшений из золота, серебра и меди. После исхода иудеев из Древнего Египта и 40-летнего блуждания по окрестным землям Аравийского полуострова (все оазисы были уже заняты другими племенами и народами), они осели на никем незанятых полупустынных землях Ближнего Востока («Земли Обетованной»). Часть иудеев, по разрешению Персидской империи, поселилась на землях Персии. Иудейка Есфирь стала женой царя персов Амана. В «благодарность» за гостеприимство 2410 лет назад (4 в. до н.э.) иудеи устроили государственный переворот и захватили власть в Персидской империи. За два дня переворота было уничтожено 75810 человек. Уничтожалась, в основном, аристократия из Славяно-Ариев, создавших изначально Персидскую империю. Основное же население Персидской империи были людьми серой подрасы и черной расы. Захват империи произошел благодаря иудейской «невесте», царице Есфирь. Иудеи установили контроль в государстве над продажей хлеба и других продуктов питания, над всеми финансовыми потоками. Шло накопление капитала.

Лета 6000 от С.М.З.Х. (491 г.н.э.) фаворит шаха Кавада Визирь Маздак, женатый на иудейке, совершает государственный переворот. Философия его была проста: чтобы построить мир разумно, необходимо отобрать богатство у богатых и раздать его бедным. К восстанию Маздака «присоединился» иудейский экзарх Марзутра и целый иудейский клан бедняков. Восстановление «справедливости» осуществлялось в два этапа: первый этап – отобрать богатство у богатых; второй этап – раздать отобранное нуждающимся беднякам. Странности начались уже на первом этапе. «Революционеры» - иудеи решили, что именно они должны от имени персидской бедноты восстановить справедливость и дружно приступили к конфискации богатств персидской аристократии, вырезая их под корень. Но при этом, почему-то, они не тронули богатых иудеев. Их просто выслали за пределы Персии вместе с их богатствами. Когда наступила пора «справедливого» распределения богатств между нуждающимися людьми, все нуждающиеся иудеи получили «свою долю» богатств персидской знати, но почему-то неблагодарные персидские бедняки не оценили этих «достижений» революции и организовали контрреволюцию, став под знамена царевича Хосроя. Лета 6038 от С.М.З.Х. (529 г. н.э.) Царевич Хосрой сверг с престола своего отца Кавада, а визиря Маздака жестоко казнил. Большинство иудеев-маздакитов из колена Симонова не стали дожидаться проявления этой

«черной неблагодарности» на собственной шкуре, взяли и покинули пределы Персии вместе с конфискованными богатствами персидской знати. «Бедные» беженцы подались на Кавказ, а затем отправились на север, и к середине У1 века н.э. достигли Хазарского Каганата. А Персия из богатейшей империи превратилась в нищую страну, и в Лето 6160 от С.М.З.Х. (651 год н.э.) со смертью своего последнего шаха Йездигерда II, перестала существовать. На обломках Персидской империи возникли новые государства (арабские), создаваемые семитами – людьми серой подрасы, потомками гиксосов.

К моменту прихода персидских иудеев в Хазарию, в этом государстве-провинции дружно жили белые и черные хазары. Былыми хазарами называли правящую касту профессиональных воинов из Славяно-Ариев, а черными хазарами называли тюркские племена, пришедшие в низовья реки Ра (Итиль-Волга) из глубин Азии, как беженцы из Древнего Китая. Черные хазары были представителями желтой расы с примесью черной. Через Хазарский Каганат проходил Великий Шелковый Путь, и именно это очень «понравилось» пришедшим персидским иудеям. К иудеям-маздакитам очень скоро (через сто лет) присоединились и их «земляки» - богатые иудеи – антимаздакиты, которые после Персии осели в Ромее (Византийской империи). Византия вела отчаянную войну с арабами. Иудеи-антимаздакиты, нашедшие спасение в Византии, поступили предательски, вступив в сговор с арабами, и в середине УП века н.э. император Ромеи Ираклий II изгнал иудеев из страны. Так через сто лет бывшие «враги» - иудеи-маздакиты и иудеи-антимаздакиты мирно воссоединились в пределах Хазарии.

В Хазарии снова заработал институт иудейских невест. Отдав своих самых красивых сестер, дочерей в качестве жен, наложниц или сексуальных рабынь, иудеи прибирали богатства Хазарии к своим рукам, так как рожденные от иудеек дети получали после своих отцов не только имущество, но и положение. Постепенно иудеев по матери среди высшей знати Хазарии стало столь много, что они стали напрямую вмешиваться в хазарские традиции. Сначала один из вождей по имени Булан в Лето 6239 от С.М.З.Х. (730 г.н.э.) восстановил иудаизм среди иудеев в Хазарии, а к началу IX века н.э. к своему экономическому могуществу хазарские иудеи добавили и политическое. В Лето 6308 от С.М.З.Х. (799 г.н.э.) прямой потомок Булана хазарский военачальник Обсадия произвел государственный переворот и превратил кагана в марионетку. Реальная власть полностью перешла в руки царя-иудея (бека) и его ближайшего окружения. Обсадия сделал иудаизм

государственной религией Хазарии. Военная аристократия была могучей силой в Хазарии и придерживалась ведических традиций, поэтому Обсадия с помощью наемников (печенегов и гузов) развязал кровопролитную гражданскую войну. Победенные хазары бежали в районы современной Венгрии. Тех хазар, кто не покинул Родину, иудеи превратили в рабов, в очередной раз «отблагодарив» народ, предоставивший им убежище.

Осуществляя почти полный контроль караванных путей, проходящих через Хазарию, иудеи создали торговую монополию. Когда гражданская война в Китае привела к тому, что «шелковая река» иссякла, отряды Хазар двинулись на север. Поднявшись по Волге они разгромили и подчинили себе Камскую (Волжскую) Булгарию. Еще севернее простирались бескрайние земли, которые в норвежских сагах назывались Биармия, а в русских летописях – Великая Пермь. Тут купцы-рахдониты организовали торговые поселения – фактории и скупали соболей, куниц, горностаев.

Мало того, они организовали торговлю детьми. К середине X века Хазарский Каганат достиг своего максимального развития. И лишь Лета 6472 от С.М.З.Х. (964 г.н.э.) киевским князем Святославом-Великим. Хазарский Каганат был разгромлен.

Наряду с приходом в Хазарию и созданием там паразитического иудейского государства, практически в то же время в Западной Европе происходит свержение царской династии Руссов-Меровингов. Правящая династия Меровингов была династией завоевателей-русов, которые пришли на земли изгоев Белой Расы и восстановили ведическое мировоззрение. Дело в том, что славяне и русы (равно, как и франки, и кельты) принадлежали (с точки зрения этнологии) к одному северо-арийскому этносу, сегодня именуемого венедами. При этом одно из их названий было франки (т.е. свободные), другое – славяне. Другими словами, в Западной Европе правила царская славянская династия руссов, которых в тех краях называли франками, т.е. свободными. Франки-русы между собой общались на своем языке, который значительно отличался от кельтского, и был санскритом, а правильное сказать – русским языком. В Лето 6188 от С.М.З.Х. (679 г.н.э.) на охоте копьем в спину был убит Дагоберта II Меровинга, а затем лишается власти Хильдерик II. Власть захватывают мажордомы Пипиниды. Власть переходит от царей Руссов к мажордомам (хозяйственникам), за которыми стояли все те же иудеи со своими капиталами. Западная ветвь Меровингов была истреблена. Лишь малая часть (по женской линии) слилась с

Каролингами (в большинстве своем Франками). Прийдя к власти, мажордомы-хозяйственники позволяют жить иудеям по своим законам, т.е. позволяют создать иудейские мини-государства внутри своих. Кроме того, при Каролингах иудеи получили многочисленные льготы, которые сохранялись до XI века, когда произошла феодальная революция землевладельцев, и к власти пришла династия Капетингов. К концу X века иудеи захватили все экономические ниши мира. Лета 6496 от С.М.З.Х. (988 г.н.э.) – началась последняя «Ночь Сварога» (7 Кругов Жизни – 1008 лет). Иудеи активизируют свою деятельность, разворачивается геноцид славяно-арийских народов, Волхвы-Хранители Ведической веры уходят в глубокое подполье.

При Капетингах начинаются гонения на иудеев, и они начинают менять тактику. На первом этапе народам навязывается религия, которая до конца XI века называлась греческой (культ Дионисия), а с начала XII века стала называться христианской. Одной из попыток остановить или хотя бы задержать деятельность иудеев была отправка к ним в XI веке Радомира – белого Иерарха. (Иисуса Христа). Чем закончилась эта попытка – все знают. Лета 6595 от С.М.З.Х. (1087 г.н.э.) Иисус Христос (Радомир) был распят в Константинополе. Чтобы навязать паразитическую религию, позже названную христианством, чтобы скрыть правду об Иисусе Христе, было уничтожено огромное количество людей. Начались крестовые походы за спасение Гроба Господня.

Войны шли как между христианскими странами, так и между христианской Русью (Европейской ее частью) и ведической славяно-арийской империей. Лета 6732 от С.М.З.Х. (1223 г.н.э.) – войска ведической империи появились на р. Калке. Победа Дмитрия Донского определила распад ведической империи. Лета 6888 от С.М.З.Х. (1380 г.н.э.) в результате Куликовской битвы пришел конец древней Ведической традиции. Лета 7038 от С.М.З.Х. (1530 г.н.э.) джунгарами (северными китайцами) был разрушен Асгард Ирийский (простоял 106308 лет) и ведическая империя пришла в упадок.

После прихода к власти Романовых Лета 7161-7164 от С.М.З.Х. (1653-1656 г.н.э.) была проведена церковная реформа патриарха Никона. Ведические традиции были окончательно подменены христианскими. Лета 7208 от С.М.З.Х. (1700 г.н.э.) Петром I была проведена замена ведического календаря на юлианский. В 1772-1775 г.н.э. последняя война Романовых с

Ведической Славяно-Арийской Империей, именуемой восстанием Емельяна Пугачева и окончательное исчезновение Ведической Славяно-Арийской Империи. И только спустя более 200 лет, Лета 7506 от С.М.З.Х. (1996 г.н.э.) завершилась последняя «Ночь Сварога», и волхвы Славяно-Арийских Вед стали выходить из подполья. И все, что выше было сказано, это их знания.

Интересная, воистину фантастическая реконструкция истории человечества и славянства. Мало научных доказательств, зато много ссылок на Славяно-Арийские Веды. Оказывается, мы являемся потомками Космической Белой Расы, Иисус Христос, оказывается, был славянином Радомирором и был распят в Константинополе на 1050 лет позже, чем принято считать, и вся цивилизация Земли своим развитием обязана славянам. Конечно же, научная общественность с трудом воспринимает такие вещи, но как знать...

Не менее интересную, но очень короткую историю человечества предлагают два выдающихся ученых -математика к.ф.-м.н. Г.В. Носовский и академик А.Т. Фоменко в серии своих публикаций, посвященных «Новой хронологии» [11-13]. В отличии от Левашова Н.В., эти ученые не заглядывают далеко вглубь тысячелетий, считая, что информации о тех временах не осталось из-за отсутствия письменности. Своими исследованиями они доказывают, что, так называемые памятники и артефакты глубокой древности, относятся на самом деле к средним векам, а вся наша история умещается в 1000 лет.

Основной заслугой авторов «Новой хронологии» является точное вычисление даты рождения и распятия Иисуса Христа. Учитывая, что перед рождением Христа вспыхнула Сверхновая звезда, видна была комета Галлея, опираясь на зодиак с гороскопом на дату рождения Христа, определена точная дата рождения – 25 декабря 1151 года н.э. По зодиаку Осириса, найденного в Египте, считая что Осирис и Христос одно лицо, установлена точная дата распятия – 22 марта 1185 года. Близкий результат дает и радиоуглеродный анализ Туринской Плащаницы. Распятие произошло в пригороде Константинополя Йоросе на берегу Босфора. Следует отметить, что данные Фоменко-Носовского и Левашова по дате и месте смерти Христа практически совпадают.

Анализируя огромное число гороскопов и письменных документов, разработав уникальные методики исследования, Фоменко А.Т. и Носовский Г.В. пришли к выводу, что во всемирной истории имеется ряд искажений.

Искажения, связанные с особенностями записи дат в древности, являются неосознанными. Именно такой ошибкой является дата рождения Христа. Вместо XI века н.э. ошибочно названа дата на 1050 лет раньше. Ошибка была совершена в IY веке при попытках вычислить дату Рождества Христова. Буква X., означавшая Христа, была принята за римскую цифру X (десять). Эта ошибка потянула за собой большое количество следствий. Началось «размножение истории», когда разные хроники, описывающие одни и те же события, начали расплзаться по оси времени. Вторая ошибка была явно преднамеренной, целенаправленной и касалась искажения времени завоевания славянами Европы, Азии, Африки и, даже, Америки. Основной причиной такого искажения авторы считают желание сделать иудаизм более древней и более авторитетной религией, чем православие. Поэтому история русского православия и Древней Руси была переписана западными историками и сегодня начинается с IX-X веков. История ислама была удлинена на 330-360 лет и начинается уже с УП века н.э., история католицизма за счет переноса жизни Христа на 1053 лет в древность была дотянута до I века н.э. Но больше всего была удлинена история иудаизма. Библейская хронология была объявлена самой древней на земле, и сдвиг составил 1780-1800 лет. Приход Романовых к власти не позволил восстановить справедливость, поскольку русская историография попала под влияние прозападной идеологии.

На основе результатов математико-статистических исследований Фоменко и Носовский обнаружили, что большинство дошедших до нас древних летописей являются слоистыми, т.е. дублируются, повторяются со сдвигом во времени. При этом события дублировались по нескольку раз, смешалась география, менялись даты. Создав новую «неискаженную» хронологию, они утверждают, что вся история человечества умещается в 1000 лет.

IX-X века н.э. (предыдущие эпохи покрыты мраком ввиду полного отсутствия дошедших до нас письменных документов) в Древнем Египте зарождается идея письменности в виде иероглифов-картинок. В это время впервые появляются письменные документы. Основной религией является христианство. Выполнен расчет Пасхалии. Создан первый церковный календарь. Возникает астрономия, предназначенная для обслуживания церковного календаря. Наиболее древним царством, сведения о котором дошли до нас, является Древний Первый Рим или Ветхий Рим, он же –

Древний Египет, называвшийся ранее Миц-Римом. Его столица была расположена в устье Нила и называется сегодня Александрией. Сведений об этом царстве сегодня практически нет. Авторы условно предлагают называть Александрию Первым Римом. Никаких знакомых нам сегодня циклопических построек (пирамид, сфинксов, храмов, обелисков) в этом царстве пока нет. Все они будут возведены значительно позднее.

XI век н.э. – столица царства переносится на западный берег пролива Босфор, и здесь возникает Новый Рим или Второй Рим. Он же Иерусалим, он же Троя, он же Константинополь, а затем турецкий Стамбул. В самом названии Византия (BIS-FNTIK –Второй Древний) заложен этот перенос. Главное событие появление Иисуса Христа, его жизнь и распятие. Рождение в 1053 году, смерть – в 1085 году. Распятие Христа происходит в Новом Риме на Босфоре. Государственной религией Византии становится иисусовское христианство. Власть Византии распространяется на многие регионы Запада и Востока. Здесь расположены фемы-провинции имперского центра. Каждая фема является в значительной мере самостоятельным государством, но возглавляется византийским наместником (королем, царем, князем) и является вассалом Нового Рима (выплачивает дань). Среди таких фем-провинций: Египет, Русь, Турция, Германия, Италия, Франция, Испания и т.д. Самостоятельная местная история в фемах еще не записывается. Хроники ведутся лишь в Новом Риме.

XII век н.э. – христианство является более менее единой религией на всей территории Византийской империи. Византия остается единственной мощной империей этой эпохи.

XIII век н.э. – Византия слабеет как мировая империя. Ее фемы-провинции начинают набирать силу и ощущать свою самостоятельность. Восточные фемы, особенно Русь, захватывают контроль над имперским центром. Новый Рим вынужден проводить «восточную политику» в большей мере, чем «западную». Христианство на Востоке и на Западе начинает приобретать различные формы. На Востоке удерживается более строгая, сдержанная, аскетичная форма первичного христианства. На Западе христианство приобретает форму античного пантеона олимпийских богов. Назревают крупные противоречия между Востоком и Западом и борьба за власть в Новом Риме. Новый Рим оказывается под контролем «восточной ветви» христианства. «Западная ветвь» не может смириться с этим и заявляет свои права на «Гроб Господень» в Иерусалиме, т.е. Новом Риме

(Константинополе). Запад починає крестові походи за звільнення Гроба Господня з рук «невірних». Під «невірними» тут розуміються «східні християни», з яких потім виникли православні і мусульмани. Вспливає Троянська війна, відобразившись у багатьох документах під назвами Тарквинійська війна, Готська війна і т.д. Троянська війна між Сходом і Заходом фактично визначила подальші події в Європі і Азії на декілька століть. В Троянській війні перемога нахилена на користь Сходу. Хвилі русько-казацько-атаманського набігу знову і знову накладаються на Візантію. В 1261 році руські і турки беруть Константинополь і вбивають тут нікейського імператора. Нікейська династія нахилена на захід, тому руським знову довелося брати Константинополь. Ця битва завершилася в 1453 році повним падінням Візантійської імперії.

XIV століття н.е. – Руська Орда і Турція-Атаманія виграли Троянську війну. З розваливаючої Візантії починається втеча різних груп і переселення їх по різних країнах Європи і Азії. Їх називають «троянцями», «аргонавтами», які захоплюють і колонізують різні землі. В біблії це переселення візантійсько-троянців описано як заселення землі синів Якова, а також, знову, як синів Яфета. Починається Велике (Монгольське) набіг з Сходу – з Володимиро-Суздальської Русі – на захід. Виникає Велика (Монгольська) імперія – Давня Русь. З'являється нова політична сила – Ординська імперія, союзником якої є Турція. Основний удар «монголи» направляють на захід і вторгаються в Європу. Всі Західно-Європейські країни визнали свою васальну залежність від Великої Русі-Орди. Це велике вторгнення після хронологічного зсуву в минуле відобразилося в історії як велике переселення народів IY-UI століть у вигляді набігу готів і гуннів. По думці авторів, це було зроблено щоб видалити з історії Середніх століть події, психологічно неприємні для Західної Європи. Бути переможеними в далекому минулому не настільки боляче, ніж сьогодні.

XV століття н.е. – Русь-Орда і Турція-Атаманія спільними діями підкорюють Західну Європу своїм інтересам. Найбільш великим і сильним політичним утворенням в Західній Європі в той час була Імперія Габсбургів. Габсбурги визнали себе васалами Русі-Орди і регулярно платили данину. Західно-європейські землі заселяються не тільки

беглецами из рухнувшей Византии, но и победителями- готами-великими (монголами) и турками-атаманами. Это и есть славяно-тюркское великое (монгольское) переселение народов с Востока на Запад. Происходит религиозный раскол ранее единого христианства на несколько крупных ветвей: православие (ортодоксальное христианство) с центром в Древней Руси; ислам или мусульманство – на Востоке, первоначально довольно близкое к православию; католицизм – на Западе, наиболее удалившийся от первичного культа XI века; буддизм – Индия, Китай и т.д.; иудаизм – как на Западе, так и на Востоке. Первоначально это была форма доисусовского христианства.

XVI век н.э. – Западная Европа старается сбросить ордынское иго. Не в силах добиться этого военным путем, западно-европейские политики основной упор сделали на дипломатическую работу, которая велась по двум направлениям: организовать или использовать смуту, гражданскую войну в Руси-Орде, чтобы привести к власти прозападную династию; расколоть союз Руси-Орды и Турции-Атамании, натравить их друг на друга. Эта программа была успешно решена. На Руси начинается смута и гражданская война, в результате к власти приходят прозападная династия Романовых. Романовы начинают проводить политику, отталкивающую Русь от Турции, начинаются русско-турецкие войны. Романовы переписали историю Руси, существенно исказив ее. В частности русское войско-Орда было объявлено злой чужеземной силой, завоевавшей не столько Западную Европу, сколько, якобы, саму Русь. Далее, в результате политики Романовых от Руси откалывается Китай. Монгольская (Великая) Империя распадается на несколько государств: Россия, Турция, Китай, Индия и некоторые другие государства Европы и Азии.

Согласно реконструкции Фоменко-Носовского, никакого древнего Египта не было. Это был религиозный и культурный центр Византийской и Атаманской империи. Здесь писались летописи, рассказывавшие не только об истории самого Египта, но и обо всей Великой (монгольской) империи и о соседних народах, в том числе и европейских. История «Древнего» Египта начинается с XIII-XIV века н.э. Наибольший вклад в историю Египта дал период Великого (монгольского) завоевания (XIV – XVI в.в. н.э.), который отразился в истории «Древнего» Египта как 14-я династия фараонов (гиксосов)- 1786-1570 г.г. до н.э. События, последовавшие за великим

(монгольским) завоеванием отражены как знаменитая 18-я династия фараонов (1570-1342 г.г. до н.э.).

Никакого «Древнего Рима» не было. Основателями итальянского Рима были русские завоеватели (эт-русски) в XIУ в. н.э. Первым русским царем в Риме был Тарквиний Древний, затем Сервий Тулий, а последним – Тарквиний Гордый. Легенда о Ромуле и Реме не имеет никакой фактической основы.

Никакого «Древнего» Китая и «Древней» Индии не было. Китай и Индия отделились от Великой (монгольской) империи в ХУП-ХУШ в.н.э. Вся их «древняя» история была написана после отделения.

Никакого Великого переселения народов или славянского завоевания Европы в У1-УП в.в. н.э. не было. Это отражение завоевания мира Великой империей в XIУ веке н.э. Все европейские страны это осколки Великой империи после ее распада.

Никакой античной Греции не было. Греция – это страна Георгия Даниловича (он же Юрий Долгорукий, он же Чингис-Хан, он же Георгий Победоносец, он же Рюрик). Его брат Иван Данилович Калита (он же хан Батый, он же Ярослав Мудрый).

Несмотря на краткость и полное противоречие с установившимися представлениями, история человечества и славян в реконструкции Фоменко-Носовского, является нетривиальной, весьма оригинальной, мотивированной, используемые при исследовании методы новы, но их информативность гораздо выше общепринятых методик. Обвинять их в непрофессионализме, дилетантизме, предвзятости и антинаучности [14] только из-за того, что математики занялись, наконец, историей, значит много на себя брать. Многие доводы «чистых» историков гораздо менее убедительны и не менее антинаучны. Время рассудит. 2012 год наступил.

Литература:

1. Рязанцев Н.А. Придуманная история. /Зб.матер.1У регіон.наук.-практ.конф. «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції» - Красноармійськ, КП ДонНТУ, 2010. – С.158-165.
2. Жиглов В.И. Атлантида – прародина славян. Самиздат, 2010.- 146с.
3. Журавлев А.И. Кто мы, русские.- Ростов-на-Дону: Феникс, 2010.- 188с.
4. Седов В.В. Славяне в древности. М.:1994.

5. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. М.: Наука, 1981.
6. Велесова книга. /Пер. и комментарии А.И. Асова. – М.: Менеджер, 1995.- 320с.
7. Тройко Л.В. Духовное наследие славян и ариев. //Ведическая культура, №2-4.
8. Славяно-Арийские Веды. Т.1-5. Томск: «Аркор». 1999 -2001.
9. Свято-Русские Веды. Книга Велеса. /Пер.А.И. Асова. – М.: Фаир-Пресс, 2005.
10. Довелесова книга. Сказание о земле Оразской.- М.: Амрита-Русь, 2007.
11. Носовский Г.В., Фоменко А.Т. Славянское завоевание мира. М.: «Астрель», 2007.-281 с.
12. Хронология. Первый канон. Тома 1-7. /Под ред.А.Т. Фоменко.- М.: «РИМИС», 2003-2006.
13. Носовский Г.В., Фоменко А.Т. Империя. М.: «Факториал», 1996.
14. Майкл Кремо, Ричард Томпсон. Неизвестная история человечества. М.:2004.
15. Петров А.Е. Перевернутая история. Лженаучные модели прошлого. //Новейшая история, 2004, № 3.

Рязанцева А., Моисеенко Л.Н. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

Любое государство стремится обеспечить наиболее эффективную деятельность своей системы образования для удовлетворения образовательных потребностей - как отдельных граждан, так и общества и экономики в целом. Поэтому оценка любых изменений в организации национальной образовательной системы рассматривается, прежде всего, с позиций совершенствования качества подготовки специалистов в соответствии с потребностями экономики, с учетом динамики всех изменений в ее структуре.

На формирование концепции развития высшего инженерного образования существенное влияние оказывает состояние промышленного производства и его потребность в квалифицированных специалистах. Современное положение украинской промышленности в целом еще нельзя определить как стадию подъема, однако, в ряде отраслей реального сектора экономики наметились позитивные сдвиги: постепенно внедряется новое оборудование, осваиваются новые технологии, выпускаются новые виды продукции. Наряду с этим, отмечается снижение уровня развития научно-технической сферы, фундаментальной науки и главное - острый недостаток специалистов инженерно-технического профиля.

Рыночная экономика Украины все больше переходит от стихийных форм организации к плановым. Стратегический менеджмент, менеджмент качества, управление по результатам становятся ведущими доктринами управления в бизнесе. Многие компании рассматривают организационную «культуру, как важный регуляторный механизм в организационном окружении». В этой связи изменилось отношение к персоналу компании со стороны работодателей. Принадлежность сотрудников к клану друзей или семьи сегодня не является преференцией, как это бывало лет 10 назад. Более того, работодатель сегодня однозначно отдает предпочтение профессионализму, а не родственным связям.

Однако профессиональные знания и опыт не есть единственное требование, соответствие которому обеспечивает специалисту вход в компанию. Последнее положение особенно касается молодых выпускников, у которых наличие знаний, приобретенных в университетах, не подтверждено опытом решения производственных или управленческих задач. Отсутствие такого опыта резко понижает преимущества молодых при найме на работу и определении стоимости их труда.

Слишком велики риски работодателей. Это с одной стороны. С другой – важным критерием успешного прохождения конкурса на вакансию является оценка личностного потенциала молодого выпускника вуза. Что входит в понятие потенциала, являющегося гарантом инвестиций при формировании кадрового резерва? Что ждут работодатели от молодых специалистов, только что закончивших вуз? Что может сделать неопытных выпускников конкурентоспособными в глазах работодателей? Ответы на эти вопросы явились предметом исследования.

Целью статьи является попытка определить механизмы приведения в соответствие требований работодателей с возможностями выпускников технического вуза.

Главный персонаж фильма «Зеркало для героя», горный инженер, попадает в прошлое, в 1949 год, и идет в дирекцию шахтерского объединения устраиваться по специальности. Директор бросается к посетителю с радостным криком: «Инженер! К нам?!» И вскоре кандидата угощают не только чаем, но и бутербродами с черной икрой. Инженера принимают на работу мгновенно, без всякого собеседования и проверки квалификации. Более того, директор из собственных денег выдает ему подъемные...

Конечно, в наше время любой пришедший на шахту горный инженер не будет принят с такой любовью, даже при наличии красного диплома. Молодой специалист будет тщательно «осмотрен и изучен».

Квалификационные уровни для горной промышленности десятилетиями формировались требованиями производства. Горный мастер (штейгер) и горный инженер до сих пор востребованные квалификационные уровни.

Новый уровень «бакалавр» воспринимается на предприятиях фактически как необученный мастер и недоученный инженер и не представляет какого-либо интереса для заказчика. Хотя многовековой опыт работы университетов доказывает, что четырехлетняя подготовка бакалавров вполне достаточна для естественно-научной и гуманитарной сфер деятельности, а инженеров для технической сферы.

Все чаще и чаще звучит мнение, что нужно «очистить» основной компонент образовательного стандарта, оставив для подготовки инженера в его рамках только изучение общенаучных, общеинженерных и специальных дисциплин, обеспечивающих высокий профессиональный уровень, расширить математическую и природоведческую составляющие нагрузки[3]. Что в свою очередь идет в разрез с общими принципами гуманизации образования.

Некомпетентность выпускника является дополнительным источником опасности для работодателя, а также и функционирования горного производства.

В направлении 0903 «Горное дело» объединены специальности с объектами деятельности, которые обеспечивают функционирование всех систем добывающей промышленности. Объединяющим классификационным признаком специальностей направления «Горное дело» являются специфические производственные условия и знания о строении и свойствах земной коры. Объекты деятельности специальностей разные (технологии горного дела). Сходные специальности объединены при упорядочении их перечня на основе анализа структуры деятельности каждой. Овладеть даже минимумом профессиональных умений одновременно в технологиях строительства шахт и подземных сооружений, разработки и обогащения всех полезных ископаемых подземным и открытым способами, маркшейдерии, бурения, добыче нефти и газа, проведения газо- и нефтепроводов за четыре года крайне сложно. Нужен ли такой «охват необъятного»?

Реальная ситуация на рынке труда в настоящее время такова, что выпускнику мало иметь отличные оценки по предметам, решающими факторами при принятии решения о приеме на работу может стать даже небольшой опыт работы и организаторские способности. Работодатели отмечают как негативную характеристику молодых специалистов отсутствие первоначального трудового опыта, довольно низко оценивают их готовность решать конкретные практические задачи и брать на себя ответственность за принятые решения. Излишний академизм и теоретическая направленность высшего профессионального образования приводят к очередному противоречию - возникновению несоответствия между достаточной теоретической подготовкой и малым (или полностью отсутствующим) опытом трудовой деятельности выпускника вуза. Каким образом можно решить данную проблему?

ВУЗ может оказать реальную помощь молодому специалисту через создание комплексной системы трудоустройства выпускников.

Важным компонентом рассматриваемой системы является вузовская служба трудоустройства выпускников. В практике деятельности вузовских центров трудоустройства положительно зарекомендовали себя следующие формы работы:

- ведение базы данных выпускников и вакансий работодателей;
- подбор претендентов на вакансии и организация кадрового собеседования;
- консультирование студентов по вопросам трудоустройства и составления резюме;
- проведение "Ярмарок вакансий" и "Аней карьеры";
- организация "круглых столов" с работодателями по проблемам трудоустройства выпускников и др.[1]

Многие директора успешных компаний не отказываются приглашать на работу молодые кадры, тем не менее, указывают на нежелательные качества претендентов.

Приведем примеры интервью с некоторыми из них. Юлия Плиева, генеральный директор ООО "Apple Consulting", финалист национального этапа Международного конкурса "Предприниматель года-2007" :

- «Не светит» попасть ко мне на работу специалистам, активно и чересчур красиво «продающим» себя, не искренним и не внушающим доверия, не отвечающим текущим квалификационным требованиям вакансии в компании и закрытым новому («зашоренным»), робким.»

Дмитрий Гончаров, глава Наблюдательного совета ФГ "Страховые традиции":

- «Хороший работник - это оптимист! Неопрятный человек будет отталкивать клиентов. Есть еще одно противопоказание для работы в нашей компании - это нежелание понимать, что ты работаешь в команде, нежелание делиться опытом и полномочиями. У каждого из нас только две руки и одна голова. Успех будет у тех, кто смог объединить сотни человек на пути к одной цели.»

Светлана Лукьяненко, руководитель Службы персонала Информационно-аналитического центра "ЛІГА":

- «Мы хотим видеть в своей команде разных людей. Направлений деятельности у нас много, поэтому личные качества востребованы разные. Где-то нужны спокойные, уравновешенные, где-то активные, где-то усидчивые и молчаливые. Для того, чтобы все слаженно получалось, в каждом звене большой цепочки люди должны быть на своих местах. Но все они должны излучать позитив, уважать любой труд, быть честными, порядочными. Работая в команде, иначе не получится.» [2]

На основании этих цитат можно сделать несколько выводов. На предприятиях хотят видеть искренних, квалифицированных, опытных, коммуникабельных, разносторонних личностей. Да, действительно, руководители предприятий выдвигают к молодым специалистам достаточно жесткие требования: наличие опыта, профессионализм, владение современными технологиями, в том числе информационными. Выполнить эти требования удается далеко не каждому.

Все ли студенты одинаково серьезно подходят к овладению знаний, формированию умений и навыков?

Всех студентов условно можно разделить на четыре группы активности, которая влияет на дальнейшее трудоустройство (Рис.1):

- «выдающиеся выпускники» – гордость вуза, обладатели развитых деловых и личностных качеств и, как правило, к моменту окончания вуза они владеют собственным бизнесом, или имеют несколько предложений от разных работодателей. Их не более 10%, но они являются своего рода «маяком», ориентиром для остальных студентов;

- «карьеристы» - нацеленные на успех в профессиональной деятельности выпускники вуза, имеющие трудовой опыт и положительную практику трудоустройства. К этой категории можно отнести около 40% выпускников;

- "инфантильные" (примерно 30%) составляют студенты, не способные к развитию своей карьеры, не готовы прикладывать усилия для поиска работы и несамостоятельны в трудоустройстве;

- «спящие» (20%) входят немотивированные студенты с неопределенными планами профессионального роста.

Рис.1. – Диаграмма активности выпускников.

Модель современного выпускника ВУЗА сконцентрирована на профессиональном развитии, где акцент переносится на становление умений видеть, осознавать и оценивать различные проблемы, конструктивно решать их в соответствии со своими ценностными ориентациями, обусловлен сменой образовательной парадигмы с принципа адаптивности на принцип компетентности. Это предполагает глубокие системные преобразования,

затрагивающие преподавание, содержание, оценивание, образовательные технологии, т.е. системную перестройку всего процесса вузовской подготовки для получения необходимого результата образования в виде компетенций будущего специалиста.

А сегодняшний день разработаны многочисленные модели выпускника, которые включают разные критерии, но общими для всех являются следующие ключевые компетентности:

- ***Информационная компетентность***

Способность ориентироваться в информационном потоке: умение находить и систематизировать различные источники информации по определенному критерию; использовать рациональные способы получения, преобразования, систематизации и хранения информации, актуализировать ее в необходимых ситуациях интеллектуально-познавательной деятельности.

Компьютерная грамотность, владение новыми информационными и мультимедийными технологиями (электронная почта, Интернет), способность к критическому отношению к информации.

- ***Коммуникативная компетентность***

Готовность вступить в общение по познавательным, деловым, личностным мотивам. Знание особенностей формального и неформального общения. Понимание ценности сотрудиических отношений, дружбы, доверительных отношений между людьми. Умение слушать и слышать другого, сопереживание, уважение к другим и самоуважение как основа коммуникации.

Знание и соблюдение традиций, ритуала, этикета. Умение вступать в конструктивное общение и соблюдать его оптимальную продолжительность; умение вести цивилизованный диалог. Знание конструктивных способов решения конфликта и исправления нарушенных отношений. Критическое отношение к себе и своему собеседнику, умение вовремя признать свои ошибки и свою правоту.

Навыки публичного выступления и письменной речи, иноязычное общение.

Опыт взаимодействия с различными людьми (по возрасту, статусу, роду деятельности), умение строить партнерские отношения, умение работать в команде, организовывать работу исполнителей, находить и принимать управленческие решения.

- ***Социально-правовая компетентность***

Понимание значения своих социальных функций как гражданина своей страны, члена общества, устойчивое позитивное отношение к своим общественным обязанностям. Знание символов государства (герб, флаг, гимн).

Знание прав и свобод человека и гражданина, умение их реализовывать в различных жизненных ситуациях. Умение соотносить свои

интересы с интересами общества. Нацеленность на совершенствование и развитие общества на принципах гуманизма, свободы и демократии. Опыт общественно-полезной гражданской деятельности. Наличие определенной жизненной позиции и внутренней готовности к ее реализации. Способность брать на себя ответственность, участвовать в функционировании и улучшении демократических институтов.

Толерантность, уважение и принятие Другого (раса, национальность, религия, статус, пол).

Именно эти три компетентности являются действительно базовыми, необходимыми для каждого современного человека независимо от уровня образования, от профессии, от места проживания и т.п.

Рассматривая другие ключевые компетентности, определяемые разными исследователями, и соотнося их с нашими представлениями о выпускнике, мы выделили еще две ключевые компетентности.

Одна из них – компетентность *самосовершенствования* – встречается, в частности, среди ключевых компетенций молодых европейцев, определенных Советом Европы: «способность учиться на протяжении жизни в качестве основы непрерывного обучения в контексте как личной профессиональной, так и социальной жизни»

- **Компетентность самосовершенствования**

Потребность в саморазвитии. Умение выстраивать персональную жизненную стратегию. Тесное единство интеллектуального развития с формированием личности, способность справляться с противоречиями и неопределенностями своего жизненного опыта.

Способность самостоятельно контролировать ход своего интеллектуального развития и добиваться высот профессионального мастерства и творчества.

Структурирование знаний, ситуативно-адекватная актуализация знаний, расширение, приращение накопленных знаний. Языковое и речевое развитие; овладение культурой родного языка. Адекватная оценка достигнутых в саморазвитии результатов и постановка новых перспективных задач.

Знание и соблюдение норм здорового образа жизни, физическая культура человека, свобода и ответственность выбора образа жизни.

Еще одной важной, ключевой, с нашей точки зрения, является компетентность *деятельности*. Эта компетентность в некотором смысле является базовой для всех остальных компетентностей, поскольку все они проявляются в первую очередь в процессе некоторой деятельности.

- **Компетентность деятельности**

Ориентация в разных видах деятельности. Знание средств и способов деятельности: планирование, проектирование, моделирование,

прогнозирование. Опыт осуществления разных видов деятельности: познавательной, учебной, игровой, исследовательской и др.

Умение увидеть и сформулировать проблему, предложить (найти или сконструировать) веер ее решений и выбрать наиболее эффективное; готовность принять ответственность за свой выбор.

Готовность к оценочной деятельности: умение давать аргументированную оценку различных взглядов и позиций; реально оценивать свои особенности и возможности, в том числе границы собственной компетентности.

Таким образом, реформирование системы высшего образования продолжается. Продолжаются и поиски путей подготовки компетентного выпускника, способного найти свое место на рынке труда. И только активное взаимодействие по схеме студент- предприятие - ВУЗ на наш взгляд может приблизить к решению эту проблему.

Источники:

1. Управление персоналом № 13 2004
2. ЛІГАБізнесІнформ «Секреты перспективной работы» 30.11.2007 09:12
<http://www.kariera.idr.ru/items/?item=929&prn>
3. Головань М. Система компетенцій випускника вищого навчального закладу напрями підготовки «Фінанси і кредит» / М. Головань.// Вища школа. - № 9, 2011. – С.27-38.
4. Мартынюк О.И. Опыт формирования компетентностной модели выпускника педагогического вуза как нормы качества и базы оценки результатов образования (на примере физико-математического факультета) /О.И. Мартынюк, И.Н. Медведев, С.В. Панькова, О.И. Соловьева. - М.: , 2006. - 33 с.

Самофалова Т.В., Сидорик А.М. (КП ДонНТУ)

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАВ ТА СПІВПРАЦЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ І ПРОФСПІЛКИ

Захист прав студентів є важливою складовою функціонування навчального закладу як такого. В залежності від специфіки вищого навчального закладу і вищої освіти в країні в цілому, спектр проблематики захисту студентських прав більш чи менш широкий. Наприклад, у приватних вузах немає проблем із виплатами стипендій та їх індексацією.

Виходячи з первинного формату співпраці студентської громади з професорсько-викладацьким складом, то студент є замовником праці викладача. В перших університетах студентська громада здійснювала організаційне керівництво навчальним закладом і лише запрошувала науковців та лекторів. За такої схеми проблеми порушень прав студента,

наприклад, пов'язані з необ'єктивним оцінюванням знань, могли бути вирішені швидко і дієво через механізм студентського самоврядування, єдиного керівного механізму. На сьогодні, коли існує фактично два замовники на послуги вищої освіти: держава і приватна особа – правозахист стає більш складним, а подекуди, і бюрократичним процесом.

В Україні інтереси студентів захищають дві громадські організації: студентське самоврядування та профспілка. Основними важелем впливу професійних спілок студентів є Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Якщо студент є членом профспілкової організації, то профспілка захищає та відстоює його інтереси. З профспілковим комітетом погоджуються питання відрахування студента з вузу.

В новітній історії з'явився термін «студентське самоврядування». Особливостями його є: кожен студент є учасником студентського самоврядування (тобто не потрібно вступати до складу).

На сьогоднішній день вищі навчальні заклади зіткнулися з новою проблемою. Необхідно здійснювати двічі одні і ті ж процедури погодження, включення в комісії тощо як стосовно професійних спілок, так і органів студентського самоврядування. Знову створюються передумови нівелювання основного вектору діяльності правозахисних організацій. З іншого боку, відбувається не логічне дублювання думки студентської громади. А якщо позиції профспілок і студентського самоврядування відрізняються, що є причиною?...

Студентське самоврядування є важливою складовою інтеграції до Болонського процесу. Саме його розвиток має бути пріоритетним в українській освіті. В той же час, рівність прав із студентською профспілкою і беззаперечні переваги над нею в питанні членства і унітарності призведе до мінімізації ролі студентських профспілок у вищих навчальних закладах. В найближчому майбутньому українська вища освіта матиме одну єдину систему представлення інтересів студентства: або через органи студентського самоврядування, або через студентські профспілки.

Завдання студентського самоврядування і профспілки мають одну мету: допомагати студентам та аспірантам в їхній науковій, професійній та громадській роботі, налагоджувати побут та дозвілля студентів у студмістечках, сприяти в організації відпочинку тощо. А найважливіше їх завдання полягає в захисті інтересів студентів і аспірантів та їх узгодженні з інтересами адміністрації вищих навчальних закладів і держави.

Аналізуючи розвиток студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України, фахівці в даній сфері назвали ряд проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню цього інституту в нашій державі.

Першочерговою проблемою є проблема неналежного законодавчого регулювання інституту студентського самоврядування. Згідно з існуючим законодавством, права участі студентського самоврядування в розв'язанні питань, що стосуються вищої освіти, нерідко є досить обмеженими.

Наступною проблемою є недостатнє фінансування органів студентського самоврядування для реалізації завдань та виконання функцій, тоді як профспілки мають свої кошти. Члени профспілки сплачують членські внески, а також можуть надходити кошти від підприємств, установ, організацій на культурно – масову, фізкультурну й оздоровчу роботу. Профспілкові комітети мають право розпоряджатися цими коштами.

Серед інших проблем виділяють, зокрема недостатню поінформованість про діяльність органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України, що в свою чергу зумовлює низьку мотивацію студентів до участі в роботі цього інституту, а також неприйняття ініціативи “згори”, тобто від адміністрації вищих навчальних закладів, співіснування у вищих навчальних закладах України двох організацій-студентського самоврядування та профспілок, повноваження яких у питаннях, що стосуються захисту прав студентів, на законодавчому рівні визначено значно конкретніше й ширше.

Порівнюючи стан розвитку студентського самоврядування в Україні та країнах Європейського Союзу, можна визначити набагато вищий рівень усвідомлення суспільством, державними органами влади зокрема, ролі і значущості освіти. Надзвичайно глибоким є розуміння необхідності всіляко підтримувати і розвивати різноманітні форми студентської демократії. Саме тому європейське студентське самоврядування має потужні економічні можливості, що забезпечують самостійність вирішення багатьох соціально-виховних освітніх завдань.

Стосовно значення студентського самоврядування і профспілки як елемента навчально-виховного процесу, то можна виділити наступні аспекти: -ці громадські організації виховують реальних лідерів українського суспільства, формують еліту нації; дають змогу студенту, як і кожному громадянину, бути почутим. Участь в органах студентського самоврядування і профспілки дає молодій людині відчуття того, що вона є громадянином держави, створює можливості реалізувати себе як обдаровану і талановиту особистість, стимулює активність молодого громадянина у суспільному житті загалом.

Студентське самоврядування і профспілка сприяють налагодженню конструктивної співпраці між студентами та адміністрацією вищого навчального закладу. Можливість керувати деякими напрямками його функціонування активізує молодь, спонукає її до ознайомлення з усім, що відбувається навколо. Відстоюючи інтереси студентства, зокрема стосовно

організації навчального процесу, представники студентського самоврядування формують значно вищі вимоги до вищих навчальних закладів та їх працівників, вдосконалюючи не тільки процес викладання, а й обох його суб'єктів.

Участь у роботі студентського самоврядування і профспілки дозволяє також набути організаторських вмінь, привчає молодого громадянина держави відповідально виконувати свої обов'язки та покладені на нього завдання.

Лише комплексний і системний підхід до спільних проблем функціонування студентського самоврядування і профспілки зможе сприяти об'єднанню студентів у громаду, здатну ефективно управляти своїм життям, захищати свої права й інтереси, брати участь у процесі прийняття рішень.

Для того, щоб дії студентського самоврядування мали юридичну силу у колективному договорі повинно бути передбачено розділ про взаємини адміністрації та студентів. А також необхідно вирішити питання щодо фінансування: чи відкривати окремий рахунок для коштів студентського самоврядування у банку чи у казначействі, чи не переводити кошти на інший рахунок, а виділяти їх за клопотанням на потреби студентського самоврядування, такі як: проведення наукових досліджень, участь у конференціях, а також літній відпочинок студентів.

Таким чином, громадські студентські організації потребують подальшого розвитку і збагачення новітніми ідеями, але більш за все, вони потребують чіткої нормативно – правової бази для юридичного втілення ідей.

Література

1. Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, 1999 р.
2. Закон України “Про вищу освіту”, 2002 р.
3. Студентське самоврядування в Україні – К.: Молодіжна Альтернатива, 2004 р.

Соколенко С.І., Яцюк М.М., Сименко О.В. (КПДонНТУ)

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Студентське самоврядування є впливовим фактором розвитку і модернізації сучасної української держави, оскільки студентство у всі часи виступало найбільш чутливим «барометром» соціально-економічного та політичного стану суспільства. Молодь є тією верствою суспільства, яка найбільш динамічно реагує на соціальні зміни, виступає одним із активних рушіїв демократичних процесів на інституціональному та суспільному рівні. Саме молодь завжди швидко опановує нове, здатна привносити найновіші

знання, технології і, таким чином, значно пришвидшувати розвиток сучасного суспільства.

Починаючи з середини 90-х років минулого століття в Україні формується мережа громадських організацій, які опікуються проблемами студентського самоврядування. Серед них – Українська асоціація студентського самоврядування, Всеукраїнська студентська рада, Асоціація студентських правозахисних організаторів та інші. Незважаючи на те, що студентське самоврядування в українському варіанті має досить недовгу історію, вже встигли окреслитися певні тенденції та спільні проблеми, які потребують вивчення механізмів вирішення цих проблем.

Зокрема, недостатньо активна позиція студентства щодо участі в діяльності органів студентського самоврядування пов'язана, в першу чергу, з невпевненістю в їхніх можливостях та спроможності розв'язувати конкретні проблеми.

Існує проблема неналежного законодавчого оформлення студентського самоврядування та, відповідно, необхідність удосконалення нормативно-правової бази. Згідно з існуючим законодавством, права участі студентського самоврядування в розв'язанні питань, що стосуються вищої освіти, є в основному декларативними, а порівняно з аналогічними правами професійних спілок – дуже обмеженими.

Другою серйозною проблемою є відсутність достатніх фінансових можливостей для реалізації завдань та власних функцій, через те, що ОСС не мають статусу юридичної особи. Це робить їх фінансово залежними від адміністрації ВНЗ.

По-третє, робота в органах студентського самоврядування майже не заохочується в плані навчання і слабо стимулюється матеріально. Студентам, за великим навантаженням лекціями і семінарами просто не вистачає часу на громадянську активність.

Проте, 19 січня 2010 року було прийнято зміни до Закону України «Про вищу освіту» № 1280, що в деякій мірі змінило ситуацію на краще. Згідно цього закону, студентам надається ряд закріплених на рівні законодавства прав:

1. Фінансування на рівні 0,5% від спеціального фонду університету.
2. Участь у вчених радах та органах громадського самоврядування ВНЗ не менше 10%.
3. За погодженням з Органами студентського самоврядування відбуватиметься:
  - ❖ відрахування осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, та їх поновлення на навчання;
  - ❖ переведення студента, курсанта, аспіранта, які навчаються у вищому навчальному закладі, за державним замовленням, на

- навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб;
- ❖ переведення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі за контрактом за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб на навчання за державним замовленням;
  - ❖ призначення заступника декана, проректора, які відповідають за роботу зі студентами;
  - ❖ поселення осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, в гуртожиток і виселення з гуртожитку;
  - ❖ затвердження рішень з питань студентських містечок та гуртожитків для проживання осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі.

Належне виконання положень даного закону сприятиме розвитку органів студентського самоврядування в університетах країни, підвищенню зацікавленості студентства у членстві в цих органах, а також прийняттю активної участі студентів у житті свого університету

Розвиток студентського самоврядування в сучасній Україні має надзвичайну актуальність, адже саме воно сприяє формуванню у студентської молоді кращих рис майбутніх спеціалістів – почуття відповідальності, ініціативності, діяльності, творчого відношення до справи тощо, на що при соціологічних опитуваннях вказують самі студенти. Студентське самоврядування допомагає виявити потенційних лідерів – представників еліти нації у майбутньому, а також розкрити і розвинути творчі здібності кожного студента.

Успіх роботи органів студентського самоврядування залежить від багатьох чинників, серед яких важливу роль має відігравати системний підхід, який повинен охопити всі сфери життєдіяльності навчального закладу, пошук і впровадження в життя нових форм самоврядування студентської молоді, координацію роботи всіх органів студентського самоврядування у вузі, а також соціально-педагогічну підтримку цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо питань студентського самоврядування» від 19.01.2010 р. №1798-VI.
2. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р. №2460 – XII.
3. Нагорна К.Д. Яцюк М.М. Місце і роль студентського самоврядування в контексті формування громадянського суспільства// Молодежь и государство. Материалы VI

- международной научно-практической конференции. – г.Святогорск, Донецкая область, 24-26 октября 2008 г. – с.64-65.
4. Нагорна К.Д., Яцюк М.М. Студентське самоврядування: реальність чи містифікація? // Збірник матеріалів III регіональної науково-практичної конференції «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції». – м. Красноармійськ, Донецька область, 12 березня 2009 року – с.93-95.
  5. Нагорна К.Д., Яцюк М.М. Студентське самоврядування: історія і сучасність// Збірник матеріалів IV регіональної науково-практичної конференції «Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції». – м. Красноармійськ, Донецька область, 11 березня 2010 року – с.150-153.
  6. Студентське самоврядування в Україні – К.: Молодіжна Альтернатива, 2004 – 60 с.
  7. Развитие студенческого самоуправления: от постсоветской к еврейской модели: Материалы для чтения – Харьков: Б.И., 2007 – 274 с.

УДК 621.311.6

Сухоруков А.М.,Сергієнко Л.Г. (КН ДонНТУ)

ЗНАЧЕННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ТЕСТУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Останнім часом освіта в Україні переживає глобальні реформи. Сьогодні шлях вступу до вищого навчального закладу пролягає через складання зовнішнього незалежного тестування, тому воно має таке велике значення для випускників. Це порівняно нове явище для нашого суспільства. А щоб засвоїти щось нове, треба докласти зусиль. І результат буде залежати не тільки від того, скільки людина витратить енергії на його досягнення, але й від того, наскільки вона психологічно готова до цих випробувань, та наскільки інші допомагають та підтримують її у досягненні поставленої мети.

Але проблеми моральної та психологічної підготовки випускників далеко не єдині, з якими стикається українська освіта при реформуванні освіти.

Останнім часом складається враження, що поряд із найбільш корумпованими сферами життя українського соціуму, галузь освіти займає почесні перші місця в партері.

Досвід деяких пострадянських країн показує, що корупція в галузі освіти може досягти таких меж, що для розв'язання даної проблеми стає необхідним звернення за допомогою до незалежних, неупереджених експертів. Україну минула така патова ситуація. Однак лише зовні:

стверджувати, що в нашій країні немає проблем із освітою - брехати самим собі. Нині ситуація може покращитися, але задля цього необхідно виконати певні реформи: як на рівні державному, так і свідомісному.

Без сумніву, - зовнішнє незалежнє тестування не мусить ставити собі за мету лише одне завдання - боротьбу з корупцією. Мета тестування значно далекоглядніша - досягти дійсного громадського контролю за якістю освіти майбутніх фахівців. На жаль, про це говорити ще зарано. Як нарешті перетворити гонитву за показниками на реальну освіту і якісні знання... Ця проблема має системний характер: починати потрібно із процедури вступу до вузу, а закінчувати - самим процесом викладання та отримання дипломів.

Розглянемо саме процес вступу абітурієнта до вузу та пов'язані із цим явні і неяви проблеми в контексті нової реформи зовнішнього оцінювання.

Найбільша прогалина, як завжди, - це наше законодавство. Як розповів керівник Українського центру оцінювання якості освіти, доктор педагогічних наук, професор Ігор Лікарчук в інтерв'ю газеті "Дзеркало тижня", не вистачає необхідної законодавчої бази, яка б стала на захист свавілля вузів під час вступної кампанії. «Доки не буде закону, необхідно внести зміни до правил прийому. З цим не можна гратися. Наприклад, нинішнього року було кілька волаючих фактів. Один вуз - не хочу називати, який саме, - за два місяці до початку вступної кампанії, коли вже стало відомо, які тести ми проводимо, замість екзамену з української мови вводить екзамен з української мови та літератури, знаючи, що з літератури тестування немає».[2]

Такі приклади непоодинокі. А в чому сутність таких різких метаморфоз у програмі вступних іспитів до вишів? Хотілося б вірити, що не корупція. Дійсно, так звані "фахові екзамени" необхідні з огляду на спеціалізацію вузу. Однак все більш очевидним стає той факт, що законодавство України потребує нової редакції закону "Про вищу освіту", в якому не було б тих протиріч, які ми зустрічаємо. Якщо держава чітко визначить умови вступу до вузів, то не буде обхідних шляхів і можливості обійти закон.[1]

Одним із зовнішніх факторів, який також може стати перешкодою на шляху до вступу абітурієнта до вищих навчальних закладів - соціальні пільги. Неодноразово зустрічав тези про те, що Україна знаходиться на давно вже пройденому етапі розвинутих країн. Широкі соціальні програми існують в багатьох країнах світу, однак Україна - це просто лідер з кількості мало захищених пільгових верств населення. Їх з кожним роком стає все більше. Часом ситуація довкола цієї теми доходить до абсурду та парадоксу. Дійсно, мабуть найбільш справедливим та дієвим способом створити адекватне суспільство - це не прирівнювати соціальні пільги до знань.

Ми йдемо до того, що при вступі до Вузу абітурієнт, котрий має у сертифікаті з двох предметів 11 та 12 балів, у списку на зарахування опиниться 131-м, тому що 130 осіб (саме така кількість бюджетних місць),

які були перед ним, виявилися пільговиками. І потрібно буде проводити конкурс серед пільговиків. Всі розвинені країни вже давно переступили цю сходику.

Це не означає, що необхідно скасувати всі пільги при зарахуванні до Вузів: скоріше потрібно переглянути вимоги для цих абітурієнтів. Це означає, що сама процедура вступу до вузу не повинна перетворюватися на задачу макулатури до приймальної комісії. Здібності майбутнього студента, які допоможуть йому стати фахівцем в певній галузі - ось один із головних критеріїв, який повинен бути застосований при вступі.

Також авторів дуже зацікавило саме відношення випускників та їх батьків до зовнішнього оцінювання.

Як і передбачалось, що погляди розділяються. Але серед більшості опитуваних відповіддю стало негативне ставлення до зовнішнього незалежного оцінювання. І, насамперед, головна причина – це побоювання відносно готовності випускників шкіл та коледжів до тестування. Якщо насправді має місце прогалина у шкільній програмі, то це одне, але якщо нестача знань викликана недбалими діями викладача, навіть при оскарженні цього питання у відповідних органах, навряд чи можна довести точну відсутність розгляду задач, аналогічних до тих, що використовуються у тестуванні, тому що призначення самих тестів, не тільки перевірити ступінь отриманих знань, але ще й якість, тобто вміння застосовувати ці знання на практиці.[4]

Порівнявши шкільні програми звичайної та спеціалізованої шкіл, і, дійсно, дійшли висновку, що суттєва нерівновага має місце. Наприклад, деякі ВНЗ ввели обов'язковим предметом «основи економіки», що за стандартною програмою загальноосвітньої середньої школи вивчається лише рік по академічній годині на тиждень. Тоді як у спеціалізованих школах, на вивчення цього предмету відводиться не один рік і на декілька порядків більше часів. Висновок напрашується сам по собі. Невже звичайні середні школи поступово здають позицію втрачаючи актуальність, та поступаючись більш досконалим спеціалізованим школам? Звісно нестачу знань можна компенсувати за допомогою курсів, чи занять з репетитором, але останнім часом цей спосіб навчання набув такої популярності, що поступово вийшов на недешевий рівень. Доречи, найбільш незахищеними та не підготовленими до нововведення нажалі знову ж таки опинилися учні сільських шкіл, які не те, що не можуть розраховувати на поглиблені знання, але здебільшого навіть не отримують належного загальноосвітнього рівня, через брак рівня викладачів і нестачу самих викладачів на посадах у сільських школах.[3]

Тож виявляється, що головна мета проведення зовнішнього оцінювання, а саме «об'єктивне та неупереджене оцінювання рівня навчальних досягнень осіб, які закінчили загальноосвітній навчальний заклад і виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів» не є повністю

досяжною, принаймні для випускників деяких загальноосвітніх сільських шкіл у порівнянні з учнями з міста, не кажучи вже про спеціалізовані середні школи.

Безумовно нашій освіті потрібні зміни, але за думкою деяких фахівців та більшості громадськості такий масштабний захід потребував більш ретельної підготовки та більше часу на впровадження. Всім відомо, що ще у 90-х роках також відбулась спроба ввести тестування щось на зразок того, що ми намагаємось запровадити сьогодні, але тоді експеримент так і залишився експериментом. Саме тоді, після спроби взяти участь у тестуванні у учасників залишалась можливість пройти звичайні іспити, чим, до речі, скористалась на той час більшість випускників, тому, що більшість учасників лишилась незадоволеною своїми результатами тестування. Цікавим є питання, чому було згаяно стільки часу після спроби у 90-х роках? За ці роки, а вже минуло більше десяти років, можна б було ретельно і поступово підготуватись до переходу на нову систему. Шкода, що цей час не було використано, принаймні повною мірою, судячи зі швидкості впровадження та деяких непорозумінь, яких не вдалось уникнути при переході до нової системи.

ВИСНОВКИ

Треба зазначити, що не дивлячись ні на що, нова програма однак знайшла багато своїх прихильників. Як стверджують ті учні, які цілком задоволені новими змінами, зовнішнє незалежне опитування швидше за все не подобається тим, хто почувається невпевнено, через те що в свій час не приділяв належної уваги навчанню. Це твердження також не є безпідставним, адже за останні часи рівень уваги та зацікавленості навчанням знизився до жахливої межі, що дійсно призвело до падіння якості набутих впродовж навчання знань. І хоча багато чого залежить від викладачів та шкільної програми, але все одно прагнення до набуття знань значною мірою залежить як від батьків, так і від самих учнів. Тож необхідно звертати на це увагу.

А поки що українська освіта робить новий крок, і час покаже, яким він стане для неї, які ще зміни він спричинить для майбутнього нашої освіти.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III зі змінами станом на 2009р.// Електронний ресурс// <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Офіційний сайт газети «Дзеркало тижня. Україна» // Електронний ресурс // http://dt.ua/EDUCATION/zno_sovok_chi_proriv-54558.html
3. Офіційний сайт газети « Україна молода» // Електронний ресурс // <http://www.umoloda.kiev.ua/number/878/188/31964/>
4. Загальнонаціональне опитування населення України проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва на замовлення Альянсу USETI // Електронний ресурс // <http://dif.org.ua/ua/press/sifjjkfkmk>

Ушкварок Д., Холодна А., Шинкаренко І.В. (КПДонНТУ)

ПРОБЛЕМА СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В період економічної кризи і проблемного розвитку перехідної економіки населення нашої країни відчуває певний дефіцит позитивної інформації і позитивних емоцій. Соціальна реклама може і повинна стати тим компенсуючим механізмом, який спонукає людину до позитивної діяльності і змінює її бачення важливості суспільних проблем.

Використання соціальної реклами має надавати необхідну інформацію суспільству, створювати певний характер сприйняття реальності: позитивний чи негативний, повчальний, попереджувальний, шоківий, роз'яснювальний та ін.; формувати бажані мотиви поведінки для різних вікових груп.

Під соціальною рекламою розуміють рекламні матеріали, які поширюють суспільно важливі ідеї (здорового способу життя, охорони здоров'я, екології, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення тощо); не містять комерційної інформації, не називають конкретну продукцію та її виробників. Метою соціальної реклами є зміна ставлення суспільства до наявних проблем, формування нових соціальних цінностей. [3, с.95]

Необхідність рішення соціальних проблем підвищує значущість відповідної реклами і ставить завдання для її подальшого розвитку. Ось чому вивчення проблеми розповсюдження і впливу соціальної реклами на сучасному етапі виглядає актуальним. Однак, необхідно зазначити, що при всіх існуючих труднощах дослідницьких і публіцистичних матеріалів про соціальну рекламу цей феномен в повній мірі не вивчений. Та за останні 10 – 15 років соціальної реклами стало значно більше. Її дійсно видно і чути: бігборди на вулицях, радіоролики, телевізійні сюжети. На сучасному етапі існує велика кількість проблем, які безпосередньо стосуються переважно молоді. Це пов'язано як з розвитком особистості, так і з серйозними моральними хворобами суспільства, рівнем життя. Соціальна реклама виступає допоміжним елементом, який відіграє важливу роль у формуванні загальноновизначених принципів та вирішенні проблем моралі та етики.

Реклама цінностей існує у всьому світі. Наприклад, американські рекламодавці зняли тридцятисекундний ролик, в якому мати відомого американського спортсмена Тіма Тебова розповідає, що в минулому лікарі рекомендували їй позбавитися ненародженої дитини у зв'язку з передбачуваними ускладненнями. Пем Тебов, проте, народила здорову дитину. Під час драматичної розповіді матері про обставини своєї вагітності з'являється Тім. Потім він вибачається і обіймає її. Слово «аборт» не звучить в рекламі жодного разу. Гасло цієї реклами — «Поважай сім'ю, поважай життя». Одним з найяскравіших прикладів вітчизняної соціальної реклами

був проєкт «Зателефонуйте батькам!». Він є відомим прикладом дієвості соціальних роликів, адже з'ясовано, що на період трансляції цієї реклами значно зросло число дзвінків.

Проблемами соціальної реклами опікуються соціологи і психологи, вони сходяться на думці, що соціальна реклама несе не тільки позитивний, а й негативний характер. Так, наприклад, Михайло Старощук, голова Співки рекламистів України, наводить приклад: родина довго не могла мати дітей, і, коли у них з'явилася дитина, вона виявилася хворою на синдром Дауна. Якось мати випадково побачила сумно відому рекламу: «Мама, чому я урод?», після чого у жінки стався нервовий зрив, і почалася психічна хвороба. [4]

Іншим соціологом, який розглядав дане питання, був Андрій Биченко. Він зазначив, що негативна соціальна реклама вводить людину в песимістичний стан і навіть забирає в неї надію на життя.

Ступінь вивченості феномена соціальної реклами в Україні на сьогоднішній час недостатній для розробки науково – обґрунтованої стратегії. Разом з тим існує значна кількість публікацій, які присвячені важливим аспектам соціальної реклами:

- праці вчених, які досліджують рекламу як особливе соціальне явище;
- дисертаційні дослідження, присвячені різним аспектам реклами як соціального інституту;
- публікації, присвячені аналізу ефективності реклами і пов'язаних з цим проблемами. [2, 163-164 с.]

Соціальна реклама є дуже складним і тонким інструментом впливу на суспільство. Тому соціологи і досі не дійшли однієї думки щодо характеру впливу соціальної реклами на окремих індивідів.

Та незалежно від того, який характер буде мати реклама, сучасна українська молодь веде свій обраний спосіб життя і часто не зважає на ту інформацію, яку несе зміст соціальної реклами. Тому і постало на меті всебічно розкрити поняття «соціальна реклама», визначити важливість даного способу впливу на думки людей, виявити ступінь обізнаності молодого покоління в питаннях соціальної реклами.

Головне непорозуміння, яке виникає при тлумаченні самого терміну «соціальна реклама», полягає в тому, що термін «соціальна» - занадто багатозначний, щоб мати точне визначення, а термін «реклама» - занадто комерційний, в нашому розумінні.

Соціальна реклама необхідна в Україні. Вона сприяє вирішенню суспільних проблем, соціальній підтримці населення, підвищує рівень культури та моральності суспільства, а також сприяє трансформаціям свідомості суспільства.

Головним завданням, які визначили автори роботи, є:

- визначення ступеня обізнаності сучасної молоді в питаннях соціальної реклами;
- організація опитування молоді на тему : «Проблема розповсюдження і впливу соціальної реклами на сучасному етапі»;

Суспільна реклама передає повідомлення, яке пропагує певне позитивне явище, демонструє суспільні орієнтири, зразки для наслідування. Тобто, йдеться насамперед про ідеї, які мають певну соціальну цінність і, які повинні змінити ставлення суспільства до важливих соціальних питань, а в довготривалій перспективі – сформувати нові соціальні цінності.

В ході дослідження було проведено соціологічне опитування, в якому взяли участь студенти денного відділення Красноармійського індустріального інституту» ДВНЗ ДонНТУ віком від 17 до 20 років. Переважну кількість опитаних складають жінки – 70%. Усі респонденти не перебувають у шлюбі та не мають дітей.

Аналіз анкет опитаних осіб доводить, що соціальну рекламу ми можемо спостерігати будь – де, зокрема – на телебаченні, радіо, у газетах, журналах, листівках, бігбордах, у транспорті та в інтернеті. Тому й знає про неї абсолютна кількість опитуваних осіб. В результаті опитування з'ясувалося, що соціальну рекламу студенти зустрічають здебільшого на телебаченні, якому віддали перевагу 89% опитуваних осіб. 70 % з яких вважають його найефективнішим носієм соціальної реклами та оцінюють її за п'ятибальною шкалою.

Іншими джерелами соціальної реклами, на думку опитаних, слугують інтернет, який у 5 балів оцінили 12% респондентів; радіо, яке, на подив, отримало 4 бали від 14% студентів; інформація з бігбордів отримала найвищий бал від 9 % осіб; максимум у 4 бали були оцінені газети, журнали та листівки (6% від загальної кількості); оцінка соціальної реклами у транспорті коливається від 2 до 3 балів – 20% ,і тому можна зауважити, що соціальна реклама у транспорті не так ефективно впливає на громадян, як реклама на телебаченні та інших носіях.

Можна спостерігати тенденцію зростання ролі телебачення, інтернету та бігбордів в отриманні студентами соціальної інформації. Та, на жаль, цілих 14% студентів відповіли, що не розуміють змісту соціальної реклами. Це і є великою проблемою у сучасному суспільстві, бо, скоріш за все, молоде покоління просто не звертає увагу на важливість висвітлюваних проблем, що може призвести до байдужості та негативних наслідків.

Щодо характеру, який повинна носити соціальна реклама, то переважна кількість опитуваних осіб (32%) вважає, що шокова та позитивно – негативна реклама буде найефективнішою у сучасному суспільстві. Можливо, такий висновок пояснюється віковими особливостями опитуваних.

Що стосується тематики соціальної реклами, то дослідники дізналися, що періодично, але найчастіше зустрічається реклама про СНІД, якій надали

перевагу 26% респондентів. За кількістю відданих голосів реклама проти алкогольної та тютюнової залежностей знаходяться на однаково високому рівні. Дуже рідко зустрічається реклама щодо збереження екології та культури поведінки на дорозі – 7 % від загальної кількості.

Щодо необхідності впливу соціальної реклами на життя молоді, то дослідниками були сформульовані такі цікаві думки:

- значна кількість людей байдужа до соціальної реклами; і хоча лихо може статися з кожним, вони вважають, що їх воно оминє стороною;

- зараз молодь рано вступає в статеві стосунки і не замислюється про наслідки, тому і не цікавляться соціальною рекламою про СНІД;

- соціальна реклама допомагає донести до суспільства важливу та корисну інформацію. Так, яскравим прикладом соціальної реклами, яка позитивно впливає на свідомість суспільства і поширює зразки суспільної поведінки, є реклама «Знай наших», розміщена на бігбордах м. Красноармійська. Вона присвячена діяльності громадян, відмічених премією міського голови, серед них – вчителі, лікарі, працівники комунальних служб, керівники ветеранських організацій тощо.

Та, на жаль, подібну рекламу все частіше органи управління використовують для реалізації власних політичних цілей. Прикладом цього може слугувати велика кількість політичних реклам, в яких за основу взята реальна суспільна проблема.

Проаналізувавши результати даного дослідження можна стверджувати, що опитувані респонденти вважають соціальну рекламу невід'ємним елементом соціального розвитку суспільства, вважаючи, що її вплив є досить суттєвим та важливим для людства, в результаті чого змінюються погляди на важливі соціальні питання, поведінка та вчинки людей стають більш обміркованими.

Отже, згідно з українським законодавством, соціальна реклама – вид неприбуткової реклами, спрямованої на зміну суспільної поведінки у напрямку суспільно корисних цілей.

Соціальна реклама передає повідомлення, яке пропагує певне позитивне явище, демонструє суспільні орієнтири, зразки для наслідування.

Проблеми моралі, інфекційних захворювань, екології, безпеки поведінки на дорозі та інші проблеми, які висвітлюють реклами соціального характеру вимагають з'ясування, роз'яснення, глибокого вивчення, застосування результатів у практиці соціальній, політичній та економічній діяльності.

Тому, соціальну рекламу необхідно і надалі впроваджувати в суспільне життя. Можливо вона зможе змінити існуючу ситуацію на краще.

Обізнаність молодого покоління в питаннях соціальної реклами свідчить про те, що більшості з них вона небайдужа, а також про те, що молодь готова не лише брати участь у обговоренні соціальної реклами, а і у її створенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб О. Ю. Социальная реклама, Москва: Дашков К., 2010. – 90 с.
2. Дмитриева Л. Социальная реклама: Учеб. пособие для студентов вузов, обуч. по специальностям «Реклама» и «Связи с общественностью» - К.: КНЕУ, 2009. – 271 с.
3. Паблік рілейшнз: Навч. Посіб. – К.:Академвидав, 2007. – 224 с.
4. <http://www.vvnews.info>

УДК 1:316.3

Филошкина Ю.И. (ДонНУ)

СОВРЕМЕННАЯ ЛИЧНОСТЬ В ПАРАДИГМЕ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА И РОБОТИЗАЦИИ

В современном обществе происходит ряд кризисных явлений, вызванных необдуманной, скорее безответственной, деятельностью человека. Это отмечено такими философами, как С. Крымский, Б. Готтхард, М. Блюменкранц, Ю. Сачков, Д. Дубровский. Как известно, человек постоянно стремится к усовершенствованию, к становлению как личности, но при этом забывает об ответственности и последствиях. Исходя из вышеизложенного, мы обуславливаем *актуальность* работы наличием достаточно сложной, многогранной проблемы, которую мы условно назовем *девальвация личности*. Цель – дать оценку основным кризисным явлениям современного общества, таким образом, *задачи* заключаются в следующем: 1) уточнить определенные аспекты трактовки понятия "личность", 2) очертить основные причины девальвации личности как члена общества.

Формированию личности как таковой, как утверждает Сергей Крымский, предшествовало две стадии антропогенеза: стадия гомонизации, очеловечивания обезьяночеловека, которая характеризуется такими признаками, как пратруд, мышление (вплетенное в конкретные-действенные ситуации), способность использования символов (зачатков языка, магических знаков, пещерной живописи); стадия сапиентации, возникновение Homo sapiens, которая характеризуется наличием труда, социума (включая общение) и сознания.

Третья стадия, постантропогенетическая, стадия персонификации, и представляет собой период развития человеческой личности. Под персонификацией С.Б. Крымский подразумевает "становления ликов индивидуализации человека в направлении формирования личности как

адекватного выражения внутреннего самостояния, самодеятельности субъекта. На этом пути и прогрессирует человечность в ее специфической и адекватной форме, то есть в виде личности" [6, с. 28].

Как утверждает С.Б. Крымский, личность – это самоуправляемая система, результат осознанного выбора человеком своего образа. Личность предполагает преобразование тварного начала человека, благодатное возвышение его до уровня гармонии с духом. Соответствует ли этому деятельность личности в современном обществе? Скорее нет, чем да. Укажем основные причины:

1) *утрата основных моральных ценностей*, что неизбежно ведет к обесцениванию принципа калокагатии, столь ценимого в эпоху античности. В античной философии, в частности, у Платона, она понималась как гармония между внешним и внутренним в человеке, как единство красоты и добра. Добро, в свою очередь, – результат познания истины. В результате, как правильно подметил М. Блюменкранц, получаем следующее: вместо Красоты, раскрывающей идею возвышенного и призванной облагораживать души, торжествует культ красивости в его массовом глянцево-рекламном выражении; Добро уступает место добродушию; а вот упоминание об Истине считается неприличным в кругах, близких к интеллектуальным, из-за ее сомнительной в наши дни репутации.

2) *технизация человека*. Над этой проблемой размышляли не только философы, но и писатели еще начала XX века. Возьмем, к примеру, мнение Н. Хвывелего, переданное посредством диалога между героями этюда "Повесть о санаторийной зоне". Анарх, отвечая на вопрос, что останется от человека, если отнять у него лучшие чувства, отвечает: "Мабуть, машина...Боремося саме для того, щоб бути додатком до машини...І це воля, коли хочете, і моя, і ваша, і всіх" [6, с. 511].

Сегодня, даже обладая благородными чувствами, нельзя избежать тотальной технизации как на уровне общения, так и на элементарном уровне комфортного быта. На пример, обратим внимание на характер и качество общения: отмечается тенденция к его упрощению, обеднению и безграмотности. По этому поводу можно услышать как бы позитивные отзывы, например, экономия языковых средств, но на самом деле, все далеко не так оптимистично. Все дело в том, что если еще лет 20 назад человек без труда находил эпитеты, метафоры, легко подбирал синонимы и так далее, которые позволяли бы передать тончайшие оттенки своих переживаний, то теперь человек с легкостью обходится несколькими общеупотребительными клише или же выражает свои эмоции с помощью междометий. В предложениях не различается большая и маленькая буквы, отсутствуют знаки препинания или стоят неправильные, допускаются элементарные орфографические ошибки. То есть, скорость передачи речи обратно пропорциональна ее качеству, а также обдумыванию и осмыслению, то есть

правильному построению высказывания. Во всяком случае, прав был Людвиг Витгенштейн: "Границы моего языка означают границы моего мира" [1, с. 56].

Технический прогресс заявляет о себе не только с приходом бытовой, компьютерной техники (телефоны и ноутбуки, которые уже стали электронными друзьями, а в будущем, как отмечает А. С. Нариняни, могут превратиться в наше alter ego, нашу э-тень), но и робототехники, способной выполнять определенные функции человека. Например, создан робот с длинной рукой, который умеет обходить препятствия и собирать железные банки – потенциальный дворник, Андроид Rongun, созданный в Южной Корее в 2008 году, способен выполнять функции охранника и няньки, робот-полицейский Robotcop, созданный в Гонконге в 2005 году может вести патрулирование университетского городка и преподавание детям основ правопорядка. Один разработанный гуманоидный робот Tpop X способен подражать движениям человека, что происходит благодаря более 200 контроллерам, встроенным в искусственные мускулы. Японские ученые и инженеры из университета Тохоку в результате шестилетних исследований разработали робототехническую "женщину", являющуюся партнершей для исполнения балльных танцев.

Что уже умеют человекоподобные механизмы:

- ходить, бегать, подниматься по лестницам, перепрыгивать препятствия высотой до полуметра;
- танцевать, ходить на лыжах, играть в футбол, кидать дротики;
- играть в шахматы, на музыкальных инструментах, дирижировать оркестром;
- делать уколы и хирургические операции;
- распознавать и синтезировать человеческую речь, вести беседу, пожимать руки, улыбаться;
- убираться по дому, выполнять функции секретаря, следить за детьми и животными, смешивать коктейли, подавать на стол;
- охранять дом, драться с другими механизмами.

Вышеизложенное заставляет задуматься над такими вопросами, как каково место отводится человеку на Земле рядом с роботами, каковы последствия такого интенсивного внедрения робототехники в жизнедеятельность человека, насколько долго человек сможет управлять этой техникой и что будет, если она выйдет из строя и/или начнет действовать не во благо человека, а во вред, и не ставит ли себя человек на место Бога, который создает по подобию своему?

Далее следует отметить, что в современном мире с каждым днем возрастает количество разнообразных технических новшеств и всевозможных бытовых услуг, сервис становится все более удобным, что позволяет куда больше времени уделять досугу, значит, "время бежит

незаметно, это не напрягает, не требует духовных усилий, не берedit душевных ран и отвлекает от постылых повседневных забот" [1, с. 53].

С этим можно согласиться, но при этом вспоминается чудо-машина из романа В. Винниченко "Солнечная машина". Она за считанные секунды и с минимальной затратой сил может превратить простую траву в солнечный хлеб. Это позволяет экономить время, не задумываться о приготовлении пищи, то есть, жизнь становится намного проще. Вот только последствия были страшными: со временем все работники отказывались выходить на работу, все простаивало и даже начинало загнивать, а люди постепенно превращались в животных, которые устраивали вакханалии на природе.

Это говорит о том, что человек должен не только воплощать в жизнь свои идеи, но и еще нести за это ответственность.

3) *нигилистическое отношение к культуре*, или явление "массовой культуры", которая предстает уже не как система качественных отличий, а, в соответствии с определением Маршалла Маклюена, как чисто количественный результат. Главное заключается в том, что человек, наделенный чувством прекрасного, использует это чувство нерационально или не использует совсем. В результате этого основными приоритетами становятся развлекательная функция и коммерческий успех. М. Блюменкранц обращает внимание на то, "массовая культура постиндустриального общества не знает ни территориальных, ни национальных границ. Она исключительно агрессивна и распространяется по планете со скоростью вирусного заболевания, форма протекания которого – тотальная унификация человеческой индивидуальности" [1, с. 60].

Итак, все эти размышления подталкивают нас к следующим *выводам*:

-личность подвергается мощному воздействию негативного порядка;

-имеет место тенденция к появлению нового антропологического типа – человека-машины, или эНОМО;

-отмечается процесс декоренизации – стремительное движение в будущее с резким отрывом от прошлого, когда вместо укоренения в традициях отмечается либо полное их игнорирование, либо интерпретация;

-дегуманизация современного искусства как объективное отражение процесса дегуманизации личности, другими словами, безудержная экспансия массовой культуры.

Литература

1.Блюменкранц М. В поисках имени и лица. Феноменология современного ландшафта / Вопросы философии. – 2007. – № 1. – с. 47 – 60.

2.Винниченко В.К. Твори в двох томах: Том другий: Сонячна машина. Роман. – К.: Дніпро, 2000. – 624 с.

3.Коротков А. В. Послесловие к матрице: виртуальным мира и искусственная жизнь. – М.: МПБ "Деловая культура"; Альпина Бизнес Букс, 2005. – 308 с.

4.Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды. – К.: Курс, 2000. – 308 с.

5.Нариняни А. С. Между эволюцией и сверхвысокими технологиями: новый человек ближайшего будущего // Вопросы философии. – 2008. – № 4. – С. 3 – 18.

6.Хвильовий М. Новели, оповідання, "Повість про санаторійну зону", "Вальдшнепи". Поетичні твори. Памфлети. – К.: Наук. думка, 1995. – 816 с.

Фомина А. А., Фомина А. А., Шинкаренко І.В. (КП ДонНТУ)

АНОМИЯ КАК ЯВЛЕНИЕ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ

Все живые организмы в нормальном состоянии стремятся к сохранению своего здоровья – это выглядит вполне очевидно. Но столь же очевидно и то, что нас, как в природе, так и в обществе, окружают различного рода отклонения от нормы, причём порой столь серьёзные, что мы их характеризуем в качестве болезни.

Одной из самых опасных «болезней» общества является «аномия», когда происходит рассогласованность главных регуляторов, ценностей социальной структуры (любой социальной общности, организации, группы). [5]

Последствия такой дезорганизации колоссальные – от роста числа преступности до глубокого затяжного кризиса всего общества в целом. То есть аномическое состояние общества влияет на психологическое состояние отдельных индивидов, групп, сообществ.

Целью данной статьи является исследование проявлений характерных признаков аномии в молодежной среде на примере студенческого общества.

Понятие «аномия» возникло более двадцати веков назад. Древнегреческое понятие «аномос» означает «беззаконный», «неуправляемый». Оно встречается еще у Еврипида и Платона. В Новое время понятие аномии мы находим в работах английского историка XIX века Уильяма Мэбейрда, французского философа и социолога XIX века Ж. М. Гюйо. В социологию этот термин ввел французский социолог Эмиль Дюркгейм, а позднее существенно развил американский социолог Роберт Мертон.

Аномия (аноміє) – (буквально «без норм» - понятие, внедренное в социологию Дюркгеймом) состояние общества или личного отношения к обществу, в котором имеются слабый консенсус, недостаток веры в ценности

или цели, а также утрата эффективности нормативных и нравственных рамок, регулирующих коллективную (индивидуальную) жизнь. [1, с. 31]

Наличие социальной аномии свидетельствует о том, что определенные нормы поведения серьезно нарушены и ослаблены. Аномия вызывает такое психологическое состояние личности, которое характеризуется чувством потери ориентации в жизни, возникающее, когда человек оказывается перед необходимостью выполнения противоречащих друг другу норм. «Прежняя иерархия нарушена, а новая не может сразу установиться... Пока социальные силы, предоставленные самим себе, не придут в состояние равновесия, относительная ценность их не поддается учету и, следовательно, на некоторое время всякая регламентация оказывается несостоятельной». [2, с. 88]

Управляемость социальными процессами основана на соблюдении всеми членами сообщества норм и правил поведения. Социальная аномия ведет к дезорганизации в обществе, которая снижает управляемость социальными процессами и эффективность управления. Разрушение нормативной системы регулирования общественными отношениями и связанная с этим аномия снижает эффективность принимаемых решений и механизма их реализации.

От аномии человек защищен лишь в устойчивом и сплоченном обществе. Атомизация общества, индивидуализм его членов, одиночество личности, противоречие между «навязанными» обществом потребностями и возможностями их удовлетворения – вот условия возникновения аномии.

Это и быстрые общественные и экономические изменения, которые нарушают сложившуюся систему общественных отношений, что приводит к формированию “потерянных поколений”, и, соответственно, одиночеству.

Атомизированное общество не озабочено жизненными целями людей, нравственными нормами поведения, даже социальным самочувствием. Целые социальные группы перестают чувствовать свою причастность к данному обществу, происходит их отчуждение, новые социальные нормы и ценности отвергаются членами этих групп. Неопределенность социального положения, утрата чувства солидарности ведут к нарастанию отклоняющегося и саморазрушительного поведения. [4]

Роберт Маккайвер выделяет три типа аномии как состояния сознания индивидов. Индивиды аномичны:

1. Когда их жизнь бесцельна из-за отсутствия ценностей, что, со своей стороны, является результатом конфликтных столкновений различных культур и систем ценностей: «Теряя указывающий путь в будущее компас, они утрачивают будущее».

2. Когда они используют собственные силы и возможности лишь для себя — это результат потери моральной ориентации в обществе капиталистической конкуренции.

3. Когда они изолированы от значимых человеческих взаимоотношений и связей, «лишившись почвы прежних ценностей».

Наиболее уязвимой и восприимчивой ко всем социальным изменениям группой является молодёжь. Г. В. Осипов в своём словаре даёт следующее определение молодёжи: «Молодёжь – это социально-демографическая группа, переживающая период становления социальной и психофизиологической зрелости, адаптации к исполнению социальных ролей взрослых...» [3, с. 98], то есть данная группа находится в состоянии формирования системы норм, принципов, ценностей, осваивает существующие в обществе традиции, обычаи, идеалы. В связи с демографическим кризисом в Украине и старением населения к молодежи сейчас относят в широком смысле лиц до 35 лет.

Что касается молодежи, то она перенимает отношение к происходящему вокруг от старших людей, как от образца, в том числе она перенимает и нарекания, что оборачивается недоверием к современному миру. Переходный этап развития украинского государства связан с разрушением существующей системы ценностей и замедленным формированием новой ценностной ориентации, что также способствует проявлениям аномии. Значительную роль играет также юношеский максимализм: молодежь существенно переоценивает значение текущих событий и ситуативного общения, не думая о том, что завтра или через неделю они, возможно, не будут иметь никакого значения. Молодежь также склонна к эпатажу, любит самоутверждаться за счет обесценивания других. Это свойство особенно проявляется в старшем подростковом и раннем юношеском возрасте и может продолжаться до 20—25 лет.

Авторами данной статьи в ходе исследования на базе КИИ ДонНТУ был проведен социологический опрос среди студентов, направленный на выявление признаков аномии.

Исследование направлено на оценку следующих социологических параметров: мнение студентов об установленных нормах поведения, правил (на основе отношения к табакокурению и дресс-коду в ВУЗе), оценка жизненных ценностей молодежи.

Опрос проводился с помощью анкеты в индивидуальной форме. Анкета по своей структуре состоит из закрытых вопросов. В ходе социологического исследования было опрошено 40 респондентов.

В ходе анализа первого блока опроса среди респондентов было выявлено 25% курящих и, соответственно, 75% некурящих. Подавляющее большинство опрошенных курящих высказались в поддержку целесообразности размещения рекламы, пропагандирующей отказ от курения, в то время, как большая часть некурящих респондентов считают такие меры неэффективными. Касательно вопросов о законе Украины о запрете курения в общественных местах, практически все опрошенные

оказались в достаточной мере ознакомлены с его основными положениями, но, при этом, не считают его достаточно эффективным сегодня.

Во втором блоке данного опроса рассматривалось отношение студентов к дресс-коду в учебном заведении. Опрос показал, что сегодня в выборе одежды для учебы молодежь является чрезвычайно зависимой от окружающих. Так 75% на один из вопросов ответили, что соблюдали бы дресс-код, если бы все остальные тоже это делали. В вопросе о том, является ли дресс-код подспорьем или помехой для эффективной деятельности, студенты высказали следующие мнения: 35% считают его исключительно положительным фактором для успешной работы, а 60% не считают его вообще значимым фактором. Что касается санкций относительно не соблюдающих дресс-код студентов, больше половины опрошенных сошлись во мнении, что их применение вызовет лишь отторжение правила, а 25% затруднились ответить на данный вопрос.

Третий блок включал в себя вопросы, касательно ценностных ориентаций. Немногим более 75% студентов ориентируется, прежде всего, на собственные интересы, полностью разделяя психологию индивидуализма (получение образования, реализация своих идей, финансовая независимость и самовыражение). Большинство респондентов стремится к обеспеченной жизни и ставят карьерный рост выше семейного благополучия. Наблюдается отношение к ценностям как к средствам достижения определенных целей. В связи с этим отмечается тенденция к «превращению» образования в способ получения высокого уровня доходов и карьерного роста.

Таким образом, на основе полученных результатов были выявлены наиболее яркие признаки аномии в отношении вопроса о функционировании дресс-кода в ВУЗе. Также ее элементы в виде девиантного поведения присутствуют в системе ценностей молодежи. В отношении табакокурения явно выраженной аномии не прослеживается.

Проанализировав данную проблему, для профилактики возникновения аномических процессов авторы данной статьи разработали следующие рекомендации:

1) Создание оптимальных условий для социализации студентов и активизация воспитательной и профилактической работы в ВУЗе. В связи с этим актуальным представляется вовлечение студенческой молодежи в различные социальные акции, благотворительные мероприятия, позволяющие проявить лучшие качества данной социальной группы.

2) Совершенствование социальных норм и санкций в высших учебных заведениях. В целях совершенствования социального контроля, предполагается переориентироваться с негативных санкций на позитивные (материальное поощрение, благодарность), которые стимулируют интерес к учебе, способствуют развитию самоконтроля и тем самым препятствуют возникновению специфических девиаций.

3) Повышение ответственности всех уровней администрации ВУЗа.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Большой толковый социологический словарь (Collins). Том 1 (А - О): Пер. с англ. – М.: Вече, АСТ, 1999. – 544 с.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд/Пер, с фр. с сокр.; Под ред. В. А. Базарова.—М.: Мысль, 1994.— 399 с.
3. Молодёжь // Социологический энциклопедический словарь / Под ред. Г. В. Осипова. М.: НОРМА, 2000. С. 187.
4. <http://kara-murza.ru/books/articles/ns-trad.html>.
5. <http://www.magisters.narod.ru/olastat7.html>.

Черкавская Т.М.(ДНВЗ «НГУ»)

**БРЕНД КАК СРЕДСТВО УСИЛЕНИЯ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА**

Нынешний глобальный кризис и последующая за ним рецессия коснулись вузовской системы. В таких условиях структурные реформы в области образования создают сложную конкурентную ситуацию на рынке образовательных услуг, которая усугубляется демографической проблемой. Количество выпускников 11 классов сокращается и данная тенденция продлится несколько лет. На рынке образовательных услуг в сегменте высшего образования не только абитуриенты борются между собой за возможность учиться в конкретном вузе за счёт госбюджета, но и вузы конкурируют друг с другом за возможность «продавать» свои образовательные услуги большому числу потребителей. Кроме того, вузы соперничают между собой за дополнительное бюджетное финансирование и за возможность в будущем обучать студентов по своим образовательным программам, сохраняя прежний статус.

Большинство потребителей образовательных услуг, как правило, оценивают деятельность образовательных организаций непрофессионально, опираясь на субъективное мнение, т.к. собрать информацию о качестве образования, о трудоустройстве выпускников, преподавательском составе и других важных показателях достаточно сложно. Поэтому при выборе вуза абитуриенты и их родители часто принимают решения, исходя из собственного представления о значимости вуза, а не его реальных конкурентных преимуществ.

Бренд вуза формирует ожидания абитуриентов не только в отношении образовательного процесса и уровня получаемых знаний и умений, но и в отношении будущей профессиональной карьеры. Чем

известнее бренд, тем более престижен данный вуз в общественном сознании. Диплом престижного вуза, по мнению абитуриентов, повышает их конкурентоспособность в глазах работодателей и таким образом, служит гарантом успешного трудоустройства, получения интересной, высокооплачиваемой работы, что особенно актуально в современных условиях, в условиях экономического кризиса и безработицы.

Необходимо отметить, что работа в вузе, обладающем сильным и известным брендом, развивает гордость преподавателей и других сотрудников за причастность к этому бренду, что повышает их мотивацию к труду и способствует улучшению качества образовательных услуг. Студенты в таких вузах более мотивированы к учёбе в силу психологического стремления соответствовать статусу вуза, его выпускникам. Базой формирования бренда высшего учебного заведения является реальный образ вуза. Бренд включает как физические свойства, осязаемые качественные характеристики вуза и представляемых им образовательных услуг, так и неосязаемые дополнительные ценности, сформированные в сознании потенциальных потребителей в результате маркетинговых коммуникаций и опыта использования услуг вуза и являющиеся основанием для принятия решения о выборе данного учебного заведения для получения образования. В качестве основных компонентов бренда вуза можно выделить:

1.реальный образ вуза:

- фактические коммуникаторы: название, логотип, фирменный стиль;
- характеристика качества образовательной деятельности вуза;
- характеристика профессорско-преподавательского состава;
- финансово-экономические и социальные характеристики вуза;
- санитарно-гигиенические характеристики вуза.

2.имидж вуза:

- выгоды для потребителя: престижность, возможность трудоустройства;
- известность: история вуза, достижения выпускников;
- комплекс маркетинговых коммуникаций вуза;
- социально-психологическая среда вуза.

3.ценность бренда вуза :

- индивидуальность вуза;
- нематериальные активы вуза;
- капитал бренда.

Ценность бренда, выраженная в денежном эквиваленте, является обязательным компонентом бренда любой организации, функционирующей на рыночных основаниях, в том числе вуза, оказывающего образовательные

услуги на платной основе. Новые финансово-экономические условия, учитывая их долгосрочный характер, требуют от вузов корректировки стратегических целей и переосмысления стратегии брендинга. В условиях кризиса сильный бренд помогает вузу защитить свою долю рынка без дорогих рекламных компаний и снижения цен на образовательные услуги. Брендинг является одним из факторов, способствующих повышению конкурентоспособности вуза. Целенаправленное формирование и поддержание бренда является эффективным средством усиления положения вуза на рынке образовательных услуг.

Черкавская Т.М.(ДНВЗ «НГУ»)

НЕОБХОДИМОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Конкурентоспособность отечественной экономики во многом определяется возможностью предприятий производить и экспортировать товары, соответствующие международным требованиям. От этого зависят вопросы экономического роста, качества жизни населения и социальной стабильности. Одна из причин низкой конкурентоспособности украинских предприятий – недостаточный уровень квалификации инженерно-технических кадров. Престижность технических специальностей, кадровый потенциал вузовских инженерных кадров снизился в последние два десятилетия. Подготовка инженерно-технических специальностей перестала отвечать требованиям современного производства, студенты зачастую оторваны от него. Такое мнение бытует среди потенциальных работодателей, которые зачастую переучивают вчерашних выпускников. Низкий конкурс при поступлении на технические специальности, привели туда не самых лучших абитуриентов. Следует отметить, что данная тенденция изменилась, благодаря переизбытку специалистов в области экономики и затруднительности их трудоустройства. Наконец заговорили о дефиците технических специальностей и не только в нашей стране, но и в Европе, России, Америке.

Инновационно-инвестиционный путь развития Украины, выбранный как приоритетный, требует повышения эффективности системы подготовки инженерно-технических кадров, восстановления престижа инженерного труда. Негативные тенденции в отношении специальностей инженерно-технического профиля проявляются во многих странах с развитой экономикой. Кадровая проблема для украинской промышленности актуальна, т.к. следует учитывать наличие множества производств, использующих морально и физически устаревшее оборудование, и ту техногенную опасность, которую таят в себе изношенные производственные фонды и низкий уровень обслуживающего их персонала.

Данные негативные факторы несут угрозу снижения конкурентоспособности промышленных предприятия до критического уровня, потери внутренних рынков, сворачивания производств, роста социальной напряженности в регионах. Для того, чтобы решить проблему восстановления системы воспроизводства и развития кадров на основе современных подходов, необходимо придать системе профессионального инженерно-технического образования большую гибкость и нацеленность на потребности предприятий промышленных кластеров.

Учёные, занимающиеся проблемами высшего профессионального образования, предлагают следующие подходы к подготовке специалистов-практиков, позволяющие повысить эффективность инженерно-технического образования:

- модульная настройка основных и дополнительных образовательных программ под запросы конкретных предприятий и организаций;

- разработка и реализация интегрированных программ подготовки в системе В.П.О., позволяющих строить долгосрочные траектории профессионального роста;

- применение компетентностного подхода при обучении инженеров и техников по всем специальностям и направлениям подготовки;

- использование принципов опережающего обучения для реализации инновационной политики в реальном секторе, разработки и внедрения инновационных проектов;

- внедрение сквозного управления формированием профессиональных навыков и умений у выпускников технических вузов;

- проведение части учебных занятий /помимо практик/ на предприятиях, в ресурсных центрах, выполнение практико-ориентированных курсовых работ и дипломных проектов.

Что бы на практике применить все вышеперечисленные подходы, предлагается развивать безотрывные формы обучения подготовки кадров. Такая форма повышает доступность образования, позволяет наращивать личную профессиональную квалификацию, не перерывая трудовую деятельность. Конечно, обучение без отрыва от производства не заменяет дневную форму обучения, а дополняет её, реализуя многовариантный подход к решению проблем кадрового дефицита в реальном секторе экономики.

Перед университетами ставится реальная задача качественной подготовки безотрывной формы обучения, что требует выполнения следующих основных условий:

- создание единой образовательной среды, охватывающей предприятия промышленных кластеров региона;

- комплексное применение дополняющих друг друга образовательных технологий, исходя из принципа эффективности обучения;
- бакалаврат и магистратура будут открываться по имеющим реальный спрос профилям подготовки специалистов-практиков для инновационно ориентированных предприятий и организаций;
- востребованность и трудоустройство выпускников будет рассматриваться вузом как критерий результативности его работы.

Как уже было отмечено, переход на инновационный путь развития требует повышения эффективности системы подготовки инженерно-технических кадров, восстановления престижа инженерного труда. Эта задача осложняется высокой «научеёмкостью» образовательных программ подготовки специалистов практически для всех промышленных комплексов. Для реализации системы подготовки специалистов-практиков по основным и дополнительным образовательным программам необходима соответствующая нормативно-правовая поддержка государства.

Шинкаренко И.В. (КП ДонНТУ)

ФОРМЫ И МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ НОВОГО ШКОЛЬНОГО КОЛЛЕКТИВА

(из истории СШ №5 г. Красноармейска 1965-1975 гг.)

Сооружение школы в шахтёрском городке на пустыре с поросшими травой воронками стало заметным событием. Оно свидетельствовало о бесповоротном переходе страны к настоящей мирной жизни, когда восстановленное хозяйство страны работало ритмично, когда появилась возможность строить жильё и школы.

Школьное здание возводил коллектив стройуправления №6. Непосредственно работами на строительном объекте руководил Педик Пётр Андреевич. Он же вместе с директором школы подписывал и Акт готовности школы.

1 сентября 1965 года, среда. Торжественное открытие. Школьники с радостью переступили порог новой школы. В помещении было просторно, много солнца, пахло краской. Параллельно устранялись мелкие недостатки – некоторое время не работала школьная столовая и пирожки продавали в вестибюле, несколько позже появилась и школьная раздевалка в вестибюле.

Первый год работы школы был непростым в организационном плане. В школе ещё только предстояло оформить предметные кабинеты. Многие учителя испытывали серьёзные бытовые трудности (из 5 учителей, нуждающихся в жильё, только 1 – учитель физкультуры В. П. Ляшенко – получил квартиру). Этот год вошёл в историю как год становления и ученического, и учительского коллектива. Задача стояла непростая – и

учительский, и ученический коллективы комплектовались, по сути, из пяти других коллективов. Да и особых условий для этого тоже не было, школа была переполнена с первого дня и до 1975 года, когда в микрорайоне «Южный» выросла новая СШ №2, работать приходилось в две смены, а все педсоветы и совещания проводились по окончании второй смены.

Первый директор школы Лигнау Т.И. и её заместители Янкевич Н. А. и Лагунова Г. Т. возглавили работу. Соответственно, первая курировала 5-9 классы (первый год в школе не было 10-х классов), а вторая отвечала за работу начального звена.

Но и этот трудный год принёс первые успехи: успеваемость учащихся составила 98 %, пионерской дружине школы в день рождения пионерии (19 мая) было вручено Почётное Красное знамя, сшитое из пионерских галстуков. Комсомольская организация школы была признана лучшей среди учебных заведений, а комсорг школы Т. Чабан была награждена путёвкой в областной лагерь комсомольского актива.

Позитивные тенденции работы школы сохранились и в последующие годы (см. табл.).

Основные показатели работы СШ №5 в 1965-1970 гг.

Учебный год	К-во учащихся	К-во второгодник.	% успеваемости.	отличники	хорошисты	Наград. медалью	Выпущ. из 10 кл.	Набор 9 кл.
1965 - 1966	1483	27	98%	81	374	-	-	5
1966 - 1967	1637	18	98,4%	91	423	3	168	5
1967 - 1968	1588	5	99,4%	103	425	2	150	4
1968 - 1969	1598	4	99,45%	104	428	2	142	6
1969 - 1970	1489	3	99,5%	94	438	2	135	5

За первые пять лет работы школы значительно сократилось количество второгодников, а вот остальные критерии не претерпели существенных

изменений. Анализируя таблицу, обращаем внимание, что педколлектив был взыскателен при определении претендентов на награждение медалью.

Первой объединительной идеей для нового коллектива стала идея благоустройства школьного двора. Ею были одержимы и учителя, и ученики. Количество субботников с трудом поддавалось учёту. Некоторые из них учащиеся организовывали без участия учителей – так воспитывалось будущее школьное самоуправление и ответственность. Под руководством учителей физкультуры благоустраивался школьный стадион. Осенью 1965 года учителя с учениками заложили большой школьный сад. В первый же школьный год началось сооружение школьной теплицы. В протоколе профсоюзного собрания сотрудников школы от 08.12.1965 г., на котором слушался вопрос о состоянии трудового воспитания, отмечена ударная работа на сооружении теплицы учащихся 9-Д класса (кл. руководитель Менькина Н.Г.) *[по материалам школьного архива]*

Работы на пришкольном участке и в школьном дворе (перед парадным входом со стороны ул. 1 Мая высадили розарий) продолжались и в дальнейшем – растения требовали ухода, полива. В первое школьное лето (1966 г.) учащиеся вместе с учителями биологии Сокол В.В. и Бондарь А.Е. вырастили шелкопрядов и сдали их государству (нити шелкопрядов, очень лёгкие и прочные, использовались в изготовлении парашютов). Вырученные 92 рубля передали в школьный фонд всеобуча.

Фонд всеобуча – любопытный и полезный институт, который мотивировал школьников своим трудом создавать небольшой денежный фонд и тратить его на школьные нужды по своему усмотрению.

В совместном Письме министра образования УССР А. Бондаря и министра финансов УССР А.Барановского областным, городским и районным отделам народного образования, областным, городским и районным финансовым отделам от 13 декабря 1966 года №18/35/ 1924 разъяснялось, что Фонд всеобуча формируется из средств, которые поступают за сданные школьными коллективами металлолом, макулатуру, а также за работу учащихся в колхозах, совхозах и других организациях. Средства из Фонда всеобуча расходуются в соответствии с Положением о Фонде всеобщего обязательного обучения в школах Украинской ССР, утверждённом Советом Министров УССР от 25 ноября 1959 года и на основании утверждённой сметы.

Смета на проведение выплат из фонда всеобуча составляется директором школы при участии родительского комитета, школьного комитета ЛКСМУ и учебного комитета.

За счёт средств Фонда всеобуча приобретались пионерская атрибутика, спортивный инвентарь, инвентарь для организации досуга (туристические палатки, рюкзаки, музыкальные инструменты и др.). Средства Фонд

использовались также для проведения школьных вечеров и других культурно-массовых мероприятий.

Созидательная работа школьного коллектива по озеленению огромного двора была продолжена и в последующие годы. Уже в сентябре 1968 года (через 2 года после открытия школы!) в СШ №5 был проведен семинар для учителей биологии школ города по теме: «Выполнение практических и лабораторных работ на уроках биологии. Опытническая работа в школе». Это было признанием большой и успешной работы по озеленению огромного школьного двора, которую проводил весь ученический и педагогический коллектив.

Примером для учащихся были учителя. Документы, датированные 1967-м годом, отмечают значительную работу по предмету математиков Одинченко Т.Е., Юровник Е.В., Синалицкой А.В. Человеком, влюблённым в физкабинет, называли Дашевского В.Л. Педагогический опыт Кондрачевой Н.В., Зусмановской А.С., Киреева И.Л. был обобщён областным институтом усовершенствования учителей. Молодые и энергичные учителя возглавили факультативную работу по предметам на основе достижений науки и техники, это сделало более эффективным изучение физики, химии, биологии, географии, математики. К концу 60-х годов в школе работали 15 факультативов. Лучшими руководителями факультативов называли Карнаушенко Э.И., Бескровную С.Н., Шлягу Н.А., Лукашову Л.Д. и др.

Большинство событий школьной жизни в 1965 году можно употреблять с прилагательным «первый». 20 октября состоялось первое заседание общешкольного родительского комитета. Председателем его избрали Нехамкина М.Г. Много полезных вопросов решал этот необходимый в школьной жизни орган. Он принимал решение об использовании средств из Фонда всеобуча, о поощрении лучших учащихся, о предоставлении бесплатного молока школьникам из малообеспеченных семей, о покупке для них одежды. Так, для организации поездки в Донецкий краеведческий музей учащихся 9-Г класса 3.11.65 г. выделили 100 рублей, а для организации культпохода в кино на осенних каникулах учащихся 6-А и 6-Б классов выделили 8 руб. (стоимость билета в кино составляла 10 копеек!). Впоследствии в книге протоколов родительских собраний встречаем подобные решения о финансировании экскурсии в Москву (23.04.1966), поездки в Кантемировскую дивизию (г. Наро-Фоминск Московской области) делегации школы в составе Галушко М., Гринько З., Дёмы Л., Оболониной Л. (19.11.1966), о награждении книгами лучших учащихся школы и др. Занимался родительский комитет и нерадивыми школьниками, нередко на его заседания приглашались нарушители дисциплины вместе с родителями.

Воспитание в труде было лейтмотивом педагогов. Оно принимало разные формы, в том числе и сотрудничество с трудовыми коллективами предприятий города. Хорошей традицией 60-х годов было шефство

промышленных предприятий над учебными заведениями, о чём свидетельствуют три договора о сотрудничестве СШ№5 с предприятиями – СУ-4, Димировская ГРЭ, завод «Электродвигатель». Впоследствии к их числу добавилось Управление механизации №5.

В июне 1967 года школа сделала первый выпуск. Протоколы выпускных экзаменов засвидетельствовали высокий уровень знаний десятиклассников. Так, лучшие результаты в 10-А классе показали Сидоренко А., Шуваев О., Суворкина Л., в 10-Б классе – Масюк А., Плотникова В., Савенкова Л., в 10-В классе – Карташов Т., Нехамкин А., Плотников Ю., Пономарёва Т., в 10-Г классе – Яковенко Е., Жегурова Л., Майборода Н., Макаренко О., Папаика Н., Бражко Г., в 10-Д классе – Веденина В., Сидорова А. *[по материалам школьного архива]*

Многие выпускники стали студентами, немало пополнили ряды рабочих, в том числе и в родном городе. Интересно, что уже в октябре директор школы Лигнау Т.И. поинтересовалась, как дела на производстве у бывших воспитанников и побывала на заводе «Электродвигатель». Вывод в протоколе профсоюзного собрания СШ№ 5 записан такой: «Впечатление осталось хорошее. Многие выпускники: Масюк, Замостьянин, Коваль, Бабанский и др. хорошо трудятся, принимают активное участие в общественной работе. Трудолюбием отличаются, а вот культурой поведения не блещут...». *[по материалам школьного архива]*

Сильнейшим позитивным моментом в деятельности педагогического коллектива СШ №5 с первого дня была воспитательная работа. Причин тому несколько: и энтузиазм молодых учителей, и неравнодушные тех, кому доверялись эти ответственные участки работы (с 1968 по 1978 годы заместителем директора по воспитательной работе работала Галина Н.П.), и факты истории, которые подсказывали правильные направления. Но главное видится в том, что первый состав педагогов выделил в качестве главного направления военно-патриотическое воспитание, а все последователи стремились не отступать от этой генеральной линии. История деятельности красных следопытов школы, создание и открытие музея «Подвиг» в 1967 году - это отдельная тема.

Много интересных страниц в 50-летней истории школы и одна из них - это страница под названием «Испытатель». Она рассказывает об истории школьного лагеря труда и отдыха, созданного в Крыму на основе договора между директором школы и директором винсовхоза «Ливадия». Летом 1966 года в нём первый раз работали и отдыхали ребята с Первомайки. Конкурс среди желающих поехать в «Испытатель» был нешуточный и он возрастал год от года – ведь в «Испытателе» были и совместный труд, и отдых с друзьями у моря, и экскурсии по южному берегу Крыма, и общение, и взросление...

В разные годы «Испытатель» базировался на территории известных посёлков вблизи Ялты – Мисхор, Гаспра, Кореиз – и начинался он с одной смены на лето. Режим дня в «Испытателе» был строгий:

5.00 – подъём, завтрак (его готовили самостоятельно дежурные; чаще всего это были сосиски, бутерброды с кабачковой икрой, чай);

6.00 – 12.00 – работа; часто до неё необходимо было подниматься вверх по гористой местности. Вместе со школьниками на рабочем участке были представитель совхоза и учителя. Отвечали за работу школьников избранные из их же числа бригадиры. Они расставляли по рядкам, помогали, кому было трудно, просто подбадривали приунывших работников и, конечно, сами первыми выполняли норму.

13.00 – обед (обед и ужин готовили в летнем кафе, а на отсутствие аппетита никто не жаловался).

14.00-18.00 – личное время (в этот период купались, загорали, читали, отдыхали после работы).

18.00 – ужин.

18.30-22.00 – личное время (вечером организовывали вечера отдыха и танцы на своей территории, посещали танцплощадку в посёлке или просто мечтали, глядя в бездонное звёздное южное небо; по вечерам обязательно проводились и организационные сборы, планирование будущего дня).

Отдельно нужно сказать об учителях, которые организовали «Испытатель» и каждое лето отправлялись туда. Они поровну делили с воспитанниками спартанские условия крымской жизни. Один из преподавателей выполнял обязанности начальника лагеря, остальные были воспитателями. Неся огромный груз ответственности, они, тем не менее, доверяли своим подопечным, не докучали мелочной опекой. Зато по возвращении домой узы «Испытателя» связывали побывавших в нём наставников и воспитанников крепче, чем родственные узы, на многие годы.

Первые годы работы школы совпали с двумя значительными датами в жизни страны – 50-летием Великой Октябрьской социалистической революции (1967) и 100-летием со дня рождения В.И. Ленина (1970). С высоты сегодняшнего дня можно оценивать их по-разному, но бесспорный факт – подготовка к празднованию этих дат сплотила школьный коллектив и привнесла в его жизнь много интересного. В плане подготовки к ним, подписанном директором школы, значится: «Подготовить и провести утренники, вечера, сборы:

- 4/11 1967 – 9-10 кл. «Этих дней не смолкнет слава!». Отв 9-А, 10-А кл. Яковлева Л.С., Галина Н.П., Чабан Т.;
- 5/11.1967 – 1-2 кл. Праздник красной звёздочки, отв. Питерова Е.П., Полипас В.А.;
- 6/11 1967 – 5-7 кл. «Отечество славлю, которое есть», отв. Павленко И.В., Винник Л.Д., Полипас З.В.;

6/11 1067 – 8 кл. «Думаешь, это было легко?..», отв. Гришко Л.Ф., Одинченко Т., Чабан Т. и др.»

- Общешкольное комсомольское собрание «Твое место в революции сегодня», отв. Чабан Т., Извекова О., кл. руководитель Зайцева Е.В. [по материалам школьного архива]

В каждую годовщину Октябрьской революции (7 ноября) и в День Международной солидарности трудящихся (1 мая) в городе проводились праздничные демонстрации. В них принимали участие все предприятия и образовательные учреждения. В колонне СШ№5 шли учителя и учащиеся 7-10-х (а позже 5-10-х классов). Праздничная колонна школы была одной из наиболее многочисленных и красивых. Автором множества идей и организатором подготовки к демонстрациям обычно выступала преподаватель физкультуры Позднякова Н. Ф. Надо отдать должное ей и другим учителям – от них ученики получали не только знания. Они несли понимание красоты мира, учили любить и творить прекрасное. Контингент учащихся СШ № 5 своеобразный – в основном дети из рабочих семей, где образование имели лишь некоторые из родителей; накормить – вот что было их главной задачей. Чаще всего именно учителя были для школьников окном в мир, экскурсоводами по интересным местам, путеводителями в книжном мире и моделями, которым хотелось подражать. Это они в каждые каникулы тащили нас в столицы, водили в театры и музеи, доказывая, что опера и балет доступны пониманию любого культурного человека, терпеливо учили нас поведению в транспорте и в общественных местах.

Значительная работа была проведена по подготовке к 100-летию со дня рождения В.И.Ленина. 1969-1970 учебный год прошёл под девизом: «В большом и малом быть, как Ленин!». Учителя изучали основы НОТ и возможности её внедрения в педагогику. Проводили воспитательные занятия по изучению биографии В.И. Ленина, школьники собирали и систематизировали иллюстративный материал, комсомольцы готовились к сдаче Ленинского зачёта. Были организованы экскурсии учителей и учащихся в Краснодар, Ленинград, Москву, по ленинским местам: Москва-Казань-Кокушкино-Ульяновск- Москва.

К концу своей первой пятилетки школа имела значительные успехи в своей работе. Её воспитанники хорошо зарекомендовали себя на производстве и стали известными в городе людьми: Моденко О. – секретарь комсомольской организации шахты «Красноармейская-Капитальная» (ныне – шахта им. А.Стаханова), Гриценко Т. – пионерская вожатая ВШ №12, Ламсардис К. – электрик СУ-4, Довбня Н. – слесарь локомотивного депо, Гомон Виктор – делегат XVI съезда комсомола, Радомский – военнослужащий СА в Кантемировской дивизии, участник парада на Красной площади и др. Выпускники школы успешно подтверждают на вступительных экзаменах в вузы высокие баллы школьного аттестата – на «5» сдали собеседование по

физике и химии (наставники Стрижак С.П., Анищенко А.К., Трубочанина Л.Е.) Нехамкин А., Крамарева А., Плечищя Т., а студентка Донецкого государственного университета Шевченко Т. стала активным участником химического научного общества. Выпускники новой школы успешно штурмовали приёмные комиссии престижных вузов, например, Барсук В. стал студентом МФТИ, Давиденко В. и Ковтун А. стали курсантами военных училищ.

К концу 60-х годов СШ №5 завоевала авторитет среди жителей города и была определена отделом образования как опорная школа. Педагогический коллектив вызвал на соревнование коллектив СШ №3. Это соперничество двух учебных заведений продолжалось ещё много лет.

Щербинка Т.О., Скалозуб О.М. (КП ДонНТУ)

КОМБІНОВАНЕ НАВЧАННЯ – НОВИЙ ТРЕНД ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Електронне навчання - нова форма, яка стрімко входить в практику діяльності навчальних закладів. Це викликано розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, що дозволяють інтегрувати сучасні технологічні рішення в навчальний процес. Подальше ефективне існування системи освіти безпосередньо залежить від рішення задачі підвищення якості навчання і його доступності. Домогтися цього можна тільки шляхом впровадження в освіту технологій електронного навчання.

Електронне навчання (e-learning) - це передача знань і керування процесом навчання за допомогою нових інформаційних і телекомунікаційних технологій. Елементи електронного навчання застосовуються в очній, заочній освіті та дистанційному навчанні (ДН).

Під ДН (distance learning) розуміють такий процес навчання, при якому використовуються технології, які не передбачають безпосередньої присутності викладача - в першу чергу, інформаційно-комунікаційні (ІКТ-технології – information technologies).

Комбінована форма дозволяє об'єднати можливості традиційного навчального процесу та переваги інформаційно-комунікаційних освітніх технологій: у навчальному році проводиться 2 сесії, одна з яких очна, а інша - дистанційна (без приїзду до ВНЗ). Комбінована форма реалізована на базі електронного середовища ІДО DiTU – Digital Technical University (DiClass, DiDesk, DiCourse, DiTest).

Зараз в британській освіті також присутня ця тенденція - комбіноване навчання, яке являє собою чергування очних занять з форумами та роботою в режимі он-лайн.

Комбінованими називаються такі програми навчання, в яких заняття в класах комбінуються з дистанційними уроками, часто за допомогою он-лайн інструментів, що дозволяють студентам отримати консультації

викладачів. До таких інструментів належать інтернет-форуми, відео-конференції і телефонні технології в Інтернеті, наприклад, Скайп (Skype). Крім цього, важливо, щоб просування сайтів такої спрямованості (репетиторство, дистанційні курси, консультації, отримання дистанційної освіти і т.д.) відбувалося постійно.

Будь-яка дистанційна освіта - платна. Передбачається, що підвищення плати за навчання в наступному році підвищить попит на альтернативні форми здобуття вищої освіти, особливо на ті, які дозволять студентам продовжувати працювати під час навчання. Тому комбіноване навчання є основним пріоритетом для багатьох приватних освітніх установ. Такі освітні установи можуть стати великими гравцями на ринку британської освіти, якщо, звичайно, уряд запровадить в життя свої плани щодо введення більшої кількості гравців на цей ринок. Очікується, що урядовий інформаційний документ з цього питання буде опубліковано протягом найближчих місяців.

Потрібно зазначити, що Відкритий Університет (Open University, OU) - це найбільший провайдер дистанційного навчання в Сполученому Королівстві. В Університеті вже працюють 7000 професорів, які особисто ведуть семінари, перевіряють он-лайн завдання і проводять заняття в прямому ефірі через Інтернет - часто це відбувається незвичайними способами. Як саме? Наприклад, на заняттях з природничих предметів в університеті використовується додаток «віртуальний мікроскоп». За допомогою цього мікроскопа студенти та викладачі разом розглядають зразки тканини. Ця технологія дозволяє навіть міняти освітлення і «пересувати» зразки, як під звичайним мікроскопом.

Найлл Склейтер (Niall Sclater), директор з інновацій у навчанні Відкритого Університету розповідає: «Студенти збираються разом на очні заняття, але те, що на заняття не треба їздити, імponує все більшій кількості наших студентів». «Велика частина навчання іноземних мов проходить за допомогою аудіо-конференцій, а на заняттях з математики використовуються колективні магнітно-маркерні дошки, які видно студентам, працюючим на своїх домашніх комп'ютерах», - додає він. [6: 8]

Дистанційно за допомогою комбінованого навчання тепер вивчаються навіть практичні курси. В Університеті Нортумбрії (The University of Northumbria) викладають курс практичної анатомії для працівників охорони здоров'я і все навчання проходить в режимі он-лайн, за винятком занять у літній школі.

Крім цього, важливим є той факт, що в багатьох університетах певні модулі викладають одночасно дистанційним і традиційним студентам, щоб уникнути ізоляції перших.

Але є також свої недоліки та переваги.

Недоліки комбінованого навчання . Комбіноване навчання, як симбіоз класичного і онлайн-навчання, замислювалося з метою об'єднання всього найкращого з обох форм викладання. Основний недолік, на який вказують експерти, полягає в тому, що таке навчання вимагає високого ступеня самоорганізації та особистого контролю. Матеріал може залишитися неосвоєним або неправильно зрозумілим. Найчастіше відсутній соціальний контакт між однокурсниками, якщо, наприклад, на заняттях вони бачаться рідко, а в груповій роботі в режимі «он-лайн» не передбачений професійний модератор.

Бувають випадки, коли деякі учасники спільних «занять на відстані» не виявляють належної активності. Експерти пов'язують це з тим, що в будь-якій групі рано чи пізно намічаються лідери, часто за статевою ознакою, через активність яких інші студенти беруть в конференції або семінарі лише номінальну участь. Коли заняття проходять в аудиторії, викладачеві легше контролювати процес і уникати подібних проблем. При онлайн-роботі ж модератору потрібен достатній досвід і наявність відповідних навичок управління навчальним процесом.

Переваги комбінованого навчання. Комбіноване навчання максимальним чином націлено на навчальні та трудові потреби кожного з учасників програми. Якщо при стандартному навчанні в лекційному залі від всіх студентів очікується якийсь загальний рівень підготовленості і заняття проходять за стандартною схемою, де індивідуальні здібності та навички не враховуються, то заняття з методики Blended learning дозволяють кожному студенту самостійно вибирати темп освоєння матеріалу і пріоритети в навчанні.

Учні отримують оптимальну підтримку з необхідних питань відповідно до вже наявних навичок і завдань, які ставить собі сам студент чи його роботодавець. При цьому досягається максимальна узгодженість між трудовим та навчальним процесами. І в цілому, як відзначають експерти і студенти, навчання за такої комбінованої програми, що поєднує живе і інтерактивне спілкування, - процес дуже захоплюючий і цікавий.

Так що очевидно, що комбіноване навчання відкриває двері британських вузів іноземним студентам, які не мали раніше можливості з фінансових або якихось інших причин розраховувати на отримання освіти у Великобританії. А це величезний плюс і для самих британських вузів, і для іноземних студентів.

Література

1. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Е. С. Полат. - М. : Издательский центр «Академия», 2006. - 400 с.

2. Тарасюк Л.Н., Цейкович К.Н. Образование в Великобритании.// Социально-политический журнал, №3, 2003 г.
3. Щербак О.І. Інноваційні технології у сучасній професійній освіті// Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми// Зб. наук. пр.: У 2 част./ Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – 571 с. – с. 110 – 117. – Ч. 1.
4. Сайт мережі Інтернет <http://www.uk.ru>
5. Сайт мережі Інтернет <http://www.heacademy.ac.uk/internationalstudents>.
6. Sclater, N., Large-scale Open Source eLearning Systems at the Open University UK, Research Bulletin, Educause Center for Applied Research: Boulder, Colorado, vol.2008, iss. 1, p.7-15

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГУМАНІТАРНИМ ДИСЦИПЛІНАМ

Блохіна І. С., Сергієнко Л. Г. (КП ДонНТУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі, головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості.

Глобалізація економіки, демократизація та формування інформаційного суспільства, розширення міжнародних зв'язків, приєднання України до Болонського процесу та інші виклики часу вимагають впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання, індивідуалізації навчального процесу, посилення конкурентоспроможності освіти на ринку освітніх послуг.

Актуальність статті полягає в підвищенні ролі індивідуальної роботи зі студентами на даному етапі розвитку суспільства. Це спричинене прагненням до найбільш раціонального використання потенційних можливостей кожної людини, що пов'язане з виявленням та максимальним розвитком її здібностей і нахилів, задоволенням її інтересів та потреб.

Відомо, що рівень розвитку всієї молоді в силу свого духовного та інтелектуального потенціалу визначає студентство. Вузівська освітня система є одним з тих соціальних інститутів, які здатні виховати та розвинути особистість з необхідними для суспільства рисами.

На початку ХХІ ст. все більш необхідним стає впровадження індивідуального підходу до розвитку студента – яскравої, творчої і високопрофесійної особистості.

Метою даної статті є визначення особливостей впровадження індивідуалізації навчання у вищих навчальних закладах в процесі професійної адаптації студентів до умов Болонського процесу.

В психолого-педагогічній літературі під індивідуалізацією навчання розуміють принцип організації такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, за якої якнайповніше враховуються і використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук засобів, які компенсували б наявні вади і сприяли б формуванню індивідуальної особистості [1, с.9].

Саме тому, індивідуалізація навчання є однією з найскладніших проблем вищої освіти, вирішення якої в значній мірі залежить від двох чинників: індивідуально-психологічних особливостей студентів та впровадження відповідної методичної системи навчання.

До індивідуально-психологічних особливостей психологи відносять темперамент, характер та здібності. Це так звані диференціальні характеристики особистості, що тісно пов'язані одна з одною.

Темперамент тих, хто навчається, можна виявити шляхом спеціальних експериментальних тестів. Але слід зауважити, що він не пов'язаний із інтелектуальними можливостями людини: люди однакового темпераменту можуть мати різний рівень інтелекту, а люди однакового інтелекту можуть мати різні типи темпераменту. Тип темпераменту впливає на те, що однаково за змістом навчальну роботу молоді люди із різним типом темпераменту будуть виконувати по-різному.

На основі того або іншого темпераменту за відповідних умов життя, виховання, системи цінностей формується більш гнучка, соціально позначена психологічна складова індивідуальності – характер. Особливості характеру необхідно враховувати у процесі навчання та особливо виховання. Однакові педагогічні заходи можуть привести до різних результатів, якщо не враховується характер тих, кого навчаєш.

Із темпераментом та характером пов'язані здібності людини. Здібності – це індивідуально-психологічні особливості, що являють собою умови успішності виконання відповідної діяльності та в цій же діяльності формуються. Прояв здібностей залежить від конкретних методів навчання, формування відповідних навичок, вмінь та знань. [3, с.237]

Отже, індивідуалізація процесу навчання не може протікати успішно без урахування індивідуально-психологічних особливостей тих, кого навчаєш. Тому, приступаючи до навчання, викладачам необхідно з'ясувати, від яких психологічних процесів, станів і властивостей залежить досягнення головної мети, як використовувати навчальний матеріал і умови навчання для всебічного розвитку студентів, їх теоретичної і практичної підготовки. Крім

того, у вузі необхідно підтримувати таку обстановку, такі традиції, які б сприяли становленню позитивних моральних якостей особистості студентів.

Особливу увагу потрібно приділяти розвитку загальних та професійних здібностей студентів. Тут стане у пригоді спеціальна діагностика рівня готовності студентів до вивчення основних навчальних дисциплін, своєчасний контроль за їхньою успішністю.

Для підвищення рівня навчальної діяльності необхідно продовжувати формувати у студентів загальні розумові дії та прийоми розумової діяльності, використовуючи сучасні інформаційні технології, які активізують й інтенсифікують навчально-пізнавальну діяльність.

Але варто зазначити, що індивідуалізація – це двобічний процес, як і сам процес навчання. З одного боку, викладач враховує всі чинники, що позначені вище, а з іншого – той, хто навчається, має сам індивідуалізувати процес навчання, знайти серед запропонованих викладачем варіантів засвоєння знань саме той, що відповідає його індивідуальності. Тобто, головною умовою такої індивідуалізації є можливість та право вибору найбільш адекватного варіанту організації роботи.

Одним з найбільш важливих моментів є також взаємодія, що складається між викладачем і студентом: беручи суб'єктні відносини і будучи їх активним учасником, студент починає сприймати реалізовані способи спілкування як норму, як свій індивідуальний вибір.

Педагогічна взаємодія в системі "викладач - студент" представляє собою систему взаємних впливів суб'єктів, включених в спільну діяльність на основі загальних цілей професійної освіти. Ефективність педагогічної взаємодії на заняттях залежить від безлічі факторів. Серед них важливу роль відіграє чинник оптимального вибору методів навчання, реалізація яких в конкретних умовах освітнього закладу дає високий рівень якості підготовки студентів.

В психології вищої школи виділяють такі принципи організації взаємодії: діалогізації, проблематизації, персоналізації, індивідуалізації і диференціації.

Відповідно до принципу діалогізації, заняття не повинне перетворюватись на просте повідомлення знань. Його слід будувати як обговорення різних поглядів, як спільний пошук істини, тобто у формі діалогу, а не монологу викладача. У процесі педагогічного співробітництва, творчого обговорення теоретичних і практичних аспектів проблеми у студентів формуватимуться, актуалізуватимуться пізнавальні, професійні й соціальні мотиви. Принцип проблематизації передбачає систематичне створення проблемних ситуацій, умов для самостійного визначення і постановки студентами пізнавальних завдань. Принцип персоналізації застерігає від того, щоб особисте спілкування викладача зі студентом не підмінялося рольовим, а відбувалося в умовах партнерства. Принцип

індивідуалізації і диференціації навчання дає змогу враховувати індивідуальні особливості та інтереси студентів, створювати максимально сприятливі умови для розвитку їхніх здібностей і нахилів [4, с.153].

Необхідно зазначити, що великим кроком до індивідуалізації навчального процесу є врахування років навчання студентів у вищому навчальному закладі. Їх можна умовно поділити на три періоди.

Перший (два роки навчання) характеризується процесом професійної адаптації колишніх школярів до вузівської системи освіти. У цей час формуються основи морально-вольової сфери особистості. Завданням викладача в цей період є сприяння особистісній, соціально-психологічній, дидактичній адаптації студентів переважно шляхом створення для кожного з них ситуацій успіху в будь-якому виді діяльності.

Другий період (третій курс) характеризується певним рівнем морально-вольової перебудови більшості студентів. У цей час педагогові необхідно стимулювати активність та ініціативу зворотних зв'язків у системі відносин "викладач-студент", розвиваючи в студента почуття партнерства.

На третьому етапі (четвертий-п'ятий курси) на перший план виступають відносини взаємної залежності і відповідальності в системі "викладач-студент", чому сприяє контактний стиль педагогічного управління процесом морального формування особистості.[2, с.314]

Отже, з перших тижнів навчання слід розкривати перед студентами суспільну значущість обраного ними фаху і необхідність розвитку своїх професійних якостей.

Ще однією складовою індивідуалізації навчання повинно стати виявлення викладачем прихованого мотиву студента, на задоволення якого він орієнтований в першу чергу: престиж, розширення кругозору, придбання наукових знань та ін. Тому одним з основних вимог до організації освітнього процесу має стати готовність викладача задовольнити "невисловлені" побажання студента.

Структура мотивів, що формується в період навчання є фундаментальною основою особистості майбутнього фахівця. Отже, розвиток позитивних навчальних мотивів – невід'ємна складова процесу навчання і виховання студентів. Механізмом формування навчальної мотивації є вироблення єдиної структури цілей навчальної діяльності. Саме тому велику роль відіграє вчасне і систематичне формулювання викладачами цілей навчання, які студенти мусять прийняти і спрямувати свою діяльність на їх досягнення.

Отже, істинний сенс призначення діяльності педагога: ведення, підтримка та супровід. Допомогти кожному студенту усвідомити його власні можливості, увійти у світ культури обраної професії, знайти свій життєвий шлях - основні пріоритети сучасного викладача університету.

Сьогодні, як ніколи, він повинен навчитися бачити в студентові особистість, враховувати його вікові та індивідуальні особливості, виявляти у студента спадкові, набуті та зростаючі здібності й можливості, створювати максимально сприятливі умови для їх розвитку, розрізняти багатозначність його вчинків і дій, різноманітність почуттів та мотивів. Тільки за таких умов викладач може по-справжньому ефективно керувати процесом індивідуалізації навчання, розвитку і виховання студента як особистості, контролювати цей процес і вносити відповідні стимули й корективи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, відзначимо, що студентські роки є одним з найважливіших етапів становлення особистості людини, а для повноцінного розвитку і збереження її індивідуальності необхідне здійснення індивідуального підходу в процесі навчання у вузі, який передбачає включення в активну діяльність і спілкування студента, що бажає поповнювати свої знання та розкривати свій творчий потенціал.

Саме процес індивідуалізації готує студентів до діяльності за обраною професією, тобто відіграє важливу роль у здійсненні професійного самовизначення студента в цілому.

Список використаних джерел:

1. Володько В. М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – с. 9–17.
2. Зайченко І. В. Педагогіка. Навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – Чернігів, 2003. – 528 с.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
4. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.

Липинський В.В. (ДонНТУ), Яцюк М.М. (КП ДонНТУ)

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У сучасних світових наукових колах термін «наука» має значно вужче та істотно інше розуміння, ніж було у радянських вчених та нинішньому пострадянському просторі. Західноєвропейські та американські вчені терміном «наука» позначають тільки повністю позбавлені суб'єктивізму знання. Тому там слово «science» (наука) науковці застосовують лише до тих наук, що мають справу з вимірюваннями чи з об'єктивними знаннями. Вважається грубою помилкою називати науками психологію, педагогіку, літературознавство, а також історію. Якщо вживати сучасну українську термінологію, то всі гуманітарні науки позначаються на

заході терміном «arts», який треба розуміти як «мистецтво». В жодному разі не можна під час перекладу на англійську мову нашого терміну «гуманітарні науки» використовувати його текстуальний аналог «humanity sciences», оскільки ці два слова несполучні. Для західного вченого таке словосполучення буде так само безглузде як «смажена крига».

Отже, з точки зору західноєвропейських вчених історія є, очевидно, індивідуальним мистецтвом на основі відшуканих історичних документів пояснювати історичні події та вчинки історичних осіб. Результати такого дослідження залежать від виховання та професійної підготовки історика, від панівних у даному суспільстві пріоритетів або від того політичного замовлення, яке щиро чи вимушено виконує дослідник. Суб'єктивізм цього підходу є очевидним. Одні й ті самі історичні події історики різних країн трактують не просто по-різному, але часто так, що важко знайти хоч щось подібне у їхніх оцінках.

Сьогодні аксіоматичним є те, що в Радянській Україні історія була надважливою державною справою, коли кожен рядок навчальних посібників або наукових монографій контролювався відповідними ідеологічними установами правлячої партії. Створені навчальні книги з історії України відзначалися винятковою тенденційністю й замовно-політичним висвітленням усіх історичних подій. Радянський варіант української історії являв собою суміш відвертої брехні, фальсифікацій та напівправди. Очевидно, що використання такого типу літератури в новоутвореній незалежній Україні було неможливим. Нова Україна мала потребу в новій історії. Але, чи вдало був зроблений вибір нового варіанту вітчизняної історії? На наш погляд в Україні від самого початку відновлення її незалежності вище освітнє і політичне керівництво не змогло обрати найперспективніший варіант змісту й мети викладання історичних дисциплін. Був обраний, як перспективний той варіант вітчизняної історії, який створювався у специфічних обставинах вченими з української еміграції і діаспори. Якщо з двадцять років тому випускники шкіл та студенти дружно переконували екзаменаторів, що «все добре – від більшовиків», то нині – «у всьому поганому винні більшовики». Як бачимо, історія залишилася двохкольковою у старій системі координат «своєї-чужої». Це відбувається у той час, коли у світі вже напрацьований цікавий досвід вивчення та викладання історії. Так, переможена Німеччина стала ініціатором поглиблених наукових досліджень щодо того, які ж зміст і мета викладання історії є справді раціональними і перспективними у наш час. Був створений спеціальний інститут Георга Еккерта з вивчення підручників. Зусиллями його науковців вироблено європейські засади створення нового покоління навчальних книг. Серед них – координація підходів авторів різних країн, обов'язкове рецензування підручників в інших країнах.

Використання цього досвіду може істотно сприяти інтеграції української історичної науки в європейський науковий та освітній простір.

Моїсеєнко Л.М. (КІП ДонНТУ)

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ І НОРМ В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За останні чотириста років наука докорінно змінила життя людини і суспільства в цілому. Багато чого з того, що нам видається тепер звичним і необхідним (наприклад, медицина, засоби зв'язку і транспорту) було б неможливим без наукових і технічних досягнень. Зрозуміло, що вплив науки на розвиток суспільства має як позитивне, так і негативне значення, а нові технології часом створюють проблеми для людини і навколишнього середовища. Але, навіть якщо автомобільні викиди забруднюють повітря, то більш чисте паливо і досконаліший двигун нам знову ж таки дає наука. Вона допомагає людині вирішувати важкі завдання, забезпечує необхідною інформацією, тому його життя багато в чому залежить від наукових відкриттів.

Наука виявляється силою, що здатна сприяти розвитку самої людини, її творчих здібностей та обдарувань.

Цінність науки полягає в тому, що вона виконує такі важливі функції як інформування суспільства, вдосконалення певних явищ та вирішення існуючих проблем.

Але ще В.І. Вернадський підкреслював, що вчені не повинні закривати очі на можливі наслідки їх наукової роботи, наукового прогресу. Ф. Жоліо-Кюрі, після того як була відкрита ланцюгова реакція поділу урану, в розмові із своїми працівниками ставив питання про моральне право продовжувати дослідження в цьому руслі. М. Борн також у своїх спогадах, визначав, що світові події ХХ ст. спростували ідеї про те, що пошук наукової істини є добром у своїй суті, а в «реальній науці та її етиці відбулися зміни, що роблять неможливим збереження старого ідеалу служіння знання заради знання» [1].

Значний внесок в аналіз, осмислення та змістовне навантаження проблеми етики науки зробили філософи та методологи науки Е. Лібанова, В. Шоун, Б. Юдін та ін. Дослідження вказаних авторів об'єднуються усвідомленням того, що на наукову діяльність вченого впливають соціокультурні фактори взагалі та моральні норми зокрема.

Метою даної статті є аналіз змісту та визначення основних проблем етики науки.

Об'єктом статті виступає філософія науки та техніки.

Предметом – процес затвердження імперативу щодо застосування моральних норм при здійсненні наукового дослідження.

Наукова етика - це сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моралі наукових працівників, зайнятих в сфері науково-технологічної та науково-педагогічної діяльності.

Етичні питання в науці охоплюють широкий діапазон проблем: це і нереалізовані ідеї, які дослідник бажає втілити в життя; і конфлікти, під час вирішення яких слід намагатися бути об'єктивним; і дилеми, які потрібно зрозуміти та розв'язати; і непрофесійна поведінка, і, нарешті, міра втручання в природу. Зрозуміло, що кожен науковець, який свій життєвий шлях пов'язав з науковою діяльністю, має дотримуватися певних принципів поведінки в науковому співтоваристві, що визначаються сукупністю морально-етичних цінностей, притаманних цьому виду творчої праці.

На початку ХХІ ст. наука, як ніколи раніше, глибоко втрутилася як в природу речей, так і в людську природу. Новітні комп'ютерні і біологічні технології стали основою творення людиною штучних біологічних систем, штучного світу людської життєдіяльності. І нарешті, глобальні проблеми сучасності визначають проблематичність самого подальшого існування людського роду. Філософського осмислення в цих умовах потребує не лише феномен життя, а й смерті. Тим більше, якщо взяти до уваги все більш серйозний соціопрактичний інтерес і юридично-правове обґрунтування в країнах Західної Європи явища евтаназії. Зрозуміло, що визначення міри втручання науки в життя людини є для людства життєво важливим. Ймовірно, що потрібно визначити ті етичні межі, які дозволять або заборонять вченому конструювати світ у відповідності зі своїм проектом.

За словами М. Бердяєва, людина техногенної цивілізації хоче взяти на себе роль "творця". Але при цьому очевидно, що вона має взяти на себе і величезний тягар відповідальності за наслідки своєї діяльності» [2].

Яскравим прикладом порушення етичних прав людини можуть стати дослідження в медицині, які проводили в нацистській Німеччині в 30-40-х роках, коли державна політика відокремила німецьку біомедицину від етичних цінностей. Серед найжорстокіших проектів - нацистська програма стерилізації (тільки в 1934 р. стерилізовано 56 000 жителів), програма евтаназії (знищено 70 000 пацієнтів психіатричних закладів, а згодом була застосована до циган, гомосексуалістів та євреїв). Подібні дослідження не були поодинокими випадками в світовій історії науки.

У США програму стерилізації застосували до 60 000 жителів (в основному злочинців та «розумово відсталих»).

Центральним питанням в етиці науки залишається питання про свободу досліджень. Існують кардинально протилежні точки зору. З одного боку філософи обґрунтовують необхідність проведення абсолютно необмежених досліджень, з іншого наполягають на тому, що наука має регулюватися, як регулюється залізничний рух. Але якщо контролювати

науку, то кому має належати тут вирішальне слово – самому досліднику, науковому співтовариству, державі або суспільству в цілому.

Видатний вчений В.І. Вернадський, розмірковуючи про свободу думки та свободу наукового пошуку, висловлював цікаві думки про взаємини влади та науки. Він вважав, що влада не повинна (явно або приховано) обмежувати наукову думку, а повинна всіляко сприяти її плідному та безперешкодному розвитку. Тим більше неприпустимо насильницьке державне втручання в наукову творчість, «виправдовуючи» це класовими, партійними та іншими вузькоособистими інтересами. «По суті, - підкреслював Вернадський, - наукова думка при правильному державному регулюванні не повинна стикатися з державною силою, тому що вона є головним, основним джерелом народної багатства, фундаментом державної сили».

Дослідницький процес пов'язаний з вирішенням наукових питань, постійно стикається з певним моральним вибором і моральною відповідальністю, і людина-науковець повинна це знати і бути готовою робити такий вибір у межах етики науки. У зв'язку з вищесказаним, в етику науки вводиться поняття «відповідальність вченого». Академік В. Енгельгардт, який глибоко осмислював етичні проблеми науки, зауважував, що вчений в своїй діяльності природно несе відповідальність загальнолюдського характеру. Дослідник відповідає за «повноцінність» отриманого їм наукового продукту: від нього чекають бездоганної вимогливості та достовірності матеріалу, коректності в використанні робіт своїх колег, логіки аналізу, обґрунтованості висновків. Це і є, за визначенням В. Енгельгардта, персональна етика вченого.

Вимогою нашого часу стала постановка проблеми та вимога соціальної відповідальності вчених. Але в якій мірі вчені у своїй діяльності мають керуватися цим принципом? Самосвідомість сучасної науки роздвоєна. З одного боку, вона ще не втратила пам'ять про те, що наукове дослідження є рухом до істини, з іншого, наука стала «професією», вона прийняла на себе всі характерні риси цього роду діяльності.

У зв'язку з цим К. Ясперс писав, що «факт перетворення вільного дослідження окремих людей у наукове підприємство призвело до того, що кожен вважає себе здатним брати в ньому участь, якщо тільки він володіє розумом і старанністю. «Виникає плебейська наука, що, служить не Істині, а тим, хто гарантує матеріальне благополуччя «науковим підприємствам».

Деякі дослідники припускають, що вирішити питання про соціальну відповідальність можливо, якщо пам'ятати про відмінність між фундаментальними і прикладними дослідженнями.

Якщо вчений, зайнятий у сфері фундаментальних досліджень здогадується про можливість використання того чи іншого досягнення в науці у небажаному для соціуму напрямку, він зобов'язаний попередити про

це своїх колег та широку громадськість - така природна вимога наукової та громадянської етики. Але це все, що можна від нього вимагати. Заклик ввести клятву вченого, яка зобов'язувала б його віддавати свій талант і сили дослідженню тільки корисних для людства проблем, по відношенню до фундаментальних досліджень звучить наївно. Завдання вченого, який працює в цій галузі, досліджувати природні об'єкти в тому вигляді, в якому вони існують самі по собі, незалежно від людської діяльності - об'єктивні закони природи. До того ж поняття користі і блага не є позачасовим і абсолютними.

Відомо, що фундаментальні наукові відкриття непередбачувані, а спектр їх потенційних програм буває надзвичайно широким. Уже з огляду на це ми не маємо право говорити, що етичні проблеми є надбанням лише деяких галузей науки, що їх виникнення є щось виняткове і минуше, щось зовнішнє і випадкове для розвитку науки. У зв'язку з цим слід підкреслити зв'язок «людиновимірних об'єктів пошуку істини та гуманістичних цінностей».

Але іноді, особливо в науково-технічних комплексах, важко провести межу між фундаментальними і прикладними дослідженнями, між науковою розробкою та інженерною діяльністю. Прикладні дослідження дають можливість застосовувати фундаментальні знання для отримання практичних ефектів, змінювати природні об'єкти у потрібному напрямку. Але вони існують, тому що одні орієнтуються на пізнання об'єктивних законів природи, другі - на створення нових технологій. Навіть коли мова йде про прикладні розробки, характер яких цілком зрозумілий, вченому часом буває не просто вирішити питання чи продовжувати участь в ньому?

Крім того, розвиток науки розширює діапазон таких проблемних ситуацій, в яких моральний досвід, накопичений вченими, та й усім людством, виявляється недостатнім. З особливою гостротою, приміром, постало питання про визначення моменту смерті донора у зв'язку з проведенням успішних експериментів з пересадки серця й інших органів. Це ж питання виникає й тоді, коли у необоротно коматозного (тобто того, хто назавжди втратив свідомість) пацієнта за допомогою технічних засобів підтримується дихання і серцебиття.

У зв'язку з цим слід знов процитувати одного з провідних вітчизняних біологів В.А. Енгельгардта про те, що у разі глобальних проблем, вченим неодноразово доведеться звертатися до власного сумління, до почуття відповідальності, щоб знайти правильний шлях подолання виникаючих загроз. І, зрозуміло, що справа громадської совісті вчених миру, спільної відповідальності-всіляко боротися з причинами, що викликають шкідливі, згубні наслідки, направляти наукові пошуки на виправлення шкоди, щоб сама наука, не могла бути причетною до виникнення тих чи інших глобальних проблем.

Вчені несуть відповідальність за використання наукових відкриттів в тій мірі, в якій вони виявляються причетними до прийняття рішень. Але не треба «переносити тяжкість злочину з вбивці на знаряддя злочину», писав Г. Башляр. Разом з тим, будь-які спроби науковців зняти з себе таку відповідальність, посилаючись на існування об'єктивної логіки науки, незалежної від волі окремих дослідників, нині відкидаються як неетичні, так само як і прагнення «сховатися» за тезу, відповідно до якої використання наукових досягнень цілком визначається характером соціальних інституцій, в рамках яких вони функціонують.

Справедливо стверджувати, що такі аргументи представляють собою спосіб приспати свою совість. Вчені повинні відчувати тягар відповідальності навіть більшою мірою, ніж інші, тому що знають глибше, обізнані краще. Тому можуть передбачити і оцінити розміри майбутньої небезпеки.

Соціальна відповідальність учених це органічна складова наукової діяльності, що досить відчутно впливає на проблематику і напрямок досліджень. Усвідомлення цього приводить до гуманізації природничо-наукового і технічного знання, зростання рівня гуманітарного свідомості вчених. Розширення та поглиблення практичних можливостей людини, міри її тиску на біосферу, її вторгнення в мікросвіт - все це в сукупності примусовим чином спонукає науку (в тому числі і за допомогою дії суспільної свідомості з його тривожністю) формувати нові етологічної та етичні орієнтири.

У центрі нового етосу стоїть презумпція незнання, своєрідний варіант історичної мудрості «вченого незнання» з його максимумом, сформульованої понад п'ять століть тому Миколою Кузанським: «Все, що ми хочемо пізнати, воно і є наше незнання». Нерозумне знання поступається своїм місцем розумному незнанню і самообмеженню. Такий шлях становлення свідомо вільної волі соціального суб'єкта, набуття нею справжньої самосвідомості, псевдовільного подолання стихії свавілля, імпульсивного жадання, руйнівної експансії.

Одна з найважливіших задач, яка стоїть перед великою наукою, - це питання про межі допустимої активності людини в різних сферах її застосування? У результаті роздумів над цієї проблемою складається уявлення про «екологічний імператив», або про «заборонену межу», переступати яку людство не має права ні за яких обставин, бо це означало б його загибель або деградацію.

Екологічний імператив - це сукупність таких неприпустимих порушень рівноваги природи, які можуть спричинити подальшу неконтрольовану зміну характеристик біосфери, зробити існування людини на Землі неможливим. І знання його вимог перетворюється сьогодні в життєву потребу людства. У цьому плані становить інтерес дослідження

теоретиків Римського клубу, що підходять до побудови «моделей світу» з урахуванням людського фактора. Вони пропонують підпорядкувати гуманітарним цілям розвиток науки й техніки, економічне зростання взагалі. Гуманістичні проекти членів Римського клубу є своєрідним вираженням протесту проти «одновимірного» техніко-економічного розвитку техногенної цивілізації.

Знання межі, «забороненої риси» ще не означає, що люди будуть дотримуватися умов екологічного імперативу, узгоджувати свої дії з тими можливостями, які дає їм Природа. Екологічний імператив вимагає переорієнтації більшості ціннісних шкал людини. Потрібно подолати самого себе, навчитися по-іншому сприймати природу, по-іншому ставитися один до одного. Одне з найважливіших положень цього етичного імперативу, на думку Н. Моїсеєва, не тільки подання, але і відчуття «загальнопланетарної спільноти». Багато в чому мав рацію Тейяр де Шарден, коли говорив про зверхиття як про майбутнє, в якому мають бути зруйновані бар'єри нерозуміння - релігійні, національні, расові.

Таким чином, формування нового етосу сучасної науки відбувається в процесі становлення нової планетарно-екологічної свідомості, що відповідає практиці взаємодії цивілізації і природи в сучасних умовах. Вироблення цієї свідомості вже стала предметом пильної уваги світової філософії. Мова йде про артикуляцію і корекцію ціннісно-нормативних залежностей і нормативів, що регулюють вибір стратегій і оцінку смислів діяльності людини. У новій системі цінностей і пріоритетів, вистражданих цивілізацією, природа постає вже не байдужим і відсталим резервуаром ресурсів, не об'єктом підкорення і панування, а суб'єктом, що живе інтенсивним внутрішнім життям, в дзеркало якої виглядає людина і у ставленні до якої вона стверджує себе вже не просто як активна і вміла, але як вільно-універсальна, а тому і моральна істота. Звідси і актуалізація такого риторичного імперативу нового етосу науки: «Не повинно бути аморальною наука!» - Як в сенсі наслідків застосування її досягнень, так і в сенсі її етичної нейтральності, байдужості до долі цивілізації.

Література

1. Борн М. Размышления и воспоминания физика. / М.Борн. [електронний ресурс].Режим доступу: / <http://bookinist.net/books/bookid-40689.html>
2. Проблема етика науки в структурі філософії науки. [електронний ресурс].Режим доступу: / <http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12671>

УДК 621.311.6

Сергієнко Л.Г., Коновалова А.О. (КП ДонНТУ)

**ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС
ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

У зв'язку з трансформацією України в державу з новими умовами соціально-політичних перетворень, а також модернізацією економічних складових життя суспільства постає питання освітнього рівня сучасних студентів як майбутніх професійних знавців справи. Але з намаганням вступу нашої держави до європейських структур та угруповань, її виходом на рівень економічно розвиненої країни шляхом налаштування міцних злагоджених контактів у міжнародному просторі система освіти має вирішити проблему навчання студентів не лише у професійному спрямуванні. Сьогодні демонструє необхідність виховання нового покоління спеціалістів, які окрім досконалого володіння процесами своєї галузі діяльності ще оперували б духовною культурою, моральними принципами та розвивали національно-патріотичний менталітет, що будується на якостях толерантності, сумлінності, національної свідомості та інших цінностях. Освітня система України потребує наявності тенденції, яка спрямовується на збільшення уваги до формування професійної компетенції майбутнього спеціаліста у ВНЗ не лише навчанням галузевим дисциплінам, що стосуються безпосередньо фахової діяльності студента, а ще і за рахунок вивчення гуманітарних дисциплін, які сформують духовну особистість з розвиненими навичками комунікації та ознаками громадянина нової сучасної дипломатичної країни.

У контексті цього питання неодноразово виникав інтерес багатьох сучасних науковців, а отже, існує низка висновків та розробок: створювались методологія викладання гуманітарного блоку дисциплін (І. А. Зязюн, Н.Г.Ничкало); пропонувались шляхи гуманізації та гуманітаризації вищої освіти (С. У. Гончаренко); виявлялись методологічні проблеми інтеграції (С.У.Гончаренко, О.В.Сергеев). О.П. Шевченко розробив цілісну структуру процесу вивчення гуманітарних дисциплін у ВНЗ, до складу якої входять: аналіз ситуації, визначення та постановка мети, визначення задач; планування роботи, відбір змісту; організація педагогічного процесу: відбір форм, методів та засобів для досягнення мети; виконання навчальних операцій: взаємодія учасників навчального процесу, організація та самоорганізація студентів; організація зворотного зв'язку, контроль та корекція робіт з засвоєння матеріалу та самоконтроль; аналіз та самоаналіз, оцінювання результатів навчання; корекція.

Великий досвід з питання формування професійної компетенції в процесі навчання гуманітарним дисциплінам і за кордоном. Англійський філософ О. Тоффлер стверджував, що «технологія завтрашнього дня потребує не мільйонів поверхово начитаних людей, готових працювати в унісон на безкінечних монотонних роботах, не людей, які виконують накази, не зморгнувши оком, але людей, котрі можуть приймати критичні рішення, які можуть знаходити свій шлях в новому оточенні, які достатньо швидко встановлюють нові стосунки в реальності, що швидко змінюється». [1] Саме гуманітарна освіта забезпечує здобуття загальноосвітньої, наукової підготовки, вона створює ситуацію, коли студент звертається до духовної складової свого буття, що дає змогу розуміти сенс життя, знаходити місце в сучасному суспільстві, а пізніше використати надбані уміння та навички у своїй професійній діяльності як кваліфікований фахівець. Гуманітарна освіта – це підґрунтя, на якому поступово розвивається професійна компетентність майбутнього спеціаліста.

Є. Зеєр виокремлює такі складові професійної компетентності:

- загальні – компетенції управлінсько-організаційні, економічні, правові, інформаційно-аналітичні, екологічні, загальнокультурні;
- спеціальні - компетенції, що відбивають професійні знання, уміння й навички, тобто ті, якими слід володіти спеціалісту в процесі професійної діяльності. [2,75]

Отже, можна представити гуманістично орієнтовану модель професійної компетентності за наступними структурними складовими:

- кваліфікаційний аспект (сукупність загальних та спеціальних знань, умінь та навичок);
- соціальний аспект (національна свідомість, загальнокультурний розвиток, поліетичність, навички щодо установки міжособистісних стосунків у суспільстві, моральні цінності);
- психофізіологічний аспект (фізичний, психічний розвиток).

Досвід професійно-гуманітарної підготовки інженерів в Японії, Великобританії, Німеччині, Польщі вказує на гуманістичні й особистісні принципи освіти. Професійна гуманітарна освіта побудована на визнанні самоцінності майбутнього фахівця, його праві на суб'єктивність сприйняття соціально-професійних представлень й процесів, оформлення власних смислів у цінності і ствердження їх у продуктивній діяльності, що приводить к формуванню творчої суб'єктної позиції.

Американські вчені запевняють, що загальна освіта робить значний вклад у світогляд студентів з питань моралі, тим більше, навчає розставити пріоритети з орієнтацією на моральні цінності. Тому, на їх думку, виховання соціально-активної, культурної, творчої особистості є найважливішим завданням сучасної освіти. Таким чином, відмічається тенденція до збільшення кількості аудиторних годин та переліку гуманітарних дисциплін у

вищих навчальних закладах Заходу та Сходу. Слід відмітити, що важливою умовою при цьому є універсалізація вищої школи, яка веде за собою зміни у суспільних функціях університетів, які повинні бути культурними, науково-виробничими центрами освіти сьогодення.

Що стосується досвіду України щодо питання вивчення гуманітарних дисциплін, то наразі склад та обсяг блоку гуманітарних дисциплін регламентуються наказом № 642 «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» Міністерства освіти і науки, який передбачає п'ять обов'язкових нормативних дисциплін гуманітарного блоку: українська мова (за професійним спрямуванням) - 3 кредити ECTS (1 кредит ECTS – 30 годин), історія України – 3 кредити ECTS, історія української культури – 2 кредити ECTS, іноземна мова - 5 кредитів ECTS, філософія – 3 кредити ECTS. [3] Крім того, університет зобов'язаний запропонувати студентам дисципліни на вибір. Чи був доречним даний документ для впровадження у практику діяльності української вищої школи? Нарешті гуманітарний блок унормовано, і визначено, що він складає у системі підготовки бакалаврів на фізико-математичних, природних і технічних напрямках підготовки 10%, а на гуманітарних та соціально-економічних – 15% від загального обсягу бакалаврських програм (240 кредитів), та все ж існує низка нерозв'язаних питань. Звичайно, слід враховувати спрямування нашої держави до інтеграції з Європою, адже сьогодні обов'язковий гуманітарний блок у європейських університетах складає лише 2 – 3 дисципліни, хоча у європейській освіті і наголошується про розширення гуманітарної спрямованості навчання у вищих навчальних закладах. Але загальновідомо, що здається досить зарано давати право вищим навчальним закладам України будувати освіту самотужки, адже на практиці це призводить до зменшення уже і так укомплектованого обсягу навчального матеріалу. До того ж у складі обов'язкових відсутні правові дисципліни, і можна лише уявити, до яких наслідків це призведе: юридична неусвідомленість майбутніх спеціалістів, нерозуміння власних прав та обов'язків не лише щодо правових відносин у своїй фаховій сфері, а і в повсякденному житті у комунікаціях з людьми і суспільством загалом.

А. В. Глузман зазначав, що "якість підготовки спеціаліста, рівень сформованості його професійних якостей, знань, умінь, засобів діяльності, мотивів, інтересів, потреб і можливостей залежать від науково обґрунтованої побудови педагогічного процесу в університеті". [4, 211] У розрізі сталих проблем формування професійної орієнтації студентів під час вивчення гуманітарного циклу дисциплін до університетів потрібно впроваджувати наступні тенденції: індивідуалізація навчання, розвивальне структурування, інноваційне навчання, інтерактивне навчання.

Як засіб формування професійної компетентності індивідуалізація навчання має на меті повне оволодіння теоретичними знаннями, а головне –

організацію перевірки надбаних знань студента на практиці. Важливими з цього питання є висновки І. Унт, яка стверджувала, що індивідуалізація створює передумови для розвитку інтересів та спеціальних спроможностей учнів. [5,134]. В даному процесі студент є індивідумом, який уже сформував світогляд завдяки певному життєвому досвіду, а отже має право на вибір змісту та форм навчання із міркувань особистої загальнокультурної компетенції.

Важливою у процесі вивчення гуманітарних дисциплін є перевага розвивального компоненту над освітнім. Така специфіка структурування навчального матеріалу з гуманітарних дисциплін якісніше вплине на формування творчого професійного потенціалу майбутнього спеціаліста, адже розвиток культурної, духовної сфери студента надалі застосовуватиметься для засвоєння соціального досвіду спілкування, становлення свого «я» у суспільстві та в робочому колективі, спрямування до духовно-культурного самовдосконалення.

Таким чином, оскільки гуманітарна підготовка спрямована на формування гуманітарного та гуманістичного мислення, то провідне місце посідає проблема пошуку та вдосконалення технологій, здатних активізувати пізнавальну діяльність студентів. Використання традиційних методів навчання не дає очікуваних результатів. Значний обсяг матеріалу, його складність та різноманітність, а крім того ще й обмежена кількість годин, не дозволяють розвивати в студентів пам'ять, не сприяють розвитку аналітичного мислення. Інноваційне навчання спрямоване, по-перше, на полегшення засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу, по-друге, на індивідуалізація навчання. Основними формами і методами інноваційного навчання є інтерактивні лекції, семінари-диспути, моделювання, проєктування, ділові ігри, «мозковий штурм» тощо. Слід зазначити, що основні з цих засобів даного виду навчання, особливо проєктувальна навчальна діяльність, створюють умови для розвитку логічно-алгоритмічного мислення студентів, уміння побудови комунікацій, формування почуття обов'язку і відповідальності у колективі.

Інтерактивне навчання в процесі свого застосування виконує дві функції: розвиток професійних навичок та вмінь, формування навичок комунікативного налагодження зв'язків, розвиток почуттів свідомості, толерантності, взаємодопомоги. Науковці розробили наступну схему інтерактивного навчання: 1) викладач-аудиторія; 2) викладач-студент1-студент2; 3) студент1-студент; 4) викладач-студент1-студент2-викладач; 5) студент-аудиторія тощо. [6,112]

В умовах глобалізації університетська освіта потребує ряду заходів, які забезпечать адекватне формування професійної компетентності кожного студента та створить неперервний розвиток освіти і науки України в гуманітарному напрямку:

- відновлення в переліку обов'язкових дисциплін курси «Етика», «Соціологія», «Психологія», «Культурологія», «Правознавство», «Психологія ділового спілкування» та ін., а також припинення постійного скорочення навчальних годин гуманітарних дисциплін, що значно впливає на повноцінність вищої освіти для студента як культурної, гуманної, розвиненої, творчої особистості;

- європейська практика підтверджує, що регулярне проведення на базі провідних університетів тематичних студентських фестивалів допомагає набути нові гуманітарні якості, розвинути раціональне мислення студентів;

- забезпечення програми обміну студентів та викладачів серед вищих начальних закладів в рамках Болонської системи, а також створення обласних координаційних рад або визначення базових кафедр відповідних дисциплін, які стануть науково-методичними центрами для проведення постійного обміну досвідом.

Отже, професійна компетентність студентів додатково формується засобами вивчення гуманітарних дисциплін. Завдяки цьому будується нове покоління кваліфікованих фахівців, що володіють ознаками громадян сучасної трансформованої України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлович Г. І. Від педагогічних інновацій – до авторських методик: методичний лист за результатами конкурсу «Учитель року» та підсумками учнівських інтелектуальних змагань / Г. І. Михайлович. – Миколаїв: ОППО, 2011. – 28 с.

2. Неловкіна Берналь О.А. Модель підготовки спеціаліста в контексті компетентнісного підходу / Неловкіна Берналь О.А. // Освіта Донбасу. – 2010. – Вип. 1 (138). – С. 73-78.

3. Наказ «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» № 642 від 09.07.2009р. // Українська наука в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/pro-ministerstvo/normativno-pravova-baza/normativno-pravova-baza-diyalnosti-ministerstva/nakazi/4889-nakaz-mon-n-642-v%D1%96d-09072009-r>.

4. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. - К.: Просвіта, 1997. - 312 с.

5. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И. Э. Унт. – М. : Педагогика, 1990. – 192 с.

6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід [авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко]. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

УДК 378.091

Щербакова К.О., Грязнов І.О. (КП ДонНТУ)

ВАЖЛИВІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ ТЕХНІЧНИХ ВУЗІВ

Характерною ознакою сучасної української молоді є часткова втрата духовно–моральних, історичних і культурних цінностей. Перехід до ринкової економіки та розв’язання економічних і політичних проблем зробили більш важливими матеріальні цінності, ніж духовні. Загалом, вирішуючи проблеми економічного розвитку, ми закладаємо фундамент подальшого розвитку держави, проте забуваємо про культурнета духовнепіднесення суспільства. Отже, стає обмеженим процес всебічного розвитку людини. Провідною стає тенденція, коли українські вузи готують «вузьких» спеціалістів, які виконують призначені їм функції, однак це деформує загальнокультурну підготовку людини, призводить до стандартизації особистості. У цілому, ці явищапригнічують втілення нових підходів до культурної та духовної освіти, а також призводять до того, що не враховується соціальна та моральна ситуація і, як наслідок, немає відчутних соціальних та економічних зрушень у суспільстві.

Професійна кваліфікація повинна включати в себе не тільки професійну майстерність, але і професійну соціалізацію. Вирішення цього питання визначає два основні напрями формування змісту навчання в технічному університеті. По-перше, це формування особистості самого студента, розвиток його індивідуальних якостей і особливостей, а по-друге – освоєння ним знань конкретних технологій зі спеціальності, які в майбутньому стануть засобом і змістом його професійної діяльності.

Аби бути компетентним фахівцем, мало мати фундаментальну теоретичну і практичну складові підготовки, треба бути особистісно, професійно та психологічно готовим і здатним до ефективного застосування набутих фахових знань у професійній діяльності.

Професійна компетентність – це теоретична, практична та психологічна складові підготовленості особистості майбутнього фахівця, що проявляється в його здатності та готовності до здійснення конкретного виду професійної діяльності.[5]

Формування професійної компетенції студентів як майбутніх фахівців значною мірою базується на правильній і оптимально-практичній моделі навчального процесу, в основу якого закладено використання активних методів навчання у вищій школі. Процес удосконалення фахової майстерності спеціалістів будь-якої галузі не може обійтися без системного впровадження новітніх технологій, які сприяють активній взаємодії студента з викладачем.

А. В. Духавнева під час навчання студентів за різними напрямками радить враховувати такі підходи:

- а) орієнтованість вищої освіти на розвиток особистості майбутнього спеціаліста;
- б) відповідність змісту вищої освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку науки, техніки та виробництва (технології);
- в) оптимальне поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації навчального процесу;
- г) раціональне застосування сучасних методів і засобів навчання на різних етапах підготовки спеціалістів;
- г) відповідність результатів підготовки спеціалістів вимогам, що ставляться конкретною сферою їх професійної діяльності, забезпечення конкурентоспроможності [4, с. 72-73].

Сучасні активні методи навчання викликають значну зацікавленість саме в процесі професійної освіти, оскільки їх застосування спрямоване на підвищення інтелектуального потенціалу особистості, соціальної активності студентів, а такі критерії є основними відповідно до проблеми формування професійної мовно-комунікативної компетенції майбутнього фахівця.

Якісне оволодіння професійними знаннями - необхідна, проте не достатня умова успішної життєдіяльності людини. Ще в навчальному закладі студент має набути досвід соціальної взаємодії. Він має оволодіти професійною майстерністю та творчою інтуїцією з урахуванням інтенсивно змінної картини природно-соціального світу, мати власне світобачення та громадянську позицію, виявляти високу компетентність у професійній діяльності. Вирішення проблем соціально-педагогічного, психологічного, виховного, організаційного характеру професійного становлення майбутнього фахівця має йти шляхом соціалізації, професіоналізації та самореалізації студентства в стінах навчального закладу. Саме вирішення цих головних завдань у їхньому взаємозв'язку має забезпечити вільне входження майбутніх фахівців у простір професійної діяльності.

Сьогоднішня освіта страждає ізольованістю загальногуманітарного циклу дисциплін (історія, філософія, політологія, психологія, культурологія та ін.) від професійно спрямованого, що згубно впливає на становлення особистості фахівця. Якщо в умовах ринку вимоги до професійної підготовки постійно зростають, то гуманітарний комплекс наук конкуренції зі спеціальними дисциплінами не витримує.

Сучасний фахівець має бути підготовленим до активної творчої професійної та соціальної діяльності, вміти самостійно добувати нові знання, оцінювати сучасні економічні процеси, приймати професійні рішення, володіти навичками організаторської та управлінської діяльності, впроваджувати передові технології. Важливо, аби мислення майбутнього молодого фахівця було динамічним, гнучким, позбавленим стереотипів.

Саме тому в сучасних умовах удосконалення системи вищої освіти ключовим питанням є відродження культурно-творчої місії вищої школи. Необхідність такого оновлення пов'язана з тим, що чинна система освіти не забезпечує вирішення поставленого завдання — формування культури майбутнього спеціаліста, в якій поєднуються високий професіоналізм і духовне багатство. Пошук нових пріоритетів пов'язаний із визначенням шляхів формування традиційних цінностей, що мають більше, ніж особисте значення; критичним аналізом західних ціннісних орієнтирів; визначенням взаємозв'язку інформаційних ресурсів і особистої культури людини. Гуманізація освіти – першочергове завдання вищої школи.[2]

Гуманітарні науки мають предметом вивчення людину та її розвиток у суспільстві. Згідно з освітньо-професійною програмою, гуманітарна підготовка студентів технічних вузів спрямована на оволодіння загальнолюдськими цінностями, опанування національної культури, оволодіння філософським світоглядом і законами пізнання навколишнього світу, поглиблення знань рідної мови та, щонайменше, однієї іноземної. Крім того, гуманітарні дисципліни здатні максимально допомогти майбутнім фахівцям в інтелектуальному розвитку та збагаченні особистості. Спеціальні науки, які вивчають фізичну дійсність на різних рівнях, цього не роблять.

Проаналізувавши проблеми гуманітарної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів, можна виділити наступні:

- домінування техноцентричного середовища, що знижує мотивацію студентів до вивчення дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу;
- обмежена кількість годин, відведених на гуманітарну підготовку, наслідком чого стає фрагментарність і поверховість знань студентів;
- домінування лекційної форми організації навчання з гуманітарних дисциплін, що суперечить гуманітарній концепції сучасної освіти.[1]

В останні роки в технічних вузах на вивчення гуманітарних і суспільних наук зменшена кількість годин, не приділяється належної уваги гуманістично-виховній спрямованості спеціальних предметів. Але високі зразки світової та національної науки показують, що одностороннє знання ніколи не дає істотних життєдайних результатів у праці та житті людини.

Відомо, що за сучасних умов вивчення гуманітарних наук і, в першу чергу, суспільних наук, в підготовці студентів технічних спеціальностей має велике значення. Саме вони розвивають в людині такі якості, як порядність, уміння співпереживати, почуття прекрасного, творче ставлення до освоєння високих технологій. Саме вони ознайомлюють із загальнолюдськими цінностями, дають можливість ширше та глибше сприймати навколишній світ, формує у майбутнього спеціаліста сучасний світогляд.

Звичайно, що випускники інститутів і університетів як майбутня інтелігенція повинні бути не лише висококваліфікованими спеціалістами у своїй галузі, але й освіченими у всіх відношеннях, висококультурними людьми. Проте не так вже й рідко студентам, які виявляють більшу схильність до точних наук, непросто справлятися зі всіма гуманітарними, та ще й часу на них може не вистачати.

Численні дослідження, що проводяться в цій галузі, вказують на те, що більшість студентів позитивно визначають роль гуманітарних дисциплін у формуванні особистості, цінують моральні та особисті якості викладачів, відмічають зростання потреб у соціально-гуманітарних знаннях. Гуманітарні науки допомагають формувативміння правильно аналізувати та оцінювати події у світі, а також у формуванні культурної людини, яка повинна бути в гармонії з природою, наукою, суспільством. Виходячи з висловлювань студентів і викладачів технічних вузів країни, також можна зробити висновок, що на сьогодні життя вимагає не просто вузького спеціаліста-інженера, а саме всебічно розвинуту людину, яка має досить значні знання з технічних, природних і гуманітарних наук.

Отже, гуманітарна освіта має формувати в людині як суб'єкта соціалізації наукове бачення сутності та механізмів соціалізації, а також допомогти їй адекватно оцінити можливості для своєї самореалізації та міру відповідності для цього власного потенціалу й зусиль. Гуманітаризація освіти в технічному університеті повинна призвести до того, аби вузи готували студента не тільки як висококваліфікованого фахівця, а й як майбутню освічену, розвинену, культурну людину, моральні принципи якої не дозволяли б їй бути поганим фахівцем. Окрім того, гуманітарні дисципліни мають слугувати теоретичною базою реформи виховання, науковим забезпеченням його гуманізації.[3]

Усе вищевикладене дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на той факт, що у сфері гуманітарної підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах накопичений значний досвід, гострою запишається потреба її активізації. Гуманітарні дисципліни, хоча й не є профільними, повинні розглядатися студентами і, перш за все, самими викладачами як обов'язкові, а не додаткові. Необхідні зміни у ставленні до гуманітарної підготовки студентів технічних вузів, бо це зумовлено сучасною соціокультурною, політичною, економічною та екологічною ситуацією. Суспільству потрібні спеціалісти, які здатні до змінної творчої діяльності, володіють високим рівнем культури технологічного мислення, характеризуються емоційною стабільністю та розвинутою самосвідомістю.

Шляхи розв'язання існуючих проблем гуманітарної підготовки студентів технічних вузів полягають не в збільшенні кількості гуманітарних дисциплін, а в органічному доповненні існуючих інженерних дисциплін гуманітарним змістом; в модернізації змісту існуючих гуманітарних

дисциплін відповідно до світових тенденцій; зменшенні кількості лекційних занять і впровадження інноваційних та активних методів і технологій навчання. Саме такий підхід сприятиме діалектичному мисленню студентів, формуванню в них наукового світогляду, цілісних поглядів та переконань, а саме в цьому полягає мета будь-якої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вознюк О.М. Формування системи гуманітарних інтегрованих знань студентів технічних університетів: Дис. канд. пед. наук: 13.00.041АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. - К., 2007. - 275 с.
2. Зязюн І.А. Філософські проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти // Педагогіка толерантності. - 2000. - №3. - С. 58-61.
3. Лузік Е. Методологічні основи гуманітарної підготовки спеціаліста технічного університету// Вища освіта України. - 2004. - №1. - С. 14-19.
4. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие / М. В. Буланова-Топоркова, А. В. Духавнева, Л. Д. Столяренко и др. - Ростов н/Д. : Феникс, 2002. - 544 с.
5. Романова М. Профессиональная компетентность и гуманитарные дисциплины высшего образования в России. - 2004. - №11. - С. 169-170.

РОЛЬ ВНЗ В ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Василенко А.І. (КПДонНТУ)

ПРАВА ДИТИНИ В УКРАЇНІ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПО ЗАХИСТУ ЦИХ ПРАВ

Права дитини є категорією прав людини, втім діти потребують особливого захисту з боку держави, що передбачено міжнародними документами та національним законодавством України.

Діти – це окрема, самостійна частина суспільства, якій притаманні особливі правила поведінки, своєрідні життєві погляди, що забезпечують її розвиток і становлення та перетворення в дорослу частину суспільства.

Унаслідок свого становища діти потребують особливого підходу, соціального захисту та поваги до їх прав. На жаль, в сучасному українському суспільстві бракує й особливого підходу, і соціальний захист в багатьох випадках задекларований в нормативних документах, але внаслідок браку коштів та безмежної бюрократії є неадресним та неефективним. Але головне, що заважає будувати партнерське та гуманістичне суспільство, – це тотальне

нерозуміння прав людини і прав дитини зокрема, нерозуміння можливостей та потреб дітей щодо відстоювання та захисту власних прав.

Європейське законодавство в принципі досить розвинуте в сфері захисту прав дитини. По-перше є безліч Європейських конвенцій, які захищають права дитини. Вони звичайно стосуються не тільки європейських дітей, але й дітей тих країн які приєдналися до цих конвенцій.

Україна взяла на себе ряд зобов'язань з покращення добробуту дітей – зокрема, підписавши та ратифікувавши:

- Конвенцію про права дитини (у 1991 році);
- Факультативний протокол до Конвенції щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії (у 2003 році);
- Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації у відношенні жінок (у 2003 році);
- Факультативний протокол до Конвенції щодо участі у збройних конфліктах (у 2004 році);
- Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (у лютому 2004 року).

20 листопада 1959 року Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй було проголошено Декларацію прав дитини, 30 вересня 1990 року – Всесвітню Декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, 10 травня 2002 року – Декларацію та План дій “Світ, придатний для життя дітей.

5 жовтня 2000 року Верховною Радою України ратифіковано Конвенцію про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182.

Базовим документом, спрямованим на захист дітей є Конвенція про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 1989 році та ратифікована Україною 27.02.1991 року. Держави-сторони взяли на себе обов'язок поважати і забезпечувати всі права дитини, передбачені Конвенцією. Конвенція визнає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку.

Конвенція ООН про права дитини – не просто декларація, а міжнародна угода, визначаючи яку, кожна країна повинна дотримуватися її вимог, спиратися на них, у тому числі шляхом внесення доповнень і змін до свого законодавства з метою захисту дітей від різного роду посягань.

Преамбула Конвенції ООН про права дитини містить таку важливу інформацію, як:

- а) діти мають право на особливе піклування та допомогу;
- б) сім'я несе відповідальність за повний та гармонійний розвиток дитини;

- в) дитина потребує спеціальної охорони, піклування і захисту як до, так і після народження;
- г) діти, які живуть у виключно тяжких умовах, потребують особливої уваги;
- д) важливість традицій і культурних цінностей суспільства, в якому зростає дитина;
- е) важливість міжнародного співробітництва для поліпшення умов життя дітей в кожній країні.

Преамбула Конвенції ООН про права дитини містить згадку про її основні засади, а саме: принципи Хартії ООН (1945), Загальної Декларації прав людини (1948.) і Міжнародних Пактів з прав людини (1966); переконання в тому, що сім'ї повинен бути наданий особливий захист, і що дитина повинна зростати у сімейному оточенні в атмосфері щастя, любові і розуміння; переконання у тому, що дитина повинна виховуватись у дусі ідеалів, проголошених Статутом ООН, і зокрема у дусі миру, гідності, толерантності, свободи, рівності і солідарності; розуміння того, що діти потребують особливого піклування.

Статті Конвенції ООН про права дитини можна розділити на три основні частини:

- а) статті 1-41: основні статті, які визначають права дитини і обов'язки держав-сторін, які ратифікували Конвенцію;
- б) статті 42-45: процедури моніторингу запровадження Конвенції;
- в) статті 46-54: формальні положення, які регламентують порядок набуття чинності Конвенції.

Говорячи про права дитини, не можливо вибрати з них лише кілька основних прав, адже це буде суперечити духу Конвенції, яка не визнає ієрархії у правах. Жодне з цих прав не може бути відокремлене від інших.

Переходячи до аналізу статей Конвенції потрібно зазначити кілька важливих моментів:

1. Стаття 1 дає нам визначення дитини як людської істоти віком до 18 років. Цей текст став результатом надзвичайно складної і делікатної процедури примирення протилежних думок щодо захисту дитини до народження (цитоване посилання на це міститься у преамбулі у лапках). Важко чекати того, щоб Конвенція, до якої залучено понад сто країн, могла іншим чином примирити сторони у питанні, яке досі палко дискутується у різних країнах.

2. Також необхідно відзначити статтю 3, яка стверджує, що кращі інтереси дитини повинні братися до уваги в першу чергу під час прийняття органами влади рішень, які впливають на добробут дитини, а також що держава повинна надавати необхідну допомогу батькам, або іншим особам, які на законних засадах піклуються про дитину.

3. У цьому контексті ст. 5 та ст.18 також є надзвичайно важливими. Стаття 5 передбачає, що держави зобов'язані поважати права і обов'язки батьків спрямовувати зусилля на практичне використання дітьми їхніх прав, передбачених Конвенцією. На додаток стаття 18 визначає, що батько й мати несуть рівну відповідальність за виховання та розвиток дитини, а держава зобов'язана надавати їм необхідну допомогу, якщо це необхідно.

Конвенція ООН про права дитини має три основні завдання щодо захисту прав дітей:

а) право самовизначення – зараз загально визнано, що до дитини застосовується більшість прав людини. Одні з них – беззастережно (як, наприклад, право на захист від тортур), а інші - з певними обмеженнями (політичні права).

б) право на захист – Конвенція містить низку положень, які стосуються особливих потреб дітей та їх вразливості, наприклад, умови зайнятості для дітей (ст.32). Більшість з цих положень має більш суворі вимоги стосовно дітей, ніж загальні правозахисні інструменти.

в) специфічні права – це права, які застосовуються специфічно, або навіть виключно до дітей: право не розлучатися зі своїми батьками (ст.9, ст.10, ст.11) положення про усиновлення (ст.21). Найкращим прикладом таких прав є ст.31, яка захищає право дитини на гру. Конвенція також надає захист особливим категоріям дітей: біженці (ст.22), інваліди (ст.23), меншини (ст. 30) і діти, втягнуті у воєнні конфлікти.

Також важливо зазначити, що стаття 4 Конвенції закріпила найвищу силу нього документу порівняно з іншими міжнародними і національними правовими актами. Статті 42-45 стосуються моніторингу (контролю за виконанням), а статті 46-54 – порядку набуття чинності Конвенції. Як вже зазначалося вище, на відміну від Декларації 1959 року документ, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 році, дійсно є конвенцією, оскільки накладає на країни-сторони обов'язок запровадити Конвенцію ООН про права дитини на їх території. Якщо необхідно, вони також повинні змінити своє законодавство згідно з положеннями Конвенції. Вони також не мають право змінювати законодавство, або приймати нові закони, якщо це суперечитиме Конвенції.

Згідно з Конвенцією (ст. 42-45), контроль за її впровадженням покладається на Комітет з прав дитини, який розпочав свою діяльність 27 лютого 1991 року у складі 10 незалежних експертів, обраних таємним голосуванням терміном на 4 роки (п'ятеро було обрано на 2 роки). Головним завданням Комітету є оцінка прогресу, якого досягають держави-учасниці у процесі імплементації Конвенції ООН про права дитини. Протягом двох років з дня ратифікації Конвенції, а надалі – кожні 5 років держави-учасниці повинні звітувати Комітетові про права дитини в їх країнах.

Комітет може робити запит на додаткову інформацію від державних установ, а також замовити дослідження зі специфічних питань, пов'язаних з правами дитини (ст. 4.5).

Кожні 2 роки Комітет подає звіт до Генеральної Асамблеї ООН через Економічну та соціальну раду – ECOSOC.

З метою забезпечення ефективного впровадження Конвенції може стимулювати міжнародну співпрацю у правовому полі Конвенції, запрошувати (згідно зі ст. 45) міжнародні та неурядові організації, відвідувати свої засідання. Комітет може звертатися до них за експертними порадами, або сам надавати їм інформацію на їх запит.

Таким чином, Конвенція про права дитини дає серйозні правові інструменти для захисту прав дитини та контролю за цією діяльністю.

В липні 2007 року Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію Державної програми «Здорова дитина» на 2008-2017 роки відповідно до Європейської стратегії ВООЗ «Здоров'я та розвиток дітей і підлітків».

Отже робимо висновок, що Україна взяла на себе ряд зобов'язань з покращення добробуту дітей – зокрема, підписавши Конвенцію ООН про права дитини. Крім того, у 2003 та 2005 роках відповідно український Парламент ратифікував два факультативних протоколи до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії та щодо участі у збройних конфліктах, які з того часу стали частиною національного законодавства.

В останні роки в Україні запроваджується досвід медіації або примирення, згідно до якого громада все більше залучається до виховної роботи з дітьми та підлітками, так як все більше набуває рівень підліткової злочинності, що у свою чергу погіршує стан злочинності в країні та безпеку її громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України.- Харьков: Веста: издательство «Ранок», 2009.–48с.
2. Сімейний кодекс України // Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>).
3. Цивільний кодекс //Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>).
4. Кримінальний кодекс України// Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>).
5. Закон України "Про охорону дитинства"// Офіційний сайт Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>).
6. Горбунова Л.М. Цивільні права малолітніх і неповнолітніх та їх цивільно-правова відповідальність / М-во юстиції України. – К.:2006. –42с. – Бібліогр.:, с.41.

7. Тематична державна доповідь про становище дітей в Україні на тему "Проблеми бездоглядності та безпритульності дітей" (надана Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді).
8. Державна доповідь про становище дітей в Україні (надана Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді).
9. Декларація прав дитини: Проголош. Генер. Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листоп. 1959 р.
10. Окремі проблеми дотримання прав дитини. – Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 2007р.
11. Джеральдіна Морріссон Проблеми прав дитини в Україні// [Статті з питань освіти](#) 2008р.

Ісаєнков О.О., Ляшок Я.О. (КП ДонНТУ)

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Розглядаються аспекти формування правової культури фахівця в закладах вищої технічної освіти

Україна вибрала для себе шлях побудови правової держави, в якій право починає функціонувати як цілісний, самостійний соціальний феномен, який забезпечує справедливість і свободу в суспільстві та визнає права людини і громадянина вищою цінністю.

Для становлення і розвитку правової держави величезне значення має економічна і політична обстановка, а також об'єктивно-психологічне середовище, яке виражає відношення кожного члена суспільства до права.

Зараз в країні є цілий комплекс соціально-економічних та політичних факторів для посилення ролі правової підготовки і формування високого рівня правової культури кожного громадянина.

Важливо відзначити, що процес демонополізації засобів виробництва, що відбувається сьогодні, поява різноманіття форм власності і свободи підприємництва, все більше розширення сфер застосування принципу диспозитивності при регуляції економічних стосунків вимагають істотного підвищення рівня правової культури громадян в нашому суспільстві.

Держава в даний час відмовилася від провідної ролі з дозволу всіх питань, що виникають в професійній діяльності, і тому від кожного зараз потрібна активність в умовах вільного ринку праці, заповзятливість, володіння необхідним рівнем правових знань для реалізації своїх можливостей.

В зв'язку з цим є всі підстави стверджувати, що формування високого рівня правової культури особи, яке виявляється не лише в пасивному законопослушанні, але і в розвиненій правовій активності, ефективному

умінні використовувати правові засоби для досягнення практичних результатів, в прагненні затвердити право як особливо значимого досягнення цивілізації, є одна з найважливіших умов побудови правової держави.

Формування правової культури фахівця представляється надзвичайно важливим для вищої технічної школи, що готує кадри, покликані скласти основне керівне, інтелектуальне, наукове ядро суспільного виробництва, що займається виробничо-управлінською, виробничо-технологічною та проектно-конструкторською діяльністю. Держава, проявляючи турботу про формування високого рівня правової культури цих фахівців, здатних відродити вітчизняне виробництво і науку, створює для України її майбутнє.

Тим часом аналіз практики показує, що освітній процес в технічних вузах часто протікає у відриві від правової дійсності і це неминуче позначається на рівні правової культури їх випускників. З цього виходить, що в даний час існує й усе більш заглиблюється протиріччя між зростаючою суспільною потребою у високому рівні правової культури фахівця і явною неповнотою його сформованості.

Це протиріччя викликає потребу пошуку шляхів його вирішення. Для цього необхідно визначити теоретико-методологічні підходи до вирішення проблеми і виділити понятійний апарат дослідження; розробити модель правової культури випускника вищої технічної школи; визначити структуру і зміст процесу формування правової культури фахівця в установах вищої технічної освіти; виявити, теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити комплекс педагогічних умов ефективного формування правової культури фахівця в педагогічному процесі технічного вузу.

Формування правової культури фахівця в установах вищої технічної освіти буде успішним, якщо:

- правовий потенціал дисциплін, що вивчають різні аспекти життя суспільства, направлений на розкриття вмісту основних прав і свобод особи, на визнання права як нормативний закріпленої справедливості, загальної міри свободи і рівності, соціального феномену, а не зведеної в закон волі панівного класу;
- теоретичні правові положення доповнюються відомостями про можливості їх практичного застосування, і, таким чином, наочне усвідомлення цінності права інтеріоризуються в особово-значимих висновках;
- відбір вмісту правового виховання, форм і засобів його реалізації враховує насущні потреби життя і інтереси студентів;
- майбутні фахівці в ході навчання успішно засвоюють необхідні відомості, що дозволяють їм надалі з достатньою мірою

компетентності моделювати свою правову професійну і повсякденну діяльність;

- здійснюється залучення студентів в активну правопізнавальну діяльність, як в рамках навчального процесу, так і поза ним;
- взаємини між педагогом і студентами ґрунтуються на демократичних гуманних принципах.

Теоретико-методологічну основу цього складають філософсько-правові ідеї про ціннісний підхід до людини, пріоритеті права над державою, про роль держави і права в процесі розвитку людської цивілізації, теорія природного права; положення філософської і педагогічної антропології, аксіології і культурології про цілісність свідомості і поведінки, про становлення людини шляхом залучення до соціальної практики, про активну позицію в процесі особового становлення; про культуру як процес творчої самореалізації сутнісних сил особи.

Критерії і показники сформованості правової культури фахівця-випускника вищої технічної освітньої установи: когнітивний (рівень знання і розуміння основних правових понять і норм); оцінний (адекватність оцінки явищ правовій дійсності з точки зору законності, справедливості, доцільності); емоційний (рівень здатності випробовувати позитивні емоції з приводу позитивних явищ правовій дійсності і негативні - у зв'язку з негативними); мотиваційно-ціннісний (рівень інтеріоризації нормативних розпоряджень в сферу особових цінностей); вольовий (рівень прагнення і внутрішньої готовності особи до розвитку правової культури і здатності проявити духовний імунітет до здійснення правопорушень); первинно-практичний (рівень розвитку умінь і навиків студента зі застосування правової термінології і лексики в роботі з юридичною літературою, з теоретичного аналізу правової ситуації, складанню правової документації); поведінковий (законність, активність, результативність, стереотипність діяльності по вживанню правових норм).

Ефективне функціонування процесу формування правової культури фахівця-випускника вищої технічної школи забезпечується сукупністю наступних умов: використання потенціалу вузівських дисциплін для вивчення концептуальних правових ідей; доповнення теоретичних правових положень відомостями про можливість їх практичного застосування; відбір вмісту і досвіду практичної діяльності, обумовлених насущними потребами життя і інтересами студента; засвоєння необхідних відомостей, що дозволяють майбутнім фахівцям моделювати свою правову професійну і повсякденну діяльність; залучення студента в активну правопізнавальну діяльність навчально-виховного процесу; організація навчання на діалоговій основі, орієнтованій на особово-творчий розвиток студента; ведення в навчальний план правових спецкурсів.

Коломоєц А.В., Козлова А.С. (КІИ ДонНТУ)

ЧТО НУЖНО ЗНАТЬ ВЫПУСКНИКАМ ВУЗОВ И МОЛОДЫМ СПЕЦИАЛИСТАМ ОБ ОПАСНОСТЯХ СИДЯЧЕЙ РАБОТЫ

На сегодняшний день эта проблема является самой актуальной. На неё нужно обратить внимание не только молодым специалистам, но и всем остальным категориям граждан. Не лишне будет задуматься об этом и студенческой молодёжи. Почему вечером у большинства наших сограждан накапливается излишняя усталость? Почему так много полных, нервных и напрочь больных? Медики знают ответ: одна из самых главных причин бедственного состояния здоровья кроется в малоподвижном образе жизни.

Звучит дико, но факт: человек, который проводит рабочий день за столом в офисе, подвержен риску потерять здоровье не меньше, чем тот, кто занят тяжёлым физическим трудом на вредном производстве. Просто наш организм ориентирован на подвижный образ жизни! От недостатка движения страдают все органы и системы: сердечно-сосудистая, эндокринная, пищеварительная, мочеполовая, опорно-двигательный аппарат.

Когда мы сидим, электрическая активность мышц падает до нуля, в клетках снижается выработка ферментов, которые отвечают за скорость обмена веществ, и сжигание калорий резко сокращается. В итоге при нормальном питании мы полнеем. Позвоночник испытывает постоянные нагрузки – как следствие, развиваются всевозможные искривления и остеохондрозы. При согбенной спине внутренние органы сдавливаются – и не могут нормально работать. Пока человек сидит, мышцы и кровеносные сосуды не тренируются – возникает венозная недостаточность, тромбозы. И это далеко не полный перечень рисков, которым мы себя подвергаем.

Обзавестись шикарным букетом болезней для малоподвижного человека – увы, только вопрос времени. А если вынужденное многочасовое просиживание за столом сопровождается ещё и работой на компьютере, к списку приобретённых недугов смело можно добавить испорченное зрение.

Влияние сидячей работы на организм не раз становилось предметом медицинских исследований в разных странах мира. Выводы учёных – увы, только от малоутешительных до ошеломляющих.

Медики из Австралии сделали акцент на риске возникновения заболеваний сердца. Исследовав почти 5000 добровольцев, они выяснили, что у тех, кто много сидит, повышен уровень холестерина и сахара в крови.

Американские исследователи обратили внимание на то, что у людей, проводящих много времени в неподвижном состоянии, отмечается повышенное содержание в крови С-реактивного белка – индикатора воспалительных процессов в организме. При регулярных физических нагрузках концентрация этого вещества снижается. Восполнительные

процессы – вещь сама по себе неприятная. А если они приобретают хронический характер, то могут вызывать возникновение опухолей.

Эксперты Американского института исследования рака с нехваткой физической активности связывают более 90 тысяч случаев онкологических заболеваний груди и кишечника в год!

На основании медицинской статистики американцы сделали вывод, что мужчины, которые проводят сидя 6 часов в день, на 20% больше других подвержены риску умереть в молодом возрасте, женщины – на 40%.

И ещё любопытный факт: оказывается, работа в офисе портит характер. Если раньше считалось, что больше других стрессам подвержены работники экстренных служб, то сегодня к категории наиболее уязвимых относят и сотрудников разнообразных офисов. В частности, тех из них, которые работают в режиме интеллектуальной перегрузки. Чем больше человек взваливает на себя, тем больше времени просиживает, чтобы всё взваленное выполнить. Движение, спорт – наилучшие средства от стресса – не вписываются в насыщенный распорядок дня: хоть бы на сон времени хватало. Нужно добавить, что большинству офисных работников приходится много и тесно общаться с людьми, в ограниченный период времени решать массу проблем, испытывать на себе груз ответственности, подчиняться одним и руководить другими. Эти факторы накладываются друг на друга, силы на исходе, и любая мелочь может вывести из себя, ответственный сотрудник нещадно эксплуатирует свой организм.

Конечно, сменить работу не так-то просто. Поэтому остаётся лишь изменить своё к ней отношение и пересмотреть привычки.

Для начала нужно правильно организовать рабочее место. Стул должен быть жёстким и со спинкой, монитор компьютера – располагаться на уровне глаз. Так, чтобы смотреть на него можно было, не наклоняя голову вперёд.

Время сидения следует минимизировать. Кстати, некоторые учёные считают, что для здоровья опасно просиживать свыше трёх часов в сутки.

Каждый час, проведённый на стуле, нужно компенсировать несколькими минутами физической нагрузки. Причём делать это следует в течение рабочего дня – посещение спортивной секции два раза в неделю здоровье не спасёт.

Разумеется, не в каждой конторе допустимо присесть или отжаться. Но нужно стараться как можно чаще отрываться от стула: чаще ходить по коридорам и лестнице за документами, для разговоров с коллегами по офису. Во время обеденного перерыва обязательно нужно выходить на улицу – и размяться, и подышать свежим воздухом.

Пожертвовав перерывом, всё равно не получится выполнить большой объём работы. Деятельность головного мозга целиком и полностью

зависит от его кровоснабжения: если вы не подвигаетесь и не отдохнёте, работа мозга будет менее интенсивной.

Все эти негативные тенденции можно смело отнести и к студенческой жизни. Ведь кто как не учащаяся молодёжь просиживает на лекциях и семинарах, в аудиториях и лабораториях по 3-4 пары в день, а то и больше, а после, для подготовки домашнего задания, перед компьютером ещё несколько часов. Конечно, это сказывается на двигательном режиме, и, соответственно на здоровье. Поэтому необходимо предпринимать какие-либо действия для решения данной проблемы, а не опускать руки и отдаваться во власть обстоятельств.

Разработано немало специальных комплексов упражнений, которые можно выполнять, не привлекая всеобщего внимания. Можно и самому придумать нехитрые, но очень эффективные упражнения – было бы желание.

Именно желания нам и не хватает. Ослабевший от сидения организм не хочет напрягаться и вне стен офиса или учебного заведения. Мы спешим занять сидячее место в маршрутке, а придя домой, усаживаемся перед телевизором. Но если регулярно заставлять себя больше двигаться, ощущение бодрости будет появляться всё чаще. Не зря же ещё древние заметили, что движение – это жизнь.

Москвінова В.В., Романій С.М. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМ ВИХОВАННЯМ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У сучасному суспільстві поступово розвивається тенденція переходу до ноетичного виміру світосприйняття, що дозволяє говорити про якісно новий рівень розвитку людини. Наслідком цього є формування полікультурної особистості, що позиціонує себе як відповідальний громадянин та активний суб'єкт соціальних відносин. Задля повноцінної реалізації цієї задачі людина повинна володіти «набором» знань та вмінь, серед яких важливе місце займає культура у всіх її проявах та різновидах. «Зовнішній реалізації», тобто інтеграції в суспільство сприяє культура спілкування, поведінки, праці тощо. «Внутрішній реалізації», тобто розвитку емоційних, психологічних, біологічних можливостей людського організму сприяє інтелектуальна діяльність та фізична культура. Збалансоване поєднання цих двох складових дозволяє говорити про успішне формування особистості, що повноцінно використовує весь біологічний потенціал свого організму, тобто повною мірою реалізує себе у житті.

Однак, останні події на теренах України викликали упереджене ставлення до фізичного виховання, що, у свою чергу, призвело до погіршення стану фізичної культури в цілому. Подібна переорієнтація пріоритетів негативно відображається на фізичному розвитку особи, що може стати причиною

різноманітних хвороб. На тлі масових проблем зі здоров'ям у молодого покоління, постає питання про «реабілітацію» фізичного виховання. Основним засобом при вирішенні цього питання є правильно сформована мотивація.

Мета: теоретичне дослідження проблеми мотивації студентів до занять фізичним вихованням під час навчання у ВНЗ.

Першоджерелом поняття мотивації є психологія. Саме ця наука повною мірою пояснює механізм мотиваційного процесу, його утворення та вплив на людину. Психологи зазначають, що мотивація – це спонукання, які викликають активність організму і визначають її спрямованість [1, с.87]. Синергетичний підхід до вивчення мотивації вимагає введення понять «потреба», «мотив». Зазначені поняття дозволяють краще зрозуміти процес мотивації, і як наслідок, дають змогу керувати ним.

Потреба – це нестаток суб'єкта в чомусь конкретному [2, с.389]. Розрізняють потреби первинні (фізіологічні) та вторинні (психологічні). Потреби формують у свідомості людини інтерес, який створює мотиви.

Мотив – обґрунтоване рішення задовольнити або не задовольнити конкретну потребу в даному об'єктивному та суб'єктивному середовищі [2, с.389]. Мотив є результатом мотивації і являє собою внутрішню психологічну активність, що організовує та планує діяльність і поведінку, в основі яких лежить необхідність задоволення потреби.

Важливе місце у процесі мотивації займає винагорода. Винагорода – це те, що людина вважає цінним для себе [3, с.119]. Суб'єктивне сприйняття винагороди впливає на рішення особистості стосовно втілення чи не втілення конкретної потреби. Цей аспект слід враховувати при впливі на процес мотивації особи.

Мотивація може бути «зовнішньою» (об'єктивною) та «внутрішньою» (суб'єктивною, самомотивацією). Самомотивація вимагає від людини чіткого усвідомлення своїх потреб та засобів їх задоволення. Це якісно новий рівень мотивації, який формується протягом довгого періоду за рахунок суб'єктивних та об'єктивних факторів. Складовими самомотивації є установки та переконання.

Установка – це стійка схильність індивіда до певної форми реагування, за допомогою якої може бути задоволена та чи інша потреба [2, с.398]. Установка спонукає людину орієнтувати свою діяльність у певному напрямі і діяти послідовно щодо всіх об'єктів і ситуацій, з якими вона пов'язана.

Переконання становлять основу соціогенних мотивів і втілюють усвідомлені потреби особистості діяти відповідно до своєї внутрішньої позиції, поглядів, теоретичних принципів [2, с.395]. Основою таких потреб виступає сукупність знань про природу, суспільство й людину, тобто світогляд.

Усі вищепераховані фактори формують у свідомості людини мету, яка має стати кінцевим результатом будь-якої діяльності. Правильно сформований

процес мотивації забезпечує синтез основної мети, яку людина намагається втілити у процесі свого вдосконалення. Тобто, спостерігається подвійний ефект: особа не тільки досягає бажаного результату, а ще й самовдосконалюється.

Одним із елементів самовдосконалення є формування особистісної фізичної культури.

Фізична культура – усебічне вдосконалення та загартування людського тіла за допомогою фізичних вправ із дотриманням правильного режиму в житті [4, с.1321]. Фізичну культуру також тлумачать як єдність реальної (практичної) і ідеальної (психічної) діяльності, в процесі якої людина вступає у зв'язки і стосунки із суспільним і природним середовищем.

Фізичне виховання, у свою чергу, є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини.

Фізичне виховання, як і виховання в цілому, є процесом вирішення певних освітньо-виховних завдань, який характеризується всіма загальними ознаками педагогічного процесу, або здійснюється в умовах самовиховання. У фізичному вихованні розрізняють дві нерозривно пов'язані сторони: фізичну освіту та сприяння розвитку фізичних якостей.

Фізична освіта являє собою засвоєння людиною в процесі спеціального навчання системи раціональних способів керування своїми рухами, необхідних в житті фонду рухових умінь, навичок і пов'язаних з ними знань. Ця сторона фізичного виховання має першорядне значення для раціонального використання людиною своїх рухових можливостей у життєдіяльності.

Другою стороною фізичного виховання є цілеспрямований вплив на комплекс природних властивостей організму, що належить до фізичних якостей людини. З допомогою фізичних вправ і інших засобів фізичного виховання можна в певному діапазоні змінювати функціональний стан організму, що веде до прогресивних адаптаційних змін у ньому. Впливаючи таким чином на фізичні якості, при певних умовах досягають суттєвої зміни рівня і спрямованості їх розвитку. Це виражається в прогресуванні тих або інших рухових здібностей (силових, швидкісних та ін.), підвищенні загального рівня працездатності, зміцненні здоров'я, поліпшенні будови тіла. Слід зауважити, що оскільки фізичний розвиток обумовлений природними задатками, які передаються по спадковості, можливості виховання не безмежні. Вони визначаються вродженими здібностями, тому кожен може досягнути лише результату, обумовленого ними. Звідси мета фізичного виховання полягає в тому, щоб кожна людина засвоїла доступний їй зміст і обсяг фізичної культури.

Органічною частиною фізичної культури є спорт. Він є особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності [5]. Спорт є ефективним засобом фізичного виховання. Його цінність визначається стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення, і в цьому плані спорт має міжнародне значення. Але він не зводиться лише до фізичного виховання. Спорт має самостійне загальнокультурне, педагогічне, естетичне та інші значення. Це особливо стосується «великого спорту». Фізичне виховання не може обмежуватись лише спортом, і він не може розглядатися як універсальних засіб фізичного виховання, так як представляє підвищені, часто граничні вимоги до функціональних можливостей організму людей, їх віку, стану здоров'я і рівня підготовленості.

Формування фізичної культури особистості – тривалий трудомісткий процес, який вимагає систематичних самостійних занять. Якщо говорити про студентів, то варто згадати Болонський освітній процес, основним положенням якого є самоосвітня діяльність. Саме самостійні заняття фізичним вихованням, як доповнення пар в інституті, дозволять сформувати фізичну культуру студента, що поліпшить загальний психофізіологічний стан його організму.

Система фізичного виховання в умовах вузу повинна сприяти формуванню особистісної фізичної культури студента, виступаючи його інтегральною якістю, як умова ефективної навчально-професійної діяльності, як узагальнений показник професійної культури майбутнього спеціаліста та як мета саморозвитку та самовдосконалення [6].

Більша частина студентів не зацікавлена в заняттях фізичними вправами. Серед них домінує низький рівень ознайомленості зі збереженням здоров'я, профілактикою захворювань та роллю фізичного виховання у цьому. У таких умовах складно пропагувати та проводити заняття з фізичної культури. Основним при вирішенні цього питання є процес мотивації. Будь-яка мотивація (суб'єктивна чи об'єктивна) повинна спиратися на достатню кількість інформації. Тому, однією із основних задач фізичного виховання у вузі є інформування студентів. Задля цього можна проводити інформативні бесіди чи виступи формату «питання-відповідь». Як уже зазначалося, для формування мотиву необхідне усвідомлення потреби. Тому викладач має допомогти студентам усвідомити необхідність у фізичному вихованні, а вуз – створити умови викладання, які зацікавлять молодь. Також важливим аспектом є винагорода. У навчальному закладі нею може слугувати оцінка «добре» чи «відмінно». Фізичне виховання, як і будь-яка інша дисципліна, вимагає природної схильності та здібностей до занять. Тому оцінювати варто не лише конкретний результат, а й прагнення, намагання тощо. Такий підхід до оцінювання також стимулюватиме студентів. Крім того, студенти повинні

мати право вибору, наприклад грати у волейбол чи баскетбол. Періодично заняття повинні проводитися у вигляді змагань, оскільки конкуренція стимулює результативність. Також необхідно виховувати терпимість, попереджувати будь-яку дискримінацію серед студентів. Бажаний творчий підхід до проведення заняття, який формуватиме цікавість у студентів. Крім того, потрібно стимулювати позитивний настрій, оскільки мотиваційний процес можна розглядати як форму емоційного. Установлені навчальним планом нормативи стимулюватимуть додаткові заняття фізичною культурою (тренування в домашніх умовах чи на секціях). Такого ж ефекту можна досягти при проведенні змагань між групами чи між факультетами. Це далеко не повний перелік мотиваційних засобів, який можна доповнювати залежно від матеріальної бази вузу та креативності викладача, однак, у ньому наведені найпростіші способи.

Фізичне виховання забезпечує не лише покращення самопочуття та попереджує деякі захворювання. Командні ігри дозволяють студентам краще адаптуватися та згуртуватися. У цьому проявляється соціальний ефект фізичного виховання. Фізичне навантаження та потреба «долати перешкоди», «рости над собою» зміцнює волю, витримку та характер особистості. Такі навички дуже корисні для майбутнього працівника. Крім того, у сучасному світі новітніх 3D та нанотехнологій корисно просто рухливо розважитись. Адже фізична культура, якщо її правильно сформувати, - це гарний настрій плюс поліпшення здоров'я.

І, на останок, декілька слів у якості висновку. Твердження перше: «Мотивація – це складна психологічна характеристика впливу на особистість». Твердження друге: «У період масового погіршення стану здоров'я населення, необхідно регулярно займатися фізичною культурою чи спортом». Методом силігістичного висновку можна стверджувати, що мотивація занять фізичною культурою чи спортом дозволить покращити стан здоров'я, хоча цей процес досить складний і вимагає комплексного й тривалого підходу. Починати покращення самопочуття необхідно ще з періоду навчання. Тому основна частина мотивування припадає на ВНЗ. Мотивація студентів може бути здійснена у достатньо простий спосіб. Для цього необхідна співпраця керівництва, викладача та самих студентів. Правильна мотивація дозволяє сформувати мету. Це призводить до переходу від «зовнішньої» до «внутрішньої» мотивації. Таким чином, задача вузу полягає в первинній мотивації розвитку фізичної культури. Потім студенти самі будуть займатися розвитком особистісної фізичної культури.

Список літератури

1. Пальмаш Г.А. Загальна психологія: Навчальний посібник / Г.А. Пальмаш. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256с.

2. Психологія: Підручник / Ю.Р. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Р. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 560с.
3. Мошек Г.Є., Поканєвич Ю.В., Соломко А.С., Семенчук А.В. Менеджмент: Навчальний посібник / під заг. ред. к. екон. наук, проф. Г.Є Мошека. – К.: Кондор, 2009. – 392с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укладач і головний редактор Бусел В.Т. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440с.
5. Закон України «Про фізичну культуру та спорт» [електронний ресурс] режим доступу <http://www.mountain.net.ua/documents/ministerstvo/169-zakon-ukrainy-pro-fizychnu-kulturu-i-sport>
6. В.В. Беяничева, Н.В. Грачева / Формирование мотивации занятий физической культурой у студентов / [электронный ресурс] <http://copy.yandex.net/?fmode>.

Немцева Н.С., Немцев Е.М. (КИИ ДонНТУ)

СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА

Сучасна модернізація вітчизняної системи вищої технічної освіти викликає необхідність створення належних умов, що сприятимуть розвитку і реалізації потенційних можливостей майбутніх фахівців. Тому підготовка сучасного інженера в умовах соціально-економічних реалій неможлива без цілеспрямованої і систематичної роботи за глибоким професійним самовизначенням, що сприяє професійному становленню.

Так, у соціально-психологічних теоріях Б. Ананьєва, Л. Божович, Б. Паригіна, Я. Пономарева та ін. розглядається професійний розвиток як результат соціальної селекції, що є передумовою вибору професії соціалізації. Положення про первинність соціальної детермінації розвитку особистості не означає повного ігнорування біологічних особливостей людини. Якою мірою біологічний розвиток визначає становлення особистості? О. Брушлинський, що спеціально проаналізував проблему передумов психічного розвитку особистості, дійшов висновку, що на ранніх стадіях онтогенезу біологічне виступає внутрішніми умовами розвитку. У міру становлення особистості посилюється вплив зовнішніх (соціальних) чинників. При цьому зовнішні причини діють опосередковано через умовитому професійне становлення особистості, обумовлене зовнішніми діями через організацію відповідного середовища, проте його не можна безпосередньо виводити із зовнішніх умов і обставин, оскільки воно завжди

заломлюються в життєвому досвіді людини, її індивідуальних психічних особливостях, у психічному складі. У цьому сенсі зовнішній вплив опосередкує внутрішніми умовами, до яких і відноситься своєрідність психіки особистості, її соціальний і професійний досвід.

Свідомість і цілеспрямованість процесу професійно-особистісного становлення - можливість для майбутнього фахівця керувати своєю діяльністю, своєю поведінкою, своїм емоційним станом, висувати цілі до свого розвитку, формувати і розвивати свої якості і здібності.

Відмітимо, що цей процес можна розглядати як синергетичний у живій, саморегульованій системі. Динаміка цього процесу залежить від відкритості особистості зовнішнім діям, нелінійності внутрішніх процесів, а також наявності численних різних стійких станів. Проте далеко не кожна людина здатна самостійно розвивати свій потенціал. Численні зовнішні дії часто виступають як дестабілізуючі чинники, що перешкоджають розвитку здібностей студента. Тому актуальним є пошук необхідних концептуальних підстав, що забезпечують засоби освоєння студентом суб'єктної позиції по відношенню до процесів свого професійного становлення.

Згідно О. Вербицькому, "парадигма у методології науки – це сукупність ідей, цінностей, методів, технічних навичок і засобів, прийнятих у науковому співтоваристві у рамках сталої наукової традиції у певний період часу". Іншими словами парадигма – це сукупність установок, якою керуються у науковому суспільстві як зразком, моделлю, стандартом. Така установка сьогодні служить ідеєю розвитку здатності вирішувати пізнавальні, організаційні, комунікативні, моральні й інші проблеми в різних сферах діяльності на базі використання отриманих знань. Цей підхід спирається на компетенції, базові якості людини, що зумовлюють її поведінку в різних ситуаціях на основі конкретних критеріїв .

Таким чином, у компетентністному підході "на перше місце висувається не інформованість людини, а уміння самостійно вирішувати проблеми, що виникають в пізнанні і поясненні явищ дійсності; у взаєминах людей; при оцінці власних вчинків; при виборі цінностей; при рефлексії власних життєвих проблем; у самоорганізації себе. Насьогодні метою освіти повинно стати не освоєння деякої суми заздалегідь визначених знань і умінь, а опанування базових загальнокультурних і професійних компетенцій, із яких найважливіша роль належить компетенціям, що дозволяють самостійно знаходити, освоювати необхідні знання, формувати нові уміння. У проєкті Tuning у рамках Болонського процесу компетенція "здатність працювати самостійно" виділяється як системна, що підкреслює необхідність становлення такої важливої особистісної якості як самостійність. У нормативних документах окрім самостійності відзначаються і такі особистісні якості як ініціативність, відповідальність та ін. Наприклад, у Концепції модернізації Української освіти на період до 2010 стверджується,

що "основна мета професійної освіти – підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом, готового до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності", тобто формування самостійної особистості.

Отже, одним із принципових питань, на яке повинна дати відповідь психологія і педагогіка, є формування самосвідомості майбутнім фахівцем себе як творчого професіонала. Саме цим визначається особлива актуальність орієнтації підготовки на особистісний розвиток кожного члена суспільства. Для досягнення цієї мети вимагається забезпечити формування і вдосконалення у суб'єктів професійного навчання необхідних змістовних і психологічних новоутворень. Зміст такої підготовки ґрунтується передусім на гуманістичних уявленнях про завдання професійної діяльності, бажані якості студента, зокрема, його професійної свідомості і мислення, творчої активної дії у рамках відведеної компетенції.

Становлення особистості, як стверджують автори (К. Абульханова-Славська, І. Валієв, О. Новіков, Н. Савотіна та ін.) – це процес її прогресивного перетворення, спрямований на опанування діяльністю під впливом соціальних дій, що включає різноманітні форми власної активності. Становлення обов'язково припускає потребу в розвитку самостійності, можливість і реальність її задоволення.

Отже, в умовах інформатизації усіх сторін соціальної практики особливу актуальність набуває формування у студента такої якості, як самостійність. Вона є синтетичною властивістю особистості, що об'єднує різнорівневі психологічні явища – певні психічні процеси, домінуючі психічні стани, деякі якості і окремі властивості особистості. Серед цих явищ виділяють:

- особливості сприйняття і мислення: емпіричну відкритість сприйняття, особливості відбору стимулів, на які слід реагувати, характеристики мислення (гнучкість, критичність, реалістичність), стиль мислення, особливості інтерпретації подій і ухвалення рішення;
- особливості мотивації: спрямованість і локалізацію емоцій і провідних мотивів, потребу в самоактуалізації;
- структуру досвіду: навички самопізнання, саморегуляції і самоорганізації поведінки, особливості світогляду, властивості "Я-концепції", соціальну компетентність і професійну майстерність.

Останнє пов'язане і з тим, що в сучасній характерології переважає асоціативний принцип побудови характеру, згідно з яким риси вдачі об'єднуються, входять у зв'язки один із одним, утворюючи комплекси. Ці комплекси і складають індивідуальний характер.

Таким чином, самостійність особистості – це риса успіху, що

дозволяє студентів будувати свою поведінку незалежно від власних біологічних особливостей, групового й індивідуального тиску, прийнятих у суспільстві когнітивних, оцінних і культурних стереотипів.

З урахуванням вищезазначеного, можна резюмувати, що професійне становлення – це динамічна властивість, яка здатна розвиватися, змінюватися на різних етапах професійної підготовки. Багато що тут залежить від умов, у яких протікає процес професійного самовизначення і становлення, від культурно-освітнього середовища вч. Завдання це надзвичайно складне і особливо гостро стоїть нині перед технічними університетами, що відповідають за професійну підготовку сучасних конкурентоздатних інженерів. Тим паче, що вища технічна освіта сьогодні переживає кризу, обумовлену технократичним підходом до освіти, який зорієнтований переважно на пріоритет технічних знань, технократичних цінностей, що привело до значного падіння духовно-моральної і гуманістичної культури майбутніх фахівців технічного профілю.

Відмітимо, що становлення фахівця-інженера має на увазі формування його конкурентоспроможності, серед засадничих властивостей якої Д. Чернилевський і О. Філатов виділяють чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, працьовитість, здатність до ризику, здатність до безперервного саморозвитку, здатність до професійного безперервного зростання, стресостійкість і інші. При цьому особлива увага ними звертається на творче ставлення до справи і творчу спрямованість в ньому.

Іншими словами, професійне становлення – це "формування" (перетворення) особистості, адекватне вимогам професійної діяльності.

Зміни, які відбуваються з особистістю у процесі опанування професійної діяльності і самостійного її виконання, призводять до становлення особистості як професіонала. Рух особистості у просторі та часі професійної праці дістало назву професійного становлення суб'єкта діяльності. У міру становлення особистості, збільшення її масштабу, суб'єктність усе більш виступає чинником свого розвитку, зміни, перетворення об'єктивних обставин відповідно до своїх особистісних властивостей. Іншими словами, людина як активна істота може сама свідомо змінювати свою професійну біографію, займатися саморозвитком, самовдосконаленням, але і в даному випадку цей процес мотивується соціальним оточенням, економічними умовами життєдіяльності. Суб'єктивна активність людини визначається системою стійко домінуючих потреб, мотивів, інтересів, орієнтацій і тому подібне. А професійне становлення особистості – це частина онтогенезу людини з початку формування професійних намірів до закінчення активної професійної діяльності. Створення внутрішніх потенцій професійно-особистісного становлення студента як фахівця – результат активної взаємодії особистості з соціально-професійними групами і засобами праці, які в сукупності

складають певне культурно-освітнє середовище. У ній, як відмічають учені (В. Біблер, М. Каган, Л. Новікова та ін.), відбувається збагачення психіки. Результатом діяльності є не лише створення матеріальних і духовних цінностей, але також розвиток і перетворення особистості. Тобто, у професійно-особистісному становленні велике значення мають як соціально-економічні умови, так і соціально-професійні типи та активність самої особистості. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що жодне визначення не може дати вичерпного уявлення про особистість, але кожне з них висвітлює певні сторони явища. Використання безлічі різноманітних визначень розширює й поглиблює наше розуміння особистості. Процес професійно-особистісного становлення студента розкривається на тлі загальних закономірностей професійної освіти і особистісного становлення студента. Такий підхід дозволив уточнити визначення даного поняття і представити його як обумовлений процес і в той же час такий, що саморозвивається, в якому компоненти культурно-освітнього середовища, що розглядаються як зовнішні причини, діють через внутрішні умови: наявність у студентів системи професійно-важливих знань, умінь і навичок, способів міжособистісної ділової взаємодії і спрямованості на творчу діяльність, що забезпечує їх послідовний рух від нижчого рівня професійного становлення до вищого – професійно- творче самовдосконалення.

Література:

1. Богуш А. М. Принципи модернізації вищої освіти у ХХІ столітті / А. М. Богуш // Освіта. – 1999. – №4. – С.13-19.
2. Гусинский Э.Н. Образование личности / Гусинский Э.Н.. – М.: Интерпракс, 1994. – 136 с.
3. Серезникова Р.К. Педагогические условия целостного развития студента как субъекта инженерного образования /Серезникова Р.К. //Наукові праці ДонНТУ. Серія: гуманітарні науки. – Донецьк: ДонНТУ. – Випуск 31. – 2002.– С. 113–116.
4. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития/Андреев В.И. . Кн. 1. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1996. – 565 с.

Рябов С. А. Сергієнко Л. Г. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ У СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

В сучасних умовах проблема розвитку мотивів і потреб людини є однією з найбільш актуальних в психології мотивації. Це визначається як вітчизняними, так і закордонними дослідженнями. Важливість цієї проблеми не підлягає сумніву, оскільки питання про розвиток мотивів та потреб тісно пов'язана з питанням про розвиток особистості в цілому.

Посилення інтересу до проблеми мотивації відношення студентів як рушійної сили в процесі їх навчання у вузі, у самому широкому

розрізі, пов'язане з пошуком факторів впливу на особистість, з виявленням динамічних, енергетичних і смислотворюючих закономірностей відношення, співвідношення між її активізуючими і змістовними детермінантами. Однак сам термін «мотивація» найчастіше використовується для позначення психологічних процесів, «...які спонукають і направляють ставлення суб'єкта на життєво важливі цілі, умови, предмети, які визначають його упередженість, вибірковість і кінцеву спрямованість психічного відображення і регулювання його активності» [1].

Як на мою думку, студентські роки – це переломний період у житті кожного індивіду, за який він починає розуміти життя в цілому. Це період який безпосередньо впливає на його світогляд, з різних боків. З цього періоду починається перший крок до дорослого життя. Отже і до вибору майбутньої професії треба відноситися адекватно і реалістично тому, що немає нічого кращого за спеціаліста який не тільки професійно робить свою роботу, а вона ще йому і подобається. Обрана професія буде супроводжувати вас з першого дня навчання та до кінця своєї професійної діяльності, саме цей факт необхідно підкреслювати майбутнім студентам і не який інший. Але на жаль наше суспільство втратило будь які цінності окрім зарплати та статусу і це призводить до відсутності мотивації у студентів, які під час навчання зустрічають перед собою такі проблеми:

- не вірно обрана професія
- відсутність системи цінності (потреба лише у дипломі)
- не досконала система навчання
- корупція
- Інтернет як купа готових робіт
- і т.д.

Звернімо увагу на деякі аспекти визначення мотивації в сучасній психології і педагогіці в контекст, який нас цікавить. У більшості випадків дослідники абсолютизують роль динамічних моментів у визначенні мотивації, що виключає її змістовну сторону (Левін, Мерфі, Гілфорд та ін.). Так, у відомих положеннях Л.С. Рубінштейна мотивація визначається як психічна детермінація, К.Мадсена - як сукупність факторів, що спонукають, підтримують і спрямовують поведінку, В.Г.Асеева - як активно-діюче відношення людини до дійсності. [4]

Як відомо, мотиваційна сфера особистості характеризується наявністю трьох факторів:

- активізації, у ролі якої виступають потреби та інстинкти (саме вони є джерелами активності особистості);
- спрямування представленого мотивами, які виступають у якості причин, що коригують поведінку людини;

- динамізації, де провідними є емоції, суб'єктивні переживання (прагнення, бажання) та настанови [2].

Переходячи до характеристики інтересів, підкреслимо, що, по-перше, мотиваційна сила стійкого інтересу дозволяє перебороти періоди пригніченості й розчарування, що супроводжують будь-який творчий процес у його кінцевій стадії (А.Маслоу). По-друге, саме такий мотив, як інтерес, здатний забезпечувати формування певних почуттів, думок, дій, що відрізняються конструктивним впливом на результат дослідницької діяльності. Як відомо, інтерес до пошукової роботи здатний породити інтелектуальну напругу, творчу активність, енергійність, натхнення, вдумливість, прагнення оволодіти якісно новими знаннями, відповідальність за об'єктивність отримання результатів дослідження [2]. Інтенсивний незгасаючий інтерес до пошукової творчості суттєво впливає на розвиток логічності, ясності, мобільності мислення. Отже, інтерес як мотив здатний комплексно впливати на створення та збагачення внутрішньої мотивації дослідницької діяльності. Нахил у структурі дослідницької спрямованості відіграє провідну роль, оскільки цей психічний феномен спонукає особистість займатися дослідницькою роботою протягом тривалого часу. Більше того, як зазначають науковці, нахил може виступати передумовою розвитку здібностей (оригінальність, динамізм мислення, само зосередженість, працездатність, самовимогливість тощо), що оптимізують дослідницьку діяльність. Так, збудження, мотиви, інтереси, які не посилюються емоціями, не будуть мотивувати дослідницьку діяльність повною мірою [2]. З іншого боку, мотиви, інтереси сприяють виникненню певних угруповань емоцій, бажань, прагнень, думок.

Можна виділити три підходи до виховання мотиваційної сфери особистості в процесі навчання:

- Індивідуальний підхід полягає в тому, щоб вивчити провідні соціально - ціннісні мотиви кожного конкретного студента і спиратися на них у навчанні.
- Типологічний підхід полягає в опорі на ті мотиви, які властиві всім студентам даного курсу, факультету, статі і т.д.
- Топологічний підхід полягає в тому, щоб побудувати тип навчання, що має в собі можливості для формування множини соціально-ціннісних мотивів студентів у навчанні [3].

Топологічний підхід до виховання мотивів, очевидно, найбільш близький до оптимального, бо в силу своєї багатоступінчастої «мотиваційної палітри» він полегшує індивідуальний підхід і долає стандарт типологічного. Перевага його в тому, що студентам дає можливість знаходити цілі, що мають для них «особистісне значення», і в короткочасній розкрутці особистої життєдіяльності «зміщувати» свої

мотиви на інші цілі, відкривати нові значення попередніх цілей. Цю обставину тонко підмітив Д.Брунер: «Хоча справа виграє від ясного розуміння кінцевих цілей навчання, часто буває так, що ми можемо знову і знову відкривати для себе остаточні цілі в ході спроб досягнути більш скромних цілей». Активність студентів у навчальній діяльності розглядається, згідно теорії поетапного формування, в двох аспектах: мотиваційному та операційному. Мотиваційна сторона активності визначається відношенням студента до дисциплін вивчення і до навчання взагалі, а операційна – володінням прийомами орієнтації в матеріалі, завдяки яким підбираються адекватні способи дії для розв'язку тих чи інших задач, і самого розв'язку.

Мотиваційна сторона активності (мотивація) утворює три класи мотивів:

- Зовнішні (нагорода чи покарання).
- «Змагальні» (успіх у змаганні з іншими або з собою).
- Внутрішні (під впливом яких досягається стійкий інтерес до навчання) [3].

Отже можна сказати, що мотивація навчання, являючи собою особливий вид мотивації, який характеризується складною структурою, однією з форм якої є структура внутрішньої (орієнтованої на процес і результат) і зовнішньої мотивації. Суттєвими є такі характеристики мотивації навчання, як її стійкість, зв'язок з рівнем інтелектуального розвитку і характером навчальної діяльності. Проблема формування мотивації одна з найважливіших умов успішності у досягненні результатів. Мотиваційний компонент приховує в собі великі можливості. Як свідчать дослідження психологів, мотиваційна сфера більш динамічна, ніж пізнавальна та інтелектуальна. Але відносна динамічність має позитивні і негативні сторони. І якщо нею не управляти, то може бути регрес мотивації, зниження її рівня і взагалі може бути втрачена дієвість. Формування мотивації часто йде стихійно і дуже рідко є предметом цілеспрямованої систематичної роботи. На сьогоднішній день мотиваційна сторона студента, на думку вітчизняних психологів, найменш піддатлива до управління нею.

Залежно від рівня розвитку професійної спрямованості, всіх студентів можна згрупувати таким чином:

1 тип – студенти з позитивною професійною спрямованістю, здібності яких відповідають вимогам обраної професії, що забезпечує поєднання провідних мотивів зі змістом професійної діяльності. Орієнтація у професійній сфері пов'язана з привабливістю змісту професії, її відповідністю здібностям.

2 тип – студенти, котрі остаточно не визначились у своєму ставленні до професії. Їхній вибір не має чітко вираженої професійної мотивації через

брак повної інформації про професію. Головна орієнтація в професійній сфері пов'язана з соціальними можливостями, що їх надає обрана професія, її широке застосування. Для таких студентів прийнятний компроміс між невизначеним, інколи негативним ставленням до професії та продовженням навчання у вузі з перспективою працювати за фахом.

3 тип – студенти з негативним ставленням до професії. Мотивація їхнього вибору зумовлена, як правило, загальносоціальними цінностями вищої освіти, а також слабким уявленням про професію. За низького рівня професійної спрямованості провідний мотив виражає потребу не стільки в самій діяльності, скільки в різноманітних, пов'язаних з нею обставинах (відпустка, відносна свобода в розподілі робочого часу тощо).

Таким чином проаналізувавши все вище сказано можна зробити простий висновок – для того, щоб підвищити мотивацію у сучасних студентів, необхідно максимально інформувати абітурієнтів про майбутні професії та ще у школі робити наголос про обрання майбутньої професії виходячи з індивідуальних здібностей дитини.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб., 2000.
2. Князян М. Формування пізнавальної мотивації дослідницької діяльності студентів. // Педагогіка і психологія професійної освіти.–2003
3. Моргун В.Ф. Психологические проблемы мотивации учения. // Вопросы психологии.–1976.
4. Токар Н.Ф. Динаміка мотивації в процесі професійної підготовки.// Педагогіка і психологія.– 1997.

УДК 378.147

Сергиенко Л.Г. (КИИ ДонНТУ)

ОБУЧЕНИЕ КАК СТИМУЛ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

В условиях развития нашего общества образование перестает быть только средством подготовки человека к будущей деятельности. Для миллионов людей оно становится обязательным компонентом их образа жизни, входит в структуру повседневной деятельности. В принципе, это подрывает традиционное представление об образовании, как о специфическом, оторванном от других видов деятельности, присущем только детскому и юношескому возрасту. Однако такие взгляды еще кое-где бытуют и зачастую мешают выявить специфику образования без отрыва от производства, разработать адекватные методы работы, определить место заочного образования в единой системе непрерывного образования человека на протяжении всей его жизни, что является одним из основных принципов Болонского процесса, и, следовательно, руководить процессами его развития на основе научного целеполагания.

Обсуждая эти проблемы, поборники системы образования без отрыва от производства чаще всего стремятся обосновать жизненность этих форм обучения их утилитарно-практической необходимостью. Между тем такой эмпирический подход, как правило, побуждает рассматривать лишь внешние по отношению к социальному институту безотрывного образования факты его социальной полезности. Только изредка приходится сталкиваться с высказываниями о том, что совмещающие работу и учебу люди рационально используют свое свободное время. Обычно же им просто выражается сочувствие: ведь вместо того, чтобы развлекаться, отдыхать ничего не делая и т. д., они идут в институт. И, как правило, не придают значения явлению, с традиционных позиций парадоксальному: несмотря на серьезные трудности, с которыми приходится сталкиваться взрослым, продолжающим получать образование без отрыва от производства, они не только упорно учатся, но и испытывают чувство глубокого удовлетворения и радости от того, что это им удается делать. С удивительным упорством и оптимизмом заочники преодолевают встречающиеся трудности, а отчисление из института воспринимают как личную катастрофу. И если по каким-то причинам им пришлось бросить учебу, многие стремятся вернуться к ней, а тем самым — к жизни, наполненной напряжением и тревогами.

Почему это происходит? Чтобы правильно ответить на этот вопрос, надо проанализировать процессы развития личности взрослого человека.

Существовало мнение, что в улучшающихся условиях личность взрослого человека естественно будет становиться все более совершенной. Казалось, что в ответ на всякое улучшение социальных условий жизни (рост благосостояния, улучшение жилищных и бытовых условий, увеличение свободного времени, расширение возможностей для образования и т. д.) личность автоматически должна отвечать ростом активности и сознательности. Однако практика показывает, что так происходит далеко не всегда. Например, у некоторых людей улучшающиеся условия не только не вызывают потребности в самосовершенствовании, а наоборот, порождают развитие стремления к вещному комфорту и потребительству. Более того, личность обнаруживает собственные механизмы и логику развития, которое по масштабу и специфике не может синхронно следовать за обще социальными изменениями. Что же дает личности сам процесс обучения? Как связаны между собой ее развитие и деятельность? Какова воспитательная роль процесса обучения? И можно ли говорить о развитии личности взрослого человека?

Как известно, решающим воспитательным фактором для студентов, обучающихся без отрыва от производства, является их вовлеченность в сферу образования, т. е. сам образ их жизни, совмещение работы и учебы. У взрослого человека общая поведенческая направленность чрезвычайно устойчива и ограждена защитными мотивами. Если его обычная сфера

деятельности оказывается исчерпанной (познанной), не требующей поведенческих решений и психологических напряжений для овладения ситуацией, создается иллюзия законченности развития личности. Однако, исследования показали, что личность взрослого человека развивается и, более того, нуждается в постоянном развитии. Эта потребность осознается человеком как потребность в перспективе, расширении условий для самореализации. Если человек лишен возможности качественно обновлять свою деятельность, он переживает кризис развития. В этом случае появляются субъективные условия для формирования таких свойств личности, как потребительство, вещизм и т. д.

Нетрудно заметить, что образование без отрыва от производства как раз и является одним из оптимальных способов качественного обновления деятельности. Личность ищет такого обновления — и находит его в такой деятельности, которая меняет весь образ жизни человека, одновременно обогащает знаниями, расширяет кругозор, повышает профессиональный уровень, создает более широкие возможности для позитивного развития личности в дальнейшем (служебное продвижение, защита диссертации и т.д.). И действительно, от заочников нередко можно услышать, что учеба вызывает у них ощущение молодости, радости существования. Выпускники вспоминают время учебы как счастливый период своей жизни, оглядываясь назад, удивляются тому приливу сил и жизненной энергии, который вызывала учеба, тому, каким образом удавалось все успевать, каким емким и содержательным было время в этот период. Спустя несколько лет некоторые из них пытаются поступить в аспирантуру, в университет, приобретают еще одну специальность. Интересно, на наш взгляд, и то, что этот «эффект заочника» не является свойственным только заочному высшему образованию: похожие ощущения испытывают взрослые люди, включившиеся в образование на любой ступени, в любом возрасте,— от пожилого человека, штудирующего букварь, до молодого аспиранта, стремящегося защитить диссертацию. В процессе совмещения работы и учебы формируется тип личности, для которой характерны стремление к саморазвитию, деловитость, умение ценить и организовать время, оптимизм, упорство в достижении цели, способность противостоять потребительству: они как бы «раздвигают» физические границы времени самой максимально содержательной насыщенностью своей жизни и соответственно «сжимают» время, отводимое на бытовые нужды, бездеятельный отдых и пр. И хотя с окончанием вуза тип общей направленности личности меняется, от предыдущего периода остаются знания, опыт, уверенность в своих силах.

Если говорить о безотрывной системе высшего образования в целом, можно сделать вывод, что ее цель не ограничивается подготовкой специалиста высшей квалификации. Основной смысл безотрывных форм образования — создание условий для формирования нового человека. Более

того, они способствуют развитию нового типа отношения к труду. Таким образом, система образования без отрыва от производства отнюдь не является случайной в нашей стране. И именно поэтому необходимо изучать все возможности ее совершенствования, которых, кстати, много. Остановимся на некоторых.

Прежде всего, несколько слов о требованиях к преподавателю, который работает с заочниками. Весьма существенно, чтобы в системе образования взрослых людей между преподавателем и студентом, в отличие от традиционных, патерналистских, «субъект-объектных» отношений, складывались равноправные «субъект-субъектные» отношения, построенные на взаимном уважении. В тех случаях, когда по каким-то причинам преподавателям не удается создать такой стиль взаимоотношений со взрослыми обучаемыми, процесс обучения затрудняется. Принципиальная особенность безотрывных форм, как известно, не в том, что время общения преподавателей со студентами здесь меньше, а сроки обучения увеличены на год, — это не качественные, а количественные отличия. Суть качественной специфики этой формы образования в объекте, в личности студента, детерминированной его образом жизни, сочетанием работы и учебы.

Особенностью заочной системы образования является и то, что студент не «принадлежит» ей безраздельно. Именно специфика структуры деятельности этого студента делает такую форму образования не только открытой, но и «незащищенной» системой, поскольку посещаемость занятий, возможность участия в сессиях, а следовательно, и успеваемость зависят не только от усилий вуза и самого студента, но и от положения дел на производстве и в семье, а также от отношения там к студенту.

Качественная специфика безотрывных форм образования ограничивает сферу административно-приказных методов работы со студентами. Реалистическое осмысление этой ситуации ориентирует на исследование специфического механизма включения студента-заочника в систему образования. Результаты такого исследования позволяют ответить на вопрос: что должен делать деканат для того, чтобы эффективно управлять качеством подготовки специалистов? По нашим данным, здесь смещаются привычные акценты, выявляются новые направления работы.

Как правило, студент-заочник пропускает занятия часто не по своей воле, а в силу жестких жизненных обстоятельств. По нашим данным, только из-за сменности в работе часто пропускают занятия до 25% студентов, из-за неритмичной работы производства — до 10%, из-за командировок изредка пропускают занятия еще 10%, в связи с отпуском, предоставляемым предприятием в учебное время — 15%. Кроме того, до 30% заочников пропускают занятия по семейным обстоятельствам (не с кем оставить ребенка, болезнь детей и родных и т.д.).

Уже сама не замкнутость системы безотрывного образования

обязывает деканаты выходить за рамки вуза, активно вмешиваться в жизнь своих студентов, влиять на общественное мнение, укреплять авторитет данной формы образования. Необходимо также поддерживать связь с руководителями предприятий, знакомить их с постановлениями правительства и Министерства образования, науки, молодежи и спорта по вопросам образования без отрыва от производства и, используя все средства массовой информации, широко пропагандировать экономическое, социальное значение безотрывного образования, его роль в формировании нового человека.

Например, без ущерба для производства, только в зависимости от изменения отношения администрации к факту совмещения тем или иным сотрудником работы и учебы, можно вдвое сократить пропуски занятий по производственной необходимости. Выходя за рамки вуза, деканаты могут и должны брать под контроль транспорт (так было раньше, когда была такая возможность), доставляющий студентов на занятия, работу буфетов и пунктов питания на факультетах (как делается это сейчас).

Наконец, важно поднимать авторитет студента-заочника в семье и обществе, для чего особенно полезны все средства массовой информации. Деканаты должны проявлять интерес к сфере труда и быта студентов, помогая им так организовать свою деятельность, чтобы учеба постоянно преобладала в системе их поведенческих предпочтений.

Заслуживает внимания и тот факт, что вся постановка работы заочных факультетов ориентирована на тех студентов, которые никогда не пропускают занятия, посещают все институтские мероприятия. Между тем, по нашим данным, среди заочников процент таких студентов невелик. Поэтому в вузах, ведущих подготовку по заочной форме обучения, необходимо развивать компенсаторно-профилактическую работу, которая обеспечивает оперативное включение студента в учебный процесс после вынужденного пропуска (это, например, наличие в библиотеке конспектов лекций, регулярное проведение консультаций, наличие на сайте соответствующих кафедр всей имеющейся методической литературы по любому предмету).

Традиционное функционально-организационное направление работы безотрывных форм образования также нуждается в значительной корректировке в соответствии с их спецификой. Проведенный нами анализ показал, что при составлении графиков и расписаний нередко преобладает механический подход, не учитывающий психофизиологических возможностей студентов и преподавателей.

Основным инструментом, позволяющим успешно осуществлять все направления работы заочных деканатов, по нашему мнению, должна стать постоянная обратная связь со студентами. Однако и тут не должно быть копирования форм работы дневного отделения. Нельзя делать упор на

создание различных организаций, проведение собраний и т.д.— у студентов-заочников попросту нет на это времени или оно минимально. Гораздо более уместны регулярные неформализованные индивидуальные и групповые беседы деканов со студентами и старостами групп, анкетные опросы, экспресс-интервью.

Короче говоря, выявление и глубокий учет специфики безотрывной системы образования дает возможность деканатам, отказавшись от организационной суеты и шумихи, взять под контроль все рычаги управления качеством обучения, поднять работу этой системы на новый уровень.

ВЫВОДЫ

В наши дни становится особо очевидным, что заочное высшее образование — только частный случай безотрывного образования человека на протяжении всей его жизни. И дело здесь не только в том, что этого требует эпоха НТР, постоянно наращивающая знания, усложняющая технологию. Этого требует, прежде всего, развитие самой личности. Именно поэтому система безотрывного образования должна быть неограниченной сверху: в перспективе вся система образования должна стать вровень с развитием личности на протяжении всей жизни человека. Не перегружая детство сидением за партой, позволяя вступать в брак в физиологически оптимальные сроки, отодвигая старость, стимулируя профессиональное развитие и творческую деятельность, образование становится постоянным спутником человека, условием его всестороннего и гармоничного развития.

Смірнова В.О., Пархоменко М.М. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ» В УКРАЇНІ

Становлення інформаційного суспільства та кардинальний вплив інформаційного розуму на виробництво, управління, свідомість і поведінку людей, на соціальне і політичне життя загалом актуалізують проблему впровадження інформаційних технологій для підвищення ефективності роботи системи державного управління.

Масова комп'ютеризація, розвиток новітніх інформаційних і комунікаційних технологій зумовили потужний прорив у сфері освіти, бізнесу, промислового виробництва, наукових досліджень та соціального життя. Інформація перетворилася на глобальний незнищений ресурс людства загалом та кожної нації зокрема [1].

Відтак інформаційні технології та засоби телекомунікації стали невіддільною складовою сьогодення, обов'язковим інструментом у роботі фахівців практично будь-якої сфери діяльності.

Ситуація навколо освоєння інформаційних і комунікаційних технологій органами державного управління стала причиною обґрунтованого занепокоєння в суспільстві.

У такому складному організмі, яким є сучасне суспільство, без інформаційних технологій неможливо налагодити ефективну взаємодію між державними структурами та відповідно підвищити ефективність формування і прийняття рішень, знизити управлінські помилки. Особливе питання – можливість громадян впливати на прийняття державних рішень, контролювати органи влади всіх рівнів, можливість забезпечення закону і порядку, захищаючих права і свободи особистості.

Суб'єктами запровадження та розвитку цього є передусім органи державної влади. Що відкриває додаткові канали комунікації між громадянами, громадянами і органами влади, між органами влади та іншими учасниками політичного процесу. В Україні цей процес забезпечується передусім електронними інформаційними ресурсами органів влади, представленими досить повно: є веб-сайти Президента України, Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Вищого Господарського Суду України, Єдиний веб-порталом Кабінету Міністрів України тощо [4].

І ось в 2012 р. вперше планується досягти економічного ефекту від впровадження комп'ютеризації в судах. Судово-юридична газета інформує, що за словами Леоніда Богданова ДП «Інформаційні судові системи», на сьогоднішній день йде активна робота по впровадженню проекту «електронний суд». Інформаційна система повинна давати економічний ефект. На сьогодні деякі складові судового процесу занадто дорого коштують. Автори ідей поставили завдання отримання економічного ефекту і почнуть отримувати його вже в цьому році [2].

Дослідження цієї теми ще не відображені у публікаціях вчених, тому що «електронний суд» є новою темою, яка ще не підлягала досить широкому розгляду.

Метою даної статті є визначення поняття «електронний суд», порядку прийняття та здійснення проекту «електронний суд».

Під проектом «електронний суд» розуміється не лише автоматизація процесів судового діловодства, але й забезпечення повноцінного поширення інформації щодо судового розгляду, правової інформації, узагальнення судової практики, публікація цієї інформації для громадян, а також забезпечення дотримання процесуальних строків.

Доступність правосуддя, на думку ДСАУ, - це не тільки доступність інформації, а й економічна доступність. На сьогодні зрозуміло, що деякі складові судового процесу занадто дорогі. І або держава повинна повністю покривати всі витрати, або частково їх доведеться покладати на сторони процесу, що також певним чином обмежує доступ до правосуддя бідних верств населення. Тому і постало завдання отримати економічний ефект від

використання інформаційних технологій. Для її вирішення Інформаційна судова система планує змінити стратегію розвитку. Автори планують будувати відкриту систему. Принцип відкриття доступу до різних програмних продуктів, до баз даних, які належать державі, є стратегічно важливим. Автори впевнені, що відкриття ринку послуг для судів для широкого кола розробників програмного забезпечення і сервісів буде кумулятивним поштовхом для розвитку як нових сервісів всередині суду, так і послуг для громадян, які звертаються до суду". Мова йде про застосування сучасних технологій (відеоконференцзв'язку, електронних засобів обміну інформацією) і про перехід до повноцінного електронного документообігу.

Програмні продукти, які повинні з'явитися в найближчі роки на ринку інформаційних послуг у сфері судочинства, покликані не тільки спростити саму роботу, але й виключити деякі функції, не характерні і не необхідні для суддів. Наприклад, формування статистики, яке, на думку ДСАУ, не є завданням судді. Статистичну звітність повинні формувати відповідальні за це працівники центрального апарату ДСАУ та вищих судових інстанцій [2].

Говорячи про етапи і терміни реалізації планів по впровадженню нових технологій, а це 2012-2014 рр., то можна розділити реалізацію проекту "електронний суд" на три ключові етапи. Перший - це завершення комп'ютеризації судової системи, тобто побудова комп'ютерних мереж у судах, оновлення серверного та комп'ютерного парку, а в деяких судах - забезпечення комп'ютерами. Другий етап - впровадження нових програмних технологій і технологічних продуктів: відеоконференцзв'язку, мобільних пристроїв (планшетів) для суддів та ін. На третьому етапі планується здійснити повноцінний перехід до веб-технологій, централізованої обробки інформації в потужному дата-центрі і надати суддям можливість працювати мобільно. Крім того, стоїть завдання побудови технологічних ліній, які забезпечать стовідсоткове наповнення бази даних документами і виключать помилки в ході її наповнення. При цьому на базі дата-центру буде забезпечено надійне збереження інформації і її захист, що дозволить скоротити витрати на постійне встановлення та оновлення серверів в кожному суді - централізоване зберігання інформації позбавить від необхідності мати потужні сервери в судах.

Електронний обмін документами дасть можливість тільки в господарських судах економити близько 27 млн. грн. щорічно. А більш широке застосування зазначених підходів використання електронних комунікацій у процесі здійснення правосуддя дасть змогу банкам України, які є активними учасниками процесів судочинства та виконання судових рішень, щорічно економити 4-6 тонн паперу (який коштує майже 50 млн. грн.) та 20 млн. грн. на доставці документів поштою. А також суттєво розвантажити поштові відділення, які сумарно обробляють 3-4 тонни паперів,

направлених до судів під час подачі понад 1 млн. заяв та ініціювання відкриття приблизно 500 тис. виконавчих впроваджень. Крім того, оптимізація процедур документообігу в процесі здійснення правосуддя та виконання судових рішень дозволить зменшити витрати Державного бюджету України, а також покращити роботу працівників органів правосуддя [3].

Потрібно розпочати тестову експлуатацію систем обміну інформацією в режимі відеоконференції між СІЗО та місцевими апеляційними судами. За даними пенітенціарної служби, лише витрати на доставку, конвоювання підсудних до судів цього року склали понад 20 млн грн, не кажучи вже про зарплату конвоїрів і необхідності облаштувати відповідні приміщення в судах.

Виникає одразу запитання: а чого не вистачає Україні для активного використання нового проекту і що на сьогодні у цій сфері вже досягнуто?

1) Автоматизована система документообігу в апеляційних адміністративних судах періодично дає збої, що призводить до понад півмільйона не зареєстрованих справ та їх нерівномірний розподіл .

2) Відсутності у деяких судів електронного цифрового підпису, через що вони не можуть направляти рішення до реєстру.

3) Неможливість списати непридатну техніку, яка давним-давно вийшла з ладу, з чого випливає неможливість її оновити.

4) Недостатнє розуміння користувачами системи електронного документообігу в органах державної влади основних задач, які повинен вирішувати електронний документообіг, та психологічна неготовність працівників до використання нових інформаційних технологій.

5) Низький рівень комп'ютерної грамотності суспільства, що ускладнює перехід на електронний документообіг у взаємодії між державними установами і громадянами.

Отже, для здійснення проекту необхідно:

1) Модернізувати програмне і технологічне забезпечення систем автоматизованого документообігу в адміністративних судах, оскільки існуюча програма не розрахована на ті обсяги інформації, які щодня потрібно вносити в електронну базу, що призводить до збоїв в роботі програми та виникнення технічних помилок. Вирішення цієї проблеми можливе за допомогою застосування штрих-кодової технології розпізнавання документів.

2) Затвердження технічних регламентів, необхідних для впровадження та функціонування систем електронного документообігу та електронного цифрового підпису в органах державної влади.

3) Вирішення питання кадрового забезпечення інформаційно-технологічних

підрозділів органів державної влади, постійне підвищення кваліфікації їхніх працівників.

4)Підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення, передусім шляхом впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Автор визначає позитивні моменти цього проекту – підвищення доступності правосуддя, зменшення витрат праці та спрощення процедури звітування в рамках вдосконалення процесу судочинства в Україні. Адже запровадження інновацій дасть змогу автоматизувати процеси судового діловодства, забезпечити повноцінне розповсюдження інформації про судовий розгляд, узагальнити судову практику та забезпечити дотримання процесуальних строків. Також, реалізація проекту «електронний суд» дасть змогу істотно підвищити оперативність судів внаслідок використання нових програмних технологій.

Література

- 1.Інформаційні технології та ефективність системи державного управління [Інтернет джерело]. - Режим доступу: <http://www.microsoft.com/>.
2. Мамченко Н. Судово-юридична газета № 49[Інтернет джерело].- Режим доступу : <http://sug.kiev.ua/>.
3. Оліфер Г. Інновації в судочинстві [Інтернет джерело].- Режим доступу : <http://blog.liga.net/>.
4. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика : навч. посіб. – К. : Знання, 2006. – С. 497–512.

Солодовник Т. В., Скалозуб О. М. (КП ДонНТУ)

ЖІНКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Починаючи з кінця ХХ століття вивчаються та досліджуються проблеми прав людини, можливості їх забезпечення в Україні (Е. Лібанова), запобігання гендерному насильству, торгівлі людьми (К. Левченко, Б. Лизогуб) та інші аспекти цієї проблеми. Дослідження мають величезне значення, висновки та рекомендації, що містяться у них, послужили подальшому вдосконаленню законодавства в адміністративно-правовій сфері. [4]

Метою статті є дослідження впровадження гендерної політики у Збройних Силах України, тому що майже відсутні роботи, присвячені дослідженню розвитку гендерної політики в Україні в сфері безпеки та оборони.

Об'єктом дослідження даної роботи автор визначив – жінка-військовослужбовець, а предметом – проблеми гендерної політики у Збройних Силах України.

Сьогодні жінки активно реалізують себе в усіх сферах суспільної діяльності, зокрема і сфері захисту нашої Вітчизни. [7]

Відповідно до п. 1 ст. 5 Закону України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» (1992) жінки, які мають медичну підготовку або споріднену з відповідною військовою спеціальністю за переліком, що визначається КМ України, можуть бути взяті на військовий облік. Вони зобов'язані прибувати за викликом військ, комісаріату для медичного огляду і виконувати правила військ, обліку. У мирний час жінки віком від 19 до 35 років можуть добровільно вступити на військову службу за контрактом на посади рядового, сержант, і старшин, складу. Відповідно до чинного законодавства жінкам-військовослужбовцям виплачується вихідна допомога в розмірі двомісячної зарплати. Строк випробування не повинен перевищувати 3 місяців. Якщо протягом цього часу з'ясується невідповідність жінки вимогам служби, на яку її приймають, то командир (начальник) має право розірвати контракт.[1]

Жінки-військовослужбовці мають усю повноту соціально-економічних, політичних, та особистих прав і свобод та виконують усі обов'язки громадян України, передбачені Конституцією і законами України. Права та обов'язки жінок-військовослужбовців, що випливають з умов військ, служби, визначаються Законами України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991), «Про статус ветеранів військової служби та їх соціальний захист» (1998), статутами ЗС України, умовами контракту тощо.[3]

Всі категорії жінок-військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, мають право на чергові та додаткові відпустки із збереженням матеріального забезпечення, на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами і доглядом за дитиною і в разі оголошення мобілізації до місця служби не повертаються. Жінки-військовослужбовці мають право також на всі види державної допомоги, передбачені Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (1992). Жінки-військовослужбовці, які перебувають на військовій службі, зобов'язані самовіддано служити народові України; сумлінно виконувати військовий обов'язок; постійно підвищувати професійну майстерність; зміцнювати військову дисципліну; неухильно виконувати вимоги Військ, присяги; зберігати державну та військову таємницю тощо. Відповідно до чинного законодавства України жінки-військовослужбовці, незалежно від військ, звання, посади та попередніх заслуг, несуть відповідальність: за порушення військової дисципліни і громадського порядку згідно з Дисциплінарним статутом ЗС України; за вчинені ними злочини, адміністративного правопорушення і заподіяну матеріальну шкоду. Жінки-військовослужбовці можуть навчатися у

військово-навчальних закладах; перелік спеціальностей визначається і затверджується МО України за погодженням з Міністерством освіти України.

Пенсійне забезпечення жінок-військовослужбовців та членів їх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ» (1992). Жінки-військовослужбовці підлягають державному обов'язковому особистому страхуванню на випадок загибелі або смерті; умови страхування і порядок виплати страхівних сум їм та членам їх сімей визначаються КМ України.

Жінки-військовослужбовці, які вислужили встановлені законодавством строки військ, служби, звільняються у запас або відставку. [2]

Якщо раніше Збройні Сили України були чи найконсервативнішим інститутом щодо питання перебування жінок на військовій службі, то на цей час майже 10% особового складу Збройних Сил України – жінки. Всього військовослужбовців – жінок близько 1800 осіб, з них – офіцерів 1151 осіб. Найчисельніша категорія жінок – військовослужбовці служби за контрактом, які становлять близько 40% від загальної кількості жінок-військовослужбовців.

В Україні перші приклади розвитку, хоча й непослідовного, становлення гендерної рівності у суспільстві, у тому числі у сфері захисту Вітчизни, її конституційного закріплення, дала доба Української революції 1917 – 1921 років.[6]

Аналіз проходження військової служби жінками-військовослужбовцями у Збройних Силах України у період з 2001 – 2006 року свідчив, що при зменшенні загальної чисельності військовослужбовців чисельність жінок-військовослужбовців мала динаміку на збільшення в усіх категоріях.

Станом на 01. 01. 2006 р. у Збройних Силах України проходили військову службу 19186 жінок, у тому числі:

Офіцерів – 1145 осіб; прапорщиків – 2735 осіб; сержантів і солдатів за контрактом – 15137 осіб; курсантів – 169 осіб.

Кількість жінок-працівників у Збройних Силах України складала: 52307 осіб, з них державних службовців – 4219 осіб.

У видах Збройних Сил України жінки-військовослужбовці:

Військово-Морські Сили Збройних Сил України – 1823 особи; Сухопутні війська – 7292, Повітряні Сили – 6557 осіб.

Якщо у 2001 році жінки-офіцери склали 0,7 відсотків від всього офіцерського складу, то у 2006 році це – 2,25 відсотки. Загальна чисельність жінок-офіцерів збільшилась майже в двічі починаючи з 2001 року з 598 осіб до 1145 у 2006 році.

Збільшилась і чисельність прапорщиків-жінок, так з 9,3 відсотків від загальної чисельності у 2001 році до 15,6 відсотків у 2006 році.

Загальна чисельність жінок-військовослужбовців, які проходили в 2006 році військову службу за контрактом – 15137 (43,4%).

Основними позитивними моментами у військовій службі жінок, за оцінками їх колег є:

- велика працездатність;
- внутрішня самодисципліна;
- відповідальність за доручену справу;
- професіоналізм.

Основні причини призову жінок.

Перше – жінка є дружиною військовослужбовця, або членом сім'ї військовослужбовця – 47,4% опитаних. Має місце ситуація, коли працевлаштуванням жінки займається чоловік або батьки.

Друге – рівень грошового забезпечення військовослужбовця – 34,62% опитаних.

Третє – неможливість працевлаштуватися у цивільних структурах – 23,08%.

Далі йдуть – рівень пенсійного забезпечення військовослужбовців – 19,23% та існування певної системи пільг та заохочень для військовослужбовців – 17,95%.

У своїй більшості, у Збройних Силах України проходять військову службу дружини, доньки та родичі військовослужбовців.

Результати опитування щодо рівня реалізованості жінок у службовій кар'єрі та подальших можливостей у проходженні служби дуже негативні. Вони свідчать, що більшість жінок-військовослужбовців скептично ставляться до престижу жінки-військовослужбовця у нашому суспільстві.

Так, близько 32% військовослужбовців-жінок оцінюють його, як середній, біля 17% вважають, що він взагалі відсутній, ще 15% оцінюють його нижче середнього. 15% зазначили, що їм важко визначитись у цьому питанні.

При переході до європейських стандартів у сфері оборони прикро розуміти, що жінки продовжують виконувати роль «допоміжної сили» і не мають реальних рівних можливостей. Рівень інформованості та стереотипи минулого щодо зазначеного питання продовжують відповідати стандартам та підходам «радянських часів». [5]

Узагальнюючи це питання можна запропонувати кілька пропозицій:

1. Ввести у структуру Міністерства оборони України структурний підрозділ: сектор у справах рівності прав жінок і чоловіків або окрему посаду – жінка-військовослужбовець.

2. Ввести обов'язкове представництво жінок-військовослужбовців у складі атестаційних комісій частин, де чисельність жінок-військовослужбовців перевищує 25% від загальної чисельності військовослужбовців.

3. Забезпечити належне медичне обслуговування жінок-військовослужбовців, а саме: ввести обов'язковий облік та аналіз

захворюваності жінок-військовослужбовців з метою визначення впливу умов виконання обов'язків на певних посадах та специфіку їх захворюваності та репродуктивності функції.

Підсумовуючи слід зазначити, що у Збройних Силах України відбувається не простий процес становлення гендерної політики. Це в першу чергу пов'язано з консервативністю структури.

Література

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-ХІІ. Відомості Верховної Ради України, 1992 – №27 – с. 385.

2. Про Збройні Сили України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934 – ХІІ. Відомості Верховної Ради, 1991 – №5 – с. 106.

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ. Відомості Верховної Ради України 1992 - №15 – с. 190.

4. Гендерний аналіз українського суспільства. – К. ПРООН, 1999. – 293 с.

5. Дубчак Н. І. Жінки у Збройних силах України: проблеми гендерної політики // Стратегічні пріоритети. – 2008 - №4.

6. Жінка на порозі ХІІ століття: становище, проблеми, шляхи соціального розвитку: Матеріали Всеукраїнського конгресу жінок, Київ, 21 – 23 трав.1998 р. – К., 1998. – 180 с.

7. Устинович Е. С. Женщина и армия: вопросы комплектования // Военная мысль. – 2003 – №12. – 56 с.

Дяченко Н.І., Рак Ю.І. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ СОЦІОФОБІЙ НА УСПІШНІСТЬ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

В народі існує думка, що безстрашних людей не буває. І не дарма. Всі хоча б чогось трохи побоюються. Так уже влаштовані не тільки люди, а й увесь наш світ, де, як влучно висловився Бернард Шоу, «завжди є небезпека для того, хто боїться» [1, с.17-20]. Йдеться про фобії, що знайомі багатьом людям і які зовсім не прикрашають їхнє життя.

Актуальною проблемою в психології є вплив соціофобії на успішність сучасної людини, оскільки стосується її стану і поведінки за певних ситуацій, наприклад, у період навчання (виступи перед аудиторією на семінарах, конференціях), у сфері бізнесу за подальшої професійної діяльності (збори, наради та ін.). При цьому соціофобія поєднується із супутньою їй - глоссофобією - страхом виступати публічно.

До питання фобій зверталися такі мислителі, вчені та психологи: Гіппократ, І.М.Сеченов, І.П.Павлов, Соломон Аш, Музафер Шериф, Левитов Н.Д., Запольська С. та ін. [1,2,5,8].

Фобія (від грец. «фобос» - страх) – це неадекватні переживання певних страхів, які охоплюють людину в даній обстановці [2, с.56-57] і являють собою певну установку реагувати у формі акцентованого страху на деякі ситуації та об'єкти. Для фобії характерні тривалість, інтенсивність і неможливість самостійно подолати цей страх зусиллям волі [3]. Ці страхи пригнічують людину на рівні підсвідомості, і логічного пояснення їм, на перший погляд, немає.

Метою даної статті є аналіз впливу соціофобій на успішність сучасної людини.

Страх не є вродженим, а впливає із особливості психіки людини й тих навколишніх умов і ситуацій, у яких вона перебуває в цей момент. Із вчення І.М. Сеченова і І.П. Павлова випливає, що фізіологічною основою стану страху є складна рефлекторна реакція організму на внутрішні й зовнішні подразники, які спричинюють уявну або реальну небезпеку [3].

Страх - це складний психічний стан, який складається зі сприйняття, оцінки й розуміння тієї уявної або реальної небезпеки, що зумовлює зміни у функціонуванні психіки, які за своєю спрямованістю є негативними, розхитують і дестабілізують перебіг усіх психічних процесів [3]. Яскраво описав це явище видатний письменник С.Цвейг у новеллі «Амок».

Стан страху опосередковується соціальною, моральною сутністю особистості й залежить від рівня розвитку її морально-психічного стереотипу, у якому відображається її моральна зрілість і соціальний досвід [3].

Фобії старі, як світ. Перший діагноз цієї недуги, що дійшов до нас: «Його лякає дівчина, яка грає на флейті. Тільки-но він чує першу ноту мелодії, котру виконує флейтистка, його охоплює страх», - поставив не хто інший, як давньогрецький лікар Гіппократ, батько медицини [1, с.17-20].

Сучасні психологи часто називають фобії «садом грецького коріння», бо назва кожної фобії складається з давньогрецького кореня, який означає конкретний страх, і власне слова «фобія» [4].

На сьогодні існує безліч різноманітних фобій, кількість яких постійно зростає - за останні 10 років кількість фобій зросла з 300 до 1030! З чим же це пов'язано? Як це не дивно, але - з прогресом. Адже разом з літаками людство обзавелося авіафобією; трагедія в Чорнобилі породила страх радіації - радіофобію, з-за гонки озброєнь з'явилася нуклеонофобія - боязнь ядерної зброї, а також атомасофобія - страх ядерного вибуху. Разом з вивченням космосу - людство отримало боязнь космічних явищ - космофобію; а багато людей похилого віку страждають кіберфобією - боязню комп'ютерів. Розвиток науки сприяє появі у людей гелленологофобії - боязнь наукових

термінів. А також існує (якщо тільки це не вигадка!) - Гіппопотомомонстросесквіпедаліофобія - боязнь довгих слів [7].

Наприклад, боязнь павуків - арахнефобія, зубних лікарів - дентофобія, гострих предметів - айхмофобія, боязнь страху - фобофобія та інші [8, с.352]. Існують і більш екзотичні фобії - як, наприклад, ацерофобія - боязнь всього кислого; аурофобія - боязнь північного саява; гленофобія - боязнь погляду ляльки; ксантифобія - боязнь жовтого кольору; коулрофобія - боязнь клоунів і т.д. [7].

Немає двох однакових фобій — за кожним страхом стоїть свій пусковий механізм, своя причина [6].

На думку американських психологів від фобій потерпають від 5 до 15% населення США. Наприклад, відомий актор Макколей Калкін (згадаймо фільм «Сам удома») боїться вийти на людний майдан (агорафобія) [1, с.17-20]. В Америці дуже поширена тредекафобія - страх числа 13, через що в цій каріні немає будинків під цим номером [2, с.56-57]. У Великобританії дослідники з Кембріджа дійшли висновку, опитавши тисячу осіб, що п'ята частина цих людей піддані... фінансовій фобії (у 15% людей при контакті з грошима спостерігається втома, хворобливий стан, а в 11% - запаморочення). [1, с.17-20]. За даними російських психологів, 15 відсотків жителів Москви страждають на аерофобію — страх перед польотами в літаку (причому 3—5 відсотків не можуть подолати цього страху) [4].

Й. В. Сталін страждав токсикофобією (страх бути отруєним). А Петро І все життя страждав акарофобією (острахом комах і був не в змозі працювати в приміщеннях з високими стелями, що свідчить про схильність до спациофобії (боязнь порожніх просторів) [7].

Але однією з найпоширеніших фобій сучасності є соціальна фобія [2, с.56-57]. Соціофобія — це страх публічних виступів, страх почати першим розмову, познайомитися на вулиці тощо [4]. Це страх перед дями, які супроводжуються увагою зі сторони сторонніх осіб (боязнь користуватися місцями суспільного користування, неможливість займатися чим-небудь при спостереженні оточуючих і т.п.)[6].

При соціофобії людина відчуває сильний страх, опинившись в центрі уваги. У деяких випадках необхідність виступити перед колегами може призвести навіть до втрати свідомості [2, с.56-57].

За твердженням психологів, соціофобами є 90 % усіх людей на землі. Бо, перебуваючи в суспільстві, ми спілкуємось між собою і кожен у тій чи іншій ситуації відчуває певний дискомфорт. І нам важливо, як нас оцінюють інші. Який ми маємо вигляд на їхню думку? Подобаємося? Чи навпаки? Ось ця соціальна залежність і острах бути «невписаними» в якісь рамки і норми - власне, і є соціофобією [5].

Якщо розібратися, соціофобія виникає тоді, коли ніхто і ніщо не загрожує, але саме страх може «підставити підніжку» успішності людини, можливо, у найвідповідальніший момент її життя.

Суб'єктивно фобія дуже неприємна. Як правило, соціофобії супроводжуються прискореним серцебиттям, пітливістю, тремтінням, запамороченням, затрудненим диханням. До того ж стан паніки та страху не тільки може заважати повноцінно жити, але й в певних випадках може завдавати шкоди людині [2, с.56-57]. Страх впливає на всі психічні процеси: сприйняття, увагу, пам'ять, мислення, почуття, волю. У стані страху вони можуть бути паралізованими або деформованими. Людина перестає володіти своєю увагою, забуває прості речі, не може правильно оцінити звичну ситуацію, її дії і рухи виходять з-під свідомого контролю та стають невпевненими, імпульсивними [3].

Хоча людина й усвідомлює її необґрунтованість та безглуздість, але позбутися, подолати фобію, як правило, не може. Коли людину опановує фобія, її не можна придушити зусиллям волі, і чим сильніше прагнути подолати фобію, тим більше вона зміцнюватиметься [3].

За відсутності вчасної діагностики і адекватної терапії соціофобія призводить до зниження працездатності. Якщо вона виникла в ранньому підлітковому віці і будучи нерозпізнаною, це захворювання може продовжуватися протягом усього життя [6].

Розповсюдженість соціальної фобії серед населення коливається від 3 до 13%. Однак в поле зору психіатрів люди, що страждають соціофобією, потрапляють порівняно рідко. Тільки 5 % пацієнтів з неускладненими соціофобіями користуються спеціалізованою допомогою [6].

Позбавитися фобії самостійно досить важко, але можливо [3]. І якщо людина, яка страждає на фобію, каже: «Я розумію, що цього не варто боятися, але нічого з собою вдіяти не можу!» — то це справді так. Звичайно, трапляються випадки, коли люди позбувалися своїх фобій самостійно, з допомогою самонавіювання, але таких прикладів небагато [4].

Наприклад, якщо ви панічно боїтесь виступів перед аудиторією, спробуйте свідомо кинути виклик своєму страху. Намагайтесь частіше готувати доповіді і через певний час ви зрозумієте, що нічого поганого не відбувається і в подальшому фобія зникне. Але якщо фобія заважає вам жити і досягати успіху, зверніться до спеціаліста (психіатра, психотерапевта). [2, с.56-57]. Для переборювання людиною страху, психолог має сформувати в неї сильний, стійкий і міцний морально-психічний стереотип, що характеризує силу, стійкість, міцність і надійність її поглядів, позицій, почуттів, переконань, ставлень, цінностей та інтересів, а також визначає духовно-психологічне й морально-практичне ставлення до світу, народу, себе, обов'язку, гідності, честі, виконання завдань професійної діяльності тощо [3].

Отож, фобія зазвичай виникає від невідомості, а тому:

- 1) В приязній, комфортній аудиторії, коли є підтримка, людині легше подолати психічні проблеми;
- 2) Коли людина проецирує увагу на конкретній доброзичливій людині і розкриває доповідь саме їй, то фобію подолати можливо;
- 3) Будь-яка людина вмотивована до конкретної дії долає свої страхи, особливо при умові впевнених знань предмету обговорення. Успішна людина- це, перш за все, освічена, впевнена в собі та здатна до саморегуляції особа.

Тому, на нашу думку, людина, яка страждає від фобій, повинна зробити декілька кроків:

- усвідомити, що хвилювання – це природний стан людини (особливо в незнайомій ситуації);
- страхи та фобії виникають від невідомості: чим більший обсяг знань людини (в тому числі і психологічних), тим більше впевненості в собі вона матиме;
- не уникати неприємної ситуації (презентації, екзамену, співбесіди із роботодавцем), а свідомо йти на неї, так само хвилюючись.

Найбільш оздоровчий ефект досягається, коли людина не бореться із хвилюванням, а приймає його. І себе в ньому. Це називається співробітничати з собою та стати успішною сучасною людиною.

Література

1. Аврамов І.Ю. Однокласник. //Деснянська правда.- 2005. - №2
2. Запольская С. Фобию нужно лечить!// Блиц Здоровье.- 2010.- №1
3. <http://pidruchniki.com.ua>
4. <http://dt.ua>
5. Кулик Н. Комплекс – не діагноз // Освіта України.- 2011.- №53-54
6. <http://gb1.at.ua>
7. <http://itstechnology.ru>
8. Чистюхина Н.С., Комисарова В.М. Книга эрудита.-Х.:Торнадо.-352с.-с. 191.

Сердюк І.В., Пархоменко М.М. (КП ДонНТУ)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУТУ УСИНОВЛЕННЯ

Однією з найбільш вразливих груп населення в умовах складних соціально-економічних перетворень в Україні, ще з моменту отримання незалежності стали діти. Реальне положення дітей, незважаючи на всі заходи, які приймає Уряд і інші органи влади, погіршується під впливом різних факторів, зокрема поширення так званого соціального сирітства.

На сьогоднішній день в Україні залишаються не вирішеними проблеми державного соціального управління в сфері усиновлення дітей.

Усиновленням та турботою про дітей, які втратили батьків або з тих чи інших причин позбавлені батьківського піклування, створенням для них середовища, яке є характерним для сім'ї, займається інститут усиновлення.

Влаштування дітей, які позбавленні можливості виховуватися в рідній родині є пріоритетним напрямом розвитку соціальної політики держави.

Історично складеними формами влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування в сім'ю в Україні є усиновлення та встановлення над нею опіки (піклування). Останнім часом набувають розвитку такі соціальні інститути сімейного виховання дітей-сиріт, як прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Розробка подальших напрямів соціальної політики держави стосовно захисту прав дітей сиріт, дітей, які залишилися без батьківської опіки, потребує ґрунтовного вивчення та узагальнення існуючої практики влаштування дітей у сім'ї громадян України. Тому актуальність обраної теми не викликає сумніву.

Мета роботи полягає в вивченні національного законодавства в сфері державного управління інституту усиновлення, з'ясування існуючих проблем цього правового інституту та вдосконалення сучасного законодавства шляхом перейняття зарубіжного досвіду.

Цю проблему досліджували сучасні науковці такі як О.І. Вінгловська, О.В. Синьов, О.І. Карпенко, Л.М. Зілковська, О.О. Грабовська.

Конституція України визначає і закріплює турботу держави щодо дітей, позбавлених батьківського піклування. Так в статті 52 Конституції України сказано те, що держава здійснює утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Державним соціальним управлінням – специфічна діяльність держави, що дістає вияв у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів.

Інститут усиновлення – визначальний орган щодо усиновлення та турботи про дітей, які втратили батьків або позбавлені батьківського піклування.

Питаннями усиновлення займаються як місцеві, так і центральні органи виконавчої влади. На місцевому рівні це – служби у справах дітей. Вони діють на підставах, закріплених: Сімейним кодексом України (статті 207-242, 282-287); Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 24); Законом України «Про відпустки» (статті 18-19); Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (статті 12-1 – 12-3); Постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» та інших законодавчих актах.

Законодавство кожної країни характеризується різними вимогами щодо усиновлення дітей. Законодавство України визначає такі вимоги:

1) усиновлювачами можуть бути повнолітні дієздатні особи; 2) вікова різниця між усиновлювачем і дитиною має бути не менше п'ятнадцяти років; 3) усиновлювачами можуть бути подружжя, один з подружжя за умови згоди іншого на усиновлення, а також одинока особа та ін.

За законодавством Франції вікова різниця у віці між усиновлювачем і усиновленим повинна бути не меншою ніж 15 років, у ФРН та Швейцарії – 18 років. Мусульманськими країнами усиновлення взагалі заборонено Кораном.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки. Разом з тим, сирітство набирає загрозливих масштабів.

Для з'ясування існуючих проблем національного законодавства автор проаналізував діяльність служби у справах сім'ї та дитинства в м. Красноармійськ Донецької області. Звітність стверджує, що в цьому році було всиновлені 6 дітей, скасовано усиновлень 1, осіб, позбавлених батьківських прав – 6 осіб.

Однією з головних проблем в сфері соціального управління є усиновлення дітей з метою отримання яких-небудь матеріальних благ, а також жорстоке ставлення усиновлювачів до дітей.

Наприклад, 37-річний батько посадив 14-річну доньку Надію на ланцюг і намагався водити селищем. У такий спосіб він хотів залучити її до праці на присадибній ділянці. При цьому чоловік свято вірив, що вчиняє правильно, що це його особливий метод виховання. До правоохоронців звернувся відділ освіти Районної Державної Адміністрації [3, с. 17].

Проблемою сучасного українського суспільства залишається ставлення до дитини не як до повноцінного члена суспільства, а як до особи, над якою дорослий має якісь переваги. Підтвердженням цього є опитування, проведене Українським інститутом соціологічних досліджень, в результаті якого найбільшого рейтингу набули такі відповіді: «Ніхто з дорослих не вважає дітей повноправними членами суспільства», «Діти відчують себе власністю батьків», «Учителі повністю ігнорують особистість дитини». І лише 5% опитаних дітей вказали: «Права дитини поважаються завжди» [2, с. 12].

Не залишає поза увагою і велика кількість прогалин у законодавстві, які б змогли забезпечити права дітей. По-перше, в положення про діяльність служб у справах сім'ї не зазначається присутність посади психолога, яка б могла попереджувати всиновлення дітей сім'ями, які до цього морально не готові. По-друге, законодавством не передбачено відповідальність батьків, які покинули дітей. Тобто держава за власні кошти утримує дітей, а батьки не мають ні яких негативних наслідків за свої діяння. По-третє, в законодавстві не закріплено норми, яка б обмежувала можливість батьків, які були усиновлювачами, але повернули дитину, всиновлювати вдруге. В-четвертих,

Кабінетом Міністрів України не розробляються програми, які б формували ідеологію поваги до осіб, які усиновили дітей.

Державне формування особистої ідеології інституту усиновлення та правосвідомості щодо цього інституту на теперішній час повинно стати основною задачею соціальним управлінням держави. Не можливо методами покарання уникнути факти відмови батьків від дітей, факти негативного ставлення до усиновлення та експлуатації усиновлених дітей. Взаємодія методу переконання та методу відповідальності в подальшому зможуть вирішити проблему сирітства в Україні.

Держава в сфері соціального управління повинна розвивати та підтримувати в першу чергу формування правосвідомості до усиновлення, а також до прав та свобод дітей в Україні. Русійним стимулом прийому на виховання в сім'ю дитини-сироти повинно бути бажання дорослих допомогти дитині, гуманістичні засади. Подальший розвиток сімейного влаштування дітей-сиріт в Україні стримується низьким матеріальним рівнем забезпечення українських сімей і потребує підвищення соціальної значимості такого вчинку в суспільстві та практичної матеріальної підтримки сімей незалежно від форми влаштування дітей.

Основний метод вирішення проблеми підвищення значимості прийому на виховання дітей – показувати особистий приклад громадянам, які мають певний «статус» в українському суспільстві. Для цього треба врахувати зарубіжний досвід.

Для вирішення не усвідомлення дорослими прав дітей, автор пропонує застосувати програму в загальноосвітніх закладах, а саме ввести дисципліну «Права дитини в Україні» та активувати роботу правоохоронних органів з шкільними психологами щодо захисту прав дітей.

Для вдосконалення законодавства України потрібно внести в Закон України «Про охорону дитинства» №2402-III від 26.04.2001 норму, яка буде передбачати відповідальність батьків, які відмовились від дитини. Батьки, які відмовились від дитини повинні сплатити до бюджету держави суму, яку отримує родина за народження дитини. (на даний момент ця сума складає 7677 грн.) Це потрібно тому, що з батьків, які позбавлені батьківських прав стягують аліменти на користь держави або дитячого закладу де знаходиться дитина стягуються елементи на їх отримання. А щодо батьків, які добровільно відмовилися від дитини не виникає правових наслідків щодо аліментів тому, що дитина не отримала ще свідоцтво про народження.

Проаналізував порядок діяльності служби у справах сім'ї та дитинства, автор пропонує ввести штатну посаду психолога з наступними обов'язками: консультативно-методична допомога всім учасникам процесу всиновлення з питань виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; організація сталої системи просвітницько-пропагандистської роботи з підвищення психологічної культури спеціалістів служби, навчальних

закладів та сім'ї; безпосередньо організувати та проводити психолого-педагогічні практикуми для батьків, які хочуть всиновити дитину (наприклад тестування); здійснювати психологічний аналіз щодо спроможності та готовності всиновлення дитини; надавати допомогу неготовим до всиновлення дитини батькам в опануванні психологічних аспектів цього рішення; проводити психолого-профілактичної роботи з батьками, що позбавлені батьківських прав;

Висновок, отже для вирішення вищезазначених проблем потрібно вдосконалити сучасне законодавство України, щодо відповідальності батьків, які відмовились від дітей, офішувати в засобах масової інформації факти усиновлення дітей публічними особами для формування доброго ставлення до інституту усиновлення в сучасному суспільстві, додати до штату Служби у справах сім'ї та дитинства посаду психолога, створити інтернет-проект, який буде виконувати функції щодо правової обізнаності молоді з питань захисту прав дітей в різних сферах суспільного життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 256к/ 96-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Черкас М. Поняття та структура правової свідомості // Підприємство, господарство і право. Теорія держави і права. – 2011. – №8. – С. 12-16.
3. Шевчук С. Ланцюгове виховання // Дзеркало тижня. – 2008. – 26 вересня. – 17 с.

Стельмаш А.А., Пархоменко М. М. (КІП ДонНТУ)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ

Туризм походить від французького “tourisme” – прогулянка подорож – це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітянською та іншими функціями.

Туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави. Тому актуальність обраної теми не викликає сумніву.

Окремі аспекти регулювання розвитку туризму регіонів висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Ю. В. Алексеева, В. К. Бабарицька, І. В. Валентюк, В. Г. Гуляєв, А. Б. Добровольська, В. Ю. Керецман, В. М. Дебедєв, В. А. Шульга, М. Портера, Р. Харрода та інших.

Мета роботи – проаналізувати національне законодавство, виявити існуючі проблеми в сфері туризму України, запропонувати шляхи вдосконалення соціального управління сфери туризму.

Для досягнення цієї мети було розглянуто наступні завдання: проаналізувати діюче законодавство; шляхом аналізу виявити існуючі проблеми; запропонувати шляхи вдосконалення державного управління в сфері туризму.

Об'єктом дослідження є відносини в сфері державного управління туризмом в Україні.

Предметом дослідження є сучасний стан державного управління в сфері туризму.

Прийнятий Верховною Радою України 15 вересня 1995 року Закон «Про туризм» [5] констатує: «Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки і створює сприятливі умови для туристичної діяльності.»

Згідно статті 1 Закону України «Про туризм» від 18.11.2003 [2] туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Стаття 4 Закону України «Про туризм» від 18.11.2003 [2] визначає, що організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм. Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території. Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для інвалідів; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; мисливський; автомобільний.

В Законі України «Про туризм» від 18.11.2003р. [2] соціальний туризм як окремий вид туризму навіть і не згадується. Він зазначається лише в Стратегії розвитку туризму і курортів, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.08 [6], серед основних напрямів реалізації Стратегії вказується – «розробити механізм державної підтримки впровадження туристичного продукту соціального характеру» .

Чомусь вважається, що кошти на розвиток соціального туризму повинна виділяти держава. Справа в тому, що у держави на це не має коштів, а втім такі бюджетні витрати майже не потрібні. Помилково перекладати фінансування соціального туризму повністю на плечі держави.

Важливим чинником успішного розвитку туристичної галузі є також наявність на території держави історико-культурних пам'яток, які саме і приваблюють численних туристів.

Ст. 10 Закон України «Про туризм» від 18.11.2003 р. [2] зазначає мету державного регулювання туристичної діяльності .

Також однією із найважливіших проблем розвитку туристичної галузі України є відсутність місцевих ініціатив щодо розвитку туризму. Тобто тільки державне регулювання не вирішить питань, що виникають у сфері туризму України.

Стаття 11 Закону України «Про туризм» від 18.11.2003 [2] зберігає за місцевими державними адміністраціями повноваження, щодо розвитку туризму.

Також органами управління у сфері туризму є районні, обласні державні адміністрації, виконавчі органи місцевих рад. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 [3], ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 [4] районні, обласні держадміністрації забезпечують розвиток туризму у відповідних районах та областях.

Згідно зі змінами до Закону України «Про туризм» від 19.10.2010 року [1]. турагентська діяльність вилучена із числа тих, що потребують ліцензування, при цьому аргументувавши це саме тим, що і є проблемним при здійсненні такої діяльності, тобто визнанням того, що провадження такої діяльності не пов'язане із загрозою безпеці держави, життю та здоров'ю людей, погіршенням стану навколишнього природного середовища, а також наявністю інших засобів державного регулювання.

У науковій літературі неодноразово зверталась увага на різні проблеми туристичної галузі, проте питання ліцензування турагентської діяльності та його відміни ще не були предметом дослідження, хоча вже отримали неоднозначну оцінку різних фахівців.

Скасування ліцензування турагентської діяльності позитивно оцінили окремі туроператори - члени Асоціації лідерів турбізнесу України, бо, на їх думку, фактично ліцензування діяльності турагентів не забезпечує дієвого контролю за якістю надання туристичних послуг та не стимулює зростання рівня обслуговування і таким чином перетворилося на перевірку відповідності певним формальним вимогам, своєрідним недорогим «вхідним квитком» на туристичний ринок [7].

Як альтернатива ними запропоноване добровільне тестування турагентів на відповідність своїм стандартам ділової практики, спрямоване на зменшення ризиків придбання споживачами тур продукту у недобросовісних турагентів, що з'явилися на туристичному ринку після набуття чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» [8], що заслуговує на позитивну оцінку. Нині на туристичному ринку України впроваджена перша недержавна програма захисту прав споживачів турпродукту «Знак Якості АЛТУ». Турагенти -

учасники Програми вносяться до реєстру Асоціації та отримують право використовувати зображення «Знаку Якості АЛТУ» з індивідуальним номером. При цьому Асоціація гарантує: повне та належне виконання зобов'язань турагентом відповідно до договору на туристичне обслуговування, допомогу у вирішенні питань, пов'язаних із захистом прав і законних інтересів споживачів у разі виникнення у туриста претензій до турагента [8]. Разом із тим така програма охоплює далеко не всіх турагентів, а тим більше інших суб'єктів підприємництва, які тепер отримали зовсім «безоплатний квиток» на туристичний ринок майже без будь-яких зобов'язань щодо споживачів, туроператорів, інших суб'єктів туристичної діяльності та держави. При цьому причиною названих проблем, навіть при поверховому аналізі стану туристичного ринку зовсім не є наявність ліцензування, а радше незавершеність механізму його запровадження. Отже, навряд чи можна розділити оптимізм членів названої Асоціації стосовно того, що скасування ліцензування діяльності турагентів - це шанс для впровадження сучасних, якісно нових механізмів забезпечення прав споживачів і саморегулювання туристичного ринку [7], бо таке ліцензування ніяк не заважало використати шанс, наданий прийняттям нової редакції Закону України «Про туризм», але цього не сталося, натомість тепер у суб'єктів туристичного ринку збільшилася кількість ризиків на такому ринку.

Автор приєднується до думки сучасних науковців щодо визнання вагомості туризму та його впливу на розвиток життя країни. Тому для розвитку туризму в Україні необхідно залучення громадян до раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, ознайомлення з історико-культурною спадщиною, природним середовищем, організація оздоровлення населення; забезпечення раціонального використання та збереження туристичних ресурсів, становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України; вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму відповідно до чинного законодавства України, міжнародних норм і правил; захист прав та інтересів держави в галузі туризму.

Аналізуючи діюче законодавство автор визначив, що актуальними залишаються питання створення нормативно-правової бази державного регулювання в галузі туризму, податкової політики, приватизації й акціонування, створення інвестиційних умов, що стимулюють приплив коштів в об'єкти туристичної індустрії на території України.

Проаналізувавши національне законодавство в сфері туризму, роль місцевих органів влади в сфері туризму та необхідність співпраці з молодіжними організаціями, автор пропонує наступні шляхи вдосконалення державного управління в сфері туризму:

По-перше при ліцензуванні у сфері соціального туризму ліцензійний збір не утримувати, потрібне введення пільгової шкали оподаткування на

послуги, що надаються закладами соціального туризму по оздоровленню, туристсько–екскурсійному обслуговуванню, виготовленню та прокату туристського спорядження, а також по податках на майно закладів соціального туризму, на утримання об'єктів соціально–культурної сфери;

По-друге забезпечення сталого розвитку туристичної галузі значною мірою має базуватися на модернізації інфраструктури туристичної та курортно-рекреаційної сфери. З цією метою видається необхідним запровадити спеціальний інвестиційний режим для сприяння будівництву і реконструкції готелів та інших об'єктів туристичної інфраструктури, що має спонукати іноземних та вітчизняних інвесторів вкладати кошти у туристичну індустрію.

По-третє, органам державного управління делегувати розвиток місцевого туризму. Основною умовою регіонального розвитку туризму є чіткий розподіл повноважень між центральними та регіональними галузевими органами влади, а також між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

З метою зниження соціального напруження в галузі і в суспільстві в цілому необхідне впровадження державної політики соціалізації туристичної галузі.

По-четверте, для цього потрібне прийняття законів України “Про соціальний туризм”, “Про молодіжний та дитячий туризм”, Концепції розвитку спеціалізованої туристичної інфраструктури (для інвалідів, родинного відпочинку, студентів тощо);

Ці заходи мають стимулювати туристичний та культурний обмін між молоддю та студентами різних країн світу й Україною, сприяти ефективному впровадженню державної політики соціалізації молоді, створити привабливий імідж держави, зробити нашу країну відкритою для світового суспільства. Отже, як вже неодноразово зазначалося, розвиток туристичної галузі є надзвичайно актуальним для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності: Закон України від 19. 10. 2010 року № 2608-VI / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . – 2011. – № 11 . – Ст. 69.
2. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18.11.2003 № 1282-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . – 2003. – № 13 . – Ст. 180.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 №586 – XIV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . – 1999. – № 20 – 21 . – Ст. 190.

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . – 1997. – № 24 . – Ст. 170.
5. Про туризм: Закон України від 15. 09.1995 року № 324 / 95 – ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України . – 1995. – № 31 . – Ст. 241.
6. Стратегія розвитку туризму і курортів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2008 року № 1088-р / Кабінет Міністрів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1088-2008-%F0>
7. АЛТУ: наслідки скасування ліцензування турагентської діяльності для туристичного ринку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.express-release.com/release/30330>.
8. АЛТУ: провідні туроператори України тестуватимуть турагентів на професіоналізм [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.express-release.com/release/31096>.

Татарикова Д.А., Василенко А.І., Пархоменко М.М. (КІДонНТУ)

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Корупція є одним з основних чинників, які створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави, вона негативно впливає на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сферу громадську свідомість, міжнародні відносини.

Корупція є не стільки кримінологічною та правовою проблемою, скільки соціально-політичною. Вона містить у собі величезну руйнівну силу як для правоохоронних органів, що здійснюють боротьбу з цим явищем, так, і для держави в цілому. Наслідком розвитку корупції є безлад в економіці, уповільнення та незавершеність реформ. Крім того, економічні реформи як слід і не підуть, якщо на їхньому шляху стоять особистий корисливий інтерес чиновників.

Все вище сказане обумовлює потребу глибокого вивчення цього явища з метою всебічного утримання процесу в жорстких рамках, які забезпечують дієздатність органів державної влади.

В загальному вигляді, корупція – це діяння, що включають зловживання владою, службовим становищем чи повноваженнями на користь певної особи, групи осіб чи організації.

Діючим законодавчим актом, що регулює відповідальність за корупційні діяння є Закон України від 7 квітня 2011 року «Про засади

запобігання та протидії корупції в Україні», який набув чинності з 1 липня 2011 року.

Важливим вбачається те, що у новоприйнятому законі ширше трактується термін «корупція». Так, якщо за попереднім Законом України «Про боротьбу з корупцією» від 5 жовтня 1995 року під корупцією розумілася лише діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [1], то з 1 липня 2011 року під це поняття підпадає також відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей [2].

Аналізуючи новий Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні», необхідно зазначити, що в ньому даються визначення термінам «близькі особи», «конфлікт інтересів», «корупційне правопорушення», «неправомірна вигода», «члени сім'ї», яких не існувало у попередньому Законі України «Про боротьбу з корупцією».

Значно розширився перелік осіб, які можуть бути суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, а саме ними є: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону; 4) посадові особи юридичних осіб, фізичні особи - у разі одержання від них особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої цієї статті, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди.

Новий Закон не визначає поняття «посадової особи», що призводить до складності впровадження його на практиці. В Кримінальному кодексі України від 1 вересня 2001 року є поняття «службової особи» – це особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представника влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальними повноваженнями, якими особа наділяється повноваженим органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи

повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом. Службовими особами також визначаються посадові особи іноземних держав, а також посадові особи міжнародних організацій [2].

Згідно Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року, посадовою особою є керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [5].

Тобто дія закону поширюється на державних службовців та осіб, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконання організаціїно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків у юридичних осіб приватного права. Закон в пункті 3 статті 4 прирівнює службових осіб до посадових, але не дає чіткого визначеного поняття категорії «посадова особа», яка підпадає під цей закон.

У той же час, якщо поняття «посадова особа» розкрито в інших джерелах, то поняття «інших осіб в установлених законом випадках» (пункт б частина 2 ст.4) відсилає до якихось інших законодавчих актів, які чітко не прописані в законі, що дає змогу притягувати до відповідальності за корупційні діяння осіб, які можуть підпасти під дію цього закону, хоча вони і не підлягають відповідальності за цим законом.

Особи, які зазначені в пункті 1 нового ЗУ «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» повинні заповнювати декларацію, щоб можна було контролювати їх прибутки та видатки. Цю новелу необхідно внести до законів, якими регулюються діяльність цих посадових осіб.

Інші суб'єкти відповідальності по цьому Закону є державними службовцями і вони, при призначенні їх на посаду, згідно Закону України «Про державну службу» повинні заповнювати декларацію. Суб'єкти відповідальності, які визначаються в пункті 3 статті 4 не заповнюють декларації при призначенні їх на роботу тому, що не підлягають під категорію державних службовців. Це є суттєвим недоліком Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» тому, що не зберігається принцип рівності всіх суб'єктів відповідальності.

Наприклад, діяльність керівників вищих навчальних закладів не передбачає декларування своїх доходів та видатків, що може сприяти недотриманню ними антикорупційних законодавств.

В Україні вже давно існує рейтинг найкоруптованіших ВНЗ, спеціальностей, за допомогою якого студенти зможуть вирішити, де легше вивчати той чи інший предмет. Крім того, не слід забувати про студентську солідарність: студенти з радістю діляться інформацією про те, який викладач і скільки бере за успішне складання модуля, заліку чи екзамену [5].

Однією з новел, які можуть принципово змінити підходи у протидії корупції і суттєво розширити сферу дії антикорупційних норм, є встановлена

у Кримінальному кодексі відповідальність за підкуп (комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також підкуп особи, яка надає публічні послуги). Ця норма принципово відрізняється від підходу, закріпленого у чинному раніше антикорупційному законодавстві, коли відповідальність передбачалась лише за отримання незаконної винагороди, а надання її не визнавалося правопорушенням, окрім випадків давання – одержання хабара.

Крім того, новим положенням є й те, що у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках і у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень можуть брати участь не тільки органи державної влади та місцевого самоврядування, а й підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові особи, а також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою. Таким чином влада намагається офіційно "залучити" до боротьби з корупцією і приватний сектор, покладаючи на простих громадян обов'язок інформувати про корупційні дії та вживати заходів для їх усунення.

Нововведенням у спеціальних обмеженнях, спрямованих на попередження корупції, стала заборона суб'єктам цього Закону неправомірно сприяти призначенню на посаду особи, органам державної влади, органам місцевого самоврядування одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно послуги та майно, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами України.

Окрім того, перелік видів діяльності, займатися якою державним службовцям не заборонено, доповнився інструкторською та суддівською практикою із спорту.

З'явилися нові статті, які встановлюють обмеження:

- щодо одержання подарунків;
- роботи близьких осіб;
- щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування.

Законом чітко визначено які подарунки заборонено отримувати державним службовцям: за рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, що приймаються, вчиняються як безпосередньо такою особою, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами. Також не можна отримувати дарунки від підлеглих осіб.

Дозволено приймати дарунки які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, та пожертви, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких дарунків (пожертв) не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати. Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості дарунків (пожертв) не поширюється на дарунки (пожертви), які даруються близькими особами та одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші,

призи, премії, бонуси. Також ці заклади відносяться до соціально-етичних закладів, де по-перше повинна бути мораль, тому адміністративна відповідальність не є основною, як фактор запобігання корупції.

Із нового закону виділено цілий соціальний прошарок, на який дія закону щодо роботи близьких родичів не поширюється. Це - медицина, освіта, наука, культура, спорт. Можна пояснити це тим, що заклади даних сфер є специфічними закладами і вони не передбачають великої економічної вигоди при корупційних діяннях, і тому вони і не підпадають під дію корупційного діяння. Ці заклади можуть знаходитися в віддалених районах, і тому до них тяжко долучати інших фахівців з різних родин.

Крім того, введено нову процедуру - спеціальну перевірку відносно осіб, які претендують на посади державної служби. Сутність процедури полягає в перевірці відомостей про особу (судимість, притягнення до адміністративної відповідальності за корупційні діяння, освіта, стан здоров'я, відомості про доходи та витрати, володіння корпоративними правами), яка претендує на заняття посади, пов'язаної із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Незважаючи на це, у діючих ешелонах влади за останній час виявлено багато випадків зайняття посад за підробленими дипломами, і за ці діяння повинна бути посилена відповідальність, як на антикорупційному рівні, так і посилена кримінальна відповідальність.

Що стосується порядку здійснення фінансового контролю, особи, які підпадають під дію цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до цього Закону. Крім того, Закон закріплює, що якщо особа, яка претендує на посаду, подала недостовірні відомості, то вона не може бути призначена на відповідні посади або обрана на посади, тому що в подальшому вона може скоїти корупційне діяння..

З'явилися нові норми, що стосуються кодексу поведінки, врегулювання конфлікту інтересів, здійснення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, а також викладено вимоги щодо прозорості інформації. Так, не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, зазначеними у законі, розміри, види оплати праці осіб, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, дарунки (пожертви).

Значно розширився перелік видів відповідальності за вчинення корупційних діянь. Так, відповідно до положень старого Закону вчинення корупційного діяння тягне за собою адміністративну відповідальність,

відповідно ж до статті 21 нового Закону – кримінальну, адміністративну, цивільно-правову або дисциплінарну.

Додана нова стаття, яка регламентує особливості звільнення з роботи осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Особи, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, підлягають звільненню з відповідних посад у триденний строк з дня отримання органом державної влади копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили.

Дещо змінився і порядок скасування незаконних нормативно-правових актів. Так, якщо раніше ця норма носила імперативний характер, тобто такі акти підлягали обов'язковому скасуванню, то в новому Законі вона стала більш диспозитивною, тобто такі акти можуть бути скасовані за заявою заінтересованих фізичних осіб, об'єднань громадян, юридичних осіб, прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Крім того, статтю доповнено новим пунктом, що стосується нікчемності правочинів, які укладені внаслідок корупційного правопорушення.

Закон доповнено новою нормою, що стосується вилучення незаконно одержаного майна.

Що стосується контролю за виконанням законів у сфері запобігання та боротьби з корупцією, то тут теж є деякі зміни. Так, Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у сфері запобігання і протидії корупції в межах, визначених Конституцією України.

Отже, виходячи із викладеного, вважаємо, що Закон України "Про засади запобігання та протидії корупції в Україні" в цілому є більш прогресивним, ніж попередній Закон України "Про боротьбу з корупцією" і внесе позитивні зрушення у боротьбі з корупцією. Важливим для цього є також його сумлінне виконання усіма державними органами, інститутами громадянського суспільства.

Як і все нове неопробоване законодавство, Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» має свої недоліки, до яких необхідно віднести:

- немає визначення поняття «посадова особа»;
- немає визначення поняття «інші особи в установлених законом випадках»;
- відсутнє декларування своїх доходів суб'єктами відповідальності за корупційне правопорушення згідно пункту 3 статті 4: особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах

приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону;

- законом надається право встановлювати кодекси етичної поведінки у різних сферах, але вони не є обов'язковими для всіх суб'єктів, як для державних службовців.

Висновки: Для вирішення вищезазначених недоліків пропонується:

1) В перший розділ «Загальні положення» внести поняття «посадові особи» - це керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій та особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону.

2) Розкрити в законі поняття «інші особи в установлених законом випадках» або внести банкетну норму, яка б відсилала до конкретного нормативно-правового акту, щоб було однозначне тлумачення даного поняття.

3) Розробити Загальний Кодекс етичної поведінки для всіх суб'єктів відповідальності згідно цього закону з урахування, що до суб'єктів відповідальності відносяться особи, які очолюють заклади соціально-етичного призначення. Наприклад, Кодекс повинен керуватися такими базовими етичними принципами: чесність; об'єктивність та неупередженість; справедливість; коректність; відповідальність; конфіденційність; професійність.

4) Внести до законів, що регулюють діяльність посад осіб пункт 3 статті 4 новели, які б передбачали декларування їх доходів при призначення їх на відповідні посади. Наприклад, щодо діяльності керівників вищих навчальних закладів внести цю новелу в Закон України «Про вищу освіту».

5) Внести курси правової освіти щодо боротьби з корупцією в вищих навчальних закладах.

6) Підняти заробітну платню державних службовців, тому що ніякі моральні принципи не забезпечать знищення корупції без матеріального стимулювання.

Література:

1. Закон України Про боротьбу з корупцією: за станом на 5 жовтня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). -1995. - N 34. - 266 ст.

2. Закон України Про засади запобігання та протидії корупції в Україні: за станом на 7 квітня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). -2011. - N 45.- 133 ст.
3. Камлик М.І. Корупція в Україні / М.І. Камлик, Є.В. Невмержицький. - К.: Знання, 2008. - 186 с.
4. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія / М.І.Мельник. - К.: Атіка, 2009. - 304 с.
5. Стеценко С.Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії / С.Г.Стеценко, О.В. Ткаченко. - К.: Алерта,2008. – 166 с.
6. Сущенко В.Д. Питання законодавчого забезпечення боротьби з корупцією в Україні / В.Д. Сущенко. - К., 2010.- 700 с.
7. Наукове забезпечення антикорупційної діяльності в органах державної влади / уклад. М. І. Мельник. - К.: Основа, 2010.- 122 с.

Фоміна А.О., Пархоменко М.М. (КПДонНТУ)

ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СУДУ ПРИСЯЖНИХ НА УКРАЇНІ

Захист прав та законних інтересів особи у правовій державі неможливий без чіткої організації і функціонування судової влади. Суттєві зміни, які відбулися в різних сферах діяльності нашого суспільства, обумовили необхідність проведення судової реформи, одним із важливих напрямків якої є впровадження в Україні суду присяжних. Однією з передумов формування демократичної правової держави в Україні є належний рівень законодавчого забезпечення процесу залучення представників народу до здійснення кримінального судочинства. Відразу дві конституційні норми – ст. 124 й 127 Конституції України – закріплюють таку безпосередню форму народовладдя, як можливість здійснення правосуддя судом присяжних. [1]

Конституція України гарантує, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Судочинство ведеться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних. [1] Хто може бути присяжним, гарантії їх діяльності визначені Законом України «Про судоустрій України» від 07.02.2002 № 3018-III. [2] Тим не менш, ні в одному судовому процесі не визначено механізм здійснення правосуддя судом присяжних, тобто фактично суд присяжних в Україні не діє, хоча можливість його створення передбачено.

Сучасні вчені-юристи та практики активно сперечаються щодо доцільності впровадження інституту суду присяжних в Україні. Таким чином, метою даної статті є розгляд проблем та перспектив його введення в нашої державі.

Ідея створення суду присяжних не є новою. Сьогодні вона активізувалася через переслідування опозиції органами правосуддя. Тому

опозиція все частіше намагається говорити про проблеми справедливого суду і судочинства, привернути увагу суспільства до цього.

Крім того, в Україні існує велика проблема недовіри до суду. Є скарги на корумпованість, недофінансування суду, низьку кваліфікацію кадрів тощо. Тому ідея створення суду присяжних насамперед відображає політичну реакцію.

Зараз у Верховній Раді України є кілька проектів Кримінально-процесуального кодексу України, які передбачають впровадження суду присяжних. Одним з них передбачається, що присяжні в кількості 7 осіб будуть розглядати справу за клопотанням підсудного. [6] Тим не менше, навіть таку кількість людей можна підкупити, залякати і т.п. Крім того, права підсудного забезпечуються в більшій мірі, ніж права потерпілої особи. Аналіз вироків суду присяжних в Росії (який діє там понад 16 років) дає підстави говорити, що такий суд не завжди є об'єктивним і справедливим, а підсудний інколи не несе покарання за доведені особливо тяжкі злочини, враховуючи такі мотиви їх вчинення як нанесення тяжкої образи, помста, складне матеріальне становище і т.п. [5] Отже, в цій ситуації підсудний безпосередньо залежить від красномовства захисника і його вміння переконувати присяжних.

Новий проект КПК №1233 від 13.12.2007, як очікується, буде внесено на розгляд Верховної Ради на початку 2012 року.

Суди присяжних існують у багатьох країнах світу і всі вони досить різні. Наприклад, американська система суду присяжних передбачає, що присяжні самостійно без участі професійного судді вирішують питання факту - чи мало місце подія злочину, чи винен в цьому підозрюваний. Німецька система також передбачає існування суду присяжних, але в змішаному складі, коли ці питання разом з суддею в нарадчій кімнаті вирішують і присяжні.

В Україні, згідно з проектом кодексу, планується створити суди присяжних, подібні американським. Причому умовою запрошення присяжних для розгляду справи буде те, що такого суду захоче сам обвинувачений. Тобто ніхто не має права нав'язувати йому суд присяжних.

Сучасні вчені-юристи та практики активно сперечаються щодо доцільності впровадження інституту суду присяжних в Україні. Природно, що кожна система має свої особливості, переваги і недоліки, але їх основна кінцева мета, по суті, однакова - максимально справедливий та об'єктивний судовий процес, неупередженість правосуддя. Питання, чи забезпечить цю неупередженість суду присяжних в Україні, є досить спірним. І справа тут, можливо, не стільки в обранні прийнятної форми участі присяжних у судовому процесі, скільки у правосвідомості самих людей. Однією з основних гарантій неупередженості присяжних, на думку дослідників, повинен послужити той факт, що присяжні обиратимуться народом шляхом

прямого голосування. Зокрема, пропонується вибирати присяжних на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах крім першого складу присяжних, які набувають статусу присяжних шляхом випадкового відбору громадян України з Державного реєстру виборців спеціальної автоматизованої комп'ютерною програмою, яка генерує випадкові числа. Хоча, судячи з досвіду нашої країни, сама по собі система виборів не здатна забезпечити надійний заслін корупції. [5]

Крім того, проектом закону України «Про суд присяжних» № 8253 від 17.03.2011 передбачається також матеріальне забезпечення присяжних, зокрема їм оплачується винагороду в розмірі 50 % посадового окладу судді відповідного суду пропорційно кількості днів для участі у здійсненні правосуддя, але не менше середнього заробітку за місцем основної роботи або середнього постійного заробітку. Крім того, присяжним повинні компенсуватися витрати на відрядження, транспортні витрати на проїзд за місцем знаходження суду і назад. В цьому контексті, виникає питання про джерела і своєчасність фінансування проведення виборів присяжних та оплати їх діяльності, враховуючи нинішню економічну ситуацію в державі.

Але, при цьому, потрібно зазначити наступне: судова статистика свідчить про те, що за минулий рік кількість виправдувальних вироків склало менше 0,3%. Тобто в Україні одиниці виправданих. [4] Суд присяжних як раз дасть можливість забезпечити змагання за виправдання людини, оскільки він націлений на винесення виправдувального вироку. Тобто, створення такого суду дасть можливість у перспективі змінити обвинувальний ухил кримінального процесу. У цьому – позитив. Також суд присяжних сприятиме підвищенню моральної і правової культури народу, він здатний реально обмежити зловживання будь-якої партії влади, на нього набагато складніше впливати за допомогою «адміністративного ресурсу», ніж на суд чиновницький, суд присяжних сприятиме підвищенню якості досудового слідства, а також кваліфікації представників державного обвинувачення.

Але, мабуть, найголовнішою позицією можна назвати те, що суд присяжних дасть народу надію на справедливість незалежно від статусу та матеріального становища.

Виходячи із об'єктивних та суб'єктивних причин, діяльність цього інституту судочинства полягає в найбільш повному забезпеченні прав підсудного. Права та інтереси жертв злочинів у даній формі судочинства належним чином не реалізуються. Те, що корпус присяжних формується із людей, у яких відсутні правові знання, і є доказом того, що кожен із них у процесі визрівання власної думки щодо вини підсудного керується логікою захисника та прокурора, головних учасників процесу, і власними емоціями. Автор вважає, що зазначений інститут не завжди може бути справедливим і

об'єктивним, оскільки він не може однаковою мірою захистити права підсудного та потерпілого.

Ще одне можливе порушення принципу рівності прав потерпілого та підсудного: клопотати про розгляд судом присяжних вправі лише підсудний.

Рівень правосвідомості українських громадян залежить від ЗМІ, в яких часто об'єктивно, а іноді й суб'єктивно населенню нав'язується думка про нездатність органу дізнання та досудового слідства належним чином підготувати матеріали справи до судового розгляду. Присяжним теж притаманні подібні настрої, оскільки вони є членами того самого суспільства і відчують на собі вплив тих самих ЗМІ.

Розгляд справ судами присяжних ускладнить організацію судових засідань, позаяк зібрати велику кількість людей у судові засідання проблематично. Справи, які розглядаються судами присяжних, не прості. Цілком справедливо вони передбачають велику кількість учасників, і забезпечення своєчасної явки свідків, потерпілих, підсудних, експертів, спеціалістів та інших осіб уявляється нелегкою справою тому, що переважна частина наших громадян у пошуках роботи виїжджає за межі постійного місця проживання. Ці обставини лише призведуть до збільшення кількості відкладених справ, розтягнення строку їх розгляду, викличуть штучне незадоволення та недовіру потерпілих до правосуддя загалом. Потрібно врахувати і той факт, що громадяни, які потерпіли від злочину, при таких умовах будуть нести додаткові матеріальні та моральні збитки. У зв'язку з важливістю безперервності процесу необхідні перерви між судовими засіданнями лише негативно позначаються на сприйнятті й оцінці доказів присяжними і ускладняють можливість зібрати самих присяжних. [4]

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що подібна система судочинства має як свої переваги, так і явні недоліки, зокрема, з огляду на особливості формування внутрішнього переконання присяжних, менталітету, правової культури, соціального становища українців, процедурну складність, незадовільне матеріальне забезпечення судів, незабезпеченість приміщеннями достатніх розмірів і т.п. Тому на сьогодні впровадження суду присяжних є передчасним. Без випробування часом не можна повною мірою оцінити життєздатність цього інституту в нашій державі, його перспективи і напрямки. Для уникнення поспішного і невиправданого рішення про введення суду присяжних на всій території України, необхідно погодитися з думкою Маляренко про проведення експерименту і ввести альтернативну форму правосуддя на території, мінімум двох областей [3]. І лише за результатом експерименту можна прийняти кінцеве рішення відносно даного суперечного інституту кримінального судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30.

2. Закон України «Про судоустрій України» № 3018-III від 07 лютого 2002 року// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, № 27-28, ст.180
3. Аленин Ю.П. К проблеме введения суда присяжных в Украине // Актуальні проблеми політики. - Одеса, 2002. – Вип. 13-14 – С. 235-244.
4. Роман Марченко. Почему надо защищать суд присяжных? Плюсы и минусы судебной реформы. [режим доступу] http://zn.ua/LAW/pochemu_nado_zaschischat_sud_prisyazhnyh_plyusy_i_minusy_sudebnoy_reformy-84122.html
5. Юрист сомневается, что суды присяжных в Украине смогут обеспечить справедливость. [режим доступу] <http://podrobnosti.ua/opinion/2011/08/11/785477.html>
6. www.rada.gov.ua

Холодок Є. І., Пархоменко М. М. (КіДонНТУ)

УРЯДОВИЙ ПРОЕКТ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»: НЕДОЛІКИ З ПОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ

Сталий розвиток суспільства неможливий без однієї з його основних цінностей – освіти. Її потрібно розглядати як необхідну умову реалізації стратегії підтримки високого рівня конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Тому підвищення якості вищої освіти і забезпечення доступності її здобуття з огляду на відповідність системи надання освітніх послуг вимогам майбутнього сьогодні є актуальним завданням держави.

Метою написання статті є порівняння чинного Закону України «Про вищу освіту» із проектом Закону «Про Вищу освіту» і розробка пропозицій щодо покращення цього законопроекту на даному етапі розвитку України.

Пред'явлений на розгляд урядовий законопроект про вищу освіту створювався протягом тривалого часу – з лютого 2008 року. Його обговорювали в наукових, науково-педагогічних колективах вищих учбових закладів, в студентських, профспілкових організаціях. Наприкінці минулого року Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України підготувало остаточну редакцію законопроекту «Про вищу освіту» [2].

Проект Закону України «Про вищу освіту» розроблено з урахуванням сучасних вимог економіки України та входженням національної вищої освіти до Європейського простору вищої освіти. Проект Закону передбачає забезпечення якіснішого стану правового регулювання відносин у галузі вищої освіти[3, с.216]. Зміни торкнулися практично всіх статей. Але, аналіз проекту свідчить, що у разі набуття ним статусу Закону, існує загроза подальшої комерціалізації освітньої сфери та значного обмеження прав студентів.

Законопроект, зокрема, скасовує освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста, вводить поняття «плагіат», за який студентів можуть відрахувати

з ВНЗ, зрівнює стипендію із прожитковим мінімумом, дозволяє вищим навчальним закладам щорічно підвищувати вартість навчання тощо.

З метою адаптації освітньо-кваліфікаційних рівнів України до вимог Болонського процесу, згідно част.1 ст. 9 законопроекту, «Встановлюються такі види документів, які засвідчують здобуття особою вищої освіти за певними освітньо-кваліфікаційними (освітньо-науковим) рівнями: 1) диплом молодшого спеціаліста; 2) диплом бакалавра; 3) диплом магістра; 4) диплом доктора філософії», у той час, коли у чинному Законі України «Про вищу освіту» [1] рівень кваліфікації спеціаліста прописаний у цій же статті. Тобто, у новому законопроекті передбачається змінити рівень спеціаліста на рівень бакалавра, який відповідатиме європейському рівню, а освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста вивести з системи вищої освіти. Таким чином, основна частина молодих освітян буде отримувати дипломи бакалавра у зв'язку з жорсткими критеріями відбору та високою оплатою за навчання для отримання звання магістра.

Згідно ст.54 проекту Закону, відповідно до якої, «розмір мінімальної академічної, соціальної стипендії не може бути менше розміру прожиткового мінімуму з розрахунку на одну особу на місяць», у порівнянні з чинним Законом України «Про вищу освіту», в якому зазначається, що розмір стипендій повинен бути не менше, ніж два неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Норми законопроекту є, безумовно, прогресивними та спрямованими на соціально-економічний захист українського студентства. Міністр освіти і науки, молоді та спорту України Дмитро Табачник запевняє, що у випадку прийняття нового Закону про вищу освіту виграють всі студенти-відмінники. Він перекоаний, що студенти повинні не мітингувати, а добре навчатися. Дмитро Табачник так пояснює протести студентів: «Демагоги-политиканы, которые пытаются на любом событии заставить общество о себе вспомнить, – мне кажется, что они обречены на неудачу. Если говорить о стипендиях, то нет студента, который бы не выиграл в случае принятия нового закона при одном условии: что он собирается не митинговать, а хорошо учиться, потому что «троечникам» платить стипендию – это грех. Это все равно, что обирать людей, которые платят в бюджет» [5].

Разом з тим не можна відкидати можливість, що у майбутньому, у разі зміни політичної ситуації та приходу до влади урядів з іншими поглядами на права та потреби студентів, можливо «приховане» обмеження фінансування студентських стипендій шляхом встановлення наджорстких вимог до студентів, які мають отримувати стипендію. Це може бути зроблено шляхом завищення вимог до поточної успішності студентів, встановлення залежності призначення стипендій від кількості пропущених занять та багатьма іншими способами. Однак, в бюджеті на 2012 рік для цього не передбачено відповідних коштів, саме тому, за думкою експертів, їх, вірогідно, будуть

заощаджувати за рахунок тих студентів, які будуть отримувати четвірки і трійки [6]. З метою уникнення можливості таких явищ у майбутньому доцільно на рівні Закону України заборонити зміну порядку призначення та/або виплати стипендії, якщо наслідком такої зміни може стати звуження кола осіб, які мають право на отримання стипендії.

Що стосується умов відрахування студентів з вищого навчального закладу, то сумнівним видається така запропонована законопроектом підстава для відрахування як «порушення статуту, правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу» (стаття 45), яка, до речі, не прописана у діючому Законі «Про вищу освіту». Якщо дослівно тлумачити цю норму, то стане можливим відрахування студентів через однократне запізнення на пару (адже це також порушення правил внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу). Запропоноване у законопроекті формулювання дає можливість для дуже широкого тлумачення таких порушень та використання вказаної підстави для тиску адміністрації вищого навчального закладу на студентів. Для ліквідації можливості зловживання цією нормою доцільно уточнити, що порушення, яке веде до відрахування, повинно бути принаймні грубим або неодноразовим [4].

Наступним проблемним питанням постає поява у законопроекті поняття «плагіат» - відтворення чужого тексту, опублікованого під своїм ім'ям без посилання на автора, – яке прописане у ст.45 законопроекту у категорії «інші підстави для відрахування з вищого навчального закладу, передбачені законодавством». Визначення академічного плагіату, наведене у законопроекті без додаткових пояснень, може тлумачитися надто широко. Так, зокрема, під визначення плагіату буде підпадати навіть письмова цитата без наведення авторства. Крім того, у законопроекті не зазначено, у яких саме роботах плагіат буде підставою для відрахування. Якщо тлумачити законопроект дослівно, то навіть списування з підручника під час підготовки домашнього завдання буде плагіатом та підставою для відрахування. З іншого боку, наявність у визначенні плагіату його ознаки як умисної дії дає можливість недобросовісним викладачам приховувати факти плагіату, обгрунтовуючи це «ненавмисністю». І справді, незрозуміло яким чином розрізнити факти «навмисного» та «ненавмисного» плагіату. Більш того, без наявності єдиної електронної бази друкованих наукових праць, незрозуміло, як взагалі і ким буде встановлюватися факт академічного плагіату [4]. Таким чином, на сьогодні академічний плагіат як підстава для відрахування не тільки не сприятиме підвищенню якості навчання, а, навпаки, провокуватиме зростання ризиків корупційних правопорушень у вищих навчальних закладах.

Стосовно абітурієнтів, то у проекті Закону уперше передбачено законодавче врегулювання зовнішнього незалежного оцінювання знань та умінь осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної

середньої освіти та встановлено порядок його проведення [4]. Адже, у чинному Законі України «Про вищу освіту» [1], згідно ст.45 «Прийом осіб на навчання до вищих навчальних закладів здійснюється на конкурсній основі». У ст. 44 законопроекту визначено, що «прийом до вищих навчальних закладів здійснюється за результатами зовнішнього незалежного оцінювання з урахуванням середнього бала державного документа про повну загальну середню освіту та, згідно з практикою, яка існує у всьому світі, бала вищого навчального закладу». Але, введення "триступеневої системи вступу" до ВНЗ загрожує повернути високий рівень хабарництва в школи та ВНЗ на стадії вступу абітурієнтів. У формулюванні терміну «бал вищого навчального закладу», запропонованому законопроектом, існує певна невизначеність. Так, у нормі законопроекту не встановлено, яку саме складову конкурсного балу буде становити бал вищого навчального закладу. Фактично це загрожує втратою свого значення зовнішнім незалежним оцінюванням та поверненням вступних іспитів під іншою назвою [4]. З огляду на це, оптимальним варіантом розв'язання вищезазначеної проблеми є залишення балу вищого навчального закладу у якості складової конкурсного балу лише для певних спеціальностей, перелік яких має визначити відповідний уповноважений орган центральної виконавчої влади у галузі освіти і науки (а не вищий навчальний заклад самостійно).

Також існують досить суттєві недоліки у законопроекті щодо процедури оплати за навчання. Стаття 64 чинного Закону України «Про освіту» [1] вказує на те, що «розмір плати за весь строк навчання або за надання додаткових освітніх послуг встановлюється у договорі, що укладається між вищим навчальним закладом та особою, яка навчатиметься, і не може змінюватися протягом усього строку навчання». Це означає, що протягом усього строку навчання встановлений у договорі розмір плати за навчання має бути незмінним. І досі ця гарантія неодноразово дозволяла студентам-контрактикам вигравати у суперечках з ректорами, якщо ті намагались невинувато збільшувати ціну за навчання. Згідно ж з текстом проекту [2], у ст. 65 вказано, що «розмір плати за весь строк навчання або надання додаткових освітніх послуг встановлюється у договорі, що укладається між вищим навчальним закладом та особою, яка навчатиметься, або фізичною (юридичною) особою, що оплачуватиме навчання або надання додаткових освітніх послуг, і може змінюватись протягом усього строку навчання з урахуванням офіційно визначеного рівня інфляції за попередній календарний рік». Тобто, адміністрації вишів зможуть кожного року в односторонньому порядку підвищувати вартість навчання для студентів-контрактників. Ця законодавча новація, яка зробить постійне подорожчання вартості освіти неминучим, безсумнівно, стане найнеприємнішою для студентів, абітурієнтів та їх батьків. З метою уникнення цього доцільно уточнити законопроект нормою, відповідно до

якої забороняється підвищення розміру плати за навчання протягом всього строку навчання [4].

На основі вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що автори альтернативного законопроекту про вищу освіту на законодавчому рівні пропонують «закрутити» права студентів. Адже у ньому скасовано багато правових норм щодо захисту студентів, він містить досить багато неточностей та недоробок. Зазначений законопроект не передбачає посилення соціального захисту студентів, має потенційно корупційні складові, збільшує підстави для відрахування студентів, що в свою чергу буде сприяти хабарництву в сфері вищої освіти. Отже, зазначений законопроект однозначно спрямований проти студентів і його прийняття може спричинити студентські протести та розбалансування системи вищої освіти в Україні.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту», Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, №20, - ст.134.
2. Проект Закону «Про вищу освіту», Кабінет Міністрів України. Д. Табачник, А. Яценюк, Л. Оробець. – реєстраційний номер 9655 від 28. 12. 2011. – ст. 119. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://fri.com.ua/?p=10017>
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник. За ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 384 с.
4. Пропозиції «Студентського захисту» до урядового проекту Закону України «Про вищу освіту» - [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://a-chernih.livejournal.com/7981.html>
5. Табачник: Платить стипендію троєчникам – гріх – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2012/01/10/813823.html>
6. Украина: Студенты не хотят высоких стипендий лишь отличникам - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://anarcho-news.info/view_news.php?id=92

Чугунова О.І., Пархоменко М. М.(КІДонНТУ)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДОМАШНІХ ТА БЕЗХАТНІХ ТВАРИН НА УКРАЇНІ

У сучасному світі боротьба за гуманне ставлення до тварин – один з показників цивілізованості суспільства. Якщо людина завжди може постояти за себе, дати відсіч, то тварина зазвичай цього зробити не в силах – ані заявити про жорстоке поводження, ані звернутися за допомогою.

Звичайно, у нашій країні існують законодавчі акти, які наголошують на необхідності гуманного ставлення до тварин, встановлюють відповідні норми та покарання: закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 15.12.2009 [1] та «Про тваринний світ» від 13.12.2001 [2],

Кримінальний від 05.04.2001 [3], Цивільний кодекси від 16.01.2003 [5] та Кодекс України про Адміністративні Правопорушення від 07.12.1984 [4]. До того ж, у 2011 році Україна стала однією з країн, що підписала Європейську Конвенцію з захисту прав тварин від 13.11.1987. Але, порівняно з іншими країнами Європи, Україна не має досатнього законодавчого забезпечення прав тварин. Тому дана тема у наш час є чи не найактуальнішою, особливо приймаючи до уваги, що у червні цього року на території нашої країни відбудеться футбольний чемпіонат «Євро-2012».

Актуальність проблеми і зумовлює головну мету даної статті – звернути увагу не лише на моральну сторону жорстокого поводження з тваринами, а і на відсутність чіткого законодавства, що є однією з головних причин виникнення даної проблеми.

Деякі тижнів тому соціальну спільноту сколихнула інформація про те, що на Україні, у рамках програми підготовки до футбольного турніру, відбуваються масові вбивства безхатніх тварин. Стало відомо, що на вулицях великих міст з'явилися «пересувні крематорії»: за повідомленням Національного екологічного центру України, на собак і кішок почали полювання за допомогою спеціальної рушниць, після чого ще живих тварин кидали у топку, де температура перевищувала 900 градусів. Зазначалося, що у вище згаданих рушницях використовувався препарат, що повинен був миттєво усипляти тварин, але замість 20 необхідних мілілітрів використовувалися лише 1-2, тому тварини залишалися паралізованими і, як наслідок, згорали живцем [7].

У зв'язку з даними подіями в інтернеті миттєво з'явилася петиція «Скажи Україні, щоб припинила спалювати тварин живцем», адресована Президенту країни Віктору Януковичу. Мова в ній йшла про знищення бродячих собак за допомогою пересувного крематорію. Цю петицію підписали десятки тисяч людей, що аже про те, що дана проблема набула міжнародного масштабу.

Десятки захисників прав тварин влаштували демонстрацію протесту під вікнами Кабінету Міністрів України. Вони вимагали від уряду країни зупинити знищення безпритульних котів та собак. "Сьогоднішня акція спрямована на те, щоби підштовхнути владу до розв'язання питання гуманними методами. Україна й так має надто негативний імідж, а з наближенням Євро 2012 він тільки погіршується," – слова однієї з мітингувальниць [8].

Французька актриса Бріджит Бардо, яка займається захистом прав тварин, написала листа президенту України Віктору Януковичу. "В мою організацію надходять сотні дзвінків зі скаргами на методи, що застосовуються до цих тварин, з метою «очистити» вулиці міст України до Євро-2012. Це просто огидно і непристойно для цивілізованої країни!", - уривок з її листа. Актриса вимагала від Віктора Федоровича Януковича припинити "бійню" і пригрозила влаштувати міжнародний скандал [9].

Але схоже, українська влада ніяк не могла усвідомити серйозність загрози бойкоту Євро-2012, що набирає обертів не тільки в Європі, але і у всьому світі, через жорстоке поводження з бездомними тваринами в Україні.

Більше 500 000 підписів під закликком бойкотувати турнір через зооцид на державному рівні поставили громадяни не тільки Франції та Італії, але й Австралії, Аргентини, Тайланду. Своє обурення тим, що відбувалося, висловили перед товаришським матчем в Києві як німецька збірна з футболу, так і Національний футбольний союз Німеччини. Депутати Європарламенту напередодні саміту Україна-ЄС вивчали підготовлену британськими зоозахисниками добірку матеріалів «Ukraine is not ready!» [11].

До того ж, Київ відвідала представниця одієї із найвпливовіших аристократичних родин - принцеса Майя фон Гогенцоллерн. «Я приїхала як посол однієї з найбільших європейських зоозахисних організацій - ETN. Хоча спочатку писала офіційні листи з приводу дикого ставлення до бездомних тварин у вашій країні і українському Президентові, і в усі профільні міністерства. Але не отримала ніякої відповіді. Я зверталася і в УЄФА, і в ФІФА, але і звідти - ніякої реакції. Я не отримала відповіді на своє звернення і з Національного футбольного союзу Німеччини, і від деяких німецьких команд та їх спонсорів. Після цієї змови мовчання почала публікувати матеріали про жахливу ситуацію в Україні на своїй сторінці в Facebook. Світова реакція була дуже швидкою, але українська сторона як і раніше мовчала. Незважаючи на те, що мова йшла в тому числі і про пересувних крематорія в Лисичанську, в яких спалювали живих тварин. Від фотографій і відео Європа прийшла в жах» [12].

Тож, неможливо не зазначити, що ситуація, яка склалася в Україні у рамках підготовки до футбольного турніру, не лише суттєво зашкодила іміджу нашої країни, а і поставила під загрозу саме проведення чемпіонату. Про жорстоке поводження з тваринами заговорив весь світ.

Однією з головних причин, що дала поштовх такому розвитку подій є відсутність чіткого законодавства, яке б забезпечило тваринам їх права. Згідно Закону України «Про жорстоке поводження з тваринами», статті 89, їх мордування або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення, каліцтва чи загибелі, - тягнуть за собою накладення штрафу від дев'яти до двадцяти одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян [1]. Далі – згідно Уголовного кодексу України, стаття 299, знущання над тваринами, що відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських спонукань, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, - караються штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. Ті самі дії, вчинені у присутності малолітнього, - караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років [3].

Закони, які захищали б права тварин на Україні, можна перелічити на пальцях. Але, як було згадано раніше, 14 червня 2011 року Президент України Віктор Янукович підписав розпорядження №193/2011-рп «Про уповноваження М. Точицького на підписання Європейської конвенції про захист домашніх тварин». Дана Конвенція містить основні рекомендації, на яких повинне базуватися законодавство з захисту прав тварин у країнах, що підписали її. Перш за все, зазначається, що під домашньою твариною мається на увазі будь-яка тварину, яка містить або збирається завести людей, зокрема, в його домашнє господарство, для власного задоволення і дружнього спілкування. Під притулком для домашніх тварин розуміється некомерційна установа, де домашні тварини можуть міститися у великій кількості. Такі установи можуть приймати бездомних тварин, якщо це передбачається національним законодавством і/або адміністративними заходами. Бездомні ж тварини - це домашні тварини, які не мають дома або знаходяться поза межами свого будинку і без безпосереднього нагляду свого власника [10]. Усі ці поняття наведені у вищезгаданій Конієнції.

Також зазначаються основні принципи утримання домашніх тварин:

1. Будь-яка людина, що містить домашню тварину або погодилася за нею доглядати, повинна нести повну відповідальність за її здоров'я і благополуччя [10].

2. Будь-яка людина, що містить домашню тварину або доглядає за нею, повинна забезпечити їй місце для проживання, догляд і турботу з урахуванням природних потреб і відповідно до її породи і особливостей [10].

Тільки ветеринар або інша компетентна особа можуть приспільяти домашніх тварин, за винятком надзвичайних ситуацій, коли необхідно покласти край стражданням тварини, а допомога ветеринара або іншої компетентної особи не може бути надана негайно, а також в інших екстремальних випадках, передбачених законодавством держави. Будь-яке усипляння повинно проводитися із заподіянням мінімальних фізичних і моральних страждань відповідно до обставин. Обраний спосіб усипляння, за винятком екстремального випадку, повинен:

а) викликати негайну втрату свідомості і смерть або

б) починатися з занурення в глибокий наркоз, за яким послідує етап, який однозначно призведе до смерті. Особа, відповідальна за усипляння, має переконатися, що тварина мертва, перш ніж тіло буде ліквідовано [10].

Стосовно ж безхатніх тварин, Конвенція затверджує, що якщо держава вважає, що чисельність бездомних тварин становить для неї проблему, вона повинна прийняти законодавчі та/або адміністративні заходи, необхідні для зниження їх чисельності, способами, які не викличуть неминучою болу, страждання або душевних мук. Дані заходи повинні відповідати таким вимогам: якщо необхідний вилов таких тварин, то він повинен проводитися з заподіянням їм мінімальних фізичних і моральних страждань. Незалежно від

того, чи будуть ці тварини приспані або міститися в притулку, робитися це повинно відповідно до принципів цієї Конвенції.

Неважко побачити, що усі положення Конвенції керуються, перш за все, мораллю – головною метою ставиться незаподіяння тваринам шкоди, забезпечення їх нормальними умовами життя. Приймаючи ж до уваги усі ті події, що відбувалися на Україні у зв'язку з підготовкою до Євро-2012, можна дійти висновку, що наявного законодавства недостатньо для чіткого регулювання даного виду суспільних відносин.

Як відповідь на вимоги суспільства з припинення жорстокого поводження з тваринами, столична влада планує побудувати Центр захисту тварин в межах Києва, що забезпечить збільшення місць для тимчасового утримання бездомних тварин. Найближчим часом проект рішення щодо будівництва буде винесено на розгляд депутатів Київради. Ще важливішим є те, що було заборонене використання «пересувних крематоріїв». Але проблема все ще залишається – безхатніх тварин не стає менше, і жорстокому ставленню до них не надають важливого значення. Побудувати декілька притулків для безхатніх собак не буде достатнім, перш за все, через відсутність необхідного інвестування. Позитивним моментом є те, що через скандал громадськість довідалася про наявність такої проблеми, і з'явилося багато добровільних організацій, що пропонують свою допомогу – як Українських, так і закордонних.

У великих містах було запропоновано наблизитися до вирішення даної проблеми за допомогою волонтерів, які б слідкували за безхатніми тваринами на відведених їм території, у тому числі, відповідали за стерилізацію та регулярні щеплення. Але тут же виникла інша проблема – відсутність самих волонтерів. Більшість із тих людей, що все ж таки погодилися, вже досягли пенсійного віку та фізично не здатні виконувати всі поставлені задачі. До того ж, більшість громадян вважає, що дані заходи не забезпечать повної безпеки, адже стерилізація та щеплення не зроблять них менш агресивними та не зменшать загрозу нападу.

Тож, вирішити проблему безхатніх тварин без будівництва притулків та розроблення стійкого законодавства є неможливим. Що є ще важливішим, керуватися у розв'язанні даної задачі лише законами не можна – на першому місці повинна стояти мораль. Людина завжди повинна залишатися людиною – не лише коли мова йде про собі подібних, але і про тих, за кого вона несе повну відповідальність.

Список літератури

1. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 15.12.2009. [режим доступу]
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>

2. Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001. [режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3282-17>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. [режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. [режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. [режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Міністерство екології та природних ресурсів України. [режим доступу] <http://www.menr.gov.ua/content/article/8584>
7. ТСН В Украинских городах к Евро-2012 заживо сжигают животных. [режим доступу] <http://ru.tsn.ua/ukrayina/v-ukrainskih-gorodah-k-evro-2012-zazhivo-szhigayut-zhivotnyh.html>
8. Euronews Захисники тварин: Євро-2012 – не привід для вбивств. [режим доступу] <http://ua.euronews.net/2012/01/26/waifs-and-strays-in-ukraine/>
9. NewsWorld Влада Україні прислухалися до Бріджит Бардо. [режим доступу] <http://newsworld.com.ua/novina/8315/vlada-ukrayini-prisluhali-sya-do-bridzhit-bar-do>
10. Pets Inform Європейська конвенція про захист домашніх тварин. [режим доступу] <http://ms.petsinform.com/ms1-03/konvencia.html>
11. UkraNews Півмільйона людей в усьому світі закликали бойкотувати Євро-2012 через цькування бродячих собак. [режим доступу] <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2011/11/26/58624>
12. ZN.UA Українська влада проігнорувала заклики європейської принцеси припинити зооцид. [режим доступу] http://news.dt.ua/SOCIETY/ukrayinska_vlada_proignoruvala_zakliki_evropeyskoyi_printsesi_pripiniti_zootsid-92262.html

Школяренко О.О.(КП ДонНТУ)

МАЛИЙ БІЗНЕС – ОСНОВА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Державна політика розвитку малого підприємництва є частиною загальної соціальної та економічної політики України і визначає основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу, які передбачаються у сфері малого підприємництва з урахуванням державних інтересів та пріоритетів.

Особливий інтерес розвитку малого бізнесу приділяється у наступний час, особливо, на рівні регіону.

Регіональна політика покликана регулювати всі процеси, які відбуваються на конкретній території, серед яких сьогодні провідними є

економічні. Для цього держава використовує доступний їй арсенал методів і засобів фінансово-економічного впливу на розвиток усіх сфер регіонального життя, в тому числі й неекономічних. Характерною ознакою політики є ключова роль держави у визначенні цілей соціально-економічного розвитку і виборі засобів їхнього досягнення через відповідні механізми регулювання економічних відносин. Регіональна спрямованість економічної політики надає їй універсальних рис, оскільки дія її механізмів у тій чи іншій модифікації поширюється на всі сфери регіонального життя. Тому регіональну економічну політику доцільно розглядати як конгломерат бюджетної, податкової, кредитної, цінової, структурної, інвестиційної та інституційної політики.

Якою б ефективною не була економічна політика держави ігнорування інших сторін регіонального життя, як засвідчує досвід серйозно гальмує ринкові реформи загалом. А тому, зважаючи на природу регіональних процесів, держава повинна виробити чітку політику дій щодо розвитку всіх сфер суспільного життя: соціальної промислової, аграрної, екологічної, гуманітарної, науково-технічної. Україні, як незалежній державі, необхідно визначити нові структурні співвідношення між регіонами. Це означає - досягти максимальної територіальної інтеграції України, перетворити її в соціально-економічну єдність і, поряд з цим, забезпечити умови для підтримки місцевих зрушень шляхом використання внутрішніх потенціалів усіх регіонів.

Стратегія розвитку соціально-економічного району повинна ґрунтуватися на таких принципах: трансформація структур господарських комплексів соціально, економічних районів відповідно до потенціалу їхньої території; інтеграція господарських комплексів економічних районів і єдиний національний господарський комплекс України; послідовне поліпшення екологічної ситуації в регіонах; зменшення соціальної напруги у суспільстві; формування якісно нових взаємовідносин між державою і регіонами на взаємовигідних умовах.

На нашу думку, державна регіональна політика повинна бути пронизана духом національної єдності, враховувати особливості кожного регіону, виражати компроміс державних, регіональних та місцевих інтересів, а також спрямована на забезпечення сталого економічного зростання, суспільної стабільності й цілісності України.

Головна мета державної регіональної політики - це зміцнення національної безпеки України, піднесення рівня матеріального добробуту населення, поліпшення екологічних умов життєдіяльності на засадах створення сприятливого організаційно-економічного режиму для ефективного використання природно-ресурсного, трудового і науково-технічного потенціалу регіонів з урахуванням їхніх історико-культурних, природних, соціальних та економічних особливостей.

Нові економічні умови потребують адекватних підходів до розробки програм. Це активізує пошук оптимальної моделі механізму їхньої реалізації як однієї з ключових умов забезпечення результативності регіональної політики.

Вирішення цілій розвитку регіону може бути досягнуте за рахунок розвитку малого підприємництва.

Підтримка малого бізнесу на рівні регіону пов'язана з такими принципами:

- системність та комплексність механізмів регулювання їх розвитку;
- цілеспрямованість та адресність підтримки суб'єктів бізнесу;
- рівноправний доступ суб'єктів малого підприємництва усіх форм власності до матеріально-сировинних, фінансових та інших ресурсів.

Особливу увагу необхідно приділяти розвитку та вдосконаленню фінансової підтримки малого підприємництва.

Для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів малого підприємництва на рівні регіону передбачається надання відповідних рекомендацій та необхідної інформації про діяльність підприємств, тенденцій їх розвитку, про потенційних партнерів тощо, а також проведення конференцій, семінарів, консультацій для суб'єктів малого підприємництва, які існують і які тільки створюються.

Розвиток малого підприємництва висуває вимогу до створення ринкової інфраструктури на рівні регіону.

Створення кредитних ліній для підтримки малого підприємництва.

Створення системи гарантій кредиту.

Встановлення сприятливого режиму оподаткування і переваг фінансовим установам.

Страховання діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Розвиток системи підготовки і перепідготовки кадрів необхідно здійснювати з використанням можливостей міжнародних організацій та фондів і з урахуванням досвіду іноземних держав у питаннях підприємництва, налагодження ділових контактів.

У контексті регіональної політики України, з точки зору розвитку малого бізнесу, безпосередній інтерес становить досвід її формування та реалізації в зарубіжних країнах. Йдеться не про його сліпе копіювання, а про запозичення і свідоме використання тих елементів, які можуть дати позитивні результати в конкретних умовах нашої держави. Насамперед цікавим є досвід Європейського Союзу (ЄС), інтеграція до якого є стратегічним курсом зовнішньої політики України, та США.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВЛЕННЄВІЙ ПІДГОТОВЦІ

PerechosoVA G.V., BiletskaL.L.

THE MORAL RESPONSIBILITY OF THE SCIENTIST

To argue that scientists have no moral responsibility for the use or misuse of their discoveries oversimplifies the issue. It ignores the fact that top-level research scientists are not ordinary people. Since their duty is to do no basic harm to the society in which they live, which has trained them and by which their research is funded, they should suppress those scientific discoveries which might be misused, and which ordinary people do not know about.

There are a number of reasons for this. In the first place scientists are, as individuals or as members of a research team, in a position to know what is going on at a given moment in their field, nationally and internationally. They are in a position to know what has been discovered, and in which field crucial discoveries are likely to be made.

Therefore, acting individually, or together with their fellow-workers, scientists possess invaluable information which should be made known to their fellow citizens if it has, or may have, a direct bearing on their well-being.

As privileged citizens, and members of powerful international elite, scientists are also in a position to fight for the suppression of potentially harmful discoveries. To suppress dangerous inventions does not only mean to conceal them. On the contrary, by revealing, or bringing them out into the open, which they have the knowledge and the professional authority to do, scientists can enable informed decisions to be made by their fellow citizens as a body. This is surely preferable to such decisions remaining secret, to being the target of scientific espionage, or to being in the hands of irresponsible political or military rulers in pursuit of dangerous policies.

Furthermore, only the scientists - the experts in their special fields of research - have the knowledge, skill, and insight on which judgements relating to the latent use, or the consequences of use, of new products and processes can be adequately made. A disastrous moral judgement is more likely to be made by uninformed politicians, than by well-informed experts, able to consult with colleagues in other fields at the highest level.

It is not that one is entitled to expect scientists to have a higher brand of morality than their fellow-citizens. But in so far as knowledge constitutes power, scientists are powerful. Therefore their moral decisions, and thereby their duty, must be more carefully considered in all their implications.

As privileged members of society, scientists have an underlying obligation to reveal information about potentially harmful discoveries, to enable their fellow-citizens to anticipate danger and to decide what to do about them. It is easier, surely, to convene an executive committee to decide on the manufacture of a new

and potentially lethal gas, than to replace lost lives. After all, dead citizens cannot vote.

In short, scientists do have a direct and special duty to their fellow-men. They cannot avoid this responsibility by maintaining that someone else should do it. If, to take an example, they are powerful enough to convince a government to ban alcohol or drugs, they are powerful enough to influence the proliferation of nuclear weapons.

A scientist is not isolated from society. He or she is also a moral being with a social conscience. Knowing more than ordinary people, scientists should be the first people to expose the misuse of scientific discoveries endangering the lives and surroundings of their fellow-citizens.

When we talk of the moral responsibilities of scientists we mean nothing more than that they have a duty to do no fundamental harm to the society in which they live. Since they share this duty with everyone else - insurance men, teachers, civil servants, manual labourers, farmers - one assumes that they are singled out for special mention first because they are a new phenomenon (97 per cent of all the full-time scientists who ever lived are still alive) and secondly because of their disproportionate power to help or harm society. Society's fear of the scientist is not irrational; for society is conservative, backward-looking and intent for preserving the *status quo*, while the scientist is radical, forward-looking, and by his or her discoveries likely to change the material environment of society. Since scientists threaten the established order in this way, they are, by our previous definition, immoral. The usual charge leveled at scientists is that they ought to, and do not, suppress those discoveries of which a harmful use might be made.

This naive accusation, however, reveals a basic ignorance about how scientists work. In the first place discoveries are not usually the work of one person, but of a team. Splitting the atom, the example to which any discussion of science and morality inevitably leads, is a case in point.

Another is penicillin, which we owe partly to Fleming and partly to those who took up his work and made production a practical possibility. Secondly, scientific advances are not made in a vacuum. One advance follows the other, and each leap forward opens up new fields for further research. Science is a chain reaction, and it might be disastrous to suppress a discovery, however trivial, which might one day be a vital missing link. Thirdly, discoveries have an uncanny habit of being made almost simultaneously by scientists working independently of each other in different parts of the world, so that one is tempted to believe that each advance becomes due at a particular moment and if not made by one person will be made by another. It is futile to ask a scientist to conceal his discoveries, because they are not his alone; he has worked in concert with others and even if by superhuman effort and diplomacy a whole team of scientists could be persuaded to keep them secret, they would soon be discovered and taken up elsewhere.

In any case who would be bold enough to set himself up as an authority capable of deciding what is harmful and what is helpful to society? Arsenic can be used to poison rats or misused to poison people; atomic power to warm the world or to blow it up. The scientists who made possible the heating and lighting of houses by gas can hardly be blamed for failing to foresee the use Hitler would make of their discovery.

The truth is that it is the ordinary man and woman who use or misuse the discoveries of science. As members of society, scientists have a responsibility to see that they are put to proper use (a special responsibility because they know more about them than other people), but as scientists, their duty is to discover as much as they can about people and the universe. The use that may be made of the discoveries of scientists is not a responsibility that can be shuffled on to them. It rests squarely on the shoulders of society.

Немцева Н. С., Солодовник Т. В. (КіДонНТУ)

МОВНА СТІЙКІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Згорають очі слів, згорають слів повіки.

Та є слова, що рвуть байдужий рот.

Це наше слово. Жить йому повіки.

Народ всевічний. Слово - наш народ.

Микола Вінграновський

Важливу роль у державі відіграє мова корінного населення. Зрештою, з мови починається сама держава. У мові - важливий сенс існування держави, її сила і могутність. Без рідної мови не має народу як нації. Поетично і влучно сказав про це відомий письменник Панас Мирний, який назвав мову найдорожчим скарбом народу. Він писав: "Мова - така ж жива істота, як народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть задля його душі, смерть задля всього того, чим він відрізняється від других людей [2].

Молодь – це не тільки майбутнє України, а й наша сучасність, яка несе в собі дух нового. Молоді українці, завдяки зусиллям багатьох поколінь українських патріотів, зростають і формуються як особистості у самостійній суверенній державі. За роки незалежності в нашій країні відбулися процеси, які надзвичайно змінили соціальне, матеріальне, політичне, культурне становище. Насьогодні актуальним є питання мовної стійкості сучасної молоді як вагомий чинник збереження вірності рідній українській мові, як протидія мовно-культурній асиміляції, як необхідна умова існування всього українського народу [1].

Проблеми молодого покоління стали об'єктом зацікавлень і досліджень педагогів, соціологів, політиків, учених-українознавців, лінгвістів, зокрема С. Сроменко, Л. Масенко, Б. Ткаченко та ін.

За словами О. Ткаченка, "мовну стійкість живлять чотири головних джерела, що становлять доконечні умови його національного спілкування: національна традиція (вона ж історична пам'ять); національна свідомість та солідарність, що мають становити спілкування" [2].

Зважаючи на вищезазначене, ми спробуємо у нашій статті надати аналіз проблеми формування мовної стійкості сучасної молоді України. В історії європейських народів можна знайти чимало прикладів колективної мовної стійкості народу, завдяки якій йому вдалося за складних політичних обставин протистояти мовно-культурній асиміляції. Одним з найяскравіших прикладів є досвід басків, які зберегли донині найдревнішу в Європі мову. Сучасний дослідник історії басків пише про їхню дивовижну здатність ще з доісторичних часів поєднувати «пасивний опір та гнучкість щодо асиміляції, яка дала їхнім нащадкам змогу залишатися самими собою і пізніше, за панування інших чужинців»[3].

Поняття мовної стійкості обґрунтовує О. Ткаченко, аналізуючи не менш актуальну проблему

сьогодення – тему відступництва. Дослідник констатує мовне відступництво у типових відповідях на два запитання перепису населення в Україні: 1) мова, якою ви користуєтесь; 2) ваша рідна мова. Якщо відповіді на ці запитання не збігаються, маємо справу з низьким, можливо, нульовим рівнем національної свідомості.

Зважаючи на те, що тривалий час український народ був позбавлений національної традиції (фальсифікація у галузі історії українського народу, української мови, художньої літератури й культури в цілому), тому дієвість цього джерела мовної стійкості була неможливою. Сьогодні молоде покоління має змогу вивчати мовотворчість репресованих, заборонених, емігрованих і забутих письменників, політиків, учених, діячів культури і релігії, таким чином, розширюючи свій світогляд і збагачуючи словниковий запас. Проте проблеми все ж таки існують, хоч і мають інший характер: у світі нових інформаційних технологій знижується мотивація необхідності читання художньої літератури; книгарні заповнені російськими книжками, і є підстави стверджувати, що культурний простір без перешкод захоплює російський бізнес. В Україні, за статистикою, зараз видається 1,2 книжки на одну особу, а якщо взяти до уваги російськомовні видання та підручники – 0,3. Держава майже не опікується вітчизняними видавцями і створенням української книжки зокрема [1].

Щоб знайти відповідь на питання чи правильно розуміє саме поняття «рідна мова» сучасна молодь, ми звернулися за допомогою до науково-дослідного інституту українознавства Міністерства освіти і науки молоді та спорту України, який провів соціолінгвістичний моніторинг проблеми ставлення до державної мови і мовних орієнтирів у всіх регіонах України. За результатами опитування, можна зробити, на наш погляд, невітніший

висновок: переважна більшість респондентів серед старшокласників і студентів (80% – 95%) вважають українську мову своєю рідною, проте лише 23% – мовою офіційного спілкування. Отже, ми бачимо, проблема мовного, а звідси й національного, відступництва є актуальною для України й сьогодні [5].

«Номінація рідна мова активізувалася у мовній практиці у 80 – 90-х роках ХХ ст. В історії української культури подібне спостерігалось завжди, коли виникала загроза денационалізації». Однак, як засвідчують дані соціолінгвістичного дослідження, молодь не сприймає однозначно зміст поняття рідна мова [3].

Засвоєння національної культури без знання української мови неможливе, тому духовно-культурний розвиток сучасної української нації зобов'язує державу дбати про розвиток української мови. Молодь, яка знає українську і хоче говорити нею у переважно російськомовних містах, має почувати себе комфортно і спокійно, долати психологічний бар'єр. Сьогодні, на відміну від ситуації ще 16 років тому, українська мова активно розвивається: українською виходять наукові видання, пишуться публіцистичні статті, випускається високоякісна художня література, лунають мелодійні українські пісні; лине вона з радіоприймачів, з екранів телевізорів. У Києві та інших містах формується україномовне середовище активних молодих людей, які ставлять розвиток мови та української культури за мету свого життя. Україна стала відомою у світі завдяки виступам спортсменів, перемозі на Євробаченні та прагненні українського суспільства до свободи й демократії. Сьогодні українська молодь вже з гордістю каже за кордоном, що вона з України.

Отже, забезпечити мовну стійкість особистості може розвинена культура, що має глибокі корені національної традиції і водночас відкрита для світового прогресу. Перехід на українську мову спілкування у повсякденному житті не може бути примусовим – це має бути особисте рішення окремого громадянина, глибоко усвідомлене ним самим. На жаль, непокоїть той факт, що спілкування українською мовою відбувається в основному з батьками, родичами, у процесі навчання – з викладачами, але у стосунках з ровесниками сучасна молодь спілкується переважно російською мовою та суржилом. У культурі усного спілкування молодих людей вкорінюється знижений стиль мовлення, розвивається ненормативна лексика. Таким чином, молодь втрачає не тільки мовне, національне, а й людське обличчя. Тому збереження мовної стійкості у сучасному молодіжному комунікативному просторі дуже важливе [4].

За даними соціологічного опитування, найкраще українською мовою молодь сприймає фольклор (29% опитаних), рок-музику (27%), поп-музику (23%), класичне мистецтво (17%). Незаперечним і вагомим засобом, що впливає на мовну стійкість молодого покоління, є зростання престижу мови, тобто її авторитет у міжнародному та міжнародному спілкуванні. Він

залежить від багатьох чинників, домінуючими серед яких є авторитет України у світовому просторі, державний статус мови, її інформативність.

Сучасна молодь свідомовизначає чинники підвищення престижності української мови, а відтак і бажання нею говорити незалежно від комунікативної ситуації (в офіційному й неофіційному спілкуванні). Один із чинників – мова політиків. Представники влади на всіх рівнях повинні досконало володіти українською мовою і дбати про належний її розвиток. Першочерговими завданнями мовної політики держави є: перехід на мономовний теле- і радіопростір, тобто 90-відсотковий пріоритет української мови; має стати домінантною українська мова часописів, і вони повинні мати додаткові пільги; ліквідація практики паралельного випуску журналів двома мовами; значне розширення функціонування україномовної інформації у сфері політики, економіки, охорони здоров'я, розваг тощо [4].

Наступний чинник, який, на думку молоді, є визначальним для зростання авторитету української мови – формування національно свідомої еліти. Як зазначає О.Ткаченко, «знання національної традиції, своєї історії сприяє розвитку національної свідомості, основним носієм якої є національна інтелігенція. Проте, доки ця свідомість зосереджена тільки в ній, не стала набутком усього народу, не пов'язана із своїм зовнішнім практичним дійовим виявом, національною солідарністю, національна свідомість мало що важить». Отже, молодь повинна прагнути не тільки інтелектуального розвитку, але й мовної стійкості, бути національно свідомою частиною суспільства. Серед найвпливовіших заходів виховання студентів – виховання національно-мовної свідомості. Поширенню функціонування української мови (за результатами опитування) можуть сприяти: зміни у мовному законодавстві (36% респондентів), проведення наукових конференцій, семінарів, олімпіад (21%), україномовних вечорів, конкурсів, дискотек (21%).

Дослідження українських соціолінгвістів переконують у тому, що за нинішніх умов молодь, навіть вихована в українських родинах, вступаючи в доросле життя, змушена зросійшуватися через панування в Україні російськомовного інформаційного продукту (в теле- та радіопросторі, у ЗМІ, на ринку періодики, книжковому, освітніх послуг, а найбільшою мірою – в інформаційно-комп'ютерній мережі та Інтернеті). Стосовно Інтернет-ЗМІ, то ці технологічно найновіші медіа, з огляду на оперативність, стають першочерговим джерелом інформації і для звичних ЗМІ, тим самим диктуючи мовну моду і своїм користувачам, і мільйонам тих, хто звик до традиційних радіо- і телепередач, газет. Перенесення в мережу реальної практики ставлення до української мови як до маргінальної становить загрозу витіснення української вербальної комунікації російською, якою в свою чергу заміщуються й англomовні інформаційні версії веб-сайтів. Тож українські он-лайн-ЗМІ, як і весь україномовний Інтернет, мають дбати і про більшу наповнюваність українським текстом, і про якість цього тексту —

його інформативність, змістовність, грамотність. Цьому мають сприяти й подальші дослідження мовної ситуації інтернетних ЗМІ та інших структурних компонентів вітчизняного сегмента мережі. Такі висновки підтверджують і результати соціолінгвістичного моніторингу: функціонування державної мови як мови Інтернет-простору України повністю задовольняє лише 12% опитаних молодих людей, повністю не задовольняє – 28%, не можуть відповісти – 40%. Оцінка існування української мови як мови мас-медіа-простору є схвальною лише у 16% респондентів і частково позитивною у 31%. Передачі українською мовою по телебаченню дивляться лише 28% старшокласників. Вплив засобів масової інформації на формування українських пріоритетів, національної мовної свідомості є вагомим, але не визначальним для 60% опитаних [5] .

Якщо в Західній Україні рідна мова українцями використовується однаковою мірою незалежно від їхнього соціального статусу, професії, освіти, міського або сільського походження, то на Наддніпрянщині (особливо на сході й півдні) вживаність її залежить від соціальної, професійної, освітньої й інших ситуацій, у яких перебувають її потенційні користувачі, там значною є частина українців, що схильна вважати рідною мовою російську. Російськомовними здебільшого є великі міста Східної і Південної України. Відмінність мовного самоствердження східних українців від західних полягає в тому, що його спрямування, особливо для зрусифікованих українців, – а таких дуже багато, – діаметрально протилежне засвідченому в Західній Україні. Там, насамперед, вироблялася мовна свідомість. Мовна свідомість спонукала до свідомості національної і (внаслідок її зростання) до української державної свідомості. За мовою східні українці роз'єднані: одна частина розмовляє українською літературною мовою, друга – російською мовою з певним українським забарвленням (в основному на рівні фонетики), третя – говорить суржиком. Тому шлях розвитку мовної й державно-національної свідомості східних українців проходить інакше. Для того щоб зрів престиж і зміцнили позиції української мови як державної і в Східній Україні, як і в Західній, її носіями має стати якомога більша кількість заможних та освічених молодих людей зі стійкою національною й мовною свідомістю.

Отже, однією з найголовніших засад повноцінного функціонування української мови у молодіжному середовищі повинно стати забезпечення мовної стійкості й стабільності молоді, виховання в неї мовного обов'язку щодо своєї держави, формування патріотизму, духовної культури, пов'язаних із вибором мови спілкування.

Література

1. Ткаченко О. Б. Проблема відступництва з погляду О. Потебні / О. Б. Ткаченко // Мовознавство. – 1992. – № 3. – С. 5–9.

2. Ткаченко О. Б. Проблема мовної стійкості та її джерела / О. Б. Ткаченко // Мовознавство. – 1990. – № 4. – С. 3–10.
3. Масенко Л. Мова і суспільство / Лариса Масенко // Постколоніальний вимір. – К. : КМ Академія, 2004. – № 3. – С. 205.
4. Єрмоленко С. Я. Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі / С. Я. Єрмоленко // Українознавство. – 2005. – № 4. – С. 13–35.
5. Соціолінгвістичний моніторинг мовою статистики : збірник матеріалів / за ред. А. Ю. Пономаренко. – К. : НДПУ, 2006.

УДК 378.147

Поліщук Н.О. (КП ДонНТУ)

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

Якість сучасної освіти була і залишається актуальною темою обговорення педагогічною спільнотою. І.Зязюн, відомий український філософ, стверджує, що в світі сьогодні конкурують дві освітні технології: науково-технократична і гуманістична. [1] Застосовуючи першу, викладач встановлює мету, обсяги, методи щодо засвоєння необхідних знань; застосовує різні види оцінювання і здійснює безперервний контроль для досягнення еталонних результатів. Гуманістична технологія вимагає акцентувати увагу на вирішенні проблем через експеримент, моделювання, творче мислення, пошук особистісного сенсу. Найсуттєвіший вплив на професійну підготовку спеціалістів має практика, пов'язана з рівнем комунікативних компетенцій майбутнього економіста-менеджера. Установки комунікативної культури та поведінки створюються впродовж всього життя на основі досвіду її спілкування та взаємодії з іншим людьми. Брак досвіду, культури спілкування, позитивних комунікативних установок, незнання причин міжкультурних і людських розходжень породжують нетолерантність, ксенофобію тощо. Особливого значення ці якості набувають як елемент професійного впливу тому, що сприятимуть формуванню упереджень, соціальної напруженості, конфліктності.

Метою даної статті є аналіз шляхів формування комунікативної культури як складової професійної підготовки менеджерів.

В роботах Рай Л., Ничкало Н., Дорошенко С.І., Кузьмнського А.І. та інших ця проблема розглядалася з позиції загальних підходів до комунікативної культури як складової загальної культури.[2] Разом з тим, в площині, яка виділена нами в даному дослідженні, проблема не розглядалася.

Загальновідомо, що основною складовою освітнього процесу є взаємодія в системі «викладач-студент». Але зниження аудиторного навантаження, що супроводить процес перебудови навчального процесу, породжує низку феноменів. Один з них – втрата «людського обличчя» освіти,

адже електронні підручники, скорочені до неймовірності курси лекцій навіть фундаментальних дисциплін не потребують безпосередньої участі інших людей. Викладач перетворюється на методиста, контролера, втрачає творчу єдність зі студентом без спілкування. Студент прагнуть іноді тільки одного – успішно пройти контрольні випробування; і все менше їх цікавить дух єдності, колективізму, притаманний університетській освіті.

Особливо болісно віддзеркалюються ці проблеми при підготовці спеціалістів соціально-орієнтованих професій, якою є і менеджер-економіст. На підприємствах, в установах до цих фахівців висувають вимоги щодо здатності здійснювати безперервне спілкування, орієнтоване на передачу управлінської інформації; враховувати соціально-особистісні компоненти діяльності. Комунікативна компетентність стає важливою складовою професійної підготовки.

Комунікативність – це професійна здатність менеджера, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викувати позитивні емоції у співрозмовника й мати задоволення від спілкування:

а) комунікативна – встановлення і регуляція стосунків між начальником та підлеглими, між колегами, забезпечення комунікативної спрямованості;

б) психологічна – створення умов для забезпечення психологічної свободи підлеглих, клієнтів та співробітників, вияву індивідуальної своєрідності особистості; зняття соціальних затисків, які заважають цьому;

в) пізнавальна – забезпечення повноцінного сприймання інформації усіма учасниками управлінського процесу;

г) організаційна – забезпечення раціональної організації діяльності всіх підрозділів підприємства. [3, .116-118]

Отже, під час здійснення різних видів комунікацій особливої ваги набуває культура спілкування. Однак останнім часом навчання у ВНЗ зазнало суттєвих змін, а саме змінилися механізми контролю знань і досягнутих результатів; зменшся обсяг і якість навчальних і виробничих практик; практично повністю зникли усні іспити. Це призвело до того, що навіть за наявності харизматичних викладачів і обдарованих студентів, останні, здобуваючи знання відповідного напрямку, не можуть донести їх до слухачів, програючи конкурентну боротьбу на ринку праці.

Взаємозв'язок і взаємовплив суб'єктів навчального процесу можливий в умовах застосування тренінгових технологій, які безпосередньо реалізують принципи дидактичного розвиваючого навчання.

Термін «тренінг» має багато значень: навчання, виховання, дресирування, підготовка. Різноплановість трактування цього поняття характеризує і його наукове визначення. Тренінг – це спланована послідовність дій, яка спрямована на те, щоб допомогти особі або цілій групі

навчитися ефективно виконувати роботу або вирішувати поставлені проблеми. Тренінг сприяє постійному розвитку знань, умінь, взаємовідносин та поведінки. Тренінг можуть застосовуватися для розвитку комунікативних здібностей, підвищення ефективності оволодіння професійними знаннями, вдосконалення інтелектуальних можливостей, розвитку вольових характеристик, виявлення та вирішення особистісних, професійних та організаційних проблем.

Тренінги мають істотні переваги перед іншими методами навчання. Так, на тренінгах з економічних дисциплін процес навчання максимально наближений до реальної практичної діяльності, учасники виступають в тих чи інших ролях і діють відповідно до статусу своєї ролі. В цьому процесі з'ясовуються не тільки знання кожного учасника тренінгу, але починають діяти механізми групової динаміки.

Але застосування тренінгів вимагає значної попередньої підготовчої роботи творчого характеру з боку викладача, необхідного навчально-методичного та організаційного забезпечення. Але, зважаючи на значне аудиторне навантаження та постійно зростаючу інтенсивність роботи викладачів, методи імітаційного моделювання, не зважаючи на їх ефективність, не мають широкого застосування у ВНЗ. Вкладання соціально-гуманітарних дисциплін (філософія, логіка, культурологія тощо) взагалі не передбачає семінарів.

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо за доцільне розширити коло аудиторних занять, які сприяють формуванню комунікативної культури студентів; впроваджувати методи тренінгових технологій та імітації; використовувати інтерактивні засоби підвищення мотивації оволодіння мовленнєвим практикам, такими необхідними для майбутніх управлінців.

Література:

1. Зязюн І.В. Гуманізм ХХІ століття: філософський і психологічний аспект.// Теорія і практика управління соціальними системами. – 2002. - №2.
2. Рай Л. Развитие навыков эффективного общения. – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.; Ничкало Н. Стандарти професійної освіти: проблеми методології творчих пошуків.// Професійна освіта: педагогіка і психологія. – Київ. – 2000. - №1; Дорошенко С.І. Культура усного мовлення державного управління./ За ред. А.П.Ярещенка. – Харків: ХІУ, 2001; Кузьминський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005.-486 с. та інші.
3. Веснин В.Р. Основы менеджмента: Учебник. – М.: «Триада-Лтд», 1996. – 384 с.

Самофалова Т.В. (КП ДонНТУ)

ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У зв'язку з розвитком іншомовних контактів, необхідністю вивчення закордонного досвіду, можливістю участі в міжнародних конференціях, симпозиумах у сучасних ділових людей з'явилась нагальна потреба у знаннях іноземної мови ділового спрямування. Спілкування фахівців сьогодні є складним та багатограним процесом, який може виступати одночасно як процес взаємодії індивідів, інформаційний процес та процес взаєморозуміння.

Тому професійно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови майбутніх фахівців утвердився в сучасній методиці. Не винятком є Красноармійський індустріальний інститут, де іноземна мова викладається за професійним спрямуванням. Таке спрямування означає, що дана дисципліна викладається для того, щоб студенти навчилися застосовувати іноземну мову, як інструмент у своїй професійній діяльності, тобто мали змогу читати спеціальну іншомовну літературу для здобування потрібної інформації і вступати в безпосередні контакти з професійно-значущих питань із зарубіжними колегами. Саме виходячи з потреб забезпечення можливості іншомовного спілкування в даній сфері визначається і організується його процес.

Однією з основних сфер усного іншомовного спілкування фахівця за кордоном є професійно-правова сфера. Тому, на наш погляд, слід приділяти особливу увагу формуванню вміння спілкуватися в офіційній, діловій обстановці.

З цією метою слід, перш за все, оволодіти певними формами мовного етикету (привітання, прощання, пробачення тощо), мати навички по-різному, в залежності від конкретних умов спілкування, оформити у мовленні певні комунікативні наміри (прохання, відмову, згоду і таке інше). Слід також завжди пам'ятати про такий важливий аспект спілкування, як ділова етика, яка є характерною для країни, мову якої ви вивчаєте.

Вважаємо, що для сучасного фахівця, який вивчає іноземну мову у вищому навчальному закладі необхідно знати основні форми ділового спілкування, а саме:

- 1) мати необхідні навички для участі у нескладній, побутовій розмові;
- 2) вміти діяти в різних соціальних або професійних ситуаціях;
- 3) мати навички роботи з повсякденною кореспонденцією (листи, факс, електронна пошта, Інтернет тощо);
- 4) розуміти зміст нескладних технічних паперів фахового або загального спрямування та використовувати їх у роботі.

Проблемою методики навчання іноземних мов для професійного спілкування з технічних і економічних спеціальностей займалися такі вітчизняні науковці, як І.М. Гришина, Г.О. Ємельянова, О.Б. Тарнопольський, С.В. Мірошніченко.

Під професійним спілкуванням ми розуміємо вміння за допомогою іноземної мови вирішувати різні професійні завдання. Безумовно, необхідно пам'ятати, що професійне спілкування потребує більш високого рівня володіння іноземною мовою у порівнянні з рівнем володіння повсякденним мовленням. Разом з тим, професійне спілкування базується саме на останньому.

Як відомо, іншомовне професійно-орієнтоване спілкування характеризується наявністю специфічного словника (терміни, велика кількість скорочень тощо), а також специфічною формою граматичного строю. Всі ці характерні для ділового мовлення риси обумовили виділення даного аспекту навчання іноземній мові в окрему дисципліну, яка в навчальному плані має назву "Ділова іноземна мова".

Виділення спеціальних годин для повноцінного вивчення аспекту ділового, професійно-орієнтованого спілкування дозволяє створити на заняттях атмосферу співпраці студента та викладача, та сприяє більш глибокому засвоєнню знань іноземної мови.

Метою цього курсу є оволодіння не тільки термінологією ділового спілкування, а й розуміння змісту ділових текстів, рекламного матеріалу ведення ділової переписки, вміння проводити презентації та переговори, удосконалення знань граматики. На заняттях приділяється велика увага вивченню ділової лексики, відпрацювань специфічного словникового запасу, обговоренню реальних ситуацій у бізнес-сфері.

Необхідно підкреслити, що на цьому етапі значну частину програми займає самостійна робота студентів, які мають можливість удосконалити свої знання та навички працюючи з інформаційними джерелами (газети за фахом, професійно-спрямовані тексти, Інтернет тощо). Такий вид роботи сприяє розвитку у сучасних молодих людей навичок самостійної пізнавальної діяльності в професійній сфері, дозволяє їм знаходити сучасну автентичну інформацію про країну та культуру мови, що вивчається, удосконалювати свої професійні навички паралельно з навичками іншомовного спілкування

Саме діяльнісний підхід до навчання, орієнтир на індивідуальні потреби сучасної молодої людини, відмова від уніфікації навчального процесу, включення у навчальні програми освітніх інформаційних технологій - все це в сукупності з спеціальним змістовним наповненням дозволить готувати висококваліфікованих фахівців на рівні передових європейських країн, які в повній мірі володіють як професійними знаннями та навичками, так і необхідними знаннями та навичками іншомовного спілкування

Таким чином, загальну мету навчання іноземної мови в період її обов'язкового вивчення в немовну вузі можна визначити як формування в студентів спеціалізованих іншомовних комунікативних компетенцій в галузі читання, говоріння, аудіювання та письма для забезпечення спілкування в професійно-діловій сфері.

Література:

1. І.М. Берман. Методика навчання англійській мові в немовному Вузі. М., « Вища школа », 1970,306 с.
2. Е.Ю. Васянина. Прогулянки по Інтернету. « Світ російського слова », 2000,№1,С.37-39.
3. Е.І.Дмитрієва. Основна методична проблема дистанційного навчання іноземним мовам через комп'ютерні телекомунікаційні мережі Internet. « Іноземні мови в школі »,1998,№1,С.9-11.

УДК: 378.147=20

Skalozub O.M. (KII DonNTU)

TEACHING TRANSLATION AT TECHNICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Since the necessity to communicate with English speakers keeps growing and the integration of economics and cultures is inevitable the proper translation (or interpretation) is becoming more required than ever. It is obvious that students must have the habit of translation which enables them to see deep into the meaning of words and expressions. We consider teaching translation at higher technical schools very important. Students are to be taught the main principles of translation and assessed in the end of each term in this aspect of learning the foreign language.

The teaching aim in appliance to translation is based on the principle of preserving the unity of content and form of the original texts in their translated variants [2: 11].

Students – future engineers – must show not only reading comprehension skills, but the ability to translate English texts on their specialty (newspaper articles, excerpts from research publications etc.) into Ukrainian.

Students should understand the drawbacks of their translations which can be provoked by distortions of the meaning, inexactness or unclear moments in the translation.

Distortions are very serious mistakes which may lead the reader into errors as for the subject of the information or utterance. Very often distortions come out of polysemantics which forms different meanings in the language circulating in different English-speaking countries. Very frequent are the distortions in the translation of pseudo-internationalisms or socio-cultural issues [3: 168].

The inexactness in translation is not so disinformating. It may be caused by an omission of a separate word or a structural transformation of a sentence or a part of

it. Unclear moments may be caused by stylistic mistakes which break the norms of the target language.

Since the final goal of the translation is the adequate TL text the teacher has to introduce the general principles of translation and types of transformations, both lexical and grammatical, to the students. We consider it useful to teach translation with the help of exercises which can be presented as a system. The system includes pre-translational, while-translational and post-translational exercises. The order of the assignments is based on the principle of gradually increasing difficulty.

So, the *pre-translational* exercises may include the following tasks:

- pick out the proper names and the international words from the text and translate them without the dictionary;
- look for the new words in the text and translate them using the dictionary;
- translate the phraseological units of the text.

The teacher must have different types of dictionaries at his/her disposal and introduce them to the students (bilingual dictionaries, explanatory dictionaries, phraseological ones, the dictionary of language and culture etc.)

The aim of pre-translational exercises is to prepare the students for the difficulties which may arise in the understanding of the text and rendering it into the TL.

While-translational exercises accumulate the theoretical knowledge of students about the methods of translation and are aimed at the production of the most adequate translation.

The following tasks may be set for the students:

- translate sentence 1 changing the word order for a more appropriate one;
- translate the Complex Subject of sentence 2 by a clause;
- use antonymous translation in sentence 3;
- give a foot-note for the phraseological unit in sentence 4;
- render the contextual meaning of the word instead of its dictionary meaning;
- choose the stylistically correct translation of the phraseological expression;
- render the colloquial expressions by means of the TL etc.

These exercises are practically the guide for achieving the best results.

Post-translational exercises can be of two types: those aimed at eliminating mistakes and those aimed at developing speech habits of the students.

The former group of assignments is based on the comparison of the pattern translation and the translation produced by the students.

It may look as follows:

- compare the pattern translation with that of your own. Find the distortions and inexactness in your translation.
- Compare the pattern translation with that of your own. State which lexical and grammatical transformations could have improved your translation.
- Compare the pattern and your variant of translation. Define the moments of your translation which could be better than those of the pattern, etc.

It is advisable to ask the students to correct and analyze the papers of their group mates. It is also useful to compare some translations and choose the most adequate of them. The teacher may choose the best translated sentences and produce the most adequate translation as a result of a collective work [3: 143].

Another type of post-translational exercises may be directed at the development of the students' speaking skills:

- give all possible TL equivalents for the word/expression (including idioms);
- paraphrase the equivalents you have chosen;
- give opposites/synonyms to the following words of the text;
- make up sentences with the following words of the text;
- give the main idea of the text;
- translate your variant of translation back into English, etc.

It goes without saying that the first thing we mean by good translation is the right content, without any pieces of information being misinterpreted [2: 45]. Yet, the ability to express the content in an easy-to-understand, comprehensible manner should not be underestimated. Besides, the translation should also be stylistically correct by which we mean the use of appropriate lexical units etc. But understanding ideas correctly and expressing them in another language appropriately are two different things, which may or may not go together. The analysis of written translations made by the senior students shows that there is a gap between the ability to understand the meaning and that to express it properly in another language. No doubt, the skill of translating (interpreting) requires special training.

Unfortunately, it has been somewhat overlooked recently. Although the students continued reading texts in the textbooks as well as working on their individual tasks connected with translating the newspaper articles, less attention was paid to their ability to provide an adequate translation. On the one hand, we do not have to use translation as a means of checking understanding as there is a great variety of other, more subtle and much more efficient techniques which teachers apply nowadays. On the other hand, we should admit that our students may need this ability as a specific one indispensable for particular purposes.

In view of the above-mentioned, we have introduced written translation as a specific kind of the task students do in preparing of their individual tasks. We suggest that the process of the written translation is creative, it involves the good knowledge of both SL and TL. All types of mistakes should be assessed by the teacher. The amount of text students are given to prepare in writing should be limited to a few pages, and it must depend on how well a particular student can cope with the task, which in its turn is closely connected with two different abilities, the first one being the ability to comprehend the meaning of what they read and the second one being that to express it in the appropriate way.

Another task given for improving interpreting skills is rendering. The emphasis here is placed on the ability to express the content of the article which was read in

Ukrainian/Russian into English. In general, it is closer to speaking skills, as the information is not translated word-for-word and is significantly shortened.

The conclusion to be drawn is as follows: when teaching reading, one should remember that by reading we mean understanding the content on the whole, the ability to get the gist, to comprehend every detail, depending on the task given. The purpose here is to train the students to understand the meaning without translating, i.e. directly into English. In this case foregoing translation is necessary, natural, underlying precondition for developing this skill. Ideally, it should be a one-language activity.

However, serious attention should be given to translation as a specific skill the students' would-be job may require. This is a two-fold activity, which combines comprehending meaning and expressing it in a different language in a grammatically, lexically and stylistically correct way appropriate for the target language. The same is true for rendering, although the first step, i.e. comprehension is unlikely to cause any problems, while the second one appears to be much more difficult, as the target language is a foreign one for the students.

In conclusion it should be mentioned that teaching technical translation is extremely important nowadays. We recommend that not only professionally-oriented texts, descriptions of modern mining equipment may be used at the practical lessons but also maintenance instructions of home appliances which arise much interest.

To sum up, we have to admit that translation (interpreting) skills are no less important than the four basic skills and require special attention and specific practicing techniques.

Literature

1. Common European Framework of references for languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge University Press, 2003. – 261 p.
2. English for Specific Purposes (ESP): National Curriculum for Universities. – Kyiv, 2005. – 108 p.
3. Латышев Л.К. Перевод: проблемы, теории, практики и методики преподавания. – М.: «Просвещение», 2008.

Сухобрус Л.С. (КП ДонНТУ)

РОЛЬ ИНТЕРНЕТА В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПРИ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

Научно-техническое развитие современного общества требует информатизации образования и ставит задачу формирования личности и подготовки специалиста с достаточным уровнем профессионализма, конкурентоспособность которого на рынке труда определяется теперь не только его высокой квалификацией в профессиональной сфере, но и

готовностью к решению профессиональных задач в условиях двуязычной коммуникации, обеспечивающей процессы информационного взаимодействия.

Следовательно, возможности иностранного языка расширяются, превращая его в средство: а) образования и всестороннего развития личности; б) доступа к иноязычной информации; в) осуществления межкультурного общения в контексте профессиональной деятельности людей.

Курс обучения иностранному языку в неязыковом вузе носит коммуникативный, профессионально ориентированный характер и ставит целью развитие у студентов способности обмена информацией в сфере профессиональной деятельности, первостепенное значение имеет при этом понимание, передача содержания и выражение смысла [6]. Под коммуникативной компетенцией следует понимать высокую степень обученности выпускника вуза определенным видам иноязычной речевой деятельности: чтению, письму, аудированию, говорению в целях профессионального общения. Вузы готовят своих студентов непосредственно к практической деятельности по различным специальностям, поэтому подготовка студентов к использованию знаний по иностранному языку в связи с будущей специальностью приобретает профессиональную направленность [3]. Перед преподавателями иностранных языков стоит задача по подготовке будущих инженеров, экономистов, менеджеров к чтению статей по специальности для извлечения научно-технической информации, составлению рефератов и аннотаций по технической литературе на иностранном языке. Это является ведущей целью обучения иностранному языку в вузе.

На современном этапе информатизации профессионального вузовского образования вопрос интеграции Интернета в образование и, в частности, применение его в обучении иностранным языкам, в настоящее время достаточно актуален. Он касается как создания технологии дистанционного обучения, так и разработок использования служб Интернета (всемирная паутина WWW, электронная почта E-mail, телеконференции, радиовещание) в преподавании [2].

В условиях разрастания информационной среды актуальным представляется развитие медиаобразования (от английского *media education*). Основная задача медиаобразования — подготовить новое поколение специалистов к жизни в современных информационных условиях, воспринимать и понимать различную, в том числе иноязычную информацию, овладевать способами общения на основе различных форм коммуникации с помощью технических средств и современных информационных технологий.

Рассматривая Интернет как техническое средство обмена информацией, можно говорить о том, что он увеличивает дальность и

расширяет зону действия вербальных форм информации. Интернет как система массовой и межличностной коммуникации позволяет довести информацию до многих потребителей и установит обмен информацией между ними. Спектр ресурсов Интернета, обучающих речевой деятельности на иностранном языке, достаточно широк, их можно использовать для подготовки материалов для занятий [1].

Непосредственное обучение иностранному языку с использованием Интернета должно отвечать следующим принципиальным положениям;

- самостоятельная практика каждого обучаемого;
- руководство педагога посредством интерактивности;
- эффективная обратная связь;
- коллективность занятий;
- разнообразие видов самостоятельной деятельности.

Кроме того, необходимо также выполнение основных методических принципов: коммуникативности, сознательности, опоры на родной язык обучаемых, наглядности, положительного эмоционального фона. Этим же требованиям отвечает обучение иностранному языку в неязыковом вузе [3]. Значит, для возможности использования определенного сайта Интернета в целях преподавания, он должен в той или иной степени удовлетворять этим требованиям.

Интернет предлагает большое количество бесплатных дистанционных курсов английского языка – Российских, Британских, Американских и других учебных центров [5]. Вот некоторые из них:

- «Виртуальная реальность» (http://www.flash.net/~cssmith_1/vr.htm);
- сайт City Net (<http://www.city.net>);
- сайт America's homepage (<http://www.infospace.com/info.USA/>);
- сайт SchMOOze University (<http://schmooze.hunter.cuvn.edu:8888/>);
- сайт Learn English Professionals (www.britishcouncil.org/professionals-work-archive-a-z.htm).

Сайт «Виртуальная реальность» – это собрание лингвистических и нелингвистических подлинных страноведческих материалов, собранных на web-сервере. Такого количества информации нельзя собрать даже при длительном путешествии по стране. Сайт стирает географические границы. Он дает возможность остановиться у небольшого кафе на дороге, оказаться на вокзале и выяснить расписание поездов на выходные, зайти в супермаркет как это делает коренной житель города и многое другое. Значимость этого сайта заключается в том, что он может приносить кусочки реалий и культуры страны изучаемого языка непосредственно на уроке. Материалы отражают разные впечатления, мнения различных людей об одних и тех же местах, городах, вопросах и могут быть с успехом использованы на занятиях, как отражающие различные взгляды на одни и те же проблемы.

Сайт City Net делает возможным путешествие по разным странам, посещая и рассматривая разные достопримечательности – парки, памятники и др. Здесь можно найти практически все о выбранной стране – от фотографий памятников до полного отчета о природных ресурсах и искусстве на английском языке. Сайт City Net – превосходный навигатор. Попав в желаемую страну, можно планомерно знакомиться с ней при помощи гипертекста и его связей (ссылок).

Материалы могут быть использованы для всевозможных страноведческих и культуроведческих аспектов обучения, для развития, например, темы путешествий, каникул и др. При этом учащимся могут быть предложены разные роли – туристов или гидов. Они смогут сами упаковать багаж и рекомендовать необходимые вещи своим клиентам; звонить по контактному телефонам авиакомпаний и гостиниц для получения информации о наличии билетов и свободных мест; заполнить бланки на получение визы и загранпаспорта и др. Они могут создавать альбомы и вести дневники своих путешествий. [5]

Сайт America's homepage в определенном смысле аналогичен предыдущему, с тем, что рассматривает путешествия по штатам и городам Америки, знакомит с ее историей, культурой, образом жизни американцев.

Сайт SchMOOze University ставит своей целью изучение языка непосредственно в общении, с обменом опытом и идеями. Он предоставляет доступ к всевозможным онлайн словарям, выход в различные поисковые системы и глобальные каталоги. Большое внимание уделяется межкультурному обмену.

Сайт Learn English Professionals знакомит пользователя с профильным английским самых разных специальностей. Здесь можно найти большой выбор аудио и видео материала, что помогает улучшить языковые навыки.

Использование Интернета в данном случае не только повышает интерес к обучению, но и позволит оживить учебный процесс. Полученные знания становятся более осознанными, у молодого поколения приобретается и развивается научный стиль мышления, способность к «межкультурной коммуникации»[4]. Процесс обучения становится при этом более динамичным и информационно емким. Студенты получают расширенный доступ к аутентичной информации, а также снимаются ограничения на ее объем. Можно говорить, что обучение становится «развивающим», что является важной чертой современного образования в мире.

Рассмотренные учебные возможности Интернета свидетельствуют о том, что эта сеть при разумном и целенаправленном ее использовании может стать еще одним дополнительным средством обучения, доступным через компьютерные технологии.

Литература

1. Азимов Э. Г., Е. Н. Вильшинецкая Е.Н. Материалы Интернета на уроке английского языка. «Иностранные языки в школе», 2001, №1.
2. Байков, В.Д. Интернет: поиск информации и продвижение сайтов / В.Д. Байков. – СПб.: БХВ-Петербург, 2000. – 288 с.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; под ред. Е.С. Полат. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: Издательский цент «Академия», 2008. - 272 с.
4. Тер-Минасова С. Г. «Слова, слова, слова...» Язык, культура, межкультурная коммуникация. «Мир русского слова», 2000, №2.
5. Шукин А.Н. Современные методы и технологии обучения иностранным языкам: Учебное пособие. - М.: Филоматис, 2008. - 188 с.
6. Мусницкая Е.В., Гез Н.И. «Иностранные языки для студентов неязыковых специальностей».-М.: Изд-во МОПО.1998.-134с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бледнов Іван Федорович – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат філософських наук, доцент кафедри Філософії, м. Дніпропетровськ.

Богданов Я.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Болотіна Г.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Блохіна І.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Білецька Людмила Леонідівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Василенко Анатолій Іванович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Водолаженко О.В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Грязнов І. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Дяченко Наталія Іванівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Ісаєнков Олександр Олександрович – директор Центру підвищення кваліфікації КП ДонНТУ, старший викладач кафедри ГіОП

Козлова А.С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Коломоєць Олександр Володимирович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ГіОП

Коновалова Анастасія Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Литинський Віталій Володимирович - Донецький національний технічний університет, доктор історичних наук, професор кафедри історії і права.

Ляшок Ярослав Олександрович - директор Красноармійського індустріального інституту ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, завкафедри ГіОП, кандидат технічних наук, доцент.

Москвінова В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Моїсеєнко Лариса Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, кандидат історичних наук.

Нємцева Наталія Сергіївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Нємцев Едуард Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ЕМА.

Пархоменко Марина Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Перечосова Ганна Валеріївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Погромська Ірина Василівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Поліщук Наталія Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Економіки і менеджменту.

Рак Ю.В. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Романій Світлана Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри ГіОП.

Рябов Сергій Анатолійович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент

Рязанцев Микола Олександрович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Розробки пластових родовищ, кандидат технічних наук

Рязанцева Анастасія - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Самофалова Тетяна Володимирівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Сергієнко Людмила Григорівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат педагогічних наук, доцент, декан ФТОВ.

Сергієнко Олександр Іванович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат технічних наук, доцент кафедри ГіОП.

Сердюк І. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Сидорик А. М. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Сименко Олена Василівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», заступник декана ФТОВ, доцент, кандидат технічних наук

Соколенко С. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Солодовник Тетяна Валеріївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Скалозуб Олена Миколаївна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Смірнова Віталіна Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Стельмаш А.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Сухобрус Людмила Станіславівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки.

Сухоруков Артем Михайлович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Татарикова Д. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Ушкварок Д. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Філюшкіна Юлія Ігорівна – Донецький національний університет, аспірант

Фоміна Аліна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Фоміна Аліса - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Холодок Є. І. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студент

Холодна А.- Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Черкавська Тетяна Михайлівна – Дніпропетровський національний гірничий університет, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки

Чугунова Олександра Іванівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», студентка

Шинкаренко Ірина Валентинівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, викладач-методист, «Відмінник освіти України».

Школяренко Ольга Олександрівна - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, кандидат економічних наук, доцент кафедри ЕІМ.

Щербакова К.О. - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Щербинка Т.О.- Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка

Яцюк Микола Миколайович - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, заступник декану ФТОВ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки

Наукове видання

**ФІЛОСОФСЬКО - ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
СВІДОМОСТІ ТЕХНІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ**

Матеріали регіональної науково-практичної конференції

м. Красноармійськ, 15 березня 2012 р.

*Комп'ютерна верстка
та обкладинка:*

О.П.Пославська